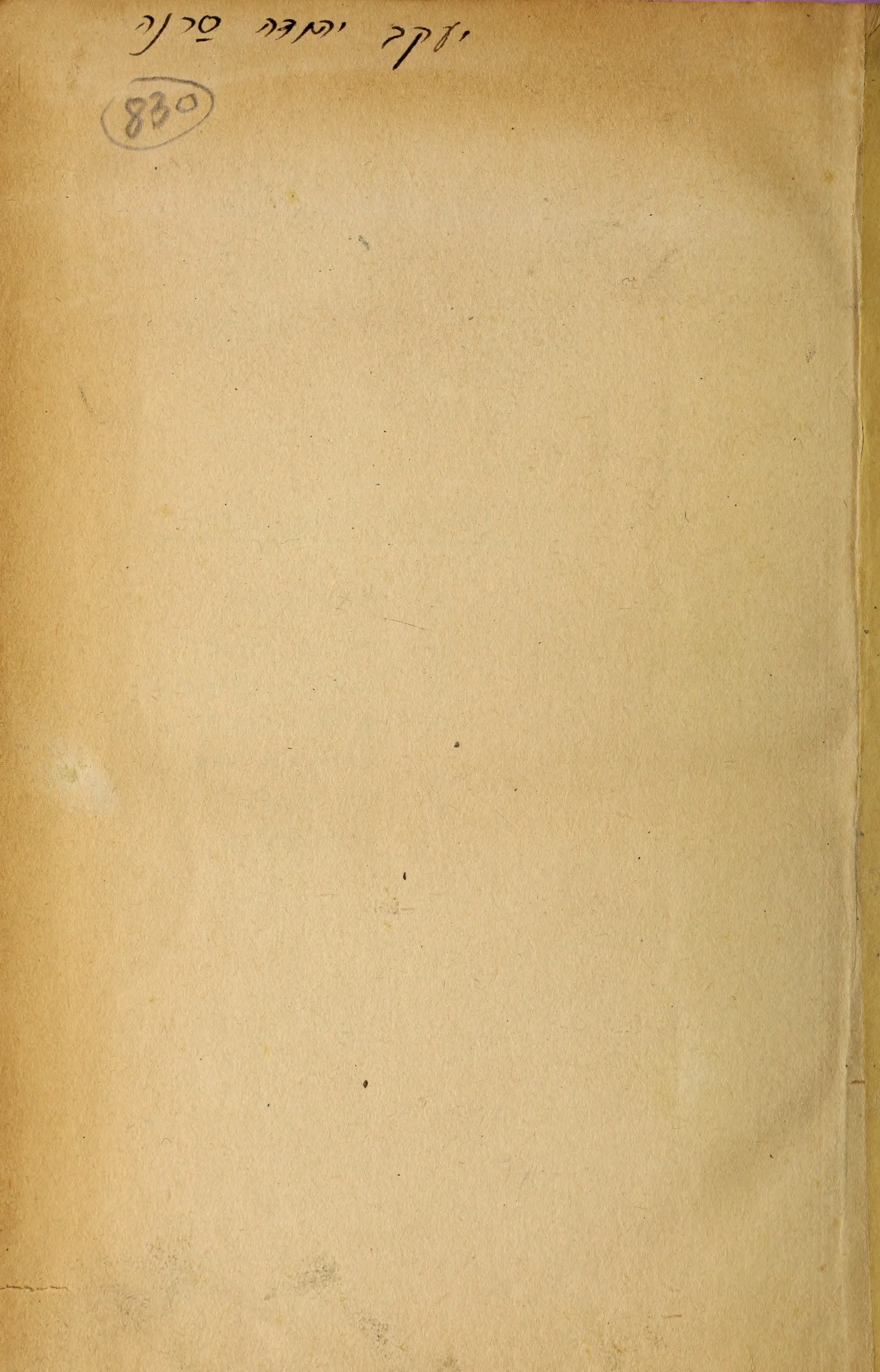

יעקב יהודה סרנה
830

לזכר נשמת אבי ז"ל, הר' שמחה בר' בנימין ז"ל,
שהיה ממעריציו של ריב"ל.

הכרך הזה מכיל:

אפס דמים

ספר התנצלות נגד עלילת דם, שמתעוללים עלינו משטיני היהודים,
ויבואו בו עוד דברי התנצלות כללית בעד אחינו בית ישראל בכמת
דברים שמונין בהם את ישראל.

נעשה בתבנית שיחה ודרך ויכוח בין איש עברי ונוצרי.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה

יַעַן אֹמְרִים לָכֶם אֹכֶלֶת אָדָם אָתְּ וגו׳ :

לֹא־אַשְׁמִיעַ אֵלַיִךְ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם

וְחֶרְפַּת עַמִּים לֹא תִשְׂאִי־עוֹד :

(יחזקאל ל״ו י״ג ט״ו)

(עיין הברבנאל בפירושו שם)

מאת

אביר הסופרים, הרב החכם הכולל הנודע לתהלה,
מו״ה יצחק בער לעווינזאהן ז״ל מקרעמניץ.

ווארשא

שנת תרמד לפ״ק.

ЭФЕСЪ ДАМИМЪ

Опровержение ложныхъ обвинений въ употреблении евреями христіанской крови

соч.

И. Б. Левинзона.

ВАРШАВА.

1884.

Дозволено Цензурою
Варшава 1 Декабря 1883 года.

Въ Типографіи И. Гольдмана, Мурановская № 16.

Стереотипы приготовлены въ Типографіи I. Унтергендлера
Ст.-Юрская № 24.

מכתב

הרב הגאון הגדול פאר ישרון חכם הכולל איש אלקי מו"ה
ר' ארי' ליב קאצנעלין בויגין זצ"ל אב"ד דק"ק בריסק
דליטא. להגביר המפורסם מוה' שאול הלוי לעווין זצ"ל מקארלין.

ב"ה יום ג' י"ד מנחם תקל"ג פה בריסק.

לכבוד וכו' מו' שאול נ"י

הנה כתבו עדת דק"ק מאהליב רייסין להחכם המפורסם מו"ה יצחק בער לעווינזאהן נ' מקרעמיניץ לבקש ולחנן נידון עלילת דם — השם ישמרנו — העומד בעתים הללו — דבר אשר לא עלה מעולם על לב איש ישראל חלילה — ומבקשים ממנו להתאמץ בזה — ולכתוב ספר התנצלות כדי שיראו חכמי הנוצרים ושרי המדינה האוהבים את האמת שידינו נקיים מעון פלילי זה — אך צריך לזה שכר וממון לצורך העתקות הנצרכים לזה — ובקשו ממני לכתוב לכבודו לסייע בזה, ובלא"ז אמרו שמעלתו משגיח על האיש החכם הנ"ל בפרט לעת מצוא, לכן יעשה כבודו וכו' גם ימחול לעורר לבבות אחרים להתאמץ בזה לשלוח לו כפי שיוכל לעסוק בזה בשלימות — כי הוא איש נצרך וחולה — אבל הוא חכם ומבין גדול בזה, כ"ד דש"ת

ארי' ליב מכונה קאצנעלין בויגין חונה פ"ק בריסק

הרב הגאון הגדול צבי ישראל והדרו המפורסם בדורו החריף ובקי
מו"ה משה בערין בלום נ"י שהיה אב"ד דק"ק
קאסטאנטין ישן וכעת אב"ד דק"ק ווישנאוויץ. לכל
בית ישראל אשר בוואלין פאדאליע וקיעף.

כן באו אלי שלוחי מצוה מעיר זאסלאב ומיתר קהלות הקודש הסמוכות ובידם אגרת בת מחלת לב ונפש כל אדם מישראל, וקול ברמה נשמע בכי תמרורים הקול קול יעקב גנוחי גנח וילולי יליל כי באו בנים עד משבר בחשרא דדמים וחושדים את זרע יעקב על דבר פשע אשר נקיים אנחנו ואבותינו מעולם וידינו לא שפכו את הדם הזה לאכול לחם מגואל בחג המצות חלילה וחס לזרעא דאבא סבא אוזן ששמעה כל דם לא תאכלו, והוא רנון של שקר שכבר שכחו וחזרו ויסדו היום להתגולל עלינו תרפת דמים חנם, והנה שריהם ואמרכליהם

מכתב

וחכמיהם הגדולים והטובים והישרנים שבאומות העולם ובפרט הגבוה מעל גבוה אשר רוח אלקים בו הוא הקיסר החכם והחסיד יר"ה, והרואים את פניו היושבים ראשונה לכרסיא דמלכא מלכות של חסד ורחמים בודאי לבם רחוק מלהאמין הרגון של שקר שהיהודים צריכים דם לפסח שיצא מפי שונאים קלי הדעת והמעידים בנו סהדותא דשקרא, ובודאי אם נתנצל בראיות ומופתים חזקים כראי מוצקים ישמעו הישרים שבהם וישמחו ויוציאו לאור משפטינו, כי מלכותא הדין מלכות של צדק הוא, ומטים כלפי חסד, ורגלי דכרסיא ממלכותא דתגא על האמת עומדות.

לכן בואו ונחזיק טובה לידיד ה' וידידנו ה"ה הרב החכם השלם המוכתר בנימוסין המופלג בתורה ובחכמה מוהר"ר יצחק בער לעווינזאהן נ"י מקרעמניץ שזה דרכו מעולם להיות נטפל לדבר מצוה בכל נפשו ומאודו לעמוד לימין אחינו ב"י ונטה שכמו לסבול עול שמים כה שהפצירו בו כמה רבנים הגאונים וכמה גבירים דליטא ורייסין כי גם שם נלכדו כמה נפשות מישראל בנידון הזה, והרכין אזנו החכם הזה לדבריהם ולדברי הרבנים הגאונים הנ"ל ויתר הרבנים אשר בקשו מאתו במכתביהם וגם כתבו אלי ואל הרב הגאון דק"ק קרעמיניץ ולהנגידים דשם שיתאמצו אצל החכם הזה, ולא חש החכם הזה לא לחסרון פרנסתו כי דל הוא ולא לגופו הנחלה כי הוא איש ידוע חולי מאוד ד' ישמרנו וכלוא בבית ומוטל על ערשו והשתדל בכל מיני שתדלנות יום ולילה וגם בא במגילת ספר התנצלות אשר כתב בחכמה ודעת לפשט עקמומית שבלב החושדים אותנו, וכבר הבטיחו הגבירים הללו לתת לו סמוכים על הוצאות העתקות ללשונות העמים והדפסה ולהוצאות קיבוץ הדעקרעטין וכו', והכסף המעט מהמעט אשר שלחו בהתחלה להחכם הזה זעיר שם זעיר שם לא הספיק לו אפילו לשליש הוצאותיו שהיה בהכרח להוציא עד הנה, לכן אחלה את אחינו ב"י להיות בעזרו להוציא מחשבתו הטובה מכח אל הפועל, גם מאת הרבנים הגאונים אבקש ואתחנן שיתאמצו גם הם בדבר מצוה גדולה כזו כי אין לך מצוה גדולה הימנה, וגם הרב החסיד המפורסם הגדול ר' ישראל מריזון נ"י כבר שלח איזה סיוע ומכתב נכבד להחכם הזה בדבר הזה כאשר היה למראה עיני מכתבו קודש, ובוודאי ממנו יראו וכן יעשו גם כל המכתופפים בצל הרב החסיד הזה כי מי ראה אלו יוצאים ולא יצא, דברי המדבר בצדקה המקנא לעם ד' ולתורתו הקדושה המצפה לראות בבנין אריאל במהרה בימינו.

סיום יום עש"ק משפטים תקצ"ה פה"ק ווישנאוויץ.

הקטן משה בערין בלום חונה פה ק"ק הנ"ל

הֶגֶה וָהִי מִבֵּית יַעֲקֹב אָזְנִי שׁוֹמַעַת ?
„לִבִּי עָלַי לֹא יִפּוֹל רוּחִי לֹא תָשׁוּחַ.
אֶשָּׂא חֶרְפַּת צוֹרְרַי, לוּ אַךְ נַפְשִׁי יוֹדַעַת,
כִּי אֱמֶת יֶהְגֶּה חִכָּם, לֹא הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ".

אַךְ אֲנִי רֹב שַׂרְעַפַּי וּשְׂעִפַּי יְשִׁיבוּנִי,
עֵת יָמִיטוּ אָוֶן עַל בְּנֵי עַמִּי הָעֲנִיִּים,
בְּדִבַּת שׂוֹנְאַי תַּנְחוּמִים אֵלֶּה יְשַׁעַשְׁעוּנִי.
כִּי אֵין עָוֶל בִּבְנֵי עַמִּי, וְאַחַי נְקִיִּים,

וְכֵן יֹאמְרוּ חֲכָמֵינוּ 1) וְדִבְרֵיהֶם מַה עָמְקוּ,
„אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר עֲלִילוֹת שָׁוְא עָלָיו שָׂמוּ".
יָמִים יֻצָּרוּ וּמַלְשִׁינִים לֹא יִנָּקוּ,
אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח וּרְשָׁעִים יִדָּמוּ.

גַּם אֵלֶּה דִּבְרֵי חָכָם 2),

הֲכִי יִנְעַם לְנַפְשְׁךָ אִם יַסּוּר יִסְּרֻתִי,
בְּתוֹכָחוֹת עָלַי עָוֹן, וּבְצֶדֶק שְׁפָטוּנִי ?.

מאת ריב"ל. נעתק עברית ע"י נ. ז. טור

---

1) שבת (דף ק"ח:) אשרי מי שחושדין אותו ואין בו.

2) אפאללאדארוס היה איש טוב לב מאד, אך בינת פילוסופיא רחקה ממנו, על כן לא מצא מרגוע לנפשו, והתאונן על מורהו ואוהבו סאקראטעס אשר יומת על לא חמס בכפיו; ועל זה ענהו סאקראטעס בצחוק: מה לך כי נפלו פניך אפאללאדארוס ידידי, האם מצאת מרגוע לנפשך לו בצדק חרצו עלי משפט מות ומצאני עוני? (פעדאן).

Seufzen hör' ich manches Jakob's Kind:
„Wohl geduldig wollt' ich gern mich fassen,
Wenn die Rüge derer, die mich hassen,
Nicht gegriffen wär' aus leerem Wind."

Ich im Gegentheile sag': „Ich find'
Unsern Trost hierin, den uns sie lassen,
Dass, was sie auch zu tadeln sich ermassen,
Wir darin doch völlig schuldlos sind!"

Und so lehren uns verehrte Väter:
„Heil dem, den des Argwohns Stachel trafen,
Und die Folgetag' erst spät und später
Frecher Lüge die Verläumder strafen!" [1])

Jener Weis' auch sprach: „Wie, wär's dir werther,
Wenn mit Recht die Klagen jetzt mich trafen?" [2]).

---

[1]) Tractat Sabat: Heil dem, auf den man ungegründeten Argwohn hat.

[2]) Phaedon: Apollodorus, der als ein sehr gutherziger Mensch, aber etwas schwacher Kopf beschrieben wird, konnte sich gar nich zufrieden geben, dass sein Lehrer und Freund so unschuldig sterben musste. „Guter Apollodorus, sprach Socrates lächelnd, würdes du es lieber sehen, wenn ich schuldig sterben müsste?"

קָרְבַּן מִנְחָה

אֶל כְּבוֹד רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים מוֹרֵי דַת הַנָּצְרִית הַכְּבוּדָה,
וְאֶל כָּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי בְרִיתְכֶם עֲטֶרֶת שָׁלוֹם וֶאֱמֶת,
כְּבוֹד יְיָ עֲלֵיכֶם יִזְרָח!

אֲדֹנַי! רְאוּ הֵבִיא לָכֶם אִישׁ עִבְרִי מִבַּעֲלֵי בְרִית תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּשֵׁם אֶחָיו עֲדַת יְשֻׁרוּן קָרְבַּן מִנְחָה. אֵינֶנָּה מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת, לֹא הוּשַׂם עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא נִתַּן עָלֶיהָ לְבֹנָה, מִנְחַת עָנִי הִיא, בְּלוּלָה בְּדִמְעַת הָעֲשׁוּקִים אַחַי אֵלֶּה, מַצָּה טְהוֹרָה הִיא לֶחֶם עֹנִי.

וְאַתֶּם כֹּהֲנִים נִכְבָּדִים! הוֹאִילוּ נָא בְחַסְדְּכֶם וּפְנוּ בָהּ, קְחוּהָ וּרְצוּהָ, הַעֲלוּהָ עַל מִזְבַּחֲכֶם לְרָצוֹן אִשֶּׁה לַיְיָ. וְהָיְתָה הַמִּנְחָה הַזֹּאת, מִנְחַת אַזְכָּרַת בְּרִית הָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֲשֶׁר נְבַקֵּשׁ מִבַּעֲלֵי בְרִיתְכֶם.

דִּרְשׁוּ נָא מֵעַל סֵפֶר זֶה וּקְרָאוּ, וְעֵינֵיכֶם תֶּחֱזֶינָה מֵישָׁרִים — הֲלֹא מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ — כִּי שְׁלֵמִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי בְרִיתְכֶם, וְחַף בֵּית יְהוּדָה מִכָּל זָדוֹן נֶגְדְּכֶם וְנֶגֶד דַּתְכֶם הַנִּכְבָּדָה, מִיּוֹם הוּכַן הֵיכָלָהּ עַל הַרְרֵי קֹדֶשׁ דָּתֵנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. כִּי נֶצַח חָרוּת עַל לוּחַ לִבֵּנוּ דְּבַר יְיָ בְּיַד מַלְאָכִי לֵאמֹר: הֲלוֹא אָב אֶחָד לְכֻלָּנוּ, הֲלוֹא אֵל אֶחָד בְּרָאָנוּ, מַדּוּעַ נִבְגַּד אִישׁ בְּאָחִיו לְחַלֵּל בְּרִית אֲבֹתֵינוּ. וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָנוּ רַחֲמִים לִפְנֵי הוֹד כִּסְאֲכֶם לְהוֹצִיא כָאוֹר צִדְקֵנוּ וּמִשְׁפָּטֵנוּ כַּצָּהֳרָיִם, לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר וְלֵאמֹר לַאֲסוּרִים צֵאוּ.

וְעָרְבָה לָכֶם מִנְחַת יְהוּדָה הַהוּבָאת לָכֶם אֲדֹנַי! מֵאֵת אַחַי עֲדַת יְשֻׁרוּן עַל יָדִי.

אֲנִי עַבְדְּכֶם הַמְחַבֵּר.

ב"ה

דבר אל הקורא העברי

המחברת הזאת אשר לפניך קורא משכיל, הנקובה בשם **אפס דמים** שחברתי בבטול אשמת הדם וכו' ראויה שתלוה אל ספרי **בית יהודה** הוא קורות הדת לישורון וכו', ושניהם כאחד טובים וקולעים אל מטרה אחת בכמה דברים, והוא להרים קרן בני ישראל ולהתנצל בעדם ובעד דתנו הקדוש' וכו', וגם שם בספרנו הנ"ל נמצאים כמה ענינים הנוגעים גם בביטול עלילת דם כמו שרמזנו פעם בפעם במחברת זו שלפנינו אל מקומות רבים בספר הנ"ל, והספר בית יהודא הוא ברוב ענינים שבו ג"כ בחלק שני יחשב לספרנו **תעודה בישראל** שהדפסנו בווילנא בשנת תקפ"ח, ושני הספרים האלו ר"ל **אפס דמים ובית יהודה** ועמהם גם חלק גדול מספרי **תעודה בישראל** ראוים להיות נעתקים ללשון פולניא ורוסיא ולהדפיסם לחלקם בין הנוצרים במדינה זו חנם אין כסף.

ואף שבין הגדולים מראשי הכהנים הנוצרים יש מהם שמבינים בלשון עברית שבה כתבתי החבורים האלה; אבל יען שראוי והכרח הוא לתועלתנו שיקראו גם הכומרים זולתם, וגם יתר העם מהנוצרים; ע"כ מההכרח שיהיו נעתקים ללשונות שהזכרנו, ואפילו הבקיאים מהם בלשון הקודש קשה להם להבין לשון המחברים העברים הכותבים בלשון המשנה והתלמוד והמדרשים — וכבר יש בידי העתקה מכמה פרקים מספרי **בית יהודא** בלשון פולניא שנעתקו זה כמה שנים, ות"ל מצאו דברי אלה שבפרקים הללו חן רב בעיני כל חכמי הנוצרים מחליצעאום דפה בעדות שהדותם אשר כבדוני.

המחברת הזאת **אפס דמים** חברתי לבקשת הרבנים הגאונים, והגבירים הנכבדים דליטא ורייססין ויתר המחוזות שבמדינתנו, שהפצירו בי באגרותיהם הנכבדות וע"י שלוחים מיוחדים להשתדל בנידון הזה אצל שרי המדינה ולאחוז במלאכה היקרה הזאת להשיב חורפינו דבר, וקבלו הגבירים האלו עליהם כל ההוצאות הנצרכות לזה ליתן מכיסם [1].

הדבר הזה אך יצא מפיהם, חשתי ולא התמהמהתי, ולא הייתי מסרב כלל, ומבלי תת כתף סוררת נגשתי אל המלאכה זו הצריכה זריזות מפני שהוא

---

[1]) והנני להזכיר הפעם את הרבנים הגאונים והגבירים הנכבדים הנ"ל ולבקש מאת כבודם שהמה יתאמצו בדבר הזה הן בהעתקה ע"י סופרים מהירים וחכמי לב ללשונות הללו והן בהדפסה, ועוד הפעם הנני מתנה עמכם אדוני! כמו שהתניתי עמכם כבר שהכסף שיהיה נצרך לזה לא יקובץ כ"א מגדולי הגבירים בינם לבינם, כי הסכום הקטן הנצרך לזה מה הוא! ושנים או שלשה נדיבים מהגבירים הגדולים אשר אהבת עמם נוגעת בלבם בנקל יוכלו לנשוא המשא הקל הזה, וחלילה להעמיס זאת על קופות הקהלות.

פקוח נפשות , אף שהיתה המלאכה הזאת נגד רצוני , כי מלבד חולשת גופי וטרדותי העצומה בהשלמת חבורים אחרים ולהביא טרף לביתי ; הנה המלאכה זו כבידה וקשה , מהעדר חיבורים שהתחברו בענין הזה , לבד פרק אחד קטן הנמצא בספר **התנצלות** (Apologie) להחכם ר' מנשה בן ישראל אשר היה לי לעזר בחבורי זה [2]) לא ראיתי שום ספר מזה הענין רק ספר שבט יהודה להחכם ווירגא שמזכיר הרבה מאורעות מעלילות כאלה אך אין בהם שום תועלת לענין שלפנינו , והשנים או שלשה גרגרים הנמצאים בו והנצרכים לענין שלפנינו כבר השתמש בהם החכם ר' מנשה בן ישראל בספרו הנ"ל פרק הנ"ל וידעתי רק בשם ספר אחד נקוב בשם צעקת דמים שמזכיר הגאון ר' יעקב עמדין המכונה יעב"ץ בספריו ואמר שהוא בעצמו חברו אולם אני לא ראיתיו מימי , ואפשר לא

---

[2]) ההתנצלות הזה להחכם רבי מנשה יכונה בלשון אשכנזית בשם רעטטונג דער יודען , כן יכנה אותו החכם הרמבמ"ן ז"ל המעתיק ללשון אשכנזית מלשון אנגלית (מגוף חבורו של ר' מנשה) , ומלשון אשכנזית של הרמבמ"ן נעתקה גם ללשון עברית ע"י החכם בלאך קראה בשם תשועות ישראל (אך הקדמת הרמבמ"ן שהוסיף לא העתיק המעתיק העברי הזה), וסיום נעתק החבור הזה בשלימות מהעתקת רמבמ"ן ללשון פולניא ע"י החכם מ' י' טוגענדהאלד ני' מווארשויא , ויכונה החבור זה בל' פולניא בשם (Obrona Izraelitów) נדפס בווארשויא 1831 והחכם המעתיק ללשון פולניא הוסיף עליו הקדמה רחבה , והגיעה לידי העתקה זו הפולאנית תשורה מהמעתיק החכם הזה אחר אשר כבר היה נשלם חבורי זה אפס דמים , ויהי בקראי בה , ראיתי כי דברים טובים נמצאו בהקדמתו אך לא יכולתי להשתמש בעניניה בתוך חיבורי זה - כי אז הייתי מוכרח להרוס את כל הסדר של חבורי וכל בנינו המיוסד על דרך טענה ומענה כאשר יעיד כל מבין - לבד שנים או שלשה דברים העליתי משם אל תוך חיבורי זה במקום הנוגע לעניני , כפי שהיתה האפשרית ליתן למו מהלכים בין המהוכחים האלו , כמו שיראה הקורא בפנים החיבור הזה במקומות שהזכרתי שם המחבר הזה כי קראתי שמו על כל דבריו אלה שהבאתי מהקדמתו , אך בסוף החבור שלפנינו בין המכתבים הלועזים שהוספתי נתתי מקום ויד גם לכמה מאמרים שלמים מהקדמתו זו בפני עצמם כמו שהוא לעין הקורא בלשון פולניא על הסדר , והשואות חן חן להחכם הזה , יען טרח ויגע לטובת עמנו - ועוד בשנת תק"ץ בי"ז לחודש פעבר' הגיעתני אגרת מהחכם המעתיק הזה והודיע לי שעוסק בהעתקה זו (אף שטרדתו עצומה עדיין בהדפסת ספר פעדאן להרמבמ"ן שהעתיק ללשון פולניא) מפני שנתחדשה מקרוב עלילה זו ונלכדו שתים עשרה נפשות מישראל , ובדעתו להוסיף על העתקה זו הקדמה רחבה , ויען ששמע מאחיו הוא ידידי החכם מוה' וו טוגענדהאלד ני' צענזור מווילנא שבספרי קורות הדת לישורון הוא ספרי **בית יהודה** הנ"ל (אשר כבר קיבל הרשיון מהצענזור קאמיטעט בשנת 1829) נמצאו כמה דברי התנצלות נגד עלילת דם . לזאת ביקש ממני החכם הזה לשלוח לו חבורי זה בית יהודה אם הוא כבר מודפס או עכ"פ העתקה מהענין הנוגע להתנצלות עלילה זו , גם לשלוח לו זולתו איזו הערות ועניינים חדשים בהתנצלות זו ויעלה אותם תוך הקדמתו זו , הן אלה היו דבריו באגרתו זאת , אך להיותי אז מוטל על ערש דוי ומחלתי גברה עלי מאוד שנה רצופה לא יכולתי להתעסק ולחשוב כלל בזה הענין , אך בשרי עלי הכאיב ונפשי בחלה בי על הרעה הגדולה אשר מצאה את עמי , גם הספר **בית יהודה** הנ"ל לא הי' בידי אז כי שלחתיו חוץ למדינה למדפיס אחד שרצה להדפיסו ובידי לא נשארה העתקה כלל זולתו ונתעכב שמה ימים רבים ,

בא לדפוס וכבר נאבד, גם מזכיר הגאון הזה ספר אחר בלשון יהודית אשכנזית נקרא בשם תשועת ישראל (אינו זה שהזכרתי לעיל), ואמר הגאון הזה שיש בו איזה כתבי הדת או פסקים (עדיקטין אי דעקרעטין) מהפעבסטע דרומא המדברים בביטול עלילות דם, והוא נעתק מלשון רומית עכ"ל הגאון הזה, גם זה לא ראיתי מעולם ושלחתי אגרות לדרוש אחריו בכמה עירות ואין מגיד לי מי שראה אותו ואולי כבר עלה בתוהו ויאבד —

ובפרט בלשונות לועזיות לא ראיתי שום ספר מזה הענין, גם לא משום ויכוח בדת (פאָלעמיק) כי כמה ספרי ויכוח בדת נתחברו באמת מהיהודים הקדמונים אבל לא הגיעו עדינו ואולי לא באו לעולם לדפוס, ואשר באו מהם בלה"ק בדפוס זה כבר אינם נמצאים כלל במדינתנו, והנמצאים כגון ספר הנצחון להגאון מהרי"ל מילהויזין וספר חיזוק אמונה (המיוחס לאחד מחכמי הקראים) אינם נוגעים לענין הזה כלל.

גם ספרים זולתם שהיו נצרכים לי מספרי ד"ה לחכמי הנוצרים וכדומה לשאוב מהם איזו ידיעה צדדית הנוגעת לעניני, לא היו בידי הפעם, רק מעט מהמעט, שהשגתי ברוב עמל מעירות רחוקות כי העיר הזאת שאני מתגורר בה ריקה היא מספרים, גם הביבליאטיק היקרה מספרים לועזיים ישנים שהיתה פה בליצעאום, כבר לקחו מזה כאשר נעתק הליצעאום לעיר קיעוו (Kiew) והמעט מת"ח הנמצאים פה מתעסקים רק בדיני המצות ובברכת ההולך על קברי ישראל (כמו שמכנה הגאון מהר"ם אלשקאר בתשובתו האחרונה מספרו התשובות ת"ח כאלה בשם הרמב"ם) ולא היה לי אפילו עם מי להתיעץ לפעמים בדבר הזה או להציע לפניו הגיוני בענין הזה.

בין כה וכה היה הדבר הזה קשה עלי מאד, מוסיף לזה נצרכתי להוצאות רבות על זה היינו לאסוף ספרים הכרחים עכ"פ, ולשלוח אגרות לעירות רחוקות לחפש אחרי פסקים או העתקות מאגרות וכתבי הדת בנידון הזה מהפעבסטע ומלכי פולין הקדמונים וכדומה, גם להשתדל לפני שרי המדינה לבקש ולהתנצל בדברים בעד המשפחות האסורות בכבלי ברזל בעבור אשמה זו שנלכדו מחדש בכמה עירות — ואף שהגבירים הנ"ל קדמוני בהבטחתם כנ"ל לפזר מכיסם כל הוצאות שיצטרכו לזה, גם לשלם לי בעבור טרחתי ועמלי, למען אהיה פנוי מכל טרדותי להביא טרף לביתי, אך אחרי שלקחתי על שכמי נטל הכבר הזה נלאו כרגע אלה הנדיבים, איש איש לדרכו פנה, זה בכה וזה בכה, צללו בעופרת בשבולת טרדותיהם העצומות ובהמון עסקיהם, כי הבטחת הרבים בדבר הנוגע להכלל כענן בוקר היא משבים והולך *) והיה צריך לזה איש עתי שידלג

[1]) אין לך אומה ולשון בעולם שיהיו כל כך שקועים בתהומות הטרדות כל ימי חייהם ויהיו בפיזור הנפש כמו אנחנו ב"י מקטן ועד גדול, והסבה הראשית לזה הוא להיותם רובם ככלם עוסקים במסחר וקנין. ע"כ יומם ולילה לא ישבותו מלעוף על כרוב הרעיונות, ולהיות חיי התנועה והטלטול, ועינם לא תשבע, איך אפשר נקוה איזו תועלות הנוגעות לטובת הכלל, התלויה בקבוץ ובשום לב ועתות הפנאי ולמתינות רב, ובפרט שכל אחד ואחד מורגל מנעוריו היותו סוחר לשום

מעיר לעיר לקבץ על יד מהגבירים האלו, ואז היו ההוצאות מרובות על השכר, ואפנה על ימין ואין עוזר ועל שמאל ואין מושיע, לשוא נחרו גרונם קצת רבנים בדרך כלל אל הקהילות לאמר „הנדיבים בעם! אל תקפצו ידיכם מלהושיע, שלמו נדריכם אשר פצו שפתותיכם וטוב לכם ולנו כל הימים, דעו נא וראו כי בסכום קטן מאוד תוכלו לפעול מפעל רב, לא בשוחד מטון חלילה, ולא בשפתי חלקות באתם הלום להצטדק, אך במשרים תחפוצו לנקות עצמכם, בדברי חן ושכל טוב הבנוים על ארני האמת, גם הממשלה הטובה תעמוד לימינכם עת יראו כי חף אתם מפשע זו" **) ואני בעצמי לא יכולתי להתעסק בדבר הזה להיות מנובי צדקות, לכתוב לגבירים מיוחדים שבמדינה ולאחוז בכרבוליהן להזכירם בהבטחתם אשר קדמוני באגרותיהם ראשונה מטעם הכמום עמדי, מלבד חולשת כחי ומעמדי הרע, בין כה וכה נשארתי בדד, ומשא דבר ה' על שכמי —

ואני בראותי גודל ההכרח בזה ואין איש שם על לב להיות לי בעזר מה, השתדלתי להיות איש במקום שאין אנשים והעמסתי על שכמי כל הנטל הכבד הזה, בין בחיבור הספר הזה, בין בהוצאות הנצרכות לזה, עשיתי כל אשר היה לאל ידי, גם השתדלתי בכל כחי בענין הזה והתרצלתי גם לפני שרי המדינה חכמי לב אוהבי אמת וצדק ואין קץ לעמלי שעמלתי בדבר הזה, מוסיף לזה קרני מעבודה זו מקרה רע מאוד יותר משתי שנים רצופות מלבד היזק ממון שהיה לי מהמקרה הרע הזה, וכמעט קפדתי חיי, לולא השם חמל עלי שלח עזרתו מקודש ויהי למשען לי, רגלי עמדה במישור, והיתה הרווחה, כמעט בדרך נס ופלא. ובכל הרעות העצומות אשר נאספו עלי אז כולנה יחד, חולי פחד ופח, עוני וחוסר כל, ומלשני בסתר; לא נחתי ולא שקטתי לבצע את חבורי זה בעזר הנותן ליעף כח. —

החבור הזה אשר לפניך קורא משכיל! הוא בדרך ויכוח או שיחה (געשפרעך)

עינו ולבו כל הימים רק לטובת עצמו לבד מבלי השגיח על טובת זולתו כי בלעדי זה לא יראה במסחרו סימן ברכה לעולם ובפרט אחינו בני ישראל חז"ל גדרם ומסומנין במדת הפזיזות וזכרתי הפעם דברי החכם המפורסם לאשכנזים החוקר זולצער שאמר שמעולם לא רצה לקחת רעקאמענדאציאן בנוסעו למסעיו אל איזה סוחר אחר שמצאם כולם טרודים ומכזבים בהבטחתם לגודל טרדותם, ואינם מטים אוזן לשום דברי זולתו אם אינם נוגעים למסחרם נראים כשומעים ואינם שומעים,

**) ואחד מגדולי הגבירים שבמדינתנו שאחז ראשונה בעובי הקורה ועוררני בענין הזה וצעק ככרוכיא בכה ויתחנן באגרותיו אלי ואל הרבנים הגאונים ובפה מלא הבטיח ליתן מכיסו כל הנצרכות לזה עד חמש מאות רובל כסף (והוא הסכום אשר עלה עפ"י חשבון מדויק שיצטרך על העתקה ללשון פולניא ורוסיא) ושכר הדפסה ויתר הוצאות כאשר בא הדבר אל הפועל, טמן ידו בחיקו, ובקושי היה חפץ ליתן דבר קל כפי ערכו ובא בהתגללות וטענת משה רבינו ע"ה כלשונו ממש לאמור האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילידתיהו עכ"ד, כן דרך האנשים האלו ידמו להצדיק את נפשם אם ימצא איזו מליצה מהמקרא או מאמר מהתלמוד העומד לימינם, אך לא רציתי לקבל מאתו לא נדבתו ולא התגללותו, וגם אני הבאתי לו מליצה מן המקרא. רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר וגו'.

בין יהודי ונוצרי, כמבואר בשער הספר וזה — ויבואו בו אגב אורחא עוד הרבה התנצלות כללים נגד אחינו בית ישראל בכמה דברים שמונין בהם את ישראל — והחבור הזה בכלל מתחלק **לתשעה מאמרים** או **שיחות** —

השתדלתי בכל התפעלות לכתוב הספר הזה בלשון קלה ומבוררת מאוד, ומנעתי לגבוה עוף על גפי מרומי הרי המליצה, וטעם הדבר, כי מדרכי המליצה הנשגבה לדבר בהיפערבעלען ואַלעגאָריען וכדומה, ויראתי פן לא ירד הקורא לפעמים לסוף כוונתי האמיתית המכוונת ממנה ויוציא משפט מעוקל; ע"כ עזבתי את המליצה הנשגבה מכל וכל וכלכלתי את דברי בלשון היותר מבוררת ומובנת לכל קורא כחכם כבלתי חכם, וידוע לכל מבין שבספרים כאלה ראוי להכותב להזהר בשמירה יתירה ולשקול רעיוניו ומלותיו לבל יכשל בם הקורא כל שהוא, ובפרט בלשון הקודש, לשון אשר כבר חדלה להיות מתהלכת בין העם, ואין לנו ממנה רק מה שנשארה בתנ"ך, ויש בתנ"ך הרבה מלות ומליצות שלימות שהוראותיהן בלתי נודעות על בוריין, ויש עליהם חלוקי דעות בין הפותרים, ולפעמים מתנגדים בפתרונם מן הקצה אל הקצה, ובכלל אין לשון המקרא לבד מספיק לחיבור ספרים כאלה הכוללים חקירות ודרישות כידוע — גם השתדלתי בכל כחי לאחוז דרך מליצת ספרי זה על אופן שיהיה קל להעתיק אח"כ ללשון פולניא ורוסיא, כי זה תכלית הספר הזה, ואחזתי לפעמים דרכי הלשונות הללו ומליצותיהן ובכל זאת לא חטאתי נגד לשון הקודש ולא הרחקתי מנתיבתה. —

ויואל ד' ויעשו דברי אלה שבספר הזה מפעל רב בלבות הנוצרים החכמים ואוהבי האמת, המחפשים אחריה כאחרי מטמונים, והשופטים כל דבר באין משוא פנים, וכאשר יקראו הדברים האלה מהחל עד כלה בחבורנו זה וספרנו בית יהודה ותעודה בישראל, גם הם יתנו עדיהן ויצדיקו דברינו, ואז יוציאו כאור צדקנו ומשפטינו כזוהר הרקיע, ובפה מלא יענו ויאמרו: בנים אתם אחים אהובים! זרע יעקב! חלק כחלק נשבעה מטוב הארץ כאזרח כגר, כי אב אחד לכולנו אל אחד בראנו. —

וטרם אשים קינצי למלין אבוא להזכיר את הרבנים הגאונים והגבירים הנכבדים שבמדינה זו שיתאמצו בקרית מלך רב **ברלין**, אצל ידידי הרב החכם החוקר השלם המפורסם מהור' י' **מרדכי יאסט** נ"י, שיחבר גם הוא חיבור שלם בענין הזה בלשון אשכנזית, ולהתנצל בעד אחינו בית ישראל בדבר האשמה זו, כי באגרתו החמודה מן ששה לחדש נאוועמבר. 1833 אשר כבדני החכם הזה, וכרת אתי ברית אהבה ואחוה וריעות — הבטיח לי בטוב לבבו לחבר חבור כזה להדפיסו, אם יאבו רבני וגבירי מדינתינו לשלות לו דמי הוצאות הנצרכים לזה, כמו שביקשו גדולי המדינה מן החכם הזה בעצמם, וכבר הודעתי מזה להגבירים דליטא, ואתם אדוני! אל נא יהי דבר זה קל בעיניכם, כי מי כהחכם הזה יודע פשר דבר בכשרון דעת? מי כמוהו בקי בהיסטאָריע? ומי בכחו לכלכל דבריו יותר ממנו במליצת לשון אשכנזית? כמפורסם בכל העולם בין החכמים והסופרים ומביני מדע מחבוריו ספרי ד"ה לעבריים שכתב בלשון אשכנזית

(ואני לא זכיתי לראותם כי לא נמלאו כנבואי) , ובודאי גם חבורו זה יעשה רושם רב בעולם ומפעל נשגב ועז בלבות כל חכמי הנוצרים אשר שמעו את שמעו יאשר קראו חבוריו והתענגו על רוב טובם ואמיתתם — אך ראוי לכם אדוני ! לצוות למעתיקים במדינתנו שיעתקוה מלשון אשכנזית גם ללשון פולניא ורוסי ולהדפיסן אחר קבלת רשיון הבקורת מהצענזור כפי חקי המדינה , גם את גוף הספר בלשון אשכנזית אחר שיצא מבית הדפוס בבערלין יושלחו מקודם לבית הבקורת הנ"ל שבמדינתנו טרם יתפשט פה במדינה כפי החוק , גם ראוי שתשאלו מקודם את פי אדונינו הקיסר האדיר משיח ה' יר"ה , אם יסכים הדר כבודו שיקדישו בית ישראל החיבור של החכם הזה שיחבר בענין הזה על שם כבודו , כמו שכתב לי החכם הזה , — וכן ראוי ונכון לכם אדוני ! בכל דבר התפעלות אשר תעשו בקטן כגדול להעביר מעלינו אשמה זו וכדומה לה לשאול מקודם את פי הממשלה הטובה , ואתם ידעתם שהיא דורשת בכל לבבה את טובת עם בני ישראל כטובת אומתה, תחפוץ בהצדקה נגדה נא לכל עמה, ואם ככה אתם עושים אדוני ! תשבו בטח ואין מחריד , ואלקי אבותינו יהיה בכסלנו להסיר מבית יהודה כל חלאה ושמץ דבר , אשר מתאמצים כותבי שטנה מצוא בנו , ולהלל שמנו וישענו , ולהאפיל את אור התורה ודברי התלמידיים האלקים המפיקים נוגה כאור שבעת הימים , והקיסר האדיר יר"ה גם הוא יתן לכם רחמים ויעמוד מימין צדקתכם , כי מלך חפץ חסד הוא אוהב אמת ומשרים וכל מעגל טוב , אך תאבו ושמעתם ותתהלכו לפניו בלב תמים , וכמו שנצטווינו מפי חז"ל בעלי התלמוד לשמוע אל הרשות ולכבדה , כמבואר באריכות בספרנו תעודה בישראל ובית יהודה —

הן אלה דברי המחבר הכותב בידים רפות וברוח כהה , כתצי הזמן אשר נחתו בו , איש נגוע וחלי אך בה' שת כסלו ומבטחו ועיניו למרום דלו ומלתו על לשונו לאמור : הצליחה נא דרכי והושיעני נא אלקי ישעי . כי אליך אשא נפשי , הורני נא דרך סלולה לבוא למחוז החפץ , אל ימעדו נא קרסולי ואל יצרו מצעדי בכל תהלוכותי בזה ובבא מחר כי אבוא על שכרי לפני בם יה ——

קרעמיניץ ערב ראש השנה תקצ"ד יום בו נולדתי לפי מלאות לי ארבעים שנה וחמש שנים .

יצחק בער לעווינזאהן

מבוא

מיימון בא אל בית סימיאס ומשתחוה אפים ארצה לפניו

ה' עמך סִימְמִיאַס ! אבי עדת הנוצרים היונים !

ס יברכך ה' ! וברוך בואך ידידי אברהם מיימון ! חכם עדת העברים, כלו עיני מיחל יום בואך, וגם עיני עדתך בית יהודה יושב ירושלים צאן מרעיתך — השלום לך ידידי ? השלום לאחיך השר יעקב מיימון ראש משיבי טעם השבעה היושבים ראשונה לפני השולטן (סאָלטאן) בקאנסטאנטינא קרית מלך רב ?

מ שלום, שלום, וגם הוא אחי יעקב פוקד שלומך אדון נכבד ! הגד נא לי אם קבל הפחה (פאשא) ספה ירושלים את הפקודה של השולטן ?

ס כבר קבל זה כאחד עשר יום, ונקראתי לפניו אני והכומר הישמעאלי ספה, ויקרא הפחה (פאשא) לפני שנינו את כל דברי כתב הדת מהשולטן לא נפל דבר מפתשגן כתב הדת (קאָפּיע) אשר שלחת לי זה כשבועים לאמר : „בית תפלת היונים הנוצרים (דיא גריכיש קאטאלישע קירכע) העומד לעומת בית תפלתנו (כאָשעע) יעמור על תלו וכנו, וחרות ינתן לכנסיה של הנוצרים היונים לעבוד שמה עבודת דתם במשפטם באין מונע, וכל איש אשר יערב את לבבו להרע עם הנוצרים האלה ועם בית תפלתם מקטן ועד גדול אחת דתו להמית" ועתה ידידי מיימון ! במה אשיב תודה לך חלף עמלך לפני אחיך השר, ולאחיך השר חלף עמלו בעדי ובעד כל בית הנוצרים היונים ספה לפני השולטן ? אלהי אבותיכם הוא אלהינו הוא ישיב לכם תגמולכם, ואני מה !

מ מעשה הצדקה לבדו הוא התגמול הגדול.

ס אחי עדת הנוצרים היונים אשר בקרית מלך רב קאנסטאנטינא גלו את אזני במכתב מכל השטנה הרבה אשר כתבו הכומרים הישמעאלים אל הכהן הראש שלהם (מופטי), וגם כל השטנה אשר דברו הישמעאלים היושבים ראשונה במלכות עלינו הנוצרים, אך ה' אלהים היה בעזרתנו, ויתן בלב אחיך השר עז ועצמה ללחום ברעת ובתבונה בעדנו נגדה נא לכל השרים והכהנים הישמעאלים לפני הוד השולטן. והראה למו, כי אין לאדם קצר עין ללחום מלחמה נגד דת זולתו ולריב את ריב דתו, ילכו כל העמים איש בשם אלהיו, ולצדקה תחשב לנו אם לא נהיה למו לשטן ומכשול בעבודתם את ה', ימים רבים אחיך נלחם בעדנו עדי נצח באמרי דעת. כל זאת כתבו לי אחי עדת הנוצרים מקאנסטאנטינא, האח ! מה גדלו מעשי אחיך השר ומה נפלאו, עם כסלי דעת ופתאים כאלה המתחסרים בדתם שרה ויוכל למו, וגדולה מזו הגדלתם מעשיכם אתם אהובי ! עברים הנכם מחזיקי דת הישנה, וקמתם כיום ללחום בעד אנשים

נכרים ובעד דתם המשונה מדתכם, הראיתם לכל את ישרת לבבכם וכשרון פעולתכם, וביותר את הדעת והשכל הטוב אשר חנן אלהים אתכם, לא רבים יחכמו כמוכם, מי יתן ויצעדו בעקבותיכם כל האנשים החכמים מכל אומה ולשון, להעביר מלבם ממשלת הזדון היא שנאת הדת האכזריה, הה! חרב שלישיה הה! חמת פתנים! רבים חללים הפלת ועצומים הרוגיך, מי יתן יבקע אור היום הגדול הזה אשר חזה על כל יושבי תבל ישעיהו החוזה לאמר: וגר זאב עם כבש וגו'. ותודה לה' בממלכות הנוצריות אשר באייראפא שמענו שמיום ליום שנאת הדתות הולכת וחסרה עד אשר בקרב עקבותיה לא נודעו. וכן נבא אשכנזי אחד מחכמי הנוצרים הערדער שמו באחד מספריו *) וזה לשונו: עס ווירד איינע צייט קאָממען דאַ מאַן אין אייראָפא ניכֿט מעהר פֿראַגען ווירד ווער יודע אָדער קריסט זייא וכו'.

מ (מתאנח במר נפש) עוד אנשי אייראפא לא נטהרו מחלאתם המזוהמה הזאת מכל וכל, וזה ימים לא כבירים הגיעה עדי אגרת מאחי הגדול שמואל מיימון חכם העדה אשר בקראקויא איך היהודים נרדפים ונדכאים שמה מהנוצרים, וגם שמו למו עלילה כדרכם מאז לאמר איך שהיהודים הרגו כמה ילדים נוצרים למען קחת מדמם לחג חג הפסח, ונלכדו ברשת זו מגדולי היהודים דשם ויתר העירות הקרובות וברזל באה נפשם המה ונשיהם ובניהם ויענום בענוים קשים ומרים — השמעת דבר זר כזה?

ס גם אנכי קבלתי אגרת מאחד מאוהבי הנוצרים כהן הראש אשר בקראקויא, והוא כותב לי כל המאורע בדבר הזה, איך שלש נשים נוצריות שהיו משרתות בבתי היהודים העידו על כל המעשה הזה.

מ (בהתפעלות רב) מה' היתה נסבה זאת הפעם, אם הכהן הראשי הזה הוא מאנשי שלומך, אדון נכבד! לא אסב מביתך עד אשר אם תכתוב בהסדך אגרת לכהן הזה להתנצל בעד אחי בית יהודה בדבר הזה, אחלי אדוני! אל תמנע זאת ממני ואל תאחר.

ס לא אוכל לכתוב ברגע זו עד אשר אתבונן בדבר הזה היטב, ולכן ידידי מיימון לך אל ביתך והנפש כי עיף ויגע אתה מן הדרך ובבקר תשוב אלי ונשתעה בדבר הזה.

מ טוב הדבר, וברוך ה' אשר הסב כזאת הפעם. ויקד מיימון אפים ארצה וילך לביתו, ויהי בבקר ויבוא מיימון אל סיממיאס וישקו איש את רעהו, וישבו לשתות קאַפֿע ולעשון טאבאַק.

שיחה א

סיממיאס אמש הלילה כאשר נפרדנו איש מעל אחיו, הרהרתי על יצועי בדבר האשמה ששמענו תמול שמאשימים הנוצרים את היהודים אחיך לאמר:

---

*) Herder's Ideen zur Philosophie der Geschichte d. Menschheit (Bd. 4 S. 41).

שצריכים לדם נוצרי לפסח, עד שכמעט נגזלה שנתי מעיני כל הלילה.

מ׳ מיימון ומה עלתה הסכמתך? הגד נא לי כאשר עם לבבך אל תכחד ממני דבר.

ם׳ לדעתי — לא דבר ריק הוא, ושמץ דבר נשמע בו, אקוה שלא תאשימני בדבר הזה, כאשר ידוע לך אמן כי מעודי איש אוהב התחקות אחר שרשי האמת הנני בכל דבר, ולא משנאת הדת חלילה או להדאיב נפשך התמימה שמתי מגמתי, ואנא הורני נא אתה בחסדך ואם שגיתי לא אוסיף.

מ׳ (מתאנח במר נפש) חלילה לי להאשימך רעי יקירי! כי באת להכאיב את נפשי בדבריך אלה, אך בכל זאת לא אכחד תחת לשוני כי דבריך אלה ירדו חדרי בטני ויכאיבו כל חלקה טובה בקרבי, הה! מעי המו בהעלותי על זכרוני, איך השקר גבר בארץ ויך שרשיו אף על תלמי לב אנשי מדע כמוך!

ם׳ אנא ידיד נפשי! אל ירע לבבך בגלל הדבר הזה, ולו ידעתי שדברי אלה יכאיבו את בשרך כאשר פניך יעידו, וכאשר השמעתני, חי אהבתנו הנאמנה כי חדלתי כיום לדבר עמך בדבר הזה מטוב ועד רע, ואגרת המליצה אשר בקשת ממני לכתוב בעד אחיך לא אמנע מלכתוב כפי בקשתך ביתר שאת; כי שלומך יקר לי מכל משכיות תבל וסגלת מלכים, ואהבתך תכריע את כל.

מ׳ סלח אהובי! בזה לא צדקת, כבר אמר החכם אהוב אפלטון אהוב סאָקראַטוס והאמת משניהם, לכן הגידה נא לי שאהבה נפשי! במה ואיך נתאמת בלבך כי לא דבר ריק האשמה הזאת ושמץ דבר נשמע בה?

ם׳ הדברים המאמתים האשמה הזאת עליכם רבים הם עמדי.

מ׳ השמיעני נא בחסדך לעת הזאת דבר אחד.

ם׳ ראשון לראשונים הוא קלא דלא פסיק מאז הוסדה דת הנוצרית.

מ׳ תמה אני על חכם כמוך הבקי בכל סעיפי האיסטאָריע וביחוד באיסטאָריע של הכנסיה (קירכען געשיכטע) הנוצרית, שאמרת „מאז הוסדה דת הנוצרית" חלילה! לא נזכר אף רמז קל מדבר האשמה הזאת על היהודים בשום ספר מדברי הימים הקדמונים, וכל האשמות האלה התחילו זה כשש מאות שנה בזמן אלפונסו העשירי (Alfonso X) מלך קאסטיליען [1] כי קם כומר אחד בספרד ודרש ברבים כי היהודים לא יוכלו לחג חג הפסח כי אם בדם נוצרי, כמו שמספר החכם הרופא ווירגא (Dr. S. Wirga) בספרו הנכבד שבט יהודה.

ם׳ קראתי הספר הזה בלשון לאטין הנדפס באמשטרדם בשנת 1641 העתקת גענציוס (Gentius), והמחבר הזה ווירגא הוא מפורסם בין חכמי האומות לסופר נאמן. והרוב מה שכתב שם בספרו זה העתיק מספרי ד"ה של הנוצרים מלשון ספרדית ויתר לשונות אייראפא.

מ׳ המלך בעצמו לא האמין לדברי הכומר הזה אך ההמון בא אל המלך ויצעקו לתת משפטים ביהודים, וייירא המלך לנפשו.

---

[1]) היה במלך 1250 למנין הנוצרים, ויכונה המלך הזה עד היום בתאר אלפונס החכם (דער ווייזע).

ס אלפונסו זה היה חכם גדול ונפלא.

מ הוא שאמר בדי גאונו, לו הייתי אני נותן עצה לה׳ בעת בראו את התבל בודאי היתה בנויה על צד היותר טוב ממה שהיא היום.

ס לא מחכמה הגרעה שיחתו זו לפני אל, כי להיותו באמת חכם נפלא בחכמת התכונה בזמנו, ע״כ חשב בלבו אני ואפסי עוד ושת בשמים פיהו.

מ זה דרך כסל לכמה חוקרים וחכמים יערבו את לבם לדבר גבוה גבוה, וביסודי הטבע יתנו מגרעות, כמו החכם הנפלא השנון והריף בורנעט (Th. Burnet) המפורסם בחבוריו הנחמדים; שהתאמץ להוכיח שהרבה מותרות והעדר הסדר יש בבנין האדמה אשר אנחנו עליה, ובפרט בהרים עמקים וימים אשר בה, שיש בהם הריסת הסדר ודברים בלתי נצרכים כלל — ולו חכמו ישכילו זאת החוקרים האלה כי כל אלה החסרונים אינם בסדרי הטבע אשר הסדיר מפלאות תמים דעים בחכמה עמוקה אבל אלה החסרונים המה בקוצר השגתנו, גבול וחק לכל דבר הושם, גבול וחק גם לשכל האדם, ה׳ אלהים דבר ויקרא: בן אדם! עד פה תבוא ולא תוסיף בגאון גליך.

ס כן דברת, ויהיה איך שיהיה, אלפונסו זה היה חכם באמת ומבין גדול בחכמת הכוכבים, וערך 400000 אדומים (דוקאטען) פזר על הועד של תוכנים אשר קבץ מחכמי ישראל ערביים ונוצרים לתקן את התכונה במשך ארבע שנים רצופות בעיר טולעדא (Toledo) הנקראת מהיהודים טלטולא, והועד הגדול הזה של התוכנים האלה היה תחת יד יהודי אחד שהיה ראש התוכנים בימים ההם ר׳ יצחק שמו (עיין Eichhor. Gesch. d. Litt. B. 2 S. 355).

מ הוא החכם היהודי המפורסם ר׳ יצחק אבן סיד, והלוחות בתכונה (דיא אַסטראָנאָמישע טאַפֿעלן) שחברו אלה החכמים קראו לכבוד המלך החכם הזה על שמו, וכן נקראו עד היום לוחות אלפונסו — אך ידידי סיממיאס! נניח נא את לוחותיו ואת הכמת הכוכבים במקומם ונשוב אל ראש מטרתנו — והגד נא לי הקריית בשום לב את ספר של ווירגא מענין הכומר הזה הדורש?

ס כמדומה כי שהמלך אמר אל חכם אחד נוצרי ושכחתי שמו, שהיה לפניו אז, שמצא בכומר הזה סימני שטות יותר מסימני חכמה.

מ כן הוא, והחכם הנוצרי הזה טאמאש שמו[1]) — אבל קודם הזמן הזה לא שמענו ולא ראינו בשום ספר מדברי הימים הן ממחברי נוצרים והן ממחברי ישראל שום רמז מהאשמה הזו, ומן אז נתפשטה האשמה הזאת בפי כל ההמון מהנוצרים.

ס אך הגד לי מאיזה סבה התגוללו האשמה הזאת של דם בפסח ראשונה

---

[1]) והיה להמלך הזה ויכוח גדול בענין היהודים עם החכם הזה, עיין שם בשבט יהודה, והחכם הרופא בן יחייא בספרו שלשלת הקבלה אמר שהיה הויכוח הזה בהתחלת האלף הששי ליצירה (והוא באמצע המאה השלש עשרה למנין הנוצרים, המסכים מאד עם זמן אלפונסו העשירי הזה כנזכר לעיל).

לפתע פתאום עליכם? וכי אפשר שלא היה בה ממש כלל? ואנחנו ראינו שחכמים מחכמי הנוצרים האמינו זאת עליכם גם כן, ולא לבד דלת העם.

מ̇ן היש איזה ספק על תורת משה?

ם חלילה! היא דברי אלהים חיים מראשה ועד סופה, וכמוכם כמונו הנוצרים מאמינים שהיא מן השמים, וכל דבריה וספוריה מצותיה ואזהרותיה הכל כאשר לכל נתנו מרועה אחד הוא אלהי השמים והארץ ע"י משה איש האלהים, וכל דת הנוצרית בנויה עליה, ואם אין אמון בתורת משה והנביאים חלילה! אין מקום לדת הנוצרית, וכן אמר מחוקקנו המשיח בפה מלא לאמר: אל תחשבו כי באתי להפר את התורה או את הנביאים, לא באתי להפר כי אם למלאות, אמנם אני אומר לכם עד כי יעברו שמים וארץ יו"ד אחת או קוצו של יו"ד לא יעבור מן התורה עד אשר אם כלם יעשו, ואיש אשר יפר אחת ממצות האלה הקטנות וילמד כמו כן את האנשים, קטן יקרא במלכות שמים, ואיש אשר יעשה וילמד הוא יקרא גדול במלכות השמים" (Matt. Cap. 5. v. 17, 18, 19.)

מ̇ן והנה על תורת משה והנביאים עם כל אמתתם נמצאו אנשים חכמים שהעלילו עליהם עלילות ברשע, כגון: אפיאן האלכסנדרוני (Apion v. Alex.) ואַפָּאללאָניוס מאָלאָן (Apollonius Molon).

ם אפאללאָניוס זה היה חכם גדול ורבו של ציצערא (Cicero) ושל יוליוס קיסר (Juli. Cäsar).

מ̇ן וליסימאָכוס (Lysimachus) וכדומה כתבו שטנה נגדם, ככתוב באריכות על ספר נגד אַפיאן (Cont. Apion), גם הוציאו לעז איך היהודים תפסו אנשים יונים והיו מפטמים אותם זמן רב ואח"ז העלו אותם לקרבן על מזבח ה' בבית המקדש, עד שאחד ממלכי היונים כאשר כבש את ירושלים ובא לבית המקדש מצא בעצמו איש יוני אחד שהיה סגור ומסוגר בחדר אחד שם והוא בעצמו ספר לו כל המעשה הזה, ודבר זה היה מתאמת מאד אצל הסופרים וחכמים היונים כנודע, עד שהיה בלתי אפשר להוציא מלבם, ומכ"ש שהיה דבר זה נרשם בלבות ההמון, וגם העלילו על היהודים שעבדו בהיותם במדבר צל של עמוד במשכן העדות בזמן משה, וכן העלילו שיהודים עבדו ראש חמור בבית המקדש, ככתוב על ספר נגד אפיאן חלק ב' הנזכר. — פלוטארך הסופר והחכם הגדול כתב שהיהודים מכבדים ומקדשים את החזירים, יום השבת וחג הסכות יחגו לאליל באַקכוס (Bakchus). טאַציטוס (Tacitus) בספרו החמישי מהיסטאָריע אמר שהעברים נקראו יהודים ע"ש ההר המפורסם אידא (Jda) אשר באי קרעטא ובזמן מלוך באָקכאַרים (Boccharus) במצרים בהיות מחלת צרעת באנשי מדינתו נגרשו אלה היהודים מארצו, כי כן יעץ אותו האָראַקעל (Orakel) בהאַממאָניע (Hammoni), גם אמר שהיהודים מתפללים בבית מקדשם אל תבנית חמור, וכאלה רבות, כנראה לכל קורא בספרי היונים והרומיים הקרמונים.

ם לא נגד היהודים לבד כתבו שטנה, אף אחר זה גם כן נגד דת הנוצרית בתחלת ימי עמידתה ימים רבים והעלילו עליהם הגוים עלילות אשר לא

עלה על לב העולם, וכל זה עשו רק אנשים רעים ודלי השכל בני בלי שם.
מ גם טובים וחכמי לב היו בעוכריהם.
ם טובים וחכמי לב! מי הם?
מ מארקוס אוריעליאוס (Marcus Aurelius) היה קיסר טוב מאד כנודע ממנו שהיה מעביר על מדותיו, והיה אוהב שונאיו וכל מי שעשה עמו רעה, והיה מכבד מאד את הפילוסופים וחכמתם והיה חכם ופילוסוף בעצמו, וכן יתואר בתאר פילוסוף בפי כל הסופרים, והוא בעצמו היה רודף מאד את הנוצרים בעבור שנתאמת אצלו שהמה מכשפים, עיין עאוזעביום (Euseb. Lib. 4. Cap. 16.) ולא אזכיר הפעם מה שהעליל על הנוצרים הקיסר נעראָ (Nero) האכזר ודאָמיציאן (Domitian) ויתר הקיסרים — החכם פליניום (Plinius) הנודע שהיה מושל בביטהיניען (לאנדפפלעגער אין Bithynien) תחת הקיסר טראַיאַן (Trajan) וידוע שהוא היה פילוסוף נפלא ומחבר מפורסם, היה רודף את הנוצרים מאד עיין (Plin. Lib. 10. Ep. 102—103), וכל דבר רע שאירע בממלכה העלילו הכל על הנוצרים והמיתו מהנוצרים על לא חמס אלפי אלפים אנשים ונשים וטף במיתות משונות, מלבד הענוים הקשים והגזרות והשמדות כנודע לכל קורא בספרי דברי הימים, והיתה אמונה מושרשת אצל כל הרומיים אז שהנוצרים שונאים את כל העולם, עיין (Tacit Annal. 15 C. 44), וכל העלילות האלה היו נמשכות זמן רב עד אשר גברה דת הנוצרית בעולם ותהי שלטת.
ם הנך רואה שהשקר אין לו רגלים, ובזמן מהזמנים האמת נתבררה, אין פוצה פה ומצפצף היום לא נגד תורת משה ולא נגד תורת הנוצרים וכלם מודים היום בדת הנוצרית.
מ לא באתי הנה להתוכח על ענין הדת אך להראות לך כח של שנאת הדת, שאפילו פילוסופים וטובים מאמינים נגד האמת לפעמים, וכל זמן שהיתה דת הנוצרית חלושה ומעוטה ודת האלילית היתה גברת ורבה, היתה יד ההלושה והמעוטה על התחתונה, וקרה להנוצרים אז בכל מקום מה שקרה אח"ז ליהודים האומללים המעטים והחלושים הגרים בממשלת הנוצרים.
ומי יודע זולתך, איך עוד היום בממלכות ההודיים הפרסיים והתוגרמים מאמיני מחמד וכדומה מעיקים לנוצרים הרומיים, ולהארמעניער והגריכין והקאָפטין הנוצרים הגרים תחתם. מפני שדת מחמד דת מושלת ותקיפה שם.
ם ולולא נתנו מלכי אייראפא שהמה כלם נוצרים את חתיתם עליהם, כבר לא נשאר לנו שארית בארצם.
מ ואם דת הנוצרית המטלת אימה ופחד על ההודיים והמוזעלמאנים כי יראו מהממלכות הגדולות והתקיפות אשר באייראפא אשר יתנו חתיתם על המוזעלמאנים וההודיים וכדומה, איננה חפשית מרדיפות, מכ"ש אנחנו בני ישראל שאין לנו עוזר וסומך זולתנו, ובכל השעבודים והצרות שיש ליהודים פה מ"מ אינם מעלילים עלינו עלילות כאלה, עיין רעטטונג דער יודען פרק ראשון,

סימן 11 בהערה מה שכתב החכם מענדעלסזאָהן [1]) ויש ליהודים גם כן בכמה דברים חירות היינו שמתמנים לכל התמנות הגדולים לקאנסולין, למיניסטרין, לפקידים, לגובי מכס בבתי המכס, ורשות למו לקנות נכסים ועבדים לעבוד בהם לעולם כנודע לנו פה תחת ממשלת הישמעאלים ויתר מדינות מסאמיני מחמד ומלכות ההודיים.

ם אך הגד נא לי מדוע לא יאשמו הנוצרים על היהודים רק אשמת הדם לפסח ולא אשמת זולתה, הלא דבר הוא?

בן השכחת רבות העלילות שעשו ליהודים פעם בפעם בשפאניא פורטוגאל צרפת וענגלאנד ובממלכות האשכנזיות גם חוץ מאשמת הדם, וקרא נא האיסטאָריע של אינקוויזיציאָן משפאניא, השכחת כי העלילו על היהודים בערך שנת 1400 כאשר היתה המגפה הגדולה שמתו כמעט שני שלישי העולם (שהיתה נקראת דיא שוואַרצע פעסט) וכאשר הגיעה המגפה לפראנקרייך אמרו הנוצרים שמה כלם פה אחד, גם נשבעו הרבה נוצרים, שראו בעיניהם שהיהודים זרקו סם המות בבארות ובנהרות גם היו מלחשים עליהם ומהם נעשתה המגפה, ואלפי אלפים יהודים מתו במיתות משונות ועינויים בעבור זה בצרפת ובכל מדינות אשכנזיות וכדומה. וכמה מעשיות כאלה תמצא בספרי ד"ה — ואם תדקדק היטב תראה שאלו העלילות והאשמות שהעלילו הגוים הקדמונים על הנוצרים, במדה זו ובעלילות האלה ממש האשימו הנוצרים את היהודים אחר כך, ויפה אמר חכם היהודים המפורסם ר' מנשה בן ישראל לענין אשמת הדם

---

[1]) וז"ל: אין דען יעמאלינגען לייטען מאג עס וואהר זיין, דאס זיך דיא יודען אין דען קריסטליכען שטאאטען בעססער אלס אין דען מאהאמעדאנישען בעפינדען; אבער ניא זינד זיא דאך אין דיזען זא גרויזאם פערפאלגט, געמארדעט, געפייניגט, פערבראנט, דעס איהריגען בערויבט, נאקענד פעריאגט ווארדען אלס פאן דען קריסטליכען רעגירונגען אונד רעליגיאנסלעהרן, דער מיטלערען צייטען. נאך איצט צאהלען דיא יודען אין דען טירקישען לאנדען נור איין מעסיגעס קאפפגעלד *] אונד זיא ליידען וועניג מעהרער אלס אנדערע אונטערטהאנען אונד וויא עס דיא ווילקיהרליכע רעגירונג מיט זיך בריגנט, דיא צאהל דער יודען אין דער מאהאמעדאנישען שטאאטען איזט פערמוטהליך גרעססער אלס זיא אין דען קריסטליכען, זיא קאממען דאזעלבסט עפטער דורך פארציגליכע געשיקליכקייט אלס ערסטע אדער אויך שטאאטסבעדיענטע צו רייכטהום אונד עהרען. נאך איצט איזט דער ערסטע מיניסטער דעס קייזערס פאן מאראקא איין יודע זומבול. עכ"ל מענדעלסזאהן —

---

*] אמר המחבר: גם במדינתנו ארץ רוסיא הנתינות והמסים קטנים מאד:

אמר המחבר: עיין במגידי חדשות בלשון צרפת (דער קייזערליכער קאנסטרוואטאר, נומערא 17 פעטערסבורג דינסטאג דען 29 טען פעברואריוס 1824 וכתוב שם שיהודי אחד מן Mair—Ben Macuin Magodora נתמנה מהקייזער של מאראקא לקאנסול ומבולח (געזאנדטער) בכל הערי מלכי הנוצרים אשר באייראפא. עכ"ל מגידי החדשות.

שמאשימים הנוצרים את היהודים, שבכל ההתנצלות והאמתלאות שהתנצלו בדבר עלילה זו אז הנוצרים נגד הגוים; באלו נתנצל גם אנחנו נגד הנוצרים היום, ובפרט שהדם אסור באכילה ליהודים ואינו כן לנוצרים האוכלים דם כל חי, וכאשר אבאר לך להלן אי"ה.

ם האם האשימו הגוים אז את הנוצרים באכילת דם אדם?

מ כן הוא, וגם היה החשד עליהם ממש כמו החשד היום עלינו מהנוצרים, כי אמרו הגוים שהנוצרים צריכים דם אדם לחג הפסח, כמו שכתב טערטוליאן (Tertulian)) בספרו (Apologia contra Gentes) ויוסטין מארטיר (Justin Martyr) בספרו (Apologia ad Anton C. 2) ועאוזעביוס (Eusebius Caes 1. 5. Cap. 4.) ופינעדא (Pineda) בספרו Monarchia Ecclesiastica) 1. 11. Cap. 25.) וזולתם, עיין רעטטונג דער יודען פרק הנ"ל סימן 18.

ם (יוסף דומס מבלי ינוע עפעף וגלגל ברעיוניו ואחר כמה רגעים שם פניו אל מיימון ויאמר) אחי מיימון הן הן הדברים אשר קריתי גם אני! וכן דברת, כי נזכרתי הפעם, ואין זה חדש אצלי, אבל יוכל הטוען לטעון נגדכם שהגוים האשימו את הנוצרים יען שראו זאת מיהודים, וידעו שהנוצרים המה מן היהודים.

מ ראשונה שהיהודים היו חשובים על פי רוב אז אצל מלכי הגוים כמו שאברר להלן, והשנית שלא מצינו כלל בשום ספר ד"ה שהיו יהודים השודים ע"ז מהגוים רק הנוצרים, וכל החשד שנפל עלינו אח"ז הוא רק מהנוצרים שהושדים אותנו שאנחנו לוקחים דוקא דם נוצרים לחג הפסח, וכבר ביררתי לך שאשמה זו שמאשימים אותנו הנוצרים נעשתה זה כשש מאות שנה, והחשד על הנוצרים מהגוים היה בהתחלת כת הנוצרים כאלף שנים ויותר לפני זמן זה.

ם אבל נפלאת היא בעיני לא אדע מקור הדבר מאין יצא החשד הזה מהגוים על הנוצרים? ומה הדבר אשר גרם זה?

מ באמת היה נקל מאד לחשוד את הנוצרים על אכילת דם אדם כמו שכתב החכם (J. Tugendh.) בהקדמתו צד 37 וצד 38 ואמר שהוא בעבור ההאָסטיא (Hostia) לזכרון הבשר והדם של ישוע הנוצרי [1] ובפרט שהיו באמת שתי כתות גדולות מהנוצרים שהיה רגלים לדבר לאמת החשד הזה על הנוצרים בעיני הבלתי נוצרים, והמה כת הגנאָסטיקער (Gnostiker) וכת קאַטאַפריגעס (Cataphryges) ערבו בהלחם או המצה הנ"ל דם של ילד שהוציאו ממנו על ידי דקירת מחט, עיי"ש בהקדמה הנ"ל שהביא זה בשם סופרים נאמנים מחכמי הנוצרים [2].

ם הוא דבר ידוע בספרי קורות הכנסיה הנוצרית (קירכען געשיכטע) ויפה כוון החכם הזה, ובזה בטל החשד מעלינו נגד הגוים, אבל לא בטל בזה

---

[1]) אמר המחבר: עיין d. Irrt d. H. v. Volt. Haupst. T. I. XVII מהמוכל Nonnotte.

[2]) עיין בספר Lexicon. Antiq. Ecclesiast. v. A. E. Miri. 1717 s. 5

החשד מעליכם ערנה, ואם אנחנו היינו נחשדים בחנם אין זה מופת חותך שאתם גם כן חשודים בחנם נגד הנוצרים!

מ׳ אני אבוא אחרי החכם טוגענדהאלד ואברר יותר, ואמלא את דבריו, לנקות גם אותנו מהחשד הזה, ואומר:

מכל הנזכר עד הנה יצא החשד על הנוצרים שהורגים ילדים של הגוים ולשים ברמם את המצה (אָבלאט) (שהוא זכר לבשר ודם של ישוע הנוצרי שאמר (בסעודת הלילה של פסח באכלו מצות ושתה יין כמו שמצווים היהודים מאז ומקדם) אל תלמידיו על המצות והיין לאמר: זכרו שזה בשרי ודמי כנודע) והגוים שלא ידעו להבדיל אז בתחלת צמיחת דת הנוצרית בין נוצרים ויהודים, וגם באמת היו אז עדנה מעורבים יחד, כי הנוצרים הראשונים היו יהודים על פי רוב, אם כן היו מכנים את הנוצרים גם כן בשם יהודים, וכאשר נתפרסם אח״ז שהיהודים הללו (ר״ל הנוצרים) אוכלים דם ילדים במצה (אָבלאַט) וגם נרשם הדבר הזה באיזה ספר מדברי הימים וכדומה מסופרי הגוים הנכבדים והחכמים יונים ורומים המפורסמים עד היום לסופרים נאמנים, וכאשר קראו בהם הנוצרים אחר זה זמן רב ומצאו הדבר הזה חשבו שכוונת הסופרים האלה בשם יהודים על היהודים ממש, ובשם מצה על המצות שהיהודים אוכלים בליל פסח, ואפשר היה נכתב בספרי הגוים ד״מ בזה הלשון: היהודים אוכלים לחם בלי שאור נקרא אצלם מצות ומולשות בדם ילדים, זכר לסעודת ערב ידוע הקדוש להם בחג הפסח וכו׳, והיתה כוונת הסופר הזה בשם יהודים על הנוצרים, ובשם מצות המולשות בדם ילדים על האָבלאַט הנ״ל של הכתות הנזכרות ובסעודת ערב הקדוש כיון הסופר הזה לזכרון ה״אעליגים אבענדמאהל של הנוצרים שהיה בליל פסח.

ם השערתך בזה השערה מחוכמת היא, אך אין סומכין על השערה בעלמא בלי ראיות חזקות, ועתה לך לדרכך ובצע אמרותיך.

מ׳ ובפרט אחר שבאו היהודים לגור תחת ממלכות הנוצרים באייראפא, והיו רואים ההכנות והסדר הנעשה בליל זה של פסח והשמירות והזריזות באפית המצות ושמרחיקים כל אדם בידים בלתי נקיות לנגוע בהם, חשבו הנוצרים מדלת העם שגרו בין היהודים בשכונתם ובביתם שבלתי ספק עושים איזה מעשים זרים באפית המצות, ולזה נתחברה ג״כ שנאת הדת האכזריה אשר הרבה חללים הפילה בעולם ועצומים הרוגיה, ולא אזכיר הפעם קנאת ההון והעשר שהתקנאו ביהודים ואדבר מזה עמך בפעם אחרת, ומי לא יודע כמה דברי בוז וקלון ומעשים בדוים אשר לא נבראו בדאו מלבם שוטני הדתות בכל דור ודור.

ונזכרתי הפעם מה שקריתי בספרי וואלטער שמאשים בזדון לבו הכנסיה של הנוצרים בכלל ממה שנהגו אז בקצת בתי תפלה של הנוצרים בארץ צרפת לחג חג ידוע נקוב בשם חג החמור (עזעל פֿעסט), ואמר שהלבישו חמור אחד בבגדי חמודות והביאו לעזרת בית התפלה (פֿאָר קירכֿע) וכבוד גדול עשו לו ויזמרו לפניו זמר של שבח בלשון רומית, והעם ענו בכל פעם בשיר קטן שנעשה במשקל ותרוז בלשון צרפת המתחיל (Hez Sire Asne Chantez וכו׳). — ומי יכלכל

פה כל השטנות הבדויות והעלילות אשר נעשו בעולם משנאת הדת.

ם הנה הראיתני לדעת ששנאת הדת גורמת הרבה עלילות יותר מכל השנאות שבעולם, וגם אני ידעתי שהרבה עלילות שקר עשו בשפאניא ליהודים בעת אינקוויזיציאן, האם בעבור זה יהיה בלתי אפשר שהיהודים יאשמו לפעמים בדבר שיש בו ממש? וכי כלם צדיקים? וראוי לך להאמין שהיהודים הרשיעו לפעמים נגד הנוצרים.

ן הוא דבר אפשר שיזדמן שיאשימו לפעמים את היהידים בדבר שיש בו ממש אבל רק אנשים יחידים העושים דבר נבלה ואשמה לאיזה תועלת פרטי בעבור בצע או כבוד קנאה או שנאה וכדומה, אך לא להאשים כלל הכנסיה שיעשו דבר נבלה ואשמה, ובפרט היהודים האומללים שאין להם קבוץ ואין להם שר ומושל מאחיהם, וכמעט כל עברי בפני עצמו הוא כנסיה פרטית ומדוע יאשימו כלל הכנסיה! [1])

---

[1]) אמר המחבר: לבז וחרפה יחשב לממלכות האלה שכאשר יקרה בהן שיהודי אחד יחטא לחייב על ידו כל עדת ישראל כמו שמצינו דוגמאות כאלה בכמה ממלכות בימים הראשונים כידוע לכל קורא בספרי ד"ה לנוצרים ויהודים. אך לא כן היתה נוהגת מאז ומקדם ממלכת רוסיא הישרה והטובה, והנני להעתיק פה שני מעשים גדולים ונוראים שאירעו ברוסיא בימי קדם, ואלו קרו המעשים האלה באיזו ממלכה אחרת, מי יודע כמה נפשות מישראל היו נהרגים עי"ז, א) בשנת 1470 קם איש עברי אחד ושמו זכריה חכם ונבון ואלטגיניון ונסע בארץ רוסיא והטה לב הרבה כומרים ושרים וזולתם המון רב מעם רוסיא לתורת משה עד שהרחיקו כמעט מכל וכל את דת הנוצרית, ושערוריה גדולה היתה אז בעבור זה בכל מדינת רוסיא כמבואר באריכות בספרי דברי הימים לרוסיים, ועיין ביחוד בספר (Церков. Ист.) С. П. Б. 1820. Отдѣл. 2. ст. 591.) ולא מצינו שהגיע מזה איזו רעה לשום יהודי במדינה, ולפי דברי הסופר קאראמזין (Карамзинъ) בד"ה לרוסיא, לא עשו אף להיהודי זכריה הזה בראשונה שום רעה אבל פקדו עליו לעזוב ארץ רוסיא, אך לעת זקנתו בבואו פעם שנית לרוסיא והחל לעשות כמקדם, לקחוהו ושרפוהו באש — ב) הן נודע לכל קורא ספרי ד"ה מהמעשה שאירע ברוסיא בהתחלת מאה שבע עשרה למנין הנוצרים כאשר נהרג היורש עצר דימיטריא בן המלך (נ"ל) איוואן וואסילעוויטש מלך רוסיא, ונתגלה איש אחד ושמו אטרעפיעוו ואמר שהוא היורש עצר דימיטריא, והרעיש כל ארץ רוסיא הנודע בשם דימיטריא סאמאזוואנעץ (Димитрій Самозванецъ), ואחר אטרעפיעוו זה נתגלה ג"כ ע"ש הנסיך דימיטריא הנ"ל הנודע בשם דימיטריא סאמאזוואנעץ השני והרעיש את ארץ רוסיא עוד יותר מן הראשון, כנודע בכל ספרי ד"ה לרוסיים — ולפי עדות הסופר המפורסם לאנשי פולניא נעמצעוויטש, היה דימיטריא סאמאזוואנעץ השני הזה איש יהודי, עיין ספרו שכתב בלשון פולניא ממשלת זיגמונד השלישי (Panowanie Zygmunda III. Tom. 2) ולא מצינו שהיו מחייבים בזה היהודים, אבל מצינו שהיו יהודים גרים אח"ז אף בעיר מלוכה מאסקווא, ונודע מהחשיבות הגדול שהיה להחכם הרופא הספרדי היהודי ושמו דניאל פאן גארדען או הארדען שגר בעיר מלוכה מאסקווא בזמן הקיסר פיטר הגדול ומפורסם כחסא

ם עכ"פ יש אנשים פרטיים גם בבב שנשרשה בקרבם שנאת הדת של הנוצרים, ועושים לפעמים בשאט נפש בסתר נגד דת הנוצרים בכלל ובפרט.

מ̇ שנאת הדת היא כמעט דבר מוטבע בלב ההמון, וכל בעל דת יאמין שרק דתו היא אמתית וכל הדתות זולתה שנואות בעיניו בשוה, ולכן גם ההמון מבני ישראל בלתי נקיים מזה, ויאמין בנפשו שרק דתו היא האמתית ושונא כל הדתות זולתה, אם שהחכמים שבכל דת אינם כן, ובפרט חכמי ישראל שמצווים כן מפי חכמיהם כמו שאבאר לך להלן.

ם כמו שההמון מהנוצרים ישנאו הדת היהודית ועובדיה יותר מכל הדתות, יען שהיהודים שלחו יד במשיחנו, כן ישנאו בלתי ספק ההמון מהיהודים את דת הנוצרית וכל מאמיניה גם כן שנאה רבה יותר מכל הדתות זולתה.

מ̇ אם צדקת בזה שהנוצרים ישנאו את היהודים יותר מכל האומות זולתן (אף שהוא באמת נגד פקודת מחוקקכם שצוה לכם בפה מלא אהבו את שונאיכם ומכ"ש היושבים לבטח עמכם, ומכ"ש הגרים, והיא מצוה מפורשת בתורת משה מפי ה' ואהבתם את הגר) אין דבריך צודקים בדבר הזה שאמרת שהיהודים ישנאו ג"כ את הנוצרים שנאה כמותה; ואם ישנאו מתוכם הוא בעבור שאתם תגרמו בשנאתכם שנאה כנגדם בכמותה ואיכותה, אבל היהודים מצד עצמם לא כן, אבל אדרבה המה בטבעם אוהבים את המדינה והעם אשר יושבים בקרבם.

ם ואיך תחנוף את עצמך ואת אנשי דתך כמו כן, ואמרת שאין היהודים שונאים את הנוצרים כמו שישנאו הנוצרים אתכם.

מ̇ מפני שרוב דת הנוצרית ומצותיה בנויה על מיתת המשיח, והשתי וערב (קרייץ) וכדומה, והילד הנוצרי בניחו מרחם אמו ישמע מצותיו של הדת ותגיו ויסודי דתו ומעשי המשיח איך שהומת ע"י היהודים, ורואה תמיד נגדו התליה (קרייץ) המעוררים בקרבו איבה גדולה, לא כן מצותינו שבתורה וכל הנהגותינו קדומות הנה, ומה לנו עם המשיח מחוקקכם? ואין דבר שיזכיר לנו אותו.

ם הואל נא באר דבריך:

מ̇ אחר שקם הנוצרי, וחשב (לפי דעת הנוצרים) לתקן גם את הדת שלנו והיהודים לא רצו לקבלו, עכ"פ נשארה דתנו כמאז ומקדם, ובפרט שלא היה נודע ענינו אז כי אם בארץ ישראל בכמה עירות, אבל בכל המדינות שגרו אז היהודים לא נתפרסם ענינו אז, ובפרט בהמון היהודים שגרו בספרד אז עוד מזמן בית שני מקום רחוק מאד מארץ ישראל, וזולתן מהמקומות הרחוקים, ונשכח הנוצרי אחר מיתתו ומעשהו מכל וכל מלבות עם ישראל, וכל מעשה

החכם הזה מאד בארץ רוסיא בעבור חכמתו ברפואה, ואמרו עליו סופרי רוסיא שלפי עצתו התחילו הרוסיים לשתות טיא (טשייא) עד שנעשה אצלם לרגילות רב, ומהרוסיים קבלו את"ז כל אנשי איראפא, עיין Театръ чрезвыч. произш. С. П. Б. 179. — ונהרג במקרה החכם הרופא הזה עם בנו בזמן הקשר שהיה במאסקווא מהסטרעלצים, עיין Ф. туман. о бстоят. опис. въ примѣр. Истор. Петра 1 Част. 2. ст. 24.

הנוצרי בלתי נודע היום לבני ישראל כלם כ״א לחכמיהם הגדולים אחד מני אלף, הבקיאים בלשונות העמים והמדברים לפעמים עם נוצרי שמזכיר לו הדבר הזה, אבל כל ישראל מקטן ועד גדול ואף הרבנים הגדולים אין להם שום ידיעה כלל ולא יעלה על זכרונם, כי מה להם לדבר שכבר חלף ועבר בזמן קדם, והרבה משיחים קמו בין היהודים שלא קבלום, וכי עושים לכל אחד ואחד זכר לנקמתו, ולא נשאר עד היום כלל שום רושם ממעשה ישוע הנוצרי אפילו בתלמוד שלנו, השנים או השלשה מאמרים שהיו נמצאים בתלמוד כבר לא נמצאו אתנו, כי קדמונינו שהיו אחר התלמוד שבאו לחסות בצל כנפי מלכי אייראפא צוו להמעתיקים ואח״ז להמדפיסים להשמיטם למען השלום; לא כן איש הנוצרי שכל דתו בנויה רק על מעשה מיתת הנוצרי שקבל עונש כל החטאים של העולם על נפשו ומת על קדושת השם, אם כן בכל מצוה ובכל חג ובכל עשיה ובכל דרשה נזכר המעשה הזה שנעשה לו, ויש לכם מגידים נפלאים המדברים במליצה נפלאה, ויש לאל ידם לעורר בדבוריהם כל לב ולהדמיע כל עין, וכמה ספרי מחזה (טעאַטעראַלישע ביכער) חברו מליצים נפלאים על זה הענין, ומרחיבים הדבר הזה ביתר שאת ועז, ומשחקים אותם בפומבי על הבימה בבתי תיאטראות, ע״י בעלי משחקים נפלאים, המסוגלים לחקות כל דבר על צד היותר טוב ויודעים לחדור בקרב איש ולב עמוק, וכמה ציורים (געמעלדע) מאומנים נפלאים מציירים המעשה באופנים משונים המפלחים כחץ עיני רואיהם, — ויען שהמעשה הזה נעשה אז בימי קדם ע״י כמה יהודים על כן לא יוכל המעשה הזה להשכתח מזכרון איש הנוצרי; אם כן השכל מחייב שהנוצרים עלולים יותר להזכיר לנו חטא ועון ולנטור איזו איבה בלבם נגדנו, לא כן אנחנו כי נצטוינו לאהוב כל האדם כאשר נברא, ועוד כי מן היהודים קרה פעם בפעם שהתנצר מהם ועל פי רוב היו אנשים פחותים ואיך אפשר שלא יגנה זה פעם בפעם לפני הנוצרים ודלת העם כי רב הוא את היהודים ומנהגיהם ולבדות עליהם איזו אשמה מרוב השנאה ומעורר בזה הנוצרים נגדנו, לא כן אנחנו שאין אחד מכם שיקבל בממלכות אייראפא את היהדות, ע״כ אין מעורר בקרבנו שנאה, ולא נעליל עליכם עלילות בעבור זה, ובפרט כי ידנו תמיד על התחתונה, ועוד שהנוצרים יש להם הרבה ספרים שכתבו סופריהם נגד היהודים בימים שחלפו וצוו את העם שישמידו את היהודים ונתנו עצה למלכים ושופטים שיגרשו אותם מהמדינה וישרפו את בתי תפלותיהם, וצוו לקחת את הונם וכספם, וכמה פעמים עשו באמת מלכים ושרים וכומרים שפטים ביהודים, ודנו אותם במיתות משונות מחמת שנאת הדת, וגם הסיתו את דלת העם לעשות עמהם כל אכזריות והבטיחו להם בעבור זה עוה״ב, ואנו אין לנו ספרים כאלה ואין לנו דורשים מדבר הזה כלל, ובפרט שידנו תמיד על התחתונה, כי שפלים אנחנו ואין יכולים להרים ראש כלל, גרים אנחנו, די לנו שיראונו הנוצרים פנים שוחקות כבן הגבירה לבן האמה והשנואה, ואף שבימים ההם אחרי אשר נתפשטה ההשכלה (דיא אויפֿקלעהרונג) בין הנוצרים וקמו בהם הרבה חכמים מחוכמים ומלומדים בכל סעיפי החכמות ומוכתרים בכל מדות תרומיות וכן המלכים והנסיכים היום מהנוצרים כלם אנשי מדע וגדולי

חקרי לב אוהבי אדם, וגם על הרבה מדלת העם של הנוצרים בכמה מדינות כבר נחה רוח ההשכלה ונצרפו במדות ומוסר בתכלית השלמות, מ"מ רוב דלת העם מהנוצרים עודם המה בשבבותם, על כן לא חדלה שנאת הדת מקרב לבם עד היום נגד היהודים הגרים ביניהם הרבה מאד, ונוטרים להם איבה ושנאה, והפחות שבפחותים מהנוצרים ועל פי הרוב הנערים שלהם המגודלים מקטנותם לשמוע בבתי התפלות שלכם שהיהודים המיתו את המשיח ובן אלהים, כל זה מגדיל את השנאה נגדנו, ואין קץ לבזיון שמבוזה היהודי אצל דלת העם הזה, והפחות שבפחותים מדלת העם הזה נער בער וריק שאין לו לא מדות ולא מוסר ונער משובב, לא יחן אף לזקן ומכובד ועשיר נדיב ומלומד מבני ישראל, ולפעמים קשה לאיש יהודי באשר הוא אדם לשאת קלונם וחרפתם וזריקת אבנים עד שילהב לבבו להכותו באגרוף או במקל, ולפעמים יזוב מהילד הנוצרי דם, ומה נקל שתהיה מזה עלילת דם, ואין בית איש נוצרי שאין שם יהודי בשכנותו ומעורבים יחד גם במשא ומתן ובכל תהלוכותיהם, והנערים של יהודים ונוצרים משחקים כאחד ויחד על עפר ישכבון, ומה קל באופן הזה שיהיו הכאות שנאות ורדיפות ונקמות איש ברעהו מקטן ועד גדול, גם נקל לאיש ריק מהנוצרים שאין לו שום דרך ארץ לא מוסר ולא מדות, איש שלא למד מנעוריו כלל ולא ידע אפילו תמונת אותיות והולך בשרירות לבו, לתת עדות באלה ובשבועה נגד היהודים בדבר הזה, בפרט שלדעתו הגסה למצוה תחשב בעיני אלהים ובעיני המשיח.

ק וכי היהודים מקטן ועד גדול כלם יודעי ספר?

מ כן הוא!

ק אם אמת הוא שהיהודים בשפניא טורקיא איטאליע צרפת ואשכנז יודעים לקרוא בספר מקטן ועד גדול ומהם יחידים חכמים בחכמות שונות, אבל לא כן בארץ פולין ורוסיא ששם גרים המון רב מאחיכם וכפי ששמעתי רק המעט מהמעט שבהם יודעים תלמוד ואין להם שום חכם בחכמות, ודלת העם כלם בורים כמו רוב ההמון מהנוצרים דשם.

מ חלילה! שקר ענו בהם, והמגיד אשר הגיד לך כחש בדבר אמת ומפורסם, אפילו בארץ פולין ורוסיא היהודים אם שהמה עפ"י רוב אינם מלומדים בלשונות זולתן ובחכמות אחרות (כמו היהודים של מדינות אחרות) עכ"פ הרבה מהם מלומדים מאד בספרי התלמוד ובספרים הרבה ובתנ"ך (אם לא עפ"י דקדוק) ואפילו הפחות שבפחותים מהיהודים שם יודע לקרות היטב בלה"ק ולהבין קצת מה שמתפלל בלה"ק ויודע תורת משה בלה"ק אם לא בתכלית עכ"פ עפ"י חומרה, ויש בכל עיר הקטנה ואפילו בכפר מלמדים, ויש בכל מקום חברת ת"ת לעניים, ואמרו בתלמוד שהמנהג הזה להושיב מלמדים בכל עיר הוא עוד מהתחלת בנין בית שני שגזרו אז על כל עיר להושיב מלמדים ולשלם מקופת הקהל, וכן אפילו הנשים והילדות יכולות לקרות בלה"ק עכ"פ, ומכ"ש שההמון מהאנשים ונשים יכולים לקרות הלשון המדוברת ביניהם והוא לשון יהודית אשכנזית, ד"מ כל ספרי התנ"ך, סדר התפלה, פרקי אבות הוא ספר נפלא במדות ומוסר אין ערוך

אליו, לקוטים ממפרשי התורה היותר חכמים ומשכילים בספר צאינה וראינה, לקוטים ממאמרי מוסר ומדות מהתלמוד בכמה ספרים, אין ערוך לספר מנורת המאור שנעתק גם בלשון יהודית אשכנזית, וביחוד ספר הנפלא והיקר חובת הלבבות וכדומה, והרבה ספרי מעשיות כגון יוסיפון וכדומה שנמצאו בלשון יהודית אשכנזית, וכמה ספרי משלים מהפילוסופים וחידות, וספרי מליצה, והרבה ספרי מוסר וכדומה בלשון יהודית אשכנזית, א"כ היהודים מקטן ועד גדול כלם מלומדים קצת, ומתאספים פעם בפעם בבתי מדרשות ולומדים כמעט בכל יום בשעות שנפטרים מעבודתם ובפרט בבקר ובערב, ובימי התג וי"ט, אפילו נושאי סים ושקלאי (וואססער — אונד לאַסטטרעגער) וכדומה, וכן הנשים, מתקבצות לפעמים גם כן ואחת קוראה לפניהם, ואפילו עני שבעניים המחזיר על הפתחים יש לו כמה ספרים לצרכו, ולפעמים תמצא אצל בעל הבית אף שאינו עשיר, ארגז מלא ספרים ישנים וחדשים העולים בערכם לשלשים אדומים (דוקאטען) ואצל מוכסן בכפר תמצא לפעמים אם הוא איש אמוד ארגז מלא ספרים העולים בערכם למאה אדומים ויותר, וכנגדו אצל כומר הניצרים שבכפר הזה (אע"פ שיש לו יותר נכסים ועושר מהמוכסן) לא תמצא ספרים העולים לשני אדומים, וכן אפילו בעיר היותר קטנה שגרו שם רק עשרה בעלי בתים יהודים נמצאו אצל הרב דשם המון רב מספרים ואף שהרב דשם עפ"י רוב עני ואביון ומחוסר פרנסה, ולא תמצא אצל כומר העיר הקטנה הזאת ערך עשרה ספרים במספר, נבוא נא ונחקור כמה דפוסים (בוכדרוקערייען) נמצאו בפולין ורוסיא ליהודים שכמעט אין מחוז שאין בו דפוס, ויש דפוסים גדולים ונכבדים מאד המשפיעים ספרים המונים המונים בעולם. וכלל גדול הוא שמי שהוא יודע לקרות וקורא פעם בפעם בספרים יתהדר שכלו, ונפשו תזדכך במדות, לא כן רוב הנוצרים אשר במדינות פולין ורוסיא (אם שיש בהם היום חכמים גדולים ומלומדים נפלאים וכבירים הן בכמות והן באיכות בערך אל היהודים המלומדים אשר במדינות האלו) עכ"פ דלת העם על פי רוב מהנוצרים אינם יכולים לא לקרות ולא לכתוב כלל, ונמצאו אפילו בהמאגיסטראטין שם ראַטמאַנים שאינם יכולים לחתום א"ע, ולא ידעו לקרות שום לשון ולא לכתוב ולא קראו מעולם ספר ומכ"ש ספר יקר כאלה שזכרנו — ואף שהקיסר האדיר אלעקסאנדער הראשון השתדל בכל עוז ועצמה ותקן תקנות גדולות להרבות ההשכלה במדינתו יותר מכל הקיסרים אשר היו לפניו, אך עדן לא נשלמה תכלית כוונתו ותקוניו הטובים מקוצר הזמן, אך יש לקוות שבהמשך הזמן תתקיים כל מגמתו כמה שאמר במתק שפתיו, בעת אשר תקן תקונים בהשכלת העם (פֿאָלקס אויפֿקלעהרונג) לאמר ! Да будеуъ свѣтъ и въ хижинахъ עיין בספרי קאראַמזין Сочиненія Карамзина Томъ VIII о нов. образ. народ. просв. въ Рос. (1

[1] גם מגמת אחיו הקיסר הגדול ניקולי המעולה ביתר שאת להפליא את רצון אחיו הנכבד, להרחיב השכלה ודעת בקרב בני עמו, גם הוא אזן וחקר, תקן בתי ספר רבים

ם גם אני ידעתי שדלת העם בפולין מהנוצרים נתקלקלו קצת בדרך ארץ במדות ובמוסר אבל כפי ששמעתי למדו זאת מהיהודים הרבים אשר גרו שמה, כי טבע האדם לחקות את מעשים הרעים אשר יראה מעמיתו, וכמאמר נעים זמירות ישראל: ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם.

מן למען אעמידך על האמת הנני להעתיק לך דברי חכם גדול נוצרי מה שכתב ההפך מכל אשר דברת, חי נפשי! את אשר לא קוית תשמע מפי החכם הגדול הזה המפורסם בכל העולם לאדם גדול רב תבונות איש אוהב אמת הפראָפֿעססאָר שולטעם.

בארצו האדירה, וביחוד דאג למען השכלת עם ישראל, בפקדו ליסד בתי ספר גבוהים, הנקראים בשם: בתי ספר הרבנים, ובתי ספר נמוכים, ממדרגה הראשונה והשניה בכל מחוז ופלך. מלבד זה פקד אותנו בדבר ישועה ורחמים, בפקדו להחליף מלבושינו, אשר היינו בהם ללעג ולקלס, במלבושי איירופא. התיסדות בתי ספר, והתפרקות המלבושים הנמבזים, היו אחרי כן לאבן פנת השכלה בעם ישראל. לא פה המקום להרבות בספורי מהלך ההשתלמות של הקיסר המהולל הזה, אשר עשה לכל עם רוסיא בכלל, ולעמנו בפרט, יהי זכרו ברוך!

בעקבות הקיסר החכם הזה, הולך גם בנו היקר הקיסר האדיר החכם הנעלה הטוב והמטיב אלכסנדר השני יר"ה, אשר הקם על לנחות אותנו בדרך השכלה טובה ומוכשרת, ואין קץ לכל עמלו שיעמול לטובת עמים רבים בכל דבר טוב ומועיל. הקיסר המפואר הזה, ברצותו לשכלל היכל ההשכלה והדעת על מוסדות חזקים, הביט בעין חמלה גם על משכנות יעקב, והואיל לתקן בתי ספר הרבנים, אחרי הביאם תועלתם בעתם, אולם לא הביאו את העוסקים בהם למטרתם הנכונה, אשר הוכנו בראשית בואם שמה במסורת ברית האמונה, ההשכלה והדת. רבים היו המכשולים לזה לבלי תת אותם להביא מגמת הממשלה אל הפועל הנרצה, לכן הוסרו בפקודת הקיסר הנעלה הזה, ותחתם הוקמו לחלפיות שני בתי ספר גדולים לתורה ולתעודה, אחד בעיר הגדולה ווילנא, והשני בזיטאמיר, ונקראים בשם: אינסטיטוטים למורים. שמה לומדים התלמידים תורה ודרך ארץ והלכות הפדגגיק והחנוך הישר, למען יהיו מוכשרים להרביץ תורה בבתי ספר ההמוניים (פאלקס שולען) הקטנים עם הגדולים. בזה רואים אנחנו, כי חפצו הגדול של הקיסר הזה יר"ה הוא לנטוע נטעי נעמנים גם בכרם בית ישראל. ועתה כל איש יבין כי חוב קדוש מוטל על כל אלה שגומרים חוקי למודיהם בבתי אינסטיטוטים אלה, להשתדל להגות בלמודי שפתנו הקדושה, וידיעות הקורות לבני ישראל מיום החל להיות לעם עד היום הזה, ואז תפרה ותשגשג התבונה ואהבת הלאום בלבות נערי בני עמנו, להגדיל תורת שפת רוסיא ארץ מולדתנו, ולהאדיר תורת שפת קדשנו, למען תהיינה נאחדות השפות השתים האלה. ומי יתן וירבו גם הדורשים (פרעדיגער) בשפת רוסיא בשבת ומועד, בכל משכנות יעקב בערים הגדולות, ויכללו בדרשותיהם כל פאר וכל עדי הנמצאים בכתבי קדשנו, ומלאה ארץ העברים דעה והשכל, ויהי אלהים עם מלכנו האדיר אלכסנדר השני, ויאריך ימיו על כסא מלכותו, לששון לב בני עמו.

(המו"ל ספרי ריב"ל).

ם הוא חכם גדול ומלומד נפלא ומפורסם מאד , וכנודע מספר המסעות שלו שכתב במועצות ודעת והראה בו כחו בהרבה מדעים , ומאד כלתה נפשי לשמוע דבריו .

מן הנני לעשות רצונך אף שאינו נוגע לכלל אשמת הדם ששמנו מגמתנו פה , וזה דבריו במאמר מיוחד נמצא כתוב באנאלען דער ליטעראטור אונד קונסט דעם עסטרייכשען קייזערטהומס (סעפטעמבער העפט 1807) ונעתקו גם בספר (Ideen Ueber die nöthige Organisation der Israeliten in Christlichen Staaten, von Joh. Ludwig Ewald) אחרי שהראה החכם שולטעס הזה מתכונה הרעה של מחוז גאליציען אשר ת"י הקיסר עסטרייך ע"י העברים ודלת העם של הנוצרים הגרים שמה הוסיף לאמר : דעססען אונגעאכטעט גיעבט עס אין גאליציען איינע ארט מענשען וועלכע עס נור אליין נאך צו פערדיענען שיינט דאס זיא דיעזע עבען זא שענע אלס פרוכטבארע געגענד בעוואהנט א' ז' וו' . איך שפרעכע פאן דען זאהנען איזראעלס — מאן האט זא פיעלעס פאן דען יודען אין גאליציען געזאגט אונד געשריעבען , דאס מאן זיך לעכערליך צו מאכען דראהט ווען מאן נאך פאן דיזעם געגענשטאנדע שפריכט , אונד דאך איזט עס נעטהיג איהן נאך איינמאהל אויף צונעהמען , עהע מאן איהן בעענדעט צו האבען גלויבט , דיא מיינונג דעם שטאטיסטישען פובליקומס אונד זעלבכט אכטונגס ווירדיגער פערזאנען בעשטעהט דארין דאס דיא 3,000,000 יודען אין גאליציען אן אללעם איבעל דיזעם לאנדעס דיא שולד טרוגען , אונד דאס מאן דיעזעם מענשענגעשלעכט ענטוועדער פערטילגען אדער צור טויפע צווינגען , אדער ענדליך דאס מאן איהם דאס בעדירפנים איינער קולטור פיהלבאר מאכען מיססע , דיא יודען , זאגט מאן זינד עס וועלכע אינדעם זיא איבעראלל דען בראנדוויינפאכט איננע האבען , דיעזעם גיפט דורך גאנץ גאליציען פער-ברייטען ; זיא זינד עס וועלכע דאס פאלק בערווישען אונד אין דומטהייט פער-זעצען , וועלכע יעדען גייסט דער אינדוסטריע ערשטיקען , אינדעם זיא דאס לאנד מיט דען וואארען איבער שוועממען , דיא זיא אויס דער פרעמדע הערבייא פיהרען , אונד ראהע מאטעריאליען אויספיהרען , דיא מאן אים לאנדע פער-ארבייטען קעננטע , עס איזט וואהר דאס דיא יודען אללעם דאס טוהן ; אבער ווען עס דיעזע ניכט טוהן , ווירדען ניכט דיא קריסטען אין איהרע שטעללע טרעטען ? איך קעננע זעהר פיל קריסטליכע גרונדאייגענטהימער דיא איהרע אונטערטהאנען זא גוט אלס דיא יודען מיט בראנדוויין בערווישען , עס גיעבט זעהר פיל קריסטליכע העררן , דיא שטאטט אויף איהרען גיטערען , טוך , ליינוואנד , אדער לעדער פאבריקען אנצולעגען , דיא הייטע , דיא וואללע איהרער הערדען — יא זעלבסט דען פלאקס איהרער פעלדער אויס פיהרען , דער אונטערשיעד צווישען דען קריסטליכען בייטעלשניידערן אונד דען יודען בעשטעהט נור דארין , דאס דיא יודען בייא איינער וואארע זיך מיט איינעם זעהר קליינען פראפיט בעגניגען , ווא דיא קריסטען גולדענווייזע געווינגען וואללען , דיא יודען שטאטט דיא אינדוסטריע צו ערשטיקען , זינד ביינאהע דיא איינציגען וועלכע זיא

אין גאליציען אויסאיבען ! דיא איינציגען וועלכֿע זיא דורך איהרען ביישפיל ערוועקקען ווערדען, ווען איין זאָ פֿערוואָרפֿענעס פֿאלק , אלס דיא גאליצישען בויערן נאך פֿיר אירגענד איינע נאכֿאייפֿערונג עמפפֿענגליך ווערע , אונד ווען דיא העררן וועלכֿע איהרע אונטערטהאַנען דען יודען אין פאכֿט געבען , ניכֿט זעלבסט דאס מעגליכֿסטע טהעטען , זיא אין דען יודען זעלבסט צו ערשטיקען . דיא יודען אליין זינד אים שטאנדע פֿיר איהרע בעדירפֿניססע אונד וויגשע צו רייזען , זיא מעגען נון אין גאליציען רייזען , אדער זיך איממער פֿעסטזעטצען , זיא זינד דיא שניידער , שוסטער , טאַפעצירער , קירשנער , גלאס מאכֿער , גאָלד אַרבייטער , גראַווערס , זיא פאלירען דיא שטיינע אונד בעבויען די פֿעלדער , דיא זיא אין פאכֿט האבען בעססער אלס איהרע קריסטליכֿען נאַכֿבאַרען , ווייל זיא דאס געזאָמטע פֿאן דער פֿרעמדע מיטברינגען , דאס ביער , וועלכֿעס זיא ברויען איזט פֿאסט דאס איינציגע טרינקבארע ; זיא זינד איבעראַלל גאַסטווירטהע אונד אָפֿט פֿינדען זיא עטוואס וואמיט זיא זיך שטערקען קעננען מיטטען אין איינער וויסטע אין איינעם דאָרפֿע , דאס איין יודע בעוואהנט , וועהרענד איהנען אללע קריסטליכֿען איינוואהנער איינער קרייז שטאַדט פֿיר איהר געלד איין שטיק בראָד פֿערוויגערען . פֿערגלייכֿען זיא וויטער דיא געזיכֿטסבילדונג דער פאלנישען יודען מיט דען בויערן פֿאן גאליציען אונד זיא ווערדען זעהען דאַסס דאס איינע מענשען מיט איינעם Orang Outang צוזאממענשטעללען הייסט , אין דעם בלייכֿען , אויפֿגעדונזענען צערמאלמטען געזיכֿט איינעם בויערס ווערדען זיא קוים נאָך איינע שפור פֿאן גייסט אנטרעפֿען , וועהרענד דיא אויגען דער יודען נאך גרעסטענטהיילס פֿאן דעם לעבהאפֿטען פֿייער איהרעס אריענטאלישען פֿאטער לאַנדעס גלענצען , איהרע אַדלערנאזען , איהרע שאָהן געפֿפֿנעטען ליפפען , איהרע גאָלדענען האַארע , איהר באַרט זעלבסט ענדליך גיבט איהנען איין גייסטרייכֿעס אַנזעהן וועלכֿעס געגען דיא דומ:ען זיא אומגעבענדען געזיכֿטער געוואַלטיג אבשטיכֿט , עכ"ל . והחכם הנוצרי בוכֿהאָלץ בספרו *) כתב שעשו חקירה במרינת פרייסען על פי מספ"ּ האסורים שבבתי הסהר ועל פי מקומות המשפטים ומצאו עושי עול ורשע מהיהודים הגרים שמה כפי הערך נגד הנוצרים התושבים שבמדינה פחות במספר מאד מהנוצרים .

ס אמת אמרת את אשר לא קויתי שמעתי הפעם מדברי הפראָפֿעססאָר שולטעס , ועתה שמע נא את אשר אשאלך בדבר אחד .

מ שאל נא ואם אדע אשיבך דבר .

ס הנה אמרת שהיהודים בטבעם אוהבים את המדינה והעם אשר יושבים בקרבם , ובמה היא האהבה הזאת ?

מ כל הסופרים והחכמים מהנוצרים היום מעידים כלם פה אחד והנסיון מעיד זאת שהיהודים לא די שאינם מתערבים בשום קשר ומרד אשר יקום

*איבער דיא אויפנאהמע דער יודען אינ׳ס בירגער רעכט (דפוס ווין 1315) .

לפעמים באיזה מדינה אבל בהפך עומדים תמיד לימין המלך והעם אשר הם חוסים תחת צלם, ואינם נוטרים שום איבה ושנאה אפילו נגד המלכים האכזרים שעשו עמם רעות, ואדרבא ידרשו שלומם, כמו שעשו עם אנשי שפניא שטרדו את חייהם ויענו אותם בענוים קשים והמיתו מהם אלפי אלפים נפשות ויגזלו את ממונם ורכושם ויגרשו אותם ריקם מארצם כנודע לכל, ואח"ז כאשר באו מקצת הגולים עם רב מהיהודים האומללים האלה וישבו בארץ אפריקא בבארבריא ועלו שם היהודים לגדולה ושררות, והיו מהם מושלים ופקידים במדינה, ואח"ז ימים רבים כבשו אנשי שפניא את עיר אָראן במלכות טעלענזיא אשר בבארבריא ויעבדו אותם היהודים ברוח נאמן מאד, וגם לחמו נגד שונאיהם של השפאניים בחרב וחנית ולא זכרו למו הרעות שעשו אבותיהם לאבותיהם, גם אח"ז כאשר מרדו אזרחי עיר אָראן באנשי שפניא בעת שגבר הרעב והמחסור בעיר ויעמלו היהודים לשכך את הריב ויספיקו להם מזון ומחיה ביגיעה רבה, כמו שכתוב באריכות בספר ד"ה הכללי (Allg. Welthist. aus d. Engl. übers. v. J. S. Semler B. 15 § 118.)

ם אמת נזכרתי הפעם, כי גם אני קריתי המעשה הזה בספר אחד מדברי הימים בלשון שפניא (Historia Univers. Judaie. de Barrios).

מ אך מה הגמול אשר גמלו אחר זה הרשעים השפאנים האלה לאחינו בני ישראל......

ם מעי המו מדי אזכורה, צדקת, אחי! הרשעים האלה לא זכרו למו את כל הטוב אחר זה כאשר הלכו וגברו ותעז יד שפאניא בארץ ויגרשו את היהודים מעיר הזאת.

מ זה היה בשנת 1669 לחשבון הנוצרים, ומן היום ההוא והלאה לא נתנה ליהודים דריכת רגל דרך העיר הזאת — הה! הנשמע רשע ואכזריות כזה!!

ם לא אוכל להעלים מסך ידידי שלבי חלל בקרבי ויתר ממקומו איך עשו השפאנים האלה עולה כזו, והלא נוצרים המה ומגודלים על ברכי דתנו המלמדת לאדם חנינה וחמלה ותקון המדות בכלל?

מ לו הלכו באמת כל הנוצרים בלמודי הדת הנוצרית מבלי לנטות ימין ושמאל היו בלתי ספק אנשים מאשרים בזה ובבא.

ם כמדומה לי שאנשי שפאניא היו מדקדקים תמיד יותר מכל האומות הנוצרים במצות דת הנוצרית.

מ זה דרך כסל לכל סכל העוזב דרך הממוצעת בדתו, והמדקדק יותר מהראוי לכסלה תחשב, המה חשבו שבזה יתקרבו יותר לדת הנוצרית אם יתנקמו נקמת משיחם ויכריחו כל העולם לדת הנוצרית ואשר ימאן בדתם אחת דתו להמית, וכל אשר יוסיפו לענות באכזריות חמה את אינם בני בריתם כן יגדל שכרם מאת ה', ובהפך אם יתנו למו חנינה מה יאשמו נגד ה' ונגד רצונו.

ם הנוהג מנהג זה בדת נקרא באמת סכל ורשע, וזה כסלות בדת (שווערמעריא), ורבים חללים הפילה הכסלות הזאת.

מ וביותר שהיו אז הספרדים משוקעים בכסלות ובאמונת הבל

(אבערגלויבען) כמו רוב העולם, אז היו כנגדם בימים ההם היהודים ובפרט היהודים אשר בספרד ופורטוגאל חכמים מופלגים בכל חכמה ומדע יותר מכל העולם אז, וכעדות ספריהם היקרים אשר עד הנה המה לשם ולתהלה.

ם (ירעם פניו, יפטר בשפתיו, ומניע את ראשו אנה ואנה), חכמים מופלגים! — בכל חכמה ומדע! — יותר מכל העולם אז! — השמע לאזניך מה שהוצאת מפיך? אולי נוקשת באמרי פיך והרבית לגזם נגד רצונך, כי נאמן רוח אתה מעודך.

מ (מביט בפניו מבלתי פנות ימין ושמאל ומראה פנים שוחקות) לא הפרזתי על המדה גם היום ולא הרביתי לגזם, חלילה! אמרתי, ואשנה, ואשלש, והנני לבאר לך גם בעדות גדולי החכמים והסופרים של הנוצרים שבזמנינו לאמת לך הדברים האלה בתקף ועז — ועליך אדון! (לא אכחד) אתפלא מאד, אם לא ידעת אם לא שמעת מזה בלתי היום, ולולא יראתי פן אשכח הדברים אשר ירחפו עתה על רעיוני לברר לך מענין אשמת הדם אשר עליה ירינו אבן פנתנו; כי עתה כבר הייתי מעמידך על האמת בדבר הזה, אולם כתר לי זעיר ותזכירני בחסדך אחר זה, והנני לשלם את נדרי בעזרת השם.

ם הנני להזכירך, ועתה לך לדרכך באשר תחפוץ לברר בבטול אשמת הדם.

שיחה ב

מ עתה הנני לברר לך מהכתוב ראיות ברורות שנקיים אנחנו מעול ואשמה כזאת.

ם ואיך?

מ מצות עשה מן התורה בעשרת הדברות, „לא תרצח" ואיך היהודים בכלל יעברו אזהרה גדולה כזו? ואיך דתנו תעשה מעברה כזו מצוה?

ם מי יודע אולי לפי דעתכם הוא רק נגד איש הישראלי ולא נגד כל העולם, ומיתת אינו בן ישראל אולי הוא בדיניכם כמיתת בעל חי, כשור או כשב או עז, כמו שיאמרו משטיניכם עליכם באמת?

מ כבר נתברר (עיין בית יהודה פרק 1 7 *) שהמצות לא תעשה שבכל

---

*) הספר הזה כולל כל יסודי דת הישראלית (באין משוא פנים) וכל קורותיה וכל קורות הליטעראטור של היהודים בכל הסעיפים מהחל ועד כלה, וראוי לכל איש נוצרי החפץ לדעת ענין היהודים מכל וכל לקרותו, כי בו ימצא הכל באין משוא פנים; והוא כחלק שני לספר תעודה בישראל הנדפס בווילנא והוראדנא שנת 1828 בהסכמת חכמי ישראל ובהסכמת הקאמיסיע של חכמי הנוצרים מווארשויא, ויש מחכמי הנוצרים האלה בפתיחת הספר הזה תב"י הגדת תודה להמחבר, וביחוד קבל המחבר בעד חבורו זה תשורה נכבדה מאת קיסר רוסיא יר"ה, ויש בספר תב"י הזה הרבה דברים הנערכים (אף להנוצרים) לכל חוקר מהם החפץ לדעת מהליטעראטור של העבריים ומחכמיהם שהיו בכל דור, ועל מה הטבעה חכמת

התורה המה נגד כל האדם, ואברר לך לעת הזאת מהאזהרה הזו לבד הנוגעת לענין הנוכחי היינו מלאו דלא תרצח, מצינו אזהרה זו עוד לבני נח (הכוללים כל האומות) שנאמר: שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם (בראשית ט"ו), והבטיח ה׳ שמשפיכת דמים מאיזה אדם שיהיה לא ינוקה מעולם כמו שאמר ה׳ לבני נח: ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם (שם שם ה׳) וכן אמר שלמה ע"ה. אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו (משלי כ"ח י"ח), ומצינו אצל דוד משיח אלהי יעקב האיש הקדוש אשר בחר ה׳ בו אף כי עשה מלחמות מצוה עם אויבי ה׳ עכומ"ז כי כן אמר ה׳ לדוד. ואהיה עמך ואכרית את כל אויביך מפניך (ד"ה א׳ י"ז ח׳). והנה בהסכמת כל החכמים שבעולם וכל מיסדי הדתות לא נקרא הכובש מדינות והשופך דמים במלחמה בשם רוצח, אבל בהפך בשם יקר „גבור", ובכל זאת לא הסכים ה׳ שיבנה דוד בית לשם ה׳, ואמר לו דם לרוב (מהגוים) שפכת וגו׳ לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני (ד"ה א׳ כ"ב ח׳). והנה עינינו רואות על פי רוב שבל ינוקה מי שהורג נפש אחת ותתגלה נבלתו לעין השמש וכמה פעמים יזדמן שההורג לא ינוח ולא ישקוט עד יבא בעצמו אל מקום המשפט ויתודה חטאתו ומוסר א"ע למשפט, ואם כן איך יעלה על הדעת שתצוה דת הישראלית לרצוח נפשות נקיות על לא חמס?, ובפירוש צוה ה׳ יתברך בתורה (שמות כ"א) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם ע"כ, ור"ל האדון הישראלי חייב מיתה בעבור עבדו ואמתו הנכרים שהרג כמו שמבואר בתלמוד (בפרק ארבע מיתות בסנהדרין).

ם אולי הכתוב מדבר פה מעבד ואמה הישראלים?

מ כבר שאלו זה בתלמוד (ועיין מכילתא הובא בילקוט על פסוק זה) והשיבו מפני שנאמר אחר זה „כי כספו הוא" (שם), ועבד ישראל אינו קנין עולם, ועוד למו בתלמוד הרבה הוכחות על זה, ועכ"פ התלמוד אשר כל בית ישראל נשען עליו מפרש לנו הכתוב כך שהיה די שהורג עבדו או אמתו מאיזו אומה זולתו היהודי חייב מיתה, ואף אם היה אפילו נגד הפשט, ובפרט שאי אפשר לפרש הכתוב באופן אחר.

ולא על שפיכת דם לבד נגד זולתנו נזהרנו אלא אף שלא לעשות להם שום תועבה, ובפרט לאנשי המדינה שאנחנו גרים בתוכה, ומצות עשה היא

כל אחד. ורוב דעותיהם בתורה ובחכמה ובדרך ארץ, ובסוף הספר תעודה בישראל זה נמצא מאמר גדול ורחב נכתב במועלות ודעת על הכרח למוד המלאכות וביחוד להעיר את עם ישראל לעבודת האדמה, עד שבעזר השם הכו דבריו אלה שרש על אלפי היהודים, והרבה אלפים יהודים מארץ רוסיא אחזו במלאכה זו ובפרט אחר שקבלו רשיון מאת הקיסר יר"ה והנחה עשה לעובדי אדמה כמפורסם, גם משתדלים בהקמת בתי ספר (שולען) בכמה עירות מרוסיא כפי שהעיר אותם המחבר בספרו זה.

מן התורה שלא לתעב מצרי כי גר היית בארצו (דברים כ"ג ט'), ומה המצרים שעבדו אותנו בפרך והמיתו את בנינו במים כך, ובפרט שכבר עזבנו את ארצם, האומות שאנו מתגוררים בארצותם הרורשים שלומנו לא כ"ש, ואמרו במדרש רבה (סדר שופטים): כל הרעות שעשו (המצרים) לישראל חס הכתוב עליהן ואמר לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אלא רדפו אחר השלום שנאמר בקש שלום ורדפהו (תהלים ל"ד) עכ"ל, ומה המצרים שהיו עובדי כומ"ז ועבדו כל דבה מתועב כך, האומות האלו שאנו חוסים תחת כנפיהם היודעים ומכבדים את ה' הבורא שמים וארץ ומאמינים בשכר ועונש ובתורת משה שהיא מן השמים לא כש"כ, ואם לא היו האומות האלו מקיימים רק שבע מצות בני נח כבר הם לפי התלמוד גרי תושבים, ואלו הם שבע מצות בני נח: א) עבודה זרה, ב) ברכת השם, ג) שפיכת דמים, ד) גלוי עריות, ה) גזל, ו) להושיב דיינים ושופטים, (במצוה זו נכללות הרבה מצות שכליות מה דעלך סני לחברך לא תעביד הכתובות בתורה), ז) אבר מן החי, ואמר התלמוד: כל בן נכר המקיים שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה חסיד ויש לו חלק לעולם הבא עכ"ל, וגר תושב דינו כישראל על פי דין תורה לכל דבר שבין אדם לחברו, כמו שנאמר. וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך וגו' לא תעשו עול במשפט וגו' (ויקרא י"ט ל"ג ל"ד ל"ה) ועל הגר נאמר לא תעשו עול במשפט פה, כי על ישראל כבר נאמר (לעיל בפרשה זו פסוק ט"ו) לא תעשו עול במשפט, ונאמר: גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אני ה' אלהיכם (ויקרא כ"ה ל"ו ל"ז ל"ח), ומצות עשה מן התורה להחיות את הגר כמו שנאמר וחי עמך (ר"ל לתת לו יד עזרה בכל דבר), וז"ל הרמב"ן (איש גדול וקדוש באומתנו) מצוה ט"ז: שנצטוינו להחיות גר תושב להצילו מרעתו, שאם היה נטבע בנהר או נפל עליו הגל שנטריח בכל כחנו בהצלתו, ואם היה חולה נתעסק ברפואתו וכו', והוא בהם פקוח נפש שדוחה את השבת, והוא אמרו יתעלה: וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (ויקרא כ"ה ל"ה) ומאמרם בתלמוד גר אתה מצווה עליו להחיותו עכ"ל הרמב"ן (אשר כל בית ישראל נשען עליו), ואפילו על הגוים עובדי עבודה זרה צוה לנו התלמוד (גיטין דף ס"א) לדרוש שלומם, לבקר חוליהם, לקבור מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, וכן הביא הרמב"ם להלכה ביד החזקה שלו (הלכות מלכים פרק ו') וסיים בזה"ל: הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום עיי"ש, ומכ"ש הנוצרים ומכ"ש שלא להרגם, ובפרוש כתבו הפוסקים שהנוצרים אחים לישראל המה, (עיין תעודה בישראל צד 183).

ם אמרת שיש לך עוד ראיות מן התורה הואל נא לברר.

מ ומה תאמר על אכילת דם לאיש היהודי?

ם ואיך?

מ התורה אסרה בפרוש לאיש היהודי אכילת דם (ויקרא ז' כ"ו, דברים

י"ב כ"ג) והיהודים עד היום נזהרים בזה ביתר שאת, ויפה אמר החכם הנוצרי טאמאס שהזכרנו כאשר התנצל בעד היהודים לפני המלך אלפונסו הנזכר, לאמר „ואפילו מן הדגים, שאמרו התלמודיים שלא נקרא דם, אסרוהו לשתות והוא מאוס בעיני היהודים מאד מפני שלא הורגלו בו, ואפילו שרואים כמה אומות אוכלים הדם, וכ"ש שימאס דם האדם שלא ראה שום אומה שיאכלנו, ואם יאכל היהודי מן הככר ויצא מן השנים דם עליו לא יאכלנו עד שיגררו, וידוע שיותר נמאס לאדם דם אחרים מדמו, ואפילו דמו ימאס מפני שלא הורגל בו, והיהודי אינו סובל לראות הריגה אפילו משונאיהם".

ם אין זה אלא מפני שפלות היהודים, ויפה אמר הנוצרי החכם טאמאס שהזכרת שהוא קללת ה' יתברך בתורתו. והבאתי מרך בלבבם ורדף אותם קול עלה נדף (ויקרא כ"ו) כאשר עינינו רואות שנער קטן מהנוצרים יבריח ברחוב מאה יהודים" עכ"ל, וכבר אמר סופר נוצרי אשכנזי זמננו וז"ל: דאס וויססען וויר פֿרייליך דאַס זיך דיא יודען גערן פֿאָן מאָרד אונד טאָדשלאַג צוריק האַלטען; קריסטען פֿפלעגען אבער דיזע איינענשאַפֿט, פֿיינהייט צו נעננען, אונד ניכט אונטער דיא טוגענדען זאָנדערן אונטער דיא לאסטער צו צעהלען עכ"ל.

מ כבר השיבו על דברי האשכנזי הזה כעל כל דברי הבל ושטנה שכתב וימלאו חצץ פיו.

ם ומה היתה התשובה על הדבר הזה?

מ השיבו לו התשובה שכבר השיב החכם הגדול מענדעלסזאָהן (אין לעססינגס הינטערלאַססענען שריפֿטען).

ם אנא השמיעני נא בחסדך כי נעמו לי מאד לשמוע דברי אפלטון האשכנזים או סאָקראטעס היהודים הזה מענדעלסזאָהן.

מ „מאן זאגט דער אַבשייא פֿאַר מאָרד אונד טאָדשלאַג זייא נידער-טרעכֿטיגקייט בייא דען יודען, וואָהל! ווען נידערטרעכֿטיגקייט מענשענבלוט פֿערשאָנט; זאָ איזט נידערטרעכֿטיגקייט איינע טוגענד".

ם דבש וחלב תחת לשונו!

מ מלבד המצות עשה מהתורה „ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" יש עוד מצוה מבוררת ומפורשת לאהוב כל אדם מאיזו אומה והיא אמרה (ויקרא י"ט): „ואהבת לרעך כמוך" דעת התלמוד מצוה זו של ואהבת לרעך הוא יסוד כל התורה כלה, עיין תעודה בישראל (שער שני פרק ה' הערה ז').

ם אפונה אם לפי דעתכם מצוה זו של ואהבת לרעך כמוך כולל כל אדם; כי התאר רע הוא כפי הנראה רע בדת ובאמונה.

מ הלא מקרא מלא נאמר בתורה: וישאלו איש מאת ר ע ה ו ואשה מאת ר ע ו ת ה (שמות י"א ב') והכוונה שם שילוה איש הישראלי מן ר ע ו ה מ צ ר י והאשה הישראלית מן ר ע ו ת ה ה מ צ ר י ת.

ם יען שלא קבלו אז היהודים את התורה והיו א"כ שוים עם הגוים כמו שנאמר: „לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי" ושמעתי שחכמי התלמוד אמרו על זה שהללו (ר"ל המצרים) עובדי כומ"ז, והללו (ר"ל היהודים) עובדי כומ"ז, אבל

אחר מתן תורה לא ידעתי אם נקרא הגוי בשם רע לאיש הישראלי.

מ̇ יש ויש ומקרא מלא נאמר אצל שמשון: ויקחו שלשים מ ר ע י ם ויהיו אתו (שופטים י"ד י"א) והמרעים האלה היו אנשים בחורים מפלשתים, ובפרוש מצינו בתלמוד על הפסוק ואהבת לרעך כמוך שאמרו מאי דעלך סני ל ח ב ר ך לא תעביד, ותאר ח ב ר בתלמוד מצינו כמה פעמים גם על גוי (עיין בית יהודה פרק ס' בהערה ב') — וכן נאמר בתורה כמו אזהרות בפירוש שנזכר בו התאר רע, ונאמר ג"כ ע"ד שלילה: לא תשנא את א ח י ך ב ל ב ב ך, והרבה אזהרות נאמרו שנזכרו אצלם התאר אח והוא תאר ג"כ לכל אדם.

ם̇ איכה תברר את דבריך?

מ̇ אצל אחאב מלך ישראל מצינו שתאר את מלך ארם בן הדד בשם אח (מלכים א' כ').

ם̇ כן הוא ואמת דברת, ועתה היש עוד אתך ראיות? הגד!

שיחה ג

מ̇ טרם שאברר לך בעדות ומהיסטאָריע ומן השכל כי חפים אנחנו מזו האשמה, הנני לברר לך ראשונה מהתלמוד הקדוש בעינינו מאד, שאנחנו נשענים עליו כעל דבר ה', שהאשמה של הדם היא עלילת שקר מעיקרא.

ם̇ מהתלמוד! תמה אני עליך איך תאמר דבר שאין לו שחר? והרי אתה בעיני כמי שמעמיד לעדות את אשתו ובנו נגד איש משפטו! ומי פתי יקבל עדות בקרוביו של בעל דינו?

מ̇ סלח ידידי סימאיאס! אין הנדון שלפנינו דומה לראיה, כי אין בדעתי להביא לך עדות מהתלמוד המעיד בפה מלא שהיהודים אינם צריכים דם נוצרי כי אין שום רמז בתלמוד מאשמה זו כלל, ולא היתה עוד כלל בימיו אשמה זאת עלינו, אבל אערבה לעיניך מיסודי התלמוד ומצותיו בכלל וממנו תראה שאין מקום כלל לחשוב זאת למצוה, ואדרבה מצוה כזו היא נגד חקי התלמוד מכל וכל.

ם̇ ואיך?

מ̇ הנה לפי דעתכם שהיהודים צריכים דם נוצרי לפסח היא מצוה ככל המצות החמורות שיש לנו?

ם̇ אמת: כי אם לא היתה מצוה לא הייתם מביאים עצמכם בסכנה כזו.

מ̇ מאין באה לנו המצוה הזאת מתורת משה או מהנביאים או מרבותינו האחרונים שהיו אחר משיחכם?

ם̇ אחר משיחנו, בלתי ספק, כי לפי דעתנו תעשו זאת לזכרון נקמת המשיח שהיה אחר הנביאים כמה מאות שנים והוא קודם חרבן בית שני כמאה שנה בזמן חכמי המשנה הקדמונים שעליה נבנה התלמוד, ואח"ז כל התקנות וגזרות מהרבנים שלכם, ומראשי הישיבות והגאונים וכדומה —

מ̇ א"כ היא מצוה מרבנן (ר"ל ממחזיקי התלמוד מהרבנים שאחריהם והגאונים התלמודיים) ככל המצות וההנהגות שיש לנו מהם שמצוה עלינו לקיימם,

כי כל ב"ד העומד בישראל אמרו חז"ל שהרי הוא כב"ד של משה.

ם כן, היא מצוה מהרבנים והגאונים הנקרא אצלכם ג"כ מצוה דרבנן, כי מצוה דרבנן אצלכם כמצוה מן התורה, וסמיכתכם על הפסוק בתורה ובאת וגו' אל השופט אשר יהיה בימים ההם (דברים י"ז), ולדעת קצת חמורות אצלכם מצות דרבנן מדאורייתא.

מ מדוע אם כן יגרעו כל המצות והאזהרות המקובלות לנו מאנשי התלמוד והרבנים המחזיקים על ידם ממצוה זו של דם בפסח?

ם הואיל נא לברר מה שאמרת כי שומע ידידך.

מ לו היתה זאת חלילה אפילו מצוה מדרבנן ליקח דם נוצרי לפסח היו מבטלין אותה, הלא אמרו רבותינו בכל מקום נגד כל המצות דאורייתא אפילו „אונס רחמנא פטריה", ד"מ מי שמתו בניו מחמת מילה פטור מלמול את בניו, והיא מצוה ראשונה וגדולה דאורייתא שכל היהדות תלוי בה, ואמרו אצל בדיקת חמץ (פסחים פרק קמא). „חור שבין יהודי לנכרי אין צריך בדיקה שמא יאמר הנכרי כשפים הוא עושה" והמץ היא אזהרה רבה ועוברים על בל יראה שהוא דאורייתא ודינו אפילו במשהו, התירו לחולה לאכול ביום הכפורים, וצום יום הכפורים דאורייתא, ומחללין עליו שבת ויו"כ הנקרא ג"כ שבת שבתון, והם אזהרות גדולות ועצומות בתורה, ועוברין עליו כל העברות שבתורה, אם נצטרך לרפואתו, מלבד עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים, ומצינו לר' יוחנן שלא הניח תפלין של ראש בימות החרף לפי שהיה קשה לו (עיין ירושלמי ברכות פרק היה קורא); כי כתוב בתורה: „אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ואמרו חז"ל וחי בהם ולא שימות בהם, ר"ל שהמצות אשר בתורה מחויב האדם לעשות כל זמן שאינן גורמות לו מיתה או סכנת נפשות (ואמרו בפרוש חמירא סכנתא מאיסורא) ואם לאו פטור, כי אונס רחמנא פטריה, ואמרו אין גוזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה, ואיך יגזרו דבר כזה שאין יכולים לעמוד בה כלל? ואפילו מפני כבוד הבריות נדחה לא תעשה שבתורה (עיין ברכות י"ט ע"ב. וכמבואר באריכות בספר בית יהודה) ומכל שכן מפני סכנת נפש אחת מישראל ומכ"ש סכנת אלפי אלפים מישראל, ומכ"ש מצוה דרבנן (לפי דעתכם חלילה) כמבואר באריכות בספר בית יהודה (פרק ס"ה ופרק ע') ובפרוש אמר ה' יתברך אחרי אשר השביע את בני ישראל בברכות וקללות במשנה תורה לקיים כל המצות שבתורה ואמר בדרך כלל: כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א י"ב י"ג), הנך רואה שכל המצות שנצטוינו מאת ה' קרובות וקלות המה לאדם לקיימן, כי אין הקב"ה בא על האדם בטרוניא אמרו חז"ל, ומי שאין לו ד"מ בית פטור ממזוזה וכדומה, ואיך יתכן א"כ שנצטוינו אח"כ במצות דם חלילה אשר רחוק וקשה מאד לקיימה רק בסכנה ובמסירת הרבה נפשות מישראל!!

ם והלא מצינו בספר ברית חדשה שלנו שהיהודים היו מתרעמים על המשיח על אשר רפא ביום השבת אנשים חולים עד שאמר להם המשיח מרוע

כי יפול שה וכו' ומדוע לא נציל לחולה, עיי"ש, ואתה אמרת שהתלמוד מצוה לרפא את החולה בשבת ויום כפורים ולעבור עליו כל עברות שבתורה אם יצטרך לרפאותו?

מ) לו היה נותן משיחכם רפואה טבעית לא היו היהודים אז מתרעמים ארדבא מצוה קא עביד, כי מרפאים כל חולה בשבת, וכן מלין בשבת ומרפאים הנמול כמו שאמר ישוע הנוצרי בעצמו (Joh. Cap. 7), אבל להיות רפואותיו נעשו שלא בדרך הטבע לא כמו שעושים הרופאים הטבעים אבל באמירה בעלמא, או מאשר עשה עם העור ביום השבת שמשח טיט על עיניו עם הרוק, שאין השכל גוזר עליו, ע"כ חשבו זאת לאסור — אפילו אם היו מאמינים בו שהוא עושה על פי רוח הקדש ונבואה, ומכ"ש שהיו רוב היהודים מאמינים שעושה זאת ע"ד איזו השבעה בשם הוי"ה או באחד השמות או כנויים [וכן מצינו בתלמוד (ירושלמי דשבת פרק י"ד): בר בריה דר' יהושע בן לוי הוה ליה בלע (מיתוש בבית הבליעה) אתא חד בר נש לחש ליה מן שמיה דפיתרא (Peter.) (תלמיד ישוע הנוצרי) ואינשים (ר"ל נתרפא) וכו', אמר (בריה דריב"ל) ניחא הוי לי אלו מיית (מפני שהיהודים מאמינים שאסור להתרפא על זה האופן אפילו בחול), וכן נמצא ג"כ בתלמוד בבלי על אחד מחכמי המשנה האחרונים שהיה לו חולי ברגל אחת שרצה יעקב כיפא ה"א פיטר הנ"ל לרפאותו בהזכרת שם אחד ולא הניחוהו חבריו של התנא הזה ומת מחולי זה], — ואולי היה גם בין היהודים שחשבו על ישוע הנוצרי בדבר נפלאותיו כמו שחשבו אז קצת חכמי הגוים וביחוד צעלזוס, שישוע הנוצרי עושה נפלאותיו ע"י חכמת מצרים, עיין (Orig. Cont. Celsus 1. 11).

ס) וכן חשבו גם כן חכמי מצרים על משה כאשר ראו נפלאותיו, עיין פליניוס ואפולעאום (Plin. Hist libr. 13 1. Apul. apol.) —.

מ) ואפילו אם היו חכמי היהודים אז מאמינים בישוע הנוצרי כמוכם שהוא גדול ממשה רבינו נותן התורה לא היו שומעין לו בדבר הזה שרצה לרפא ביום השבת ע"ז האופן, והיו דנין אותו בעבור זה בבית דין.

ס) באר נא דבריך.

מ) לפי התורה כל מצותיה ביד החכמים אשר בכל דור, כמו שמבואר בתורה: ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט — אשר יהיה בימים ההם — לא תסור — ואמרה גם כן „אחרי רבים להטות" ר"ל אם לא היו הסנהדרין או הב"ד שבירושלים מסכימים בדעה אחת הלכו אחר הרוב, אם רבו המטמאים טמאו, ולא היו מקבלים שום טענה מדין אחד או חכם כי אם נתן אמתלא וטעם לדבריו עפ"י השכל, אבל אם אמר מלתא בלא טעמא לא היו מקבלין דבריו כלל, ולא בא בכלל המנין של הרוב, ואפילו אם היה הדיין או החכם הזה נביא אמת כאליהו ואלישע, וכאשר שאלו אותו להגיד טעמו על דרך השכל, מדוע הוא מתיר או אוסר? והוא השיב הלא נביא אנכי! ומן השמים אמרו לי כך, אין שומעין לו, ולא די שאין מקבלין דבריו אבל דנים אותו, ולא זו אלא אפילו אם כוון להלכה, כי התורה אמרה בפרוש (דברים י"ז): כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין

וגו׳, ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט וגו׳, ולא אמרה אל הנביא בדבר המשפטים ודינים ומצות התורתיות.

ם והלא אמרה התורה אחר זה בפרוש (שם י״ט): נביא מקרבך וגו׳ יקים לך ה׳ אלהיך אליו תשמעון, ובתלמוד שמעתי שאמרו אפילו אומר לך (הנביא) לך עבור על מצות שבתורה שמע לו?

מ רק לשעתא ולמגדר מילתא אמרו שם לעשות גדר להשיב מעבודה זרה, אבל לפסוק הלכה כמותו לדורות חלילה לפי דתנו, ומצות עשה זו לשמוע אל הנביא פה נאמר נגד הלא תעשה הכתובה לפי זה בפרשה זו שלא לקסום קסם ולא לדרוש אוב וידעוני ומכשף ומתים, אבל תשמע אל הנביא בדבר עתידות ונביאות, ובפרוש אמרה התורה (שם) שמי שלא ישמע לב״ד חייב מיתה בידי אדם כמו שנאמר: ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל וגו׳, אשר לא ישמע לנביא האמת אשר הקימו ה׳ מקרב אחיך כמשה דינו מסור לשמים ולא לבני אדם, כמו שנאמר (שם): והיה האיש אשר לא ישמע וגו׳ אנכי אדרוש מעמו [1]) וכן מצינו בתלמוד (בבא מציעא דף נ״ט): שאחד מהתנאים עשה מופתים לאמת איזה דין ולא שמעו לו, כמו שמבורר בספר בית יהודה באריכות, וכן מי שבא לרפא אפילו בחול את החולה בסגולות היינו להאכיל את החולה דבר אסור שאין השכל מחייב שיתרפא מזה, חלילה לתת לו הדבר הזה, אבל אם אמר רופא אמתי המפורסם לרופא טבעי עפ״י דרך הטבע שהדבר האסור טוב לו לרפואה אז מצוה לשמוע אל הרופא, ואם לא שמעו בקולו הרי הם בכלל רוצחים, כי כתיב בתורה: „ורפא ירפא״ ואמרו חז״ל: מכאן שניתן רשות לרופא (שלמד חכמה זו) לרפאות, וכן מצינו הלכה למעשה בתלמוד (יומא פרק יום הכפורים) שמי שנשכו כלב שוטה ואמר אחד התנאים שנותנים לו מחצר כבד של הכלב לאכול ויתרפא, ואמרו שם בתלמוד שאין הלכה כמותו, ומפרש הרמב״ם שם (בפרוש המשנה) מפני שהסגולות אין להם מציאות על דרך הטבע ע״כ אין הלכה כמותו עיי״ש, ומכ״ש באמירה בעלמא שמציאותה רחוקה משכל האדם.

ם והלא בנדון שלפנינו ראו כל העולם אז שנתרפא על זה הדרך החולה מהמשיח תיכף ומיד, וכן כמותו הרבה חולים מסוכנים שכבר נתיאשו מהרופאים ואין עדות כהחוש והנסיון, וכן אמרת לי בעצמך מהתלמוד שלכם שאפילו תלמידיו רפאו על אופן זה אחד או שנים מבעלי התלמוד בעצמם?

מ יש מקום לבעל דין הבלתי נולד באמונה זו והורגל בה מנעוריו לחלוק בדברים כאלה וגם את החוש יתשור, ולפי קבלתנו מקדמונינו עשה ישוע הנוצרי מופתים נפלאים בחוש, אבל על פי שם המפורש הבלתי מותר להזכירו לשום נביא אפילו, כי אם לכהן ובבית המקדש.

ם מפני שהיה משיחנו גדול מכהן גדול כפי אמונתנו וקבלתנו ומכל

---

[1]) וכן הבית דין אשר יטעה בדין ויטעה בזה אפילו כל העדה אינו חייב כי אם קרבן, לא כן הנביא שהכזיב בנבואתו כל שהוא חייב מיתה בידי אדם.

מלאכי מרום אפילו כמו שאתם מאמינים על משיחכם (אשר תקוו ביאתו) כמו שמפוזר בספרי המדרשים לבעלי התלמיד כאשר שמעתי ממגידי אמת.

מן כבר יצאנו הרבה מענין הויכוח הנוכחי הנוגע לאשמת הדם ובאנו על יסוד האמונה הנוצרית שאין זה מגמתנו ורצוננו להתוכח בו, ובפרט שלפי דת היהודים אין המופת והאות יסוד להאמין בנבואת הנביא כמו שמברר הרמב"ם על משה שלא האמינו בו מחמת המופתים — והדברים ארוכים.

ם ילכו כל העמים איש איש בדתו ואמונתו, ואל ישתדל להתוכח בהן כי הוא אבוד זמן באין תכלית וקץ ונשוב אל מטרת כוונתנו ואשאלך ותודיעני, אמרת עד הנה כמה פעמים בטענותיך שאין בתלמוד שום רמז לאשמת הדם ועיני ראו בספר קטן לנוצרי אחד בלשון ספרדית (שפאַניש) נגד דת היהדות שמביא שם מאמר מהתלמוד ירושלמי מסכת פסחים שמצוה ליהודי להדר בליל פסח אחר יין א ד ו ם (Adom) ר"ל יין שיש לו מראה א ד ו ם (ראָטה), וכוון בזה ברמז להדר אחר יין אדם (Adam) (מענשען וויין) ור"ל ד ם א ד ם (מענשען בלוט) עכ"ל, ובאמת הוא פליאה רבה מרוע דוקא יין א ד ו ם ולא יין ל ב ן! וביותר נפלא בעיני הנוצרי הספרדי הזה מרוע שתיית יין בליל זה הוא אצלכם מצוה רבה מאד כאלו היתה מצוה מן התורה כאכילת מצה עד שאמרו (במשנת ערבי פסחים): אפילו עני שבישראל וכו' ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי (ר"ל אפילו מתפרנס מן תמחוי של צדקה) דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה: מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי אפ"ה אם לא נתנו לו גבאי צדקה ימכור את מלבושו או ילוה או ישכיר את עצמו בשביל יין לארבע כוסות, עיין ברשב"ם שם במשנה זו (פסחים דף צ"ט ע"ב), אין זאת כי אם יש בו כוונה מאשמת הדם, ועוד מביא שם בספר הקטן הזה הרבה מנהגים זרים אשר אתם עושים בליל פסח מאכילת ירקות וטבילות וגם מטיפים איזה נטיפות מהכום ולובשים חלוק לבן וכדומה, ובכל הדברים הזרים האלה משתדל המחבר הנוצרי הנ"ל להראות ענין אשמת הדם, עוד מביא שם שאחר כל הסעודה אוכלים חתיכת מצה וקורין אפיקומן ומה ענין לאכילה זו, הלא כבר אכלו די והותר מבשר ודגים ומצה, ואחר השירות ותשבחות וספור יציאת מצרים שאתם קורים בספר הנקרא „הגדה" אתם מסיימים בשני מאמרים אשר אין להם שום פרוש וכונה, האחד מתחיל „א ח ד מ י י ו ד ע", והשני עוד יותר זר ומלא חידות ותמונות כעדות המפרשים שלכם המקובלים אשר מפרשים המאמר הזה, והוא המתחיל „ח ד ג ד י א דזבין אבא בתרי זוזי" ובלתי ספק הוא משל וחידה (אללעגאָריע) המרמז לדעת המחבר הזה אל ישוע הנוצרי הנקרא שה, והאריך המחבר הנ"ל הספרדי שם לבאר כל הרמז הזה על אשמת הדם, ואף שבאמת הכל ברוחק גדול ובדברי הזיה עד שאפילו אם נאמין לדבריו שכוון בעל השיר למשיחנו ישוע הנוצרי, הלא מסוף דברי המשל הזה נראה בעליל שהקב"ה יתבע עלבון של הגדי הזה, ואיך יאמינו בזה היהודים? עוד ראיתי ספר אחד בלשון ספרדית למקובל אחד יהודי שמביא על כל המנהגים האלה הזרים טעמים על פי גמטריאות וסודות וגם הוא מחזק את המצוה הזו להדר דוקא אחר יין אדום —

על כל פנים סוף סוף יש בלילה זה אצלכם הרבה סודות ומיסתירין המביאים אתכם לידי חשד זה.

מ (מתאנח במר נפש ועיניו רטובות מרסיסי דמע), סלח אדון נכבד! אם אומר הפעם כדברי איוב אחר אשר חבריו הכאיבו את נפשו והשתדלו לחייבו ולהראות לו כי מעשיו הרעים גרמו לו כל הרעה הבאה עליו והרבו להביא לו ראיות הרבה לאמת דבריהם, והוא בנפשו ידע את צדקתו נגד ה׳ ואדם, אז קרא לאמר: הקץ לדברי רוח! וגו׳ (איוב ט״ז).

ס אל נא אחי מיימון! לא עלי תהי תלונתך אבל על המחבר הזה, ואני מה? וכבר הגדתי לך שלא באתי להכאיבך הלילה אולם צדקתך וצדקת אחיך אחפוץ, ואף אני אמליץ פה עליך מליצת ה׳ יתברך אל איוב לאמר: וגם אני אודך כי תושיע לך ימינך (איוב מ׳).

מ (מעביר אצבעו על עיניו ומקנח הדמעות, ומראה סבר פנים יפות) אחי סימטיאס! כמותך ירבו בכל אומה ולשון (נופל על צואריו ומחבקו ומנשקו). ועתה שמע נא דברי ואחרי דברי תגזור ותשפוט.

ס (שולח כף ידו הימנית ותוקע בכפו של מיימון) פתח פיך ויאירו דבריך.

מ המחבר הנוצרי הזה שהזכרת וגם המקובל הזה העני בדעת שהחזיק ע״י גימטריאות להדר דוקא אחר יין אדום המה בענים לא ראו ולא ידעו דברי רבותינו בעלי הפוסקים שאם הלבן משובח מן האדום הוא קודם (עיין טור א״ח סימן תע״ב, וביחוד סימן רע״ב והב״י שם) וידוע שהיין ה א ד ו ם חביב מאד פה בארץ ישראל עד היום יותר מן הלבן, וכן הוא עד היום אצל כל אנשי המזרח כידוע מספרי המסעות, וכעדות הכתובים בתנ״ך שסופריהם גרו בארץ ישראל (עיין תהלים ע״ה ט׳, משלי כ״ג ל״א, ישעיה כ״ז ב׳, ס״ג ב׳) ובעבור א ו ד מ ו ת ו נקרא מיץ הענבים בתנ״ך בשם ד ם ע נ ב י ם (בראשית מ״ט י״א, דברים ל״ב י״ד) וכן נראה מהתלמוד בבלי (כתובות ד׳ קי״א ע״ב) שהיין הארום הוא המשובח מהלבן, כמה שאמרו שם, ושמא תאמר אין בו יין ת״ל כבס ביין לבושו, ושמא תאמר אינו א ד ו ם ת״ל ו ד ם ענב תשתה חמר (וגרסת עין יעקב בעיני יותר נכונה שגרס ו ב ד ם ענבים), עיי״ש איך שהולך ומוכיח המעלות שיהיו להגפנים שבא״י לעתיד, ומחשב א״כ המראה האודם שביין לאחת המעלות, ועיין המהרש״א שם, וכבר ידעת שנוהגים אנשי המזרח לצבוע אפילו את היין שאינו אדום בצבע לעשותו אדום דוקא, וכן העיד החכם אָלעאריוס (Olearius) — וכן נקרא בלשון הערבי היין בשם ח מ ר, ובארמית ח מ ר א, ובלה״ק ח מ ר (דברים ל״ב, ישעיה כ״ז), וידוע בלשון הערבי ששרש זה ח מ ר מורה צבע א ד ו ם, וכן בלה״ק ויין ח מ ר (תהלים ע״ה) (כמו שמבורר בספר בית האוצר מחברת השלישית בשרש ח מ ר ובשרש א ד ם), וכן בתלמוד כל מקים שמזכיר שם ח מ ר או ח מ ר א סתם כוונתו על יין א ד ו ם דוקא אם לא שמפורש אצלו שהוא לבן, כמה דתנינן (כריתות פ״א) ח מ ר ח ו ר י ן עתיק (ר״ל יין לבן ישן), וכן נקרא בלשון ערבית היין הלבן בשם ח ל ב ו ן וכן בלשון העברית (יחזקאל כ״ז י״ח) ב י י ן ח ל ב ו ן, ובלשון התלמוד בשם חלב, וזהו שאמרו בב״ר (פרשה י״ח) כבס ביין לבושו זה ה ח ל ב, ובדם ענבים סותה זה

האדום, עכ"ל. — ובעבור הנ"ל אמר התלמוד ירושלמי (שנתחבר בירושלים) שמצוה להדר אחר יין אדום, ואין בו שום סוד אחר, ויען שמצוה עלינו להשוות בליל זה של פסח אל בני החורים והשרים על כן מצוה להדר אחר יין היותר משובח, ותקנו לנו הסבה ויתר המנהגים שהיו נוהגים השרים הגדולים בסעודתם, ויפה אמר רבינו אבי העזרי (כמובא בטור) בזמן הזה אין צריך הסבה, כי אין מנהג זה במדינה שלנו (ר"ל במדינות אייראפא שגר בה המחבר הזה) עכ"ל. וכבר ידעת שמנהג הסבה על מטות בעת הסעודה היא נוהגת אצל האומות המזרחיות ומהם קבלו אחר זה גם הרומיים.

וכל המנהגים של לילה זה היו נוהגים אצל שרי הרומיים, ומהם למדו היהודים הרומיים והירושלמיים, והא לך מנהגם של הרומיים, בעת הסעודה הגדולה שהיתה נקראת בלשונם (Coena) ותראה שהוא ממש המנהגים של סעודתנו הערבית בליל פסח כגון לבישת הקיטל, הסבה, ביצים לפני הסעודה, נטיפת הכוס באצבע או בשפיכה, אפיקומן שהיה נקרא אצל הרומיים (Mensa Secunda) ר"ל שלחן שני, או סעודה שניה, ובלע"ז דעזזערט, או נאך טיש, כי בסעודת הרומיים הנ"ל היתה שלש מחלקות (אבטהיילונגען), א) היתה נקראת (Antecoena) רצה לומר התחלת סעודה, ומאכלים שלה היו דברים המעוררים תאות אכילה, היינו ביצים ומיני ירקות (סאַלאַט) וכדומה, ויין מתוק, ב) היתה נקראת (Mensa Prima) ר"ל שלחן ראשון או סעודה הראשונה, והיא היתה הסעודה הגדולה מתבשילים שונים מבשר וכדומה, ג) מה שהזכרנו מסעודה השניה ומאכלים שלה היו פירות, והיא היתה אחרונה והמפטיר, וזאת הסעודה השניה נאסרה לנו בלילה של פסח כדמפרש בגמרא (פסחים דף קי"ט ובתוספתא שם): רבי יוחנן אמר כגון תמרים קליות ואגוזים עיי"ש, הנכללים בשם אפיקומן בלשון יון, שפרושו מיני מגדים ופירות הנאכלים בקנוח סעודה, וזהו שאמרו שם בגמרא אין מפטירין (ר"ל אין גומרין בסעודה האחרונה בפסח כמו בשאר הימים בסעודה הגדולה) אחר הפסח (ר"ל אחר אכילת קרבן פסח, במאכלים של פירות הנקראים) אפיקומן.

וכן היה אצל הרומיים בסעודה זו ממש כמו אצלנו עוד בכמה דברים, היינו שהגדול שבחבורה (מהמסובין בסעודתם הגדולה הזו) היה נקרא המלך, והשלחן שסעדו עליו היה קדוש ובמקום מזבח (אלטאַר), ובסוף הסעודה היו שואלים לפעמים שאלות או חידות וכדומה הרבה מנהגים, והרוצה לדעת יותר ממנהגי הסעודה מקדמוני הרומיים שכתבנו פה יראה בספרי קדמוניות לרומיים וביחוד בספר (Lehrbuch d. röm. Alterht. Wien. 1823. Abs. III. מן § 48 עד § 94) ויראה השווי מכל צד עם הסדר של פסח של היהודים, וכל הנ"ל אנו עושים להדמות לשרים וחורים בלילה זה, וחז"ל בחכמתם הרבה עשו גם כן אסמכתות לכמה דברים ורמזים, על החרוסת שנעשה מתפוח ואגוזים, והוא זכר לטיט ולתבן, להזכיר השעבודים הקשים וההבטחות בליל היקר הזה, ולעורר את לבב כל איש ישראל להלל לה' ולספר מעשיו ברנה, ואכילת ירקות היא מבואר בתורה (שמות י"ב) על מרורים יאכלוהו, (במדבר ט') על מצות ומרורים יאכלוהו, וכן

יש הרבה מנהגים שהעם יחשבום לסודות, ודרך אחרת להם, וכמו שראיתי לאחר המקובלים שכתב הרבה סודות על החרוסת, ובאמת בגמרא (פרק ערבי פסחים דף קטו) אמרו הטעם האמתי לטבל בחרוסת כדי לגרש הקפא שבירקות (ר"ל הרוח שמולידים הירקות בבטן האדם יוגרשו ע"י התבלין) עיי"ש, וכן כתב המקובל הזה הרבה סודות (לבד מה שכתבו הפוסקים טעמים פשוטים) מה שנקרא שבת הגדול (כי שם זה אינו נזכר בתלמוד עיין תוספות וטור) והאמת שהוא לקוח מהנוצרים שמכנים שבוע זה בשם גדול, וכל יום ויום בשבוע זה נקרא גם כן בשם גדול וכן נקרא שבוע (איינע וואָכֿע) בשם שבת אצל היהודים.

ם וכן נקרא חג הפסח אצל הנוצרים בשם יום הגדול ואצל הניצרים הרומיים בשם לילה הגדול — ועתה הואל נא לבאר לי מה הוא החד גדיא? ואחד מי יודע?

מ כבר בארתי לך שגם הרומיים שאלו בסעודתן חידות זה לזה, והטעם האמתי הוא שלפי התלמוד (פסחים ק"ט ע"א) היו מחויבים לחלק להילדים בליל זה קליות ואגוזים כדי שלא יישנו וישאלו מה נשתנה הלילה הזה והוא בנוי על דברי התורה והיה כי ישאלך בנך, מה העבודה הזאת, והגדת לבנך וכדומה, ויסוד החד גדיא הוא משחק ידוע, ואני בעיני ראיתי בלוח (Almanach) בלשון אשכנזית שמובא שם בין יתר המשחקים גם המשחק הזה הנקרא דאס ציקליין בלשון אשכנזית הישנה שמשחקים הילדים בשאלה ומענה כל המאמר הזה מלה בכלה כמו שהוא אצלנו בהגדה עד ואתא השוחט, ואחד מהיהודים העתיקו ללשון הקדש והוסיף מדיליה עוד מן ואתא השוחט עד סוף המאמר, ולא נמצא זה החד גדיא בשום נוסחאות הגדה הישנות רק חדש הוא שחדשו היהודים האשכנזים, וזה היה בלתי ספק כמה זמנים בע"פ ובו היו שוחקים הילדים בשני הלילות הללו של פסח כדי שלא יישנו, ואחר כך הדפיסוהו המדפיסים באיזה קונטרס ולא מצאו מקום מוכשר יותר לחברו כ"א אל ההגדה כי שם ביתו ומקומו, וכן נמצא גוף החידה הזאת בלשון אשכנזית מורפס בצדו בהרבה הגדות, ועל זה האופן היה ג"כ האחד מי יודע שיש בו שלשה עשר מספרים הנודעים באמונה הישראלית, ויש בהם כמה יסודות התורה ויסודי דת היהדות ושאלו הבחורים זה לזה בדרך שאלה ומענה, ועוד היום נוהגים הנוצרים במדינת שווייץ אחר גמר איזו סעודה במסבת אנשים נכבדים לשאול חידות כאלה, הכוללים דברי מדות ומוסר, וגם הכומר המפורסם לאַוואטער נהג מנהג זה בעדות הסופר הגדול לרוסיים קאראמזין, והוא משבח מאד המנהג הזה, ואמר הלואי שיתנהגו הרוסיים גם כן מנהג זה, וכבר החלו היום לנהוג מנהג זה גם ברוסיא למלאות רצון הסופר הזה, עיין בספרו (Сочиненія Карамзина, С. П. Б. 1834 Томъ 3. Ст. 54)

ם עוד כתב שם הנוצרי הספרדי בספרו הנ"ל מה שמביא אתכם יותר לידי חשד זה, מה שתסגרו הדלת בליל פסח בהפך מה שהיה אצל קדמוניהם שהיו פותחים הדלת להראות שהוא ליל שמורים, ובפירוש תאמרו בהתחלת הישיבה לסדר „כל דכפין ייתי ויכול וכו'" אין זה כי אם תעשו בהסתר מעשים

זרים, כי המסתיר מעשיו בהחבא הוא בא לידי חשד וכמו שמצינו בתורה במי שהיתה נסתרת השקוה מים המאררים מפני החשד.

מ̇ המנהג הזה נעשה כפי הנראה מהעלילות האלה שהיו יראים שלא יבואו נוצרים וישליכו איזה הרוג בבית יהודי, או יבואו להתלוצץ ממנהגיהם כי זרים המה פה באייראפא, או יבלבלו את המסובין; כי כל בני הבית אנשים ונשים וטף ואף המשרתים והמשרתות כלם חייבים לספר ביציאת מצרים ולקיים כל הסדר, ועכ"פ לשמוע בכוונה הספור הזה, ועוד שאין בכל הבתים נוהגים מנהג זה לסגור הרלת, רק אצל ההמון, ויען שראה כן מאבותיו מדמה שהוא מצוה, וכבר ידעת שההמון אוהב לחקות בקוף מעשים כאלה.

ם̇ ידידי מייטון! אל נא יחר אפך בי כי אשאלך עוד על מנהג אחד בליל זה אשר קריתי שם, כי נפש האדם אוהבת התחקות אחר שרש כל דבר חדש וזר בעיניה, מה הוא הכוס של יין אשר תקראו בשם כוסו של אליהו? האם באמת תדמו שאליהו בוא יבוא בלילה הזה לשתות כוס זו? וגם פותחין על רגע אחד הדלת-ואומרים לאליהו, ברוך הבא! האין זה מנהג של שטות? הגד נא בהסדך?

מ̇ הדלת יפתח מטעם להראות זכר לליל שמורים, אך ההמון הרכיב בזה דבר של שטות ומדמים באמת שאליהו בא אל הבית, ואומרים ברוך הבא מפני שמוכנת כוסו של אליהו, וכוסו של אליהו אינו מנהג אלא במקומות הללו ומנהג חדש הוא לא היה לקדמונינו (עיין באר היטב הלכות פסח סימן ת"פ).

ם̇ ומה הוא באמת כוס זו של אליהו? ולאיזה סבה מזגוה והעמידוה על השלחן? ומדוע יכונה בשם: כוס אליהו הנביא?

מ̇ טעם למנהג זה לא נמצא בשום ספר מן האחרונים ובפרט בהראשונים כי לא ידעו מזה המנהג, אבל כפי הנראה יש למנהג זה איזו אסמכתא בתלמוד (פסחים) וזה הוא: מחויבים לשתות יין בליל היקר הזה, ואף העני שבעניים מחויב להדר אחריו, ואולם מנין הכוסות שמחויבים לשתות המה כמנין הלשונות של גאולה הנאמרות אצל יציאת מצרים, וסכום מנינם עולה ארבעה ע"כ נוהגים לשתות ד' כוסות [1], ויען שיש מי שמקפיד על הזוגות [2] אף שאינו מטעם המזיקין כי הוא ליל שמורים אבל מפני הכשפים יש בו, לכן מאן דקפיד קפיד, ובספק המקפידים מוזגים כוס זו וכל דבר של ספק בדינים בלשון התלמוד נקרא

---

[1]) עיין הרשב"ם שם שמביא זה מבראשית רבה (פרשה פ"ח) והתוספות שם כתבו שנמצא כזה גם בירושלמי עיי"ש. — ואין במחזורי ש"ס ירושלמי לעיין עליו הדבר הזה, ואולי נמצא שם איזה מאמרים הנצרכים לענייננו זה.

[2]) עיין בפרק ערבי פסחים (דף ק"ט ע"ב והלאה) ענין ארוך מהקפדה הזוגות, שם (דף ק"י ע"ב) אמרו שתי ביצים וכו' ודבר אחר הלכה למשה מסיני, ומספקא להו לרבנן מאי ניהו דבר אחר וגזור רבנן בכולהו עיי"ש בתלמוד, א"כ גם היין נופל בספק, ומצינו לכמה אמוראים בשעה ששתו כוסות שתים הוה מנקיט להו שמעיה חד כסא (שם דף ק"י).

בשם אליהו, ר"ל אליהו הנביא יבוא ויברר לנו האמת בדבר הספק הזה, וביאת אליהו מובטחת לנו ע"י מלאכי הנביא שנאמר (מלאכי ג׳): הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה׳ הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים וגו׳, ר"ל שיתישבו הלבבות ויתבררו כל הספקות ותגלה האמת על ידו — ויואל אלוה ויחיש הזמן היקר הזה למען הסר תבלול השקר מעל כל עין, ועינינו תחזינה מישרים בנגה האמת אשר הוא חותם של אדון העולם.

ם ומדוע באמת כ"כ גדולה בעיניכם מצוה זו של שתית יין בליל זה עד שאמרו חכמיכם שאפילו עני שבעניים ימכור לבושו או ישכיר א"ע ויקנה יין לליל זה? כמו שאמרתי לך שהנוצרי הספרדי הזה התפלא מאד עד שאמר מה שאמר, וכפי הנראה נעשה מנהג זה אחר חרבן בית שני וזה היה אחר מיתת משיחנו, וזה הסב למתנגדיכם לחשוד אתכם באשמת דם.

מ אתפלא עליך אחי סימפיאס! בשמעי מפיך יוצאים דברים כאלה, ואתה הוא כהן הראש מדת הנוצרית, השכחת שמשיחכם בעצמו שתה יין בליל זה? ועל זה בנוי אצלכם רמזים גדולים באמרו: היין הזה הוא דמי וכו׳, וכבר דברנו מזה בשיחה הראשונה, — ואולי נוהג מנהג זה עוד מימות הנביאים.

ם צדקת מאד אחי מיימון! נלבדתי באמרי פי מרוב עשתונותי אשר יסתערו בקרבי, אך בכל זאת לא שקטה עדיין רוחי בקרבי, מה מקום למצוה זו שיקרה כ"כ בעיני היהודים עד שגם משיחנו בעצמו קיים מצוה זו, ולמי יותר ידועים טעמי מצותיכם הקדמוניות כמוכם היהודים אשר גדלתם בדתכם ולא נפלאו מכם הקדמוניות הנוגעות לדתכם.

מ כבר אמרתי לך שכל מנהגי ליל זה המה להראות דרך חירות ואדנות ושמחה שהיא מצוה מן התורה לשמות בחגים ובפרט בחג הזה שהוא ראש הצלחת אומתנו ויציאתה מעבדות לחירות, ואין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש (תהלים ק"ד). ולדעתי יש בה עוד כוונה אחרת. כבר ידעת שכוונת מחוקקנו משה רבינו מפי ה׳ היתה להרחיקנו במצותיו מן כל דבר אמונה הבלית שהיתה לאנשי מצרים שנתגדלו בהם היהודים זמן רב (וכמו שכתב הרמב"ם במורה בטעמי המצות שלו) לכן גם הנביאים והסופרים חכמינו ז"ל ורבותינו ע"ה שישבו על כסא משה רבינו הלכו בכל ענינם בעקבותיו ותקנו גם המה לדעתי מצוה זו משתית יין בפסח נגד האמונה ההבלית שהיתה למצרים שהיה אסור להם לשתות יין כלל, כנודע בדברי הימים הקדמונים למצרים וכבתוב על ספריהם הקדמונים המדברים מהמיטהאָלאָגיע וממיסתירין שלהם, והיו המצרים מאמינים שהיין הוא דם של אבותיהם, והוא המצאה של האליל הרע טיפון (הוא בעל צפון, עיי בספר בית האוצר מחברת שניה).

ם יפה כוונת — ובאמת היתה אמונה זו המצאה רק מהכומרים, וכוונו רק לתקון המדינה (אוים פאָליטישען אבזיכטען) שלא להסתפק בדבר יקר כי אין יין גדל בכל ארץ מצרים כי אם בגבול עיר אלכסנדריא של מצרים ובמחוז פיאום (Pium), ולמען תת להדבר הזה חזוק רב ארגו בו אמונה דתית ויבנו עליה סודות ומיסתירין הרבה, אך פליאה בעיני שמצינו בתורה אצל פרעה מלך מצרים שהיה

בזמן יוסף שהיה לו שר המשקים שהיה משקהו ביין (בראשית מ׳) ?

מ׳ להגדולים שבמצרים ובפרט למלכיהם היה מותר לשתות יין כמו שכתוב בפרוש בספרי ד״ה להמצרים, אך לא יין ממש כי מיץ ענבים רטובים הנקרא בלה״ק תירוש והוא היין החדש, וכן מצינו שספר שר המשקים את הלומו לאמר: ואשחט אותם אל כוס פרעה (שם), וכשם שהיה היין יקר מאד במצרים כי לא נמצא שם, כן היה כנגדה בארץ ישראל היין מצוי מאד בימים הקדמונים בשפע רב, ואף היום אחרי הרבונות רבות שעברו על ארץ זו ובפרט אחר שאחזו בה הטירקען שונאי היין נמצא בכל זאת יין הרבה פה בארץ ישראל, ויען שהיה היין מצוי מאד בארץ ישראל מקום שגרו בו אבותינו והיו רגילים בשתיתו לכל סעודה ובפרט שהיה בזול מאד ע״כ צוו אף על עני שבעניים לשתותו בליל זה, ואם היה ביוקר בודאי לא העמיסו חז״ל על כל איש ישראל דבר כבד שקשה לקיימו, לכן במקומות שהיין בלתי מצוי או ביוקר צוו חז״ל לקחת חמר מדינה, כגון שכר של תמרים או מי דבש, לצאת ידי חובת יין, וכן נוהגים הרבה בארץ פולין מני אז לקחת לארבע כוסות מי דבש שקורין מעד.

שיחה ד

ס׳ והואל נא לברר לי מן ההיסטאָריע ומן ספרים זולתה אשר אמרת שיש לך חבילות ראיות ומופתים, כי ידעת כי חפצתי צדקך.

מ׳ ידוע שמהיהודים גרו הרבה אחר מיתת הנוצרי ברומא ובכל ממשלתה כמה מאות שנה, והיו גם כן לפעמים מכובדים והיו חשובים אצל הקיסרים, והיו מהם נשיאים והגיעו לכל מדרגות היקר, כמו שמבואר בספר תעודה בישראל צד 118 בהערה.

ס׳ כן הוא, וכמו שנראה בספר המשפטים להקיסר טהעאָדאָזיוס (Codex Theodosianus).

מ׳ ושהיו מהם בחיל הרומא שרי צבא, עיין ספר תעודה בישראל צד 133.

ס׳ גם עשו לפעמים גבורות ונצחונות במלחמה כמו שמהלל צעזאר (J. Caesar) שאמר שהיהודים הסבו הנצחון בהצותו את מיטרידאטעס (Mitridates) מאד.

מ׳ זאת היתה קודם לדת משיחכם ואין להזכיר פה.

ס׳ אמת דברת, אבל היו יהודים בחיל הרומיים עוד במאה הרביעית עד האָנאָריוס.

מ׳ אמת שגם אחר מיתת משיחכם היו היהודים לפעמים חשובים מאד אצל הקיסרים כמו רבן גמליאל הנשיא, עיין תעודה בישראל צד 118 והנוצרים היו אז בתכלית השפלות ברומא, כמו שנודע מה שעשה להם נעראָ ויתר קיסרי הרומיים, וכן אצל טראַיאַנוס היו היהודים טרם מרד בו בן כוזיבא או בר כוכבא בחשיבות גדול עד שרצה לבנות להם בית המקדש, והנוצרים היו אצלו בתכלית הגנות ורדף אותם בכל מיני רדיפות, וכן אח״ז בערך 360 למנין

הנוצרים הקיסר יוליאן Julian (יוליאן דער אַבטריניגע) שרדף את הנוצרים, והיהודים היו חשובים בעיניו, והקטיר לאלהי העברים, והבטיח ליהודים באגרת ששלח להם לבנות להם ירושלים ולהקריב קרבנות ביחד עמהם לאלהי אבותיהם, כנראה באגרת הזאת הנמצאת עד היום, עיין (Jul.epist. Comm. Judae.) וכן אצל המלכה (Zenobia) היו היהודים חשובים.

ם והמלכה הזאת היתה בעצמה על דעת דת היהדות.

מ] בימים ההם נקל היה בוראי ליהודים לשפוך דם נוצרי לחג הפסח, ולא מצינו בשום דברי הימים (ואפילו בקירכען געשיכטע ששם כתובים כל הצרות והשמדות שהיו להנוצרים מן הגוים) שיזכירו אף רמז מזה, ולא אזכיר הפעם החשיבות שהיו היהודים בערך המאה החמישית והוא כשבעים שנה לפני מחמד אצל המלך של הערביים איאוסעף (Yiusef) שהיה ע״ד היהודים והיה יורד לחיי מי שלא קבל עליו מעטו דת היהדות.

ם גם המלך לערביים אַבוקאַרב אסאַאַד (Abucarb Assad) הביא את עמו בדת היהודים.

מ] זה היה עוד בימי קדם כשבע מאות שנה לפני מחמד, ואין להזכירו פה.

ם אפשר נעשתה מצוה זו של דם במאה הרביעית אחרי מות המשיח בזמן התלמוד הנעשה בבבל בערך הזמן הזה, וכבר מבואר לעיל שהוא לפי דעתי מצוה דרבנן מבעלי התלמוד המאוחרים בערך מאה הרביעית.

מ] גם מזמן הזה והלאה אין רמז בשום ספר מדברי הימים, כמו שאמרתי לעיל וכמה פעמים היו יהודים מלכים אחר זמן זה היינו במאה השמינית למנין הנוצרים על נהר וואָלגאַ, תם היו היהודים לפעמים חשובים ושרי צבא אצל הכליפין ומושלים במדינתו, עיין תעודה בישראל (צד 47 וצד 129) והנוצרים היו אצלם בתכלית השפלות, ומכל העלילות האלה התחילו כאשר בררנו לעיל זה כשש מאות שנה אחר אשר התחילה יד הנוצרים להתגבר בשפאניא פורטוגאל ויתר ארצות המערב, וגם היתה להנוצרים (שנרו שמה תחת ממשלת הערביים) שנאה עצומה מכבר נגד היהודים כמו נגד הערביים מפני שהיהודים היו חשובים ומהם שרים וויועצים אצל הערביים ולחמו בעדם כי עבדו בצבאותיהם של הערביים לפעמים, וביחוד היתה ליהודים והערביים לשון אחת, ושניהם ר״ל הערביים והיהודים היו מלומדים בחכמות וכמעט דעות אחדות לשניהם בענין אלהות והיו שניהם נגד דת הנוצרית מקצה אל הקצה, והפעבסטע היו תמיד מתאמצים להגדיל שנאת הדת כדי שיתחזק המון הנוצרים ללחום בחזקה נגד הערביים ולגרשם מארצם או להכריחם אל הדת הנוצרית כאשר התאמץ באמת אח״ז פערדינאנד הראשון (הנקרא דער קאַטהאָלישע) להביא תחת דת הנוצרית באונס את הערביים שנשארו בקאַסטיליען עד שהרוב מהם עזבו את ארצם, וכן עשה אז פערדינאנד זה אל היהודים, וערך 800.000 משפחות מהערביים והיהודים נגרשו משם · ויתר היהודים שלא רצו לעזוב את ארצם המירו את דתם

ובערך 500,000 נפשות מישראל המיר אח"ז בעל כרחם המלך של פורטוגאל עמנואל (Emmanuel) [1].

הוא באמת דבר נפלא שלא נמצא עד זמן הזה שום רמז על היהודים הן בדברי הימים של ספרי חול והן בד"ה של ספרי הכנסיה (קירכען געשיכטע) וגם כאשר אמרת לא בשום ספר עברי המדברים משמדות וגזרות וצרות שעברו על היהודים אחר חרבן הבית, ואולם אחר זמן הזה נמצא הרבה ספורים ומעשיות בכל ספרי היהודים המדברים מקורות הזמן מענין אשמת הדם והצרות שהיו להם בעבור זה.

ורק בשפאניא ופורטוגאל יצא לראשונה העלילה הזו ומשם לכל מדינות אירופא ובפרט ממשפט האינקוויזיציא (שהקים פערדינאנד הנזכר בשנת 1480) בנודע שנקל היה להם להעליל עלילות ולבדוא דברי כזב ושקר, ומהם נתפשט הקיל אל דלת. העם מהנוצרים היראים רכי הלב הסכלים שאין אצלם מאזנים ידעו בהם האמת מן השקר, וכאשר נתאמת זאת אצל ההמון מהנוצרים ונשרש בלבותם, היה לפעמים גם החוש מטעה אותם שראו כן, כמו שהוא אצל המון העולם בכל דבר אמונת הבל (אבערגלויבען), לו יצא קול שבבית הזה נמצאו לצים (געשפענסטער), אז כחול ים ירביון עדיו אשר חזו חזיונות ומראות ומעשים מהלצים. בעיר פאריז יצא דבר המלכות שכל מי שיאמר שראה לץ או מי שימצאו בביתו לץ; הרואה או הבעה"ב ינתן לבית הסהר, ומן אז חדלו הלצים להתראות בפאריז, ואפילו בחצי הלילה במקומות המטונפים כשהולך אדם יחידי אין רואה מני אז שום לץ ואינו שומע קולו [2] תחת אשר לפנים אין בית ומקום שלא היה לץ, וככה בענין העלילות דם במקומות שאין מקבלים האשמה הזאת לא תקרה כלל, ובמקומות הללו שיקבלו השופטים האשמה הזאת לאמת פעם אחת יתרבו האשמות האלה יותר ויותר, וכאשר יהיה לאיש נוצרי איזו שנאה על יהודי פרטי או מחמת שנאת הדת ולמצוה תחשב אצלו להעליל עלילה כזו, גם מחמת שיהיה מושרש בלב הנוצרי שהיהודים רוצחים את בניהם, והבא להרגך השכם והרגהו צוו החכמים בכל אומה, ובזה ימצא לו היתר, ומכ"ש באשר יקרה שימות איש נוצרי פתאום או ימצא הרוג בדרך ואפילו שהרגו נוצרי יעלילו על היהודים, כי אין מקום אשר אין שם יהודי ואין יהודי אשר אין לו איזה שונא מהנוצרים בענין איזה משא ומתן וכדומה, וכן יקרה שזונה אחת עברית או נוצרית תלד ממזר ותשליכהו בדרך יפול כל החשד על היהודים, ולפעמים יפול נוצרי מהגג של איש יהודי או יפול עליו גל אבנים מבית יהודי

---

[1]) ועיין Geddesius Hist. ועיין בספרי ד"ה לנוצרים אחרים וגם בד"ה לעברים.

[2]) אמר המחבר: אין דעתנו להכחיש מציאות השדים בכלל אך התגלותם לבני אדם בימים ההם הוא דבר מאדי וזר, וכבר דברנו ממציאותם בספרנו בית יהודה (פרק קי"ב ופרק קל"ו) וסתרנו דעת המכחישים מחכמי ישראל ועיין שם. ובפרט שהבאנו שם רק לדוגמא ומשל בעלמא.

כאשר יקרה, או לפעמים ימית עצמו לדעת מחמת איזה שגעון או כעס וכדומה, מה נקל יהיה להעליל על היהודים שהרגוהו, כי לדמו צריכים.

ם וכי אפשר שלא יארע שלא יהרוג היהודי את הנוצרי מעולם? או מהנקל ליהודי מחמת קנאה וכעס ואיבה להעליל עלילה גם על הנוצרי לפעמים שהרג את היהודי?

מ כאשר יקרה שהנוצרי יהרוג איש יהודי, כן יקרה אולי לפעמים בהפך, וכי נאמר שהנכרי הרגו בעבור שצריך לדמו? וכן יוכל שיזדמן שהיהודי יעליל על הנוצרי גם כן עלילה כזו מחמת כעס וקנאה שבינו לבינו מענין פרטי דוקא אבל לא מחמת איבה ושנאת הדת, כי אין הנוצרים השודים על אכילת דם העבריים אצלנו, וכאשר יזדמן שהיהודי יעליל עלילת שקר על הנוצרי שהרג את היהודי, עד השופטים יבוא דבר המשפט הזה יחקרו סבת הריגתו גם כן, מרוע הרגו? אם היתה לו איזו קנאה או כעס נגדו? אם היה נכסף לכספו? וכדומה, אם דרך משל היהודי ההרוג היה עני מחזיר על הפתחים הולך בבלויי סחבות ואין בידו פרוטה אז יבטל החשד שהרגו בעבור שנכסף לממונו והונו, וכן אם יהיה ההרוג היהודי ילד קטן יבטל החשד שהרגו בעבור איבה ושנאה נגדו וכדומה, לא כן בהפך בהריגת איזה איש נוצרי, לא יהיה צריך לשופט לבקש איזה סבה ועילה רק יאמרו שהרגו בעבור שצריך לדמו, יהיה ההרוג עני, זקן או נער, וגם אם לא שונא הוא לו מתמול שלשום, ואין לשער לרעות החרשות גדולות ועצומות שתצמחנה מזה אם יאמינו השופטים לדבר הזה שהוא אמת.

ם ומה הנה?

מ א) יתנו חרב ביד ההמון מהנוצרים להאבידנו, וכאשר בזמן מהזמנים יתגלה השקר הזה להחכמים הנוצרים, כי באמת שקר אין לו רגלים, וכן נקוה בעזה"ש, ותשתדל אז הממשלה (דיא רעגירונג) לבטל העלילה הזאת מכל וכל, ואז לא יהיה לאל ידה להוציא מלב ההמון הדבר הזה, וכל הפעולות שתפעול הממשלה להוציא מלבם תהיה לשוא, כי מי יוכל להוציא מלבות ההמון דבר שנתאמת אצלו? ב) אין קץ להשנאה אשר תצמח מזה בלב היהודי נגד דת הנוצרית ונגד מאמיניה עד שגם היהודי בראותו כי אין לו מנוח וחייו תלואים לו מנגד ותמיד יראה א"ע בסכנה כזו, מי יודע איזה רעות יעשה להנוצרי כי אין גבור כמתיאש (פֿערצווייפֿלער) והסכנות ימלאו את האדם בתחבולות וערמומיות, וכן יהיו הנוצרים נגד היהודים בכל דבר יארבו לדמם והונם כי גם הם יראו א"ע תמיד בסכנה, ויהיו כמתיאשים (פֿערצווייפֿעלטע) ומיום ליום תגדל המשטמה של שניהם, והיהודים גרים עם הנוצרים במדינה אחת בעיר אחת ובבית אחד, ומכ"ש שיתקלקלו ע"ז המדות והמוסר אצלם, ואז אם יראה ד"מ איש עברי את איש חולה נוצרי מוטל בדרך או כי יפול בבור או באיזו סכנה זולתה אז יפחד היהודי מלגשת אליו להצילו. כלל דבר, הנוצרי יהיה מתירא תמיד מן היהודי שלא יהרגהו אותו ואת בניו, והיהודי יהיה מתירא ממנו שלא יעליל עליו איזו עלילה למען יהרגהו, והחוש מעיד על זה שאמרתי.

ם ואיך ?

מן כי מעת אשר נשבתה עלילת דם זה כחמשים או ששים שנה התחילו היהודים להתקרב יותר אל הנוצרים ולחיות עמהם באהבה, ואין לשער בכמה גברה אצל היהודים יד ההשכלה (דיא אויפקלעהרונג) ובכל המדינות התחילו היהודים כמאז ומקדם ללמוד לשונות העמים באשר יודע שיוכל לצמוח לו מזה כבוד ופרנסה, זה רופא, וזה פראָפעססאָר וכדומה. והתחילו היהודים לכתוב בכל לשונות אייראפא ומתאמצים בכל מדינה לדבר לשון המדינה בצחות ולכתוב בלשון המדינה כל ספריהם ופרושיהם, תחת אשר לפניהם בעת ששלטה יד העלילה הזאת של דם (שהיא היתה יסוד ליתר עלילות ושנאות וקטטות בין יהודי לנוצרי) היו יראים ללמוד איזו לשון למען לא יהיה להם עסק רב עם הנוצרי. וכן היו הרבנים מאיימים על היהודים לאמר שחלילה ללמוד איזה לשון פן ימיר דתו בעבור זה איזה יהודי, ויעליל עלילות על אחיו כדרך קצת המומרים אשר עושים רק לטובת הנאתם לא למען השקם באמונת הנוצרים. גם לא היה יכול היהודי בכל למודיו להשיג איזה שלטנות וכבוד, כי היה מורדף בכל חברה. וכל אשר יתרחק היהודי מלומד לשונות העמים ולקרוא בספר זולת ספריו התורתים, ידמה שכל הספרים של לשונות זולתו לא נמצא במו איזה דבר שכל. וכן ידמה הנוצרי על איש הישראלי (בראותו שאין לו שום ידיעה בשום לשון) שהוא שונא לו ולא ירצה לטמא א"ע בלמוד לשונו, ותתגדל מזה המשטמה מאד מאד, ובאמת דבר נפלא הוא שבכל המדינות אשר היהודים מתגוררים המה מדברים שפת המדינה הנדברת שמה, לבד בארץ פולין היהודים אינם מדברים בלשון פלניא, גם אחד מני אלף שיודע לדבר היטב בלשון הזאת ומכ"ש לקרות ולכתוב בה, וכבר מבואר בספר תעודה בישראל (צד 40) שאין דבר שיעורר את האדם לאהבת איזה עם ומדינה כידיעתו בשלמות לשון העם הזה, כי בכמה יקנה איש את אהבת רעהו אם לא בדבור? כי הדבור הוא המקשר הלבבות והוא היסוד לקבוץ בנו אדם יחד לחברה, ובקללות נאמר „גוי אשר לא תשמע לשונו" (דברים כ"ח). והנה עינינו רואות שהגר הבא לאיזו מדינה לא ישקוט עדי ילמד לשון המדינה, אף שיש במדינה זו הרבה אנשים היודעים לשונו. וכוונתו למען יקרב אליו הלבבות ולמצוא חנו בעיניהם להשיג אוהבים רבים. והנה מצינו כאשר גלו היהודים לבבל ראשונה למדו בזמן קצר לשון הארמית ושכחו מכל וכל את לשון הקדש, וכן אח"ז כאשר כבש אלכסנדר המקדוני את ארץ ישראל התחילו לדבר בלשון יונית ומכ"ש היהודים שגרו אז במצרים עד שכתבו גם את ספרי התורות בלשון יונית כמבואר בתלמוד, (עיין תעודה בישראל צד 37 וביתר המקומות), וכן אחר חרבן בית שני כאשר באו רוב היהודים לבבל ובפרט ראשי הישיבות שלהם התחילו לדבר בלשון המדובר שמה היא השפה הארמית המעורבת מלשון פרסית, ובמלות יוניות ורומיות כמבואר בספר תעודה בישראל בכמה מקומות, עד שגם את התלמוד כתבו בלשון הזאת, וכן אחר זה כאשר גברה יד הערביים דברו בלשון ערבית וחברו כל חבוריהם בלשון הזאת, וכן בכל מדינה ומחוז שגרו היהודים דברו וכתבו ספריהם בלשון המדינה והמחוז,

עד שבאו הרבה מהם לאשכנז ומשם לפולין, והנה זה משנת ד׳ אלפים תתנ״ו (הוא מסעות הנוצרים קרייצציגע) נתישבו היהודים בפולין, והנה בתחלתה היו היהודים חשובים מאד אצל אנשי פולין כעדות הפריווילעגיאן הנתן למו אז ממלכי פולין עד שהיה היהודי יותר חשוב ומכובד לכל דבר מאיש נוצרי פולניא [2] ונתן למו חירות גדול מאד, ואז היו היהודים מקרבים א״ע מאד לאנשי פולין, עד שלפי עדות החכם טשאצקי הנ״ל (עיין תעודה בישראל צד 34) היו היהודים מתפללים את תפלותיהם בלשון פולניא, ומכ״ש שהיו מדברים בה, והוא דבר ידוע ואבותינו ספרו לנו שהיו היהודים שבפולין אז מדברים שפת פולניא, אבל אח״כ בראותם א״ע שנואים אצל אנשי פולין הנוצרים והיו מעלילים עליהם יום ביום עלילות ומכ״ש עלילות דם כנודע, כי כגודל החירות שהיה להם ראשונה כן גדל אח״ז הגלות, כי התקנאו בהם אנשי פולין על החירות שהיה להם מקדם, והיו היהודים נשמטים יום ביום מהנוצרים דשם ושבו לדבר בשפת אשכנז שדברו מאז באו מאשכנז, ובפרט שכל הספרים נדפסו אז רק באשכנז עם העתקות אשכנזיות כמבואר בתעודה בישראל (צד 55) ולא השתמשו בלשון פולניא כ״א בהכרח לעת הצורך, ומכ״ש שהיה אצלם למוד הלשון הזאת לחטא ולאשמה.

ם במחוז אוקריינא (Ukraine) היה ליהודים במאת שש עשרה לנוצרים, חירות רב, עיין (Cratian in Vilta Commen.) ואמר שהיו היהודים שם חכמים ומלומדים אז.

מ גם החכם שלעצער כתב מזה (A. L. Schlözer's Weltg. Göttingen 1792 T. I. S. 203) וז״ל: אין דען לענדערן דער קריסטען פאָן דענען זיא (דיא יודען) אונמענשליך בעהאנדעלט וואורדען, (נור דיא אוקריינע אויסגענאָממען, וואָ (דיא יודען) אים 16 טען סאָקולום פרייע אַנזעססיגע, אונד געלעהרטע לייטע וואַרען) ערהילטען זיא (דיא יודען) אין דער בארבערייא דעם מיטטעל אַלטערס געווערבע אונד אינדושטריע, עכ״ל.

ם הוא דבר אמת שהנוצרים עשו עמכם אז רעות הרבה ואכזריות בחנם במדינותיהם.

מ כל ספורי הנוצרים השלמים כלם יעידון היום על זה, ומה נקל היה עם אכזריות חמה כזו להתגולל עליהם בין יתר האשמות גם אשמת הדם,

ם נזכרתי הפעם שקריתי בספרי ד״ה, שבמדינת צרפת היתה ליהודים איזו עלילה שהרגו איזו נוצרי, וגזרו על היהודים לשומם תוך חביות עם מסמרים שהיו תקועים מבחוץ, והחודים נכנסים לפנים ומתגלגלים היהודים בתוכם ומתים שם במיתה משונה.

מ הה! אבירי לב אשר חבת למו כדמות חמת נחש.

---

[1] וכמבואר באריכות בספר להגכבד בלשון פולניא לחכם טשאצקי Rosprawa o Żydach, przez T. Czackiego).

ם כבר עשו זה גם בן הקארטאגינים (קאַרטאַגיער) לרעגולוס (Regulus) כמובא בספר ד"ה לקארטאגינים להחכם ראללין (Rollin) .

מ משפט אחר לרעגולוס וליהודים ; זה יען ששמר את שבועתו , והיהודים גם כן יען ששומרים שבועתם אשר נשבעו בהר סיני , כפי הנראה כאשר מצאו האכזרים האלה באיזה ספר מדברי הימים או ששמעו מאיזה אכזר בעולם שעשה איזו אכזרות משונה השתדלו למצוא מקום לנסות את אכזרות זו על היהודים , וביחוד כאשר מצאו בד"ה לכנסיה הנוצרית (קירכֶען געשיכֶטע) שעשו הגוים האכזרים בימי קדם להנוצרים איזה ענויים משונים ובפרט להקדושים של הנוצרים כמו שעשה האכזר נירון קיסר (Nero) להנוצרים אחר שצוה להצית באש עיר רומא מכל עבריה .

ם והאכזר הזה עלה על ראש המגדל לראות בשרפת העיר לכוונת נפש ולשמחת לב , וששת ימים רצופים נמשכה השרפה הזאת .

מ ולמען הסר מעליו תועבה זו העליל על הנוצרים , ואמר שהם עשו הרעה הגדולה הזאת בשרפת העיר , ואז צוה האכזר הזה להושיב הרבה מהנוצרים על עמודים חדים , ומהם צוה לפשוט עורם מעל בשרם חיים , ומהם צוה לשרוף באש . על פי פקודתו נתלה פיטרוס , והתיזו ראש פוילוס , שני אפאסטאלין הראשונים תלמידי ישוע הנוצרי .

ם פעם אחת בערב צוה האכזר הזה נירון קיסר לקחת כמה נוצרים לקשור אותם ערומים על עמודים בתוך הגן שלו ולמשוח אותם היטב בזפת (פעך) ולהדליקם באש , והאכזר הזה הלך לו אחת הנה ואחת הנה בגן הזה לטייל , ויהי לו קול זעקתם לענג ופוגת נפש .

מ חמת פתנים ואכזרות כזו אם הוא נאוה לגוים עובדי אלילים אלמים והמשוקעים בסכלות ובהמה המה להם בכל תתבולותיהם , אך לא נאוה הוא לאנשים המכירים את עצם הנכבד אלהי השמים והארץ ובתורה מן השמים ושכר ועונש וכדומה , ובכל זאת כל אלה האכזריות הנזכרות והרבה כיוצא בהן עשו אחר כך הנוצרים ליהודים האמללים — לבם היה חלל בקרבם על הענוים הקשים שעשו הגוים מהרומים וכדומה להנוצרים הקדמונים , ויען שלא נמצאו אח"כ מבני הגוים האלה לנקום בהם נקמת אבותיהם , כי כבר קבלו דת הנוצרית , השיבו תגמולם בראש היהודים , אמרו : בלתי מאמינים בישוע הנוצרי הרעו לאבותינו , לכן בואו ונשיב תגמולם לבלתי מאמינים הנמצאים אתנו היום יהיה מי שיהיה , השמעת מימיך ידידי סיטמיאם ! משפט חרוץ כזה ? על כיוצא בזה שגור בפי התלמוד „טוביה חטא וזיגוד מינגד !" .

ם הוא ממש כמשפט אשר ספרו לנו אבותינו לדבר הלצה , שהיה במדינת פולניא במחוז וואלין בעיר הקטנה קיליקעף הסמוכה לעיר לבוב (לעמבערג) , שסנדלר אחד נוצרי נתפס בבית הסהר על רציחת נפש , וכאשר ישבו למשפט לדון אותו על דבר הרציחה , יצא פסק דין להמית את הרוצח הזה הסנדלר , אך יען שלא היה בעיר זו סנדלר זולתו , צוו השופטים להמית תחתיו פחמי (שמיד) אחד , יען שהיו שני פחמים בעיר .

מ׳ משל (פֿאַבעל) נפלא הוא והלצה יקרה, אך לדעתי הוא ממש מה שמספר לנו החכם סאלאמאן מיימון מעשה אמתי מהנסיך (פֿירשט) ר׳... בפולניא שהיה בימיו (Sal. Maimon's Lebensgesch. Berlin 1793 Th. I.) שפעם אחת בא הנסיך הזה לבית תפלתו (קירכֿע) בשעת התפלה, והוא היה שותה שכור, נגש אל העמוד (אַלטאַר) ויסך את רגליו, אחר ימים אחדים בא אליו הכומר (גייסטליכֿער) ואמר לו שחטא במעשה הזה חטא גדול כי חילל מקדש אל ועל זה צריך שיחזור בתשובה באיזו נדבה הגונה על שעוה לבית התפלה זה אשר חלל, ולא אחר הנסיך לנדב שעוה סך עצום כחפץ הכומר, ותיכף שלח הנסיך פקודה אל כל היהודים היושבים בנכסיו וגזר עליהם שהם יתנו השעוה הזאת נדבה לבית התפלה לכפר על חטאתו, וכאשר פקד כן היה.

ם (ימלא שחוק פיו) היהודים הבלתי מאמינים הביאו כפרה מהונם על חטא המאמין אשר חטא נגד דתו!!

מ׳ כדבריך ממש יכלכל דבריו החכם מיימון הזה שם.

ם אמת! מה אומר ומה אדבר על כל הרעות הגדולות והעצומות אשר סבלו אז אחיכם מאחינו מיום באתם לגור בארצותם, ומי יספר כל השמדות והגרושים אשר עשו לכם בספרד צרפת אשכנז ופולניא.

מ׳ אך בארץ רוסיא גברת הממלכות לבד אשר מאז היתה לגוי לא הי׳ע׳ לנו, כמבואר באריכות בספר תעודה בישראל וביחוד שם צד 182.

ם שמעתי דבר אחד אבל לבי נוקף מלהאמין, כי אין אמון בדברים הנמצאים בפי ההמון על פי רוב.

מ׳ ומה זאת?

ם אומרים שציר נוצרי אמן גדול באיטאליע כאשר עלה ברעתו לציר מיתת משיחנו על העץ אשר נתלה עליו, ולמען עשות מלאכתו יותר נפלא ולא יחטא במעשהו, צוה לתלות יהודי אחד צעיר בימים איש יפה תואר ומראה על העץ ממש, על תבנית מיתת משיחנו, והיה היהודי הזה לו לתבנית, ממנו ראה ועשה ציורו, גם הגידו לי שם הציר האומן הזה אך שכחתי שמו.

מ׳ הוא קלא דלא פסיק ועדיין נמצא הציר הזה בעיר דרעזדען אשר במדינת זאַכסען ויען שהוא ציור נפלא מאד במלאכתו, שמור הוא בין יתר הציורים הנפלאים מגדולי הצירים שבעולם בחדר הציורים (געמעלדען גאַללעריע) שם בעיר דרעזדען, ואנכי עם הרבה אורחים אשר היינו שם לבקר את החדר הזה בעינינו ראינו הציור הזה, וכל העומדים שמה כלם פה אחד ספרו לנו המעשה הזה, והציר הזה היה איטאליאני מפורסם בעולם כהציר רפאל (ראַפֿאַעל), ושמו מיקעל אַנדשעלא (Michel Angelo).

ם אמת כך שמו, וכך שמעתי גם אני, והוא חי עם רפאל אשר אמרת בזמן אחד בערך שנת 1520 למספר הנוצרים, אך להאמין זאת רחוק מבליותי.

מ׳ גם אנכי איני ערב באמיתת הספור הזה, אבל אני ואתה ידענו מספרי ד״ה לנוצרים הרבה אכזריות יותר מזה שעשו ליהודים בימים ההם.

ם באמת תמה אני על ממלכות אייראפא אז איך לא שמרו מוצא שפתם

ובריתם אשר כרתו עם היהודים בכל מדינה ומדינה ראשונה כאשר באו לגור שם ? וכמה פעמים השתדלו הממלכות להביא יהודים ממדינות אחרות בעמל רב להושיבם בארצותם, בידעם כי המה מסוגלים לכל מסחר וקנין שבעולם, ונתנו להם בעבור זה ראשונה חירות גדול מאד, ובאמת נתעשרו המדינות האלו על ידם בעת אשר לא ידעו אזרחי המדינות האלה ממסחר וקנין כלל, ואחר זה כאשר שבעו מטובם לקחו מהם ממונם והונם ויגרשום מארצותם.

מן כאשר מיסדים איזו עיר חדשה גם היום במקום נמל (פאָרט) וכיוצא בו נותנים בתחלה רשות ליהודים שיבואו לגור שמה וחירות רב ינתן להם, יען שהיהודים מסוגלים מאד כמו שאמרת לכל מסחר וקנין ולקשר במסחרם כמעט כל קצוי תבל, והמה עושים ממקום ציה עיר רוכלת גדולה במשך הזמן וע"י עבודה קשה, ואח"ז כאשר נתישבה העיר הזאת ונתקנה ביופי והדר, ינהרו אח"ז סוחרים אחד אחד מאומות זולתן לגור שם לעשות מסחר וקנין במקום הזה אשר כבר סקלו היהודים ממנו כל אבני נגף אשר היו למכשול, אך לימים באשר יתאספו שמה המון רב מאומות זולתן, אז יגרשו את היהודים ראשונה מן המקים (בורג), ואח"ז מכל המקומות והשוקים הטובים, ולפעמים כלה גרש יגרשו אותם מן גו קריה אשר עמלו בה ויעשוה לעיר מושב, וכזה היה גם כן בכמה עירות שבפולין וליטא גאליציען אונגארען וביהם שבנו היהודים ראשונה במקום ציה. אחי סימטיאס! הדבר הזה דומה בעיני ליולדת (קינדבעטערין) שלוקחת כלבים קטנים למצוץ ראשונה החלב בלתי טהור מדדיה עד זמן שיטהר החלב, ואז תזרה הלאה את אלה על פני חוצות ותחלוץ שד לפרי בטנה.

ם על המלכים וראשי המדינה אתפלא שהמה ידעו את תועלת היהודים במדינה, ומדוע מסכימים על זה!

מן המלך והשרים היושבים ראשונה במלכות שידעו לפעמים את תועלת היהודים במדינותיהם וגם את כשרונם וכבדו אותם והעלום לגדולה ונתנו למו חירות, המלכים האלה והשרים לא יכלו מלט נפשם אחר כך מהמון הנוצרים המקנאים בעשר היהודים והצלחתם, ודבר טבעי הוא שהסוחרים היודעים היטב להפוך בעסקא מגיעים לפעמים להצלחה גדולה, וידוע שהנוצרים היו אז רק עובדי אדמה ובעלי מלאכות פשוטים שלא הגיעו מעולם להצלחה מופלגת. גם לא הבין ההמון מהנוצרים מאין באה ליהודים עשירות מופלגת כזאת כי לא ידעו את המסחר מה הוא, לכן השתדל ההמון ביחד עם כומריהם להשפיל את היהודים להעליל עליהם עלילות, באמרם לא נכון לתת להעם הזה חירות וגדולה, הלא הוא נגד דת שלנו (אף שמחוקק הנוצרים צוה בהפך), עד שהיו מוכרחים גם המלך והשרים לעשות רצון הכומרים וההמון כי יראו על נפשם, והשפילו את היהודים בתכלית השפלות. — וכאשר ראו אח"ז ההמון והכומרים שהיהודים שפלים מוכים ונענים, אז אמרו, הביטו נא וראו שה' העלים עין השגחתו מהם, וחלילה לחמול עליהם ולתת להם עזר מה, כי מי יקרב את אשר ירחק ה', ומי יחנן את אשר אלהים חפץ דכאו, (אף שהש"י אמר אשכון את דכא וצוה לרחם על עני אשר השפילו) ולא שמו על לב שהמה בעצמם היו בעוכרי ישראל,

ואח"כ הראו הכומרים להעם לאמר: בני! דעו נא וראו שככה יהיה לאיש הבלתי מאמין בדתנו, על פניו יוכיחנו השם יהדפהו וירדפהו עד חרמה, והדבר הזה דומה למה ששמעתי על עשיר אחד שהיה תקיף בעירו ואמיץ כח, פעם אחת התקוטט עם חבירו ואמר לו התקיף דום ובלום פיך ואל תעז לענות אותי דבר כי אם תען דבר נגדי דע שה' יריב את ריבי ויגמלך רע בגללי, כה דבר אליו התקיף אחת ושתים, מדי שפך עליו נאצות וחרפות, וכאשר לא היה יכול חברו זה לשאת כל דברי נאצות ורעות אשר עשה לו התקיף הזה, יצא מגבול סבלנותו וענהו דבר אחד או שנים לטען השקיט מעט את לבבו הסוער, עוד מלתו על לשונו וכבר שלח התקיף את זרועו ויכהו מכת בלתי סרה ומרוב הכאות נפל זה למשכב ומחלתו גברה עליו, ויהי כאשר באו אח"כ בני ביתו של החולה להתקיף הזה ודמעתם על לחים, וגלו לו מעמדו הרע של החולה, השיב התקיף ויאמר: הנה אני רואה בחוש שהשם יתברך רב את ריבי ויגמלהו כמעשיו הרעים, ואנכי אמנם כבר הזהרתיו לאמר, השמר על נפשך ובלום פיך פן יסור ייסרך יה! ואני מה כי תבכו עלי הפעם.

שיחה ה

ה הגדת שתוכל לברר גם בעדות, שאשמת הדם היא עלילה ואין בה ממש.

מן הקראים שהמה נבדלו מאתנו מערך ד' אלפים ת ק י ' ט ליצירה (זה כאלף שנה) (ולדעת אחרים ד' אלפים ת"ח) ע"י שאול וענן, ועד הזמן הלז היו מעורבים בישראל, יגידו הם באלה ובשבועה אם אמת הוא, ואף על פי שהם שונאים אותנו בתכלית השנאה יותר מאשר שנאו אותנו דתות אחרות, ואקוה שגם הם יתנו עדיהן ויאמרו כי שקר הוא, וכבר נודע חשיבותם אצל הנוצרים ואצל המלכים הנוצרים, ונתנו להם חרות לפעמים, ויכנו אותם לפעמים היהודים האמתיים — גם יאמרו נא הנוצרים המלומדים הבקיאים שידעו בשלמות לשון הקדש וארמית וכל הליטעראטור של העבריים אם נמצא רמז מזה בשום ספר, כמו החכם הפראָפעססאָר (J. G. Eichhorn), החכם (D. Lud. Wachler), החכם הפראָפעססאָר (W. Gesenius) והדומה להם [1].

---

[1] לא כאלה קצת הסופרים והכותבים (גייסטליכע) המתפארים בידיעתם לשון הקדש וארמית ובקיאותם בתלמוד וספרי העבריים, אשר כל ידיעתם בזה כגרגיר החול, ואלה בלתי ספק מביאים מהתלמוד ומספרים אחרים של היהודים מאמרים כאלה המחייבים אותנו ומאמתים השקר הזה, ומטעים את הקוראים הנוצרים המאמינים בהם, ומדמים שהסופרים כאלה המה חכמים גדולים בלה"ק וארמית ובספרים של העברים, והסופרים האלה כתבו זאת מפי השמועה או מהעתקה בלשון לאטין איזה מאמרים מקוטעים מלפניהם ומלאחריהם מהתלמוד ומזולתו המטעים אותם, אשר כונת המאמרים האלה בשלמותם ובמקום אשר נכתבו יש בהם כונה אחרת מכל וכל ולענין אחר נאמרו, ואין רמז ולא כוונה כלל מאשר

ם אולי מפני שהיו יראים הרבנים שלכם לכתוב זאת בספר.
מ ואיך לא יראו קצת חכמים עברים מקדמונינו לכתוב ספרי ויכוח נגד דת הנוצרים שעדיין נמצאו בביבליאטיקין וכתבי כאות נפשם, ועדיין נמצאו הרבה ספרים ישנים כתיבת יד בביבליאטיקין, שהיהודים גלו את כל לבבם נגד דת הנוצרית, ואיך לא יראו מלהזכיר זאת! ובפרט היהודים שגרו אז תחת דתות אחרות, ועדיין גרים המון רב בארצות ישמעאל וכדומה, ואין מקום בעולם שיהיה נעלם היום מעיני חכמי הנוצרים ההולכים לתור את הארץ, ואין כפר ישן וכתיב יד ישן נושן שלא ישתדלו חכמי הנוצרים להשיגו, ואין ספר וחכמה ולמוד בעולם שלא ילמדו חכמי הנוצרים היום ומשתדלים לחקור אחריהם, יאמרו אם יש רמז מכל הנ"ל בכל ספרי ישראל הן בלה"ק והן בלשון אחרת שכותבים העברים את ספריהם בכל פנות תבל ואשר כתבו מני אז, וכמה חכמים ולומדים יהודים שהתנצרו יגידו המה באלה ושבועה אם אמת הוא, ואם יש בדבר הזה שום חשש ורמז.
ם הלא הגידו כמה מהם בימים הראשונים כגון אייזענמענגער בספרו (Entdecktes Judenthum) והדומה לו.
מ מאלו אין ראיה, כמו שכתוב בספר בית יהודה שעשו מחמת שנאה ובפרט אייזענמענגער זה [1]), ויותר מחמת האינקוויזיציע שיהיו בטוחים שלא יעלילו עליהם עלילות (כי גם על המומרים העלילו אז עלילות) עיי"ש, וגם אייזענמענגער בעצמו ראש משטינינו לא אמר בפה מלא שהיהודים צריכים דם, כאשר תראה בספרו, אבל יש הרבה מומרים בימים ההם שמהם פראָפֿעססאָרין בבתי המדרש,

---

בוונו אלה הסופרים המעתיקים, ולפעמים נאמר גם ההפך מהקצה אל הקצה, ומזה המין במעט כל כותבי שטנה נגד התלמוד ודתנו אשר קריתי וראיתי.

[1]) והחכם הנוצרי הפראפעססאר מיכעליס שלא היה לבבו שלם עם היהודים מ"מ לא חדל לגלות בספרו (Michaelis Orienthalische Bibliothek T. I. S. 320) שאין להאמין להמומר אייזענמענגער וז"ל (שם): איך האלטע אייזענמענגערס ענטדעקטעס יודענטהום פיר איין געלעהרטעס ווערק, אבער עס איזט פיינדזעליג אונד אונגערעכט, אונד ווען איינער געגען איינע דער דריא אים רעמישען רייכע איינגעפיהרטען רעליגיאנען עטוואס דער גלייכען שריבע, זא ווירדע מאן עס איינע לעסטער שריפט נעננען. וויא, ווען יעמאנד איין ענטדעקטעס פאבסטטהום, אדער לוטהערטהום שרייבען, אונד מיט פארבייא לאססונג דעס גוטען, וואהל דער אללגעמיין אנגענאממענען זעטצע אונד דער ווידער שפריכע געגען איררטהימער, אללעס אויפזייכנען וואללטע, וואס יעמאהלס אירגענד איינעס דער שלעכטעסטען שריפטשטעללער ענטפאהרען, אדער וואס בייס דיספוטירען, אויך נור איינמאהל מינדליך געזאגט איזט? וואס מאן אלס דאן דען קאטאליקען שולד געבען קעננטע, דאראן דאך איהרע רעליגיאן אונשולדיג איזט, וויס איין יעדער, אבער, געוויס וויל לוטהעראנער ווירדען עבען זא שלעכט וועג קאממען, וויא דיא מינסטעריסטען ווידער-טייפער, עכ"ל.

מהם שרים בחיל, מהם שופטים בבתי המשפטים ומליצים (אַדוואָקאַטען), יאמרו נא אלה באלה ובשבועה.

ם אייזענמענגער זה היה באמת ראש משטיניכם, וכמותו לא ראיתי משטין גדול נגרכם, כי אם יאָהן האָאַרבעק (John Hoarbeck) אשר התעמל בכל עז להפש את־ כל מומי היהודיב והציע לרבים בספרו שהרפים בלשון לאטין באמצע מאת שבע עשרה למנין הנוצרים.

מ ועם כל זה אמר בפה מלא שאשמת דם היא עלילת שקר וכן מעתיק דבריו ללשון אַנגלית המחבר הגדול ספר אפאָללאָגיא הנזכר [1]) וז"ל האָארבעק בהקדמתו (Prologomen) לספרו צד 26.

ם אנא! השמיעני נא את דבריו אלה של האָאַרבעק.

מ הן הנה דבריו בלשון לאטין והעתקתו מאַנגלית ללשון אשכנזית מהחכם מענדעלסזאָהן: An autem verum sit — quod vulgo in historiis legatur א׳ ד׳ וו׳ דאַס איזט: אָב עס וואהר איזט, וואס געמייניגליך אין דען געשיכטען, אום דען האסס דער קריסטען ווידער דיא יודען צו פערשטערקען, אנגעפיהרט ווירד, דאס זיא יעהרליך בייא דער צובערייטונג דעם אָסטער פעסטעס, אוים בעשימפפונג אונד פעראַכטונג געגען קריסטום, דעססען ליידען אונד קרייצציגונג דיא קריסטען פייערן איין קריסטליכעס קינד הײמליך שטעהלען, אונד אויף איינע גרויזאמע ווייזע אפפערן דאפיר מאג איך ניכט שטעהען; אינדעם ער וואָהל וואוסטע, וויא לייכט צו דען צייטען, אין וועלכען דיעזע דינגע זיך צוגעטראגען האבען זאָללען (בעזאָנדערס נאך דער איינפיהרונג דער אינקוויזיציאָן אים פאבבסטטהום) דאס ערדיכטען אונד ערזיננען וואר; אונד וויא גאר זעהר דיא געשיכטען דיעזעס צייטאַלטערס נאך דען געזיננונגען דער פערפאססער ערדיכטעט אונד פאָרגעשטעללט וואורדען, אין דער טהאט האבע איך ניא געזעהן, דאַס יעמאלס איינע זיכערע ערפאהרונג צום בעווייזע דיעזער בעשולדיגונג, ווערע אנגעפיהרט וואָרדען, אללע דיעזע ערצעהלונגען גרינדען זיך אויף אונגעוויססע נאכריכטען דעס פעבעלס, אדער אויף איינע געהיימע אנקלאגע דער אינקווי- זיציאנס מענכע, דעם גייצעס דער אנקלעגער ניכט צו ערוועהנען וועלכע דורשטיג נאך דעם פערמעגען דער יודען איינע זאָלכע באָזהייט לייכט ערדיכטען, דען אין דעם ערשטען בוכע דער סיציליאנישען קאָנסטיטוציאָנען (7 tit) לעזען וויר פאָם קייזער פרידריך Si vero judaeus vel saracenus sit, in quibus prout certo perpendimus christianorum persecutis nimis obundat ad praesens א. ז. וו. דאס איזט: ווען עס אבער איין יודע אדער איין זאראצענע איזט, ווידער וועלכע, וויא וויר אין ערוועגונג געצאָגען, דיא פערפאָלגונג דער קריסטען צו העפטיג זיין קעננטע א. ז. וו. זא בעשטראפט ער דיא געוואלטטהעטיגקייט געוויססער קריסטען געגען דיא יודען, ווען עס זיך

[1]) Menasseh Ben Jsrael Rett d. Jud—Absch I. § 12

אבער אויך פיללייכט איינמאהל עראייגנעט האט, דאס איין יודע איינען קריסטען ערמאָרדעטע, זא מוססען וויר דעסהאלב ניכט זאגען, דאס זיא אין אללען אָרטען וואָ זיא וואָהנען, יעהרליך איין קריסטענקינד ערמאָרדען, אונד וואס דאס בעטריפט וואס Thomas Cantibratensis Lib. II Cap. 23 בעהויפטעט עס זייא נעמליך צופערלעססיג בעקאננט, דאס דיא יודען אללע יאהר אין יעדער פראווינץ דאס לאָאָז ווערפען, וועלכער אָרט אדער וועלכע שטאַדט דיא איבריגען שטעדטע מיט קריסטענבלוט פערזעהען זאָלל? זא קאן איך דיזעם ניכט מעהר גלויבע ביימעססען אלס זיינען איבריגען ערדיכטונגען אונד ליגען, וואמיט ער זיין בוך אנגעשטאָפּט האט". עד כאן דברי יאהן האָארבעק (John Hoarbeck).

ם כפי הנראה מדבריך בטוח אתה שהמומרים הנמצאים היום לא ימצא בהם מי שיאמת האשמה הזו של דם, ומדוע חשודים בעיניך המומרים שהיו לפני הזמן הזה?

מ יפה הבנת מדברי ואמת הוא, מפני שהמומרים שהיו כמאתים או שלש מאות שנה לפני הזמן הזה (לבד מאלה המומרים שהמירו בספרד ופורטוגאל בעל כרחם בימים ההם) היו על פי רוב אנשים פחותים מהיהודים, וזה כשלשים שנה בעודני נער בהיותי בארץ פולניא, כל המומרים שראיתי אז היו אנשים פחותים, קצב, סנדלר (שוהמאַכער), עורף כלב, וכדומה, ומהנקבות, שפחה וכדומה, ויפה אמר הקיסר יוזעף השני אל שפחה אחת עבריה שבקשה להמיר דתה בעיר זלאָטשאוו, כאשר שאלה הכומר בפני הקיסר לאמר; איזה דבר הניעך בתי! לקבל דת הנוצרית" ובפיה אין מענה, ויען הקיסר ויאמר, אני אגיד התשובה בעבורך, סבת הדבר אשר הניעתך לקבל דת הנוצרית הוא השקך לאנשי חיל ההגריים (אונגארישע הוזאַרען) הנמצאים כעת פה.

ם ניכרים דברי יוזעף הקיסר המחוכם, ואליו יאתו.

מ עם שפחה מומרית כזו או מומר כזה שהזכרתי לעיל היו בעתים שחלפו השרים והכומרים בפולין מתוכחים בדת היהודית ומהם קבלו ידיעה מספרי היהודים (העברעאישע ליטעראַטור), וממנהגיהם, ומהם קבלו עדות שהיהודים צריכים דם לפסח, ואלו המומרים והמומרות וכיוצא בהם היו בלתי ספק מאמתים האשמה הזו למען הסר מעליהם חרפה, כי אמרו הנוצרים שרק החשובים שביהודים והמלומדים ומיוחסים יודעים מזה הסוד, ובזה הראו המומרים לדעת שהמה ג"כ מגדולי היחס ומהחשובים ומלומדים שביהודים, מלבד המשטמה והשנאה שהיתה להמומרים האלו נגד היהודים, וכן היה באמת תמיד השר של העיר או הכפר בפולין או הכומר שם מהעיר והכפר מתוכח עם היהודים הבאים לביתם שהמה על פי רוב מדלת העם, הרענדאַר הפאַקטאָר, החייט והסנדלר, ומה יודע בור כזה? ע"כ הוציאו משפט מעקל לאמר כזה וכזה נכתב בספרי היהודים, כה וכה מנהגם, ומעולם לא דברו אלה עם חכמי ישראל שעל פי רוב הלומדים והרבנים שבפולין אף היום לא ידעו לשון פולניא, ולא שום לשון לועזית זולת לשון עברית, גם לא היה להם עסק עם השר והכומר, ולפעמים היו אלה אנשים

הפחותים מנוצחים מהשר והכומר הן בויכוחם והן שהבטיחו למו א״זו הצלחה זמנית ע״כ המירו דתם, ויותר מזה היתה אז יד ראשי הקהל והרב תקיפה קצת אצל כל שר העיר שגרו שם, והרבנות שכרו העשירים לתתניהם מהשר בסך ידוע, וכל שר העיר בפולין היה אז כמלך בעירו, וכאשר עשה איזה איש מדלת העם והפחותים שביהודים דבר מה נגד דת היהודית. ואפילו עבר על מנהג מה של ישראל היה נענש מהקהל או מוכה בשוטים בבית הקהל או מוסגר בקינא בבית הכנסת, וע״כ מרוב בושה וחרפה או מאימת ההכאה והרדיפות המיר את דתו, ולפעמים היה באחת המשפחות בן סורר ומורה והיה מאיים את משפחתו (בידעו שמשפחתו תהיה אז לבוז על ידו כשימיר דתו עד שלא תרצה שום משפחה זולתה לשדך עמה) והיה לוקח בעבור זה כסף הרבה שלא ימיר דתו, ואם המיר דתו, לשוב אל דת היהודית במדינה אחרת או בעיר אחרת במקום שאין מכירים אותו, וכאשר לא נתנו לו הכסף היה ממיר דתו והגיד מה שהגיד, לא כן עתה אם יעבור איש יהודי על כל עברות שבדת יהודית אין פוצה פה נגדו, ואיש הישר בעיניו יעשה, ואף אם ימיר איש את דתו היום אינו מורדף כלל, ומשפחתו איננה בזויה בעבור זה כלל, ע״כ חדלו כיום פחותי הערך להמיר דתם, אבל בהפך רוב המומרים היום המה מאצילי בני ישראל ועל פי רוב מלומדים בלשונות ובחכמות, או עשירים מופלגים בראותם שלא יגיעו לשום התמנות יקרה לפרנסה וכבוד או לקנות נכסים ועבדים, ובקושי ימצא היום מומר מהזכרים שיהיה איש בור וריק, מאנשים המומרים האלו של אצילי בני ישראל והמלומדים, באלה אני בטוח שיגידו כלם האמת שאשמת הדם היא עלילה ואין בה ממש.

שיחה ו

ה׳ הגדת שתוכל לברר לי גם מהשכל הישר שאשמת הדם היא עלילה.

מ׳ מדוע לא שמענו שהיהודים הגרים בין אנשי כינא ויתר הגוים ההודיים והמזרחיים ובאפריקא וכדומה בכל ממשלת דת מחמד ודת עבודת אלילים שיהרגו ילדים לפסח?

ה׳ (נופל לתוך דבריו) מפני שמאשימים אתכם שצריכים רק לדם נוצרי.

מ׳ סלח ידידי לא הבנת את דברי, הניחה לי מעט רגע ואברר כוונתי.

ה׳ שא נא הפעם לשגגתי, דבר כי שומע ידידך.

מ׳ מה נקל היה ליהודים בכל המדינות הנזכרות לרצוח נפש איש נוצרי מן הגרים שמה, ובארץ כינא רשות לכל אדם להרוג את קנין כספו, ומה נקל היה ליהודים שמה לקנות שבוי נוצרי ולהמיתו בפרהסיא ולשלוח את דמו בכל תפוצות ישראל כמו שעושים עם אתרוגים, וידעת שהיהודים יסחרו כל הארץ, ונקל היה להם לעשות זאת מלסכן אלף אלפים נפשות מישראל, ומה תענה על זה?

ה׳ אולי צריכים דם חדש בלתי קרוש יוכל לטעון הטוען נגדכם.

מ׳ הן בכל ערי ישראל על פי רוב ורופאים האומנים המקיזים דם המה

יהודים, האם לא יכולים היהודים לצוות להם שיאספו דם מה שמקיזים יום ביום מהנוצרים ולחלקם בין היהודים ?

ש) אולי המצוה דוקא בדם של הרוג ?

מ) כמה שנים יעברו במדינה שגרים בה יהודים שלא נשמע כלל שנהרג נוצרי אחד זקן או ילד, או נאבד, כי גם פרה וכבשה אחת כי תאבד מכריזים עליה ומודיעים בכל יומא דשוקא וכש"כ כשיחסר אדם. והיהודים לפי דעתכם צריכים דם בכל שנה ושנה, גם לא יספיק לכל היהודים בכל העולם דם של ילד אחר, א"כ כמעט בכל עיר ועיר הגדולה (שיש בה לפעמים שלשים אלף נפשות ישראל) צריך להרוג ילד אחד או שנים מדי שנה בשנה, אם כן יצטרכו מדי שנה בשנה הרבה ילדים נוצרים, אם כן היה צריך שיהיה בכל שנה ושנה ודוקא בזמן אחד קרוב לפסח כמה אשמות על היהודים במקומות שונים ובמדינות שונות כי היהודים גרים בכל העולם, כי איך יתכן שלא ינצל ילד אחד או שנים במדינה ויספרו המאורע או שילכד הרוצח, ואנחנו רואים שאפילו בכל הרציחות שנהרג איזה אדם אי אפשר כמעט שלא יתגלה הרוצח בזמן מהזמנים כי ה' דורש דמי ההרוג, וכמה פעמים יבוא ההורג למקום המשפט ויודה בעצמו — ובדבר האשמה הזאת אנחנו רואים שיעברו שנים רבות בכל העולם ואין פוצה פה ומצפצף, ולא תשמע כלל האשמה הזאת, אשר לפי דעתכם ירצחו היהודים לפחות מדי שנה בשנה בזמן חדש אחד בכל מקומות מושבותיהם ערך עשרים ילדים ויותר [1]) וגם אם תקרה עלילה כזאת פעם אחת ביובל לא הוברר עד היום עודנה הדבר ברור כשמש בהחקירה (סלעדסטווא) אחר כל ענוים הקשים, לא כן בכל הרציחות אשר תקרינה בעולם בבלתי יהודים וביהודים שיבורר הדבר בעליל תמיד, ואיך יתכן שישאר דוקא הדבר הזה כמוס ? וגם ה' איך יעלים הדבר הזה ? וגם בין רבי רבבות יהודים איך ישאר הדבר הזה בסוד כמוס ? ואיך לא יארע מקרה רע, בעת שיתחלקו היהודים הרבים עם הדם ? איך לא יתקוטטו לפעמים בדבר הזה ? איך לא ישמע שמץ דבר כלל ? ובכל שנה ושנה המירו דתם כמה מאות יהודים, ומהם שהיו שנואים ורדופים מאחיהם מדוע לא באו כלם פה אחד והגידו זאת ? (כי מאחד או שנים לפעמים אין ראיה), או ילכו להודיע להרשות בעת שמתעסקים עם הדם (כי המה לפי דעתכם יודעים בודאי הזמן), כמה מוסרים נמצאו היום בין היהודים שמוסרים דמי אחיהם בידי הרשות באמת או בשקר, מדוע לא יגלו זאת ? והיהודים המוסרים האלה מומחים לדברים כאלה

---

[1]) ולפי עדות שקר של המומר סטראפינאוויטש נצרכו היהודים אשר בליטא לבד מדי שנה שלשים טעפ דם נוצרי הוא מאה ועשרים קווארט פולים, והוא העיד על עצמו שעשה זאת כאשר היה רב בליטא קודם שקבל דת הנוצרית, וכבר גלו קלונו ברבים והעידו שקרו בפניו שלא היה מעולם לא רב ולא דיין כי עני בדעת היה ובלתי מלומד אבל בור גמור, ונורדף מחמת מעשיו המקולקלים מהיהודים, וע"כ שפך חמתו עליהם אח"כ. עיין הקדמת החכם טוגענדהאלד הנזכרת.

לחפש בחפש מחופש לגלות כל סתום ונעלם — איך לא יארע לפעמים איזו תקלה בזה ? כי דבר הנעשה בין רבי רבבות אנשים אי אפשר שלא יכשלו קצת מהם עד שיתגלה הדבר מדי ש״ה בשנה ?

ם יוכל להיות שרק חכמי הדור אנשי הסגלה לבד ידעו מזה הסוד ככו שקריתי באחד מספרי הנוצרי (המאמת שהיהודים צריכים דם) שאמר דבר זה מוסרים גדוליכם מפה לפה לאנשים ידועים ואנשי סגלה המעטים אחד במדינה או שנים אבל ההמון לא ידע כלל מזה .

מ ישמעו אזניך מה שהוצאת מפיך , אם הדבר הזה הוא בסוד כמום אחד או שנים במדינה , איך יגיע הדם הזה לכל היהודים , כי כל יהודי לפי דעתכם צריך שיטעום אותו בליל פסח .

ם יאמרו שהרב בעצמו העומד אצל אפית המצות הוא שופך בהעיסה מעט דם , ודלת העם לא ידעו כלל מזה .

מ הה ! איך גבר השקר ואיך תתאמצו להכנים פילא בקופא דמחטא ? מעולם לא נמצא הרב אצל אפית המצות , וכל איש מישראל אופה מצותיו או בביתו או יתכנשו כמה בעלי בתים ויאפו ביחד בבית איש אחד ואיש את רעהו יעזורו או יאפו אצל האופים , וזמן אפית המצות מכל עיר ימשך לפעמים חדש ימים רצופים עד ערב פסח , וגם יש בני אדם שאופים בביתם מצותיהם בכל יום ויום מהחג , ולאו דוקא לפני פסח , אתה תדמה שהרב הוא עושה כל השרות בבית הכנסת ויורד לפני התבה ושאין היהודי עושה שום דבר בלתי ידיעת הרב , כמו שאצלכם הנוצרי הכומר (גייסטליכער) , ידוע לכל שהרב אצלנו אין לו שום עבודה בעדתו כי אם לפסוק לפעמים איזו שאלה באיסור והיתר מהמאכלות האסירות בדבר הספק , ושאלת השוחטים לפעמים באיזו טרפה או שאלת נשים לפעמים בדבר שאינו נודע להם , (או לשפוט בין דין לדין בדיני ממונות בקצת מקומות אשר נתן להם רשות מהמלכות) , ורשות לכל יהודי הבקי בספרי הפוסקים לפסוק את שאלות ביתו ושאלת כל אדם אשר ישאל מפיו , ומכ״ש שאין להרב שום עסק בבהכ״נ , כל איש עברי יהיה מי שיהיה המלומד ובלתי מלומד עד בכור השפחה יורד לפני התבה ומתפלל הן בימי החול והן בימי השבת והחגים וקורא בתורה , מוהל הילדים , מסדר חופה וקדושין , ועושה כל הדברים כאחד הרבנים , ועפ״י רוב הרב מתפלל בביתו במנין , כי כל בית שמתקבצים בו עשרה יהודים רשות להם להתפלל לפני התבה . כלל הדבר , הרב אין לו זולת שהזכרנו שום יתרון על אדם פשוט מישראל , לא כן אצלכם שהכומר הוא המתפלל , הוא הקורא בתורה , הוא המכנים בברית , הוא הקובר את המתים , והמסדר קדושין , וזולתו לא ירים איש פשוט את ידו , גם יש הרבה עירות שאין להם רב כלל .

ם וכי אין אצלכם וידוים (בייכטע) לפני הרב ?

מ יש אצלנו וידוים ביום הכפורים אך הוידוים המה בחשאי לפני ה׳ יתברך בעצמו לא לפני שום אדם שבעולם , ויש בני אדם שמתודים בכל יום בבקר ובערב ובשכבם על מטתם , בינו ובין קונו בחשאי .

ם הלא צריך הרב בלתי ספק לברך את המצות כמו שהכומר שלנו יזה על הפאַסקע של כל איש נוצרי ומברך אותה, ואולי בעת הזאת זורק עליהם קצת מים מעורב בדם נוצרי?

מ אין מזה דבר ולא חצי דבר אצלנו, אין אנחנו צריכים לשום ברכת הרב, ואין הזריקה וההזיה נוהגת אצלנו כלל כמו שידוע לכל חכמי הנוצרים הבקיאים בדת ישראל.

ם אולי צריכים דם לפסח לא בכל שנה ושנה רק פעם אחת בשמטה או ביובל על כן לא יתגלה הדבר מדי שנה בשנה רק לפרקים רחוקים?

מ השכחת שהיו האשמות האלה לפעמים שנה אחר שנה במקומות שהיו שופטי הנוצרים מקבלים אשמת הדם לדבר אמתי, ולכן בארצות צרפת איטאליע ואשכנז שאין מקבלים בימים ההם האשמה הזאת כבר לא נשמע מזה מאומה, ואם היו השופטים מקבלים שם גם היום היו בודאי נמצאים אנשים רעים בנוצרים שהיו מעלילים העלילה הזאת והיו מעמידין עדים כמו שעשו מקודם אם שמצאו איזה הרוג או לאמר שהצילו איש נוצרי או ילד מיד הישראלי שרצה להרגו בעבור דם, ולכן במדינה זו של פולין שהתחילו מחדש השופטים לתת אזן שומעת לדברים כאלה נתפשטה האשמה הזאת מחדש אחר שנשתכחה זה יותר מחמשים שנה, ועתה מהיום ההוא והלאה אם יקבלו השופטים להאמת הדבר הזה בודאי יקרה מדי שנה בשנה עלילה זו כי מה נוח לאנשי רשע ועול לעלול דבר זה. כמה זונות מדלת העם של הנוצרים ימצאו היום עד שרחם רחמתים לכל איש מאנשי החיל העומדים בכל עיר וכפר, ובכל לילה כמעט יולד ממזר אחד או שנים מהזונות הללו בכל מחוז, והזונות הורגות לפעמים בידיהם את הממזרים שמולידות, ומה נקל יהיה לזונה ומופקרת כזו המשוללת ממוכר ומדות לומר שהיהודים הרגוהו, ובפרט שתקח מהמסיתים או מהיהודים למען הצל את נפשם בעד זה כסף הרבה, והיא מפקרת את עצמה לזנות בעד פתותי לחם נקודים, ומכ"ש אם תגיע לה בצע כסף הרבה וגם שכר יהיה לה לעולם הבא וחטאתיה יכפרו ביתר שאת.

ם יש מהמשטינים שאינם מחייבים באשמה זו כי אם קצת היהודים, המה החסידים והיראים והאנשים הפשוטים הסכלים בדת (פַאנאטיקער, שווערמער) ויש גם כן הרבה רבנים סכלים בדת, ואולם יתר היהודים המשכילים והלומדים לתכליתן אינם מתערבים בזה.

מ לו התחילו העלילות האלה בזמן ובמקום שהיו היהודים מחוסרי חכמה החרשתי, אך העלילות האלה התחילו ראשונה בשפאניא זה כשש מאות שנה כמו שבררנו, עת אשר כמעט רוב היהודים שמה היו פילוסופים וחכמים גדולים, עת פרחה ההשכלה בתכלית השלמות אצלם, ומכ"ש הרבנים שבהם והגדולים שבהם, עד שהשתדלו חכמי ישראל כגון הרלב"ג והרבה כיוצא בו בחבוריהם בחכמות ופירושים על התורה להוציא מלב עם ישראל כל אמונת הבל, ולא זו אלא כל המאמרים בתנ"ך ובתלמוד שיש בו איזה דבר היוצא מדרך הטבע ורחוק השכל השתדלו לתת למו באור וכוונה המסכמת עם השכל הישר, ואין קץ

לספריהם שחברו אז חכמי הספרדים העברים בכל מדע וחכמה ודרשות וחקירות בעניני הדת והמוסר ובפירושי התורה ומדרשי התלמוד על דרך הפילוסופיא, וחכמי ישראל היו אז יחידים בחכמה ובפרט בספרד, וכנגדם כל אומות הנוצרים באייראפא היו בתכלית הגסות. ובפרט הנוצרים בספרד וכל כך היו היהודים הספרדים מקטן ועד גדול עוסקים בפילוסופיא עד שקמו בהם צעירי ימים שלא ירדו לסוף דעתה של הפילוסופיא מקוצר השגתם ומעומק המושג כדרך כל קלי השכל צעירי ימים השולחים את ידם לאכול מפרי הפילוסופיא טרם מלאו כרסם בלמודי התורה, ואמרו שהמצות שבתורה ובתלמוד לא נאמרו אלא על דרך המשל והדוגמא ושאין מקום לעשות איזו מצוה על דרך ההגשמה וכל המצות רומזות רק על עניני פילוסופיא, עד שהיו מוכרחים היהודים מחכמי צרפת לתת חרם שלא ילמדו היהודים חכמת פילוסופיא, ר"ל מה שאחר הטבע, עד שיהיה הלומד בן כ"ה שנים, ואיך אם כן יוכל איש בעל שכל להאמין על אנשים כאלה שחשבו בן בעניני הדת והמצות שיעשו דבר זר כזה! והרי הוא כמו שנספר שתלמידי הפילוסוף בעלע (Beyle) או וואָלטער (Voltaire) כשחלה אחד מהם שלחו לקרות לאחת הזקנות המכשפות ללחוש להם את מחלתם, ולשפוך למו שעוה, ולגלגל עליהם ביצות וכדומה לדברי נחוש וקסם.

אך האמת הוא שהספרדים הנוצרים היו אז בתכלית הגסות משוקעים באמונת הבל (אַבערגלויבען) ודמו שהיהודים מהבלים (שווערמען) ברתם גם כן כמוהם, והשדו אותם בדבר מזמותיהם ונכליהם הרעים, ומי לא יודע שדרך בן אדם להשוד את חברו תמיד בדברים שהוא חשוד עליהם, כמו שאמרו החכמים כל הפוסל במומו פוסל, ומכ"ש הפתאים וקטני השכל מודדים את זולתם במדה שהמה נמדדים. החכם אשר המציא את הלופטבאַלאָן ועף בו הרגוהו האכרים הצרפתים כי דמו שהוא מכשף או לץ. בעיר בראָדי זה כחמשים שנה לא ידעו העברים הגרים שמה עדיין מעניני הקאמפטואר (קאנטור געשעפטען), לימים באו לשם שנים נוצרים סוחרים מארץ אשכנז עם סופריהם וישכרו למו בית מפואר מהיהודים לעסוק בעניני הקאנטור, היהודים ראו שהאנשים האלה יושבים וכותבים יומם ולילה ושולחים ומקבלים מדי פאָסט בפאָסט חמרים חמרים אגרות, ויפלא הדבר בעיניהם, ויאמרו הזקנים אין זה כי כותבים גזרות על היהודים אבדנו כלנו אבדנו. ולא היו ימים מועטים והנה יצאה פקודה מאת קיסר רומא ליקח מהיהודים לאנשי חיל, אז ענו היהודים כלם פה אחד כנים דברי הזקנים, בודאי אלה שנים האשכנזים במכתביהם הסבו לנו הרעה הזאת.

ם גם אני ידעתי שהספרדים הנוצרים היו אז בתכלית הגסות, ועדיין המה לא הביאו לבב חכמה, אך מהתהלה הרבה שאתה מהלל את היהודים הספרדים בעניני החכמות ותעלה אותם על פסגת ההשכלה, כבר אמרתי לך שהפרזת על המדה, ואתה הבטחתני לברר לי, וברוך מזכיר נשכחות שהבטחתיך להזכירך.

מ ומי יוכל להעיד על הדבר הזה יותר מחבוריהם שחברו אז אין מספר, עיין ביבליאָטיק של הנוצרי וואָלף (Jo. Christoph. Wolfii Bibliothecae

ובספר קרית ספר Hebraeae Hamburgi Anno MDCCXXI.) לבאַרטאָלאָציוס (Bartoloccius) נדפס ברומא 1675 והרבה כיוצא בם מחברים נוצרים, אבל למען אעמידך על האמת בזמן קט הנני להעתיק לך קצת דברים מגדולי החכמים והסופרים שבנוצרים המעידים על זה, ויותר מאשר השמעתיך תראה בדבריהם.

ם טוב הדבר, את זאת אחפוץ, וזאת הבטחתני אז בשיחה הראשונה, מאד נכספה נפשי לשמוע דבר חדש בעיני.

מ וטרם שאראך ממעלות היהודים בחכמה בימים ההם בדרך כלל אראך מקודם ממעלות היהודים הספרדים בפרט, והא לך דברי חכם אחד נוצרי *) אף שאינו מאוהבי היהודים כנראה בספרו לפעמים, אך לא היה יכול להכחיד דבר אמת וברור כשמש, ואחר שמביא מעשים הבלים ודמיוני ההבל (פֿאַנאַטיזמוס) של הספרדים הנוצרים אז, וכל הענוים הקשים שעשו גם ליהודים והשמדותם וגרושם כתב וז"ל: דורך דען בעקאַנטען הינדעקס דער ביכֿער פֿערבאָטען ווערדען .Reg. XVI אונטער אַנדערן אַללע ביכֿער דעם תלמוד נעבסט אַללען ווערטער ביכֿערן. אויסלעגונגען אונד ערקלעהרונגען איבער איהן פֿערבאָטען אונד איבערהויפט אַללע יודישע שריפֿטען, דיא אויף רעליגיאָן בעצוג האַבען, אַנדערען נאַציאָנען דירפֿטע עס שיינען דאַס איין זאָלכֿעס פֿערבאָט קיינער גראָסען שעטצע בערויבע, אבער ווער מיט דער געשיכֿטע שפאַנישען ליטעראטור בעקאַנט איזט, וויים, דאַס אין איינער צייט וואָ מאן אַללע פֿעלקער אייראָפּעס אין אונוויססענהייט אונד באַרבאַריא פֿערזונקען זאַה, נעמליך אים 11 טען יאַהר הונדערט, דיא יידישע אוניפֿערזיטעט צו קאָרדאָוואַ אונד אין איינער שפּעטערן צייט דיא צו טאָלעדא אין יעדעם צווייגע דער וויססענשאַפֿטען גלענצטע, אונטער דען יידישען שריפֿטשטעללערן פֿינדעט מאן קוים איינען פֿאָן גראָססען נאַמען; דער ניכֿט איין געבאָרנער שפאַניער ווערע, אונד דיא עס ניכֿט זינד געשטעהען דאָך דאַס זיא אַללעם איהר וויססען דען שפאַניערין פֿערדאַנ-קען, פֿאַן דען פֿיער שריפֿטשטעללערן אויף דיא יודען אַם מיינסטען כריסטען געהערען דרייא אונס אן, נעמליך **) אַבראַהאַם אַבען עזרא 1), מאָזעס בן מיימאָן 2), אונד דאַוויד קימחי 3).

---

*) Die entlarvte Inquisition Der Spanier, von Don Antonio Puigblanch Weimar 1817.

**) אמר המחבר: ראה ראיתי כי טוב לבאר את דברי החכם הנוצרי הזה ולהפיק מעט אור על החכמים העברים שמזכיר, והנני מסמן בסמני הליפערין בדברי החכם הזה, ואכתוב באורי בשולי היריעה.

[1]) ר' אברהם אבן עזרא.

[2]) ר' משה בן מיימון המכונה רמב"ם.

[3]) ר' דוד קמחי המכונה רד"ק.

ם השלשה חכמים האלה ידועים לי מאד לאנשי שם כי מפורסמים המה וידועים לנוצרים מאד, ובפרט הרב ר' משה בן מיימון המכונה רמב"ם (ר"ת משה בן מיימון) והרבה ד"ה לנוצרים מספרים תהלתו, ואף ספרי ד"ה לכנסיה הנוצרית מדברים הרבה מתהלותיו, ולדוגמא עיין ספר ד"ה לכנסיה הנוצרית הנזכר לעיל Церков. Истор. С. П. Б. 1820 Отдѣл. 2. Стр. 309 והוא מעלה את שם תפארתו של הרמב"ם הזה לשמים.

מן בספר ד"ה הזה שהזכרת הפעם מזכיר עוד הרבה חכמים שהיו בזמן הרמב"ם (היינו במאת שתים עשרה לחשבון הנוצרים), אך לא נבלבל את הענינים, והניחני לגמור את דברי הסופר שהתחלתי מספרו „דיא ענטלארפטע אינקוויזיציאן" וכה סיים דבריו: יענעם פערבאָט האט אָהנע צווייפעל דען פערלוסט פאָן העברעאישען אונד אראבישען מאנוסקריפטען צור פאָלגע געהאבט, דערען ווערט וויר גיבס צו נידריג אנשלאגען דירפען אונד דערען צאהל וויר אונס זעהר גראָסס דענקען מיססען, ווען וויר ערוועגען, דאס גערארע אין דער פעריאָדע דער פערטרייבונג דער יודען אויס שפאניען דער בעריהמטען שריפט־שטעללער אונטער איהנען (דיא נון זעממטליך נאך אפריקא אָדער אין דען אָריענט גינגען) זאָ פיעלע לעבטען, אברהם צאקוטאָ 1) יאָזעף אונד סעאמטאָב אוציעל 2), יאָזעף פעזא 3), סאמועל זערפאלפאָ 4), יאַקאָב בענראב 5), איזאאק אונד מעיער אראמא 6), יאָזעף העגוטיללא 7), יאקאָב אונד לעפּי אבענהאבוב 8), יאָזעף טייטאזאק 9), יודאס הייאט 10), אבראהאם זאבאה 11),

---

1) הוא ר' אברהם זכותי או זקוטי (והוא בר שמואל זכותי) בעל ספר היוחסין.

2) הוא ר' יוסף עוזיאל ור' שם טוב עוזיאל תלמידי ר' יצחק אבוהב, וזה ר"י אבוהב הוא בעל ספר מנורת המאור ורבו של בעל היוחסין, ואינו ר' יצחק אבוהב אב"ד דאמשטרדם המעתיק ספרי ר' אברהם הירארה כי זה היה מאוחר בזמן.

3) הוא הרב ר' יוסף פיסו שהיה רבו של מהר"א דמרני.

4) אולי הוא ר' שמואל גירמאיו שמזכיר הסה"ק.

5) הוא ר' יעקב בורב ריש גלותא בארץ הצבי בעיר צפת בר פלוגתא של הגאון ר' לוי בן חביב בעל התשובות הנזכר לקמן הנודע בשם מהר"ל בן חביב [והוא בנו של ר' יעקב בן חביב בעל ספר עין יעקב (הוא קבוץ מאגדות התלמודים) וספר בית יעקב].

6) הוא ר' יצחק ערמאה בעל העקדה, ור' מאיר ערמאה בעהמ"ח ספר מאיר איוב פירוש על איוב.

7) הוא ר' יוסף גיקטיליא (היינו הקדמון) והנקרא הרי"ג בעל שערי אורה ושער השמים ופי' מרכבת יחזקאל הכל בקבלה.

8) הוא ר' יעקב בן חביב בעל עין יעקב הנ"ל, ובנו ר' לוי בן חביב בעל התשובות הנ"ל

9) הוא ר' יוסף טאיטאצק (שמזכיר הסה"ק) נשיא בסאלוניק.

10) הוא ר' יהודה חייט בעל מנחת יהודה על המערכת להרי"ף בעל התוספות בקבלה.

11) הוא ר' אברהם סבע בעל צרור המור.

יודאַס אבּאָאַב 12), יזאאק אַבּאַרבּאנעל 13), עכ"ל.

ם ועתה הראני נא ממעלת היהודים בחכמה דרך כלל, כי אף שקריתי הרבה ספרים מד"ה, בכל זאת נעלמו דברים כאלה ממני, לא כן אתה שנוגע הדבר לכלל עדתך נקשרו הדברים האלה בזכרונך.

מ הא לך דברי חכם לנוצרים וסופר שלם *) וז"ל: דיא יודען אָהנע שטאַט, אונד פאַטערלאַנד אונד אָהנע פיהרער, האַטטען איין העכסט טרוירי־געם שיקזאַל געדרוקט אונד פערפאָלגט פאָן דען אַראַבּערן פלאָהען זיך נאַך עאוראפא, וואָ נאָך וויִיט מעהר פאָראורטהיילע הערשטען אונד מענשענרעכטע פערקאננט וואורדען. דיא גרויזאַמקייט אונד פעראכטונג וואָמיט מאַן זיא בעהאַנ־דעלטע, צוואנגען זיא פאָן דער אייראָפּעישען אונוויססענהייט אום האנדעל געברויך צו מאַכען, אונד דורך גייטץ בעטרוג אונד וואוכער איין אונבעניידענס־ווערטהעס בראָד צו ערווערבען אָדער פיל מעהר איין עלענדעס יאמטערפאָללעס לעבען צו שטיפטען, דאָך אויך אין דיזער אייססערסט בעדרענגטען לאגע וואָרען זיא וואָהלטהעטיג פיר דיא ליטעראַטור, זיא ערהילטען מיט איינעם פאסט בייא שפיל לאָזען פאַטריאָטיזמוס אונד נאַציאָנאַלשטאָלצע דיא העברעאישע שפראַכע, דערן שטודיום אָהנע זייא געוויס אויס געשטאָרבען ווערע, אונד דורך רייכלין **) (Raichlin) אונטער אונז ניכט ווידער העטטע ערוועקט ווערדען

---

12) ר' יהודה אבוהב אולי הוא חותנו של ר' שמואל הנ"ל.

13) הוא ר' יצחק אברבנאל הנודע בעל החבורים הרבים.

*) Versuch. einer allgemeinen Geschichte der Litteratur v. Ludwig Walcher. Band 2 Seite 193.

**) אמר המחבר: החכם הזה רייכלין (Joh Raichlin) או (Reuchlin) היה במאת חמש עשרה למספר הנוצרים והיה אשכנזי, והוא הראשון מחכמי הנוצרים שידע לשון עברית ובקי בספרי העברים, כי אף שהיו הרבה נוצרים לפניו שלמדו לשון עברית וגם היו לומדים בבתי מדרשיהם, בכל זאת לא ידעו כ"א הקריאה ובאור מלות אחדות כמו שמבאר אייכהארן כמה פעמים בספרו (Gesch. d. Litteratur.) ומהחכם רייכלין הזה והלאה התחילו קצת מחכמי הנוצרים להשתלם בלשון עברית וספרי העבריים. רייכלין זה למד לשון הקדש משני יהודים, האחד ר' יעקב יואל לאונס (לא אדע מי הוא) והשני הוא הגאון המפורסם ר' עובדיה ספורנו ז"ל המחבר הנודע. החכם רייכלין היה אוהב מאד את חכמת הקבלה והיתה יקרה בעיניו מאד, כמו שהעידו ע"ז הסופרים הנכבדים לנוצרים — ובעת שקם פפעפפערקארן (Joh. Pfefferkorn) וקבל הרבה כומרים בעיר קעללען (Cälln) והתאמצו לשרוף ספרי התלמוד וכל ספרי היהודים, והתחילו לנסוע מעיר לעיר לאבד את כל הספרים האלה, אחר אשר קבלו גם פקודה מהקיסר, באמרם שכל ספרי היהודים מלבד התנ"ך המה מלאים גדופים נגד ה' ונגד משיח הנוצרים, אז לבש רייכלין קנאה בעד ספרי היהודים, וילחם נגד פפעפפערקארן בחזקה וינצחהו והביא גם מהאפיפיור פקודה שאל ישלח שום אדם את ידו בספרי היהודים לאבדם.

קעננען זיא פֿערפֿלאנצטען מעדיצין אונד פֿהילאָזאפֿיע (פֿאָן דען אַראַבערן) צו דען אייראָפּעערן, וואַרען אין דען מיינסטען געגענדען דיא איינציגען געלעהרטען מאַטהעמאַטיקער אונד ערצטע, אונד דיא איינציגען זעלבסט דענקער, זיא ענדליך איבערזעטצטען זעהר פֿילע שריפֿטען אויס דעם אַראבישען אינס העברעאישען, אונד אין דען ביבליאטעקען ליגען דיא צאַהלרייכֿסטען בעווייזע איהרער ליטעראַרישען טהעטיגקייט, דערען פֿריכֿטע פֿרייליך איצט פֿיר אונז קיינען גראָססען ווערטה האַבען קעננען, דאמאלס אבער דורכאויס אכֿטונגס ווערטה אונד פֿאלגענרייך וואַרען, עכ"ל,

ם לכבוד מעלת היהודים וחכמתם הנני גם אנכי להזכיר פה (מה שעלה כעת על זכרוני) ממומר אחד מהיהודים במאת ארבע עשרה למנין הנוצרים שהתנצר בצרפת שהיה חכם גדול מאד ומלומד, והוא תקן את ההעתקה הרומית מהתנ"ך מגודל חכמתו בלשון העברית וגם הוסיף פרוש קצר על התנ"ך אשר קנה לו בעבור זה שם גדול ונכבד מאד בין הנוצרים הרומיים כת הלוטהעראנים, וכלם מודים ואומרים בפה מלא שבחבורו הנפלא הנזכר מִלֵא חכמה את כל ארצות המערב מה שנוגע להשכלת הכנסיה הנוצרית (דיא אבענדלענדישע קירכֿע) ושם המומר הזה ניקאלאי דע לירא (Nicolaij de Lyra) (עיין (panhemii Saec. XIV. Cap. X. p. 1794.) וזאת היא ההודעה אשר נתנו עליו הנוצרים הרומיים (פאַפּיסטען) [1] לאמר: (si Lyra non lirasset Luthe- rus non saltasset) והלוטהעראניים מסבבים המליצה הזאת לתודת המומר הזה ולהודתם ואומרים: [2] si Lyra non lirasset, mundus delyrasset.

מ עיין היטב מענינים הדומים לזה בספר ב י ת י ה ו ד ה (פרק קכ"ח הערה המישית), ואני לא באתי פה אלא לדבר מחכמת היהודים שנשארו בדתם, ואתה שמע נא בחסדך.

ם אנא! אחי מיימון לא באתי להפריעך אולם לחזק דבריך, ועתה השלם דבריך.

מ וכל הגאונים והרבנים הגדולים בעלי הפוסקים שהיו אחר התלמוד שכפיהם אנו חיים ושמהם יצאה תורה והוראה לכל היהודים בכל העולם עד קרוב לזמן הזה כלם היו גם כן הכמים במדעים ובלשונות, ומהם פילוסופים גדולים ועצומים, כידוע להחכמים הנוצרים הבקיאים בליטעראטור של היהודים. וכמבואר בספר בית יהודה בדרך כלל, ובספר תעודה בישראל בדרך פרט דור אחר דור בשמותם ומקומם וכדומה, והכל בעדות ברורה גם מסופרים נכבדים ואמתיים מחכמי הנוצרים השלמים (גם נזכרו שם כל החכמים במדעים שהיו אצל היהודים

---

[1] היא מליצה ממה שנקראת בחכמת הלצה בשם לשון נופל על לשון (ווארטשפיל); כי לירא (Lyra) הוא כלי זמר ידוע, ויען שם בית אב ומשפחתו היה ליראן, המליצו עליו מליצה זו, וזה באורו: לולא היה מנגן (געשפילט) לירא לא היה לוטהער מרקד (געטאנצט).

[2] לולא היה מנגן לירא, היה העולם נבוך.

מאז ומקדם, ומהרבה יחידי סגלה בעלי המשנה והתלמוד שהיו חכמים מלבד ידיעתם בדיני התורה והמצות גם בהרבה מדעים ולשונות וסהם פילוסופים נכבדים) ולבי נכון ובטוח שכל חכם נוצרי היודע את מעלתם וידיעתם לא יחשוד אותם בדברי אשמות כאלה.

ם תודה לך אחי מיימון כי השמעתני הפעם דברים אשר נעלמו ממני, ממעלות היהודים במאה התשיעית למנין הנוצרים, ועוד כמה מאות שנה רצופות אח"ז, בעתות האלו אשר היו האומות באייראפא משוקעות בכסלות ובערות מקטן ועד גדול הלא ידעת שגם קארל הגדול שהיה בטבעו חכם גדול ובעל מעלות נפלאות לא ידע לכתוב ולחתום, וכשהיה צריך לחתום על איזה פקודה ומכתב היה עושה איזו דקירות על הנייר בראש החרב שהיתה קהה (שטומפף), — לודוויג בנו שהיה מכונה בתאר „הרחמני" קבץ פעם אחת הרבה כומרים כוללים (בישעפע) לחתום על אקט בבנין דבר גדול, ולא היו יכולים להשיג לא בחצר המלך ולא בכל בתי הכומרים האלו קסת הסופר ודיו, עד שלבסוף אחר היגיעה ועמל רב מצאו אצל שומר החותם של המלך.

מ מזה נוכל לשער את העדר חכמת הכומרים האלה וידיעתם המעטה, וידוע גם כן בספר ד"ה שהיו פעבסטע שהיו נותנים חרמות שלא ילמד שום נוצרי שום חכמה בעולם (ואף למוד הגראממאטיק לחטא גדול השבו) ושלא יקראו בשום ספר מסופרים היונים והרומיים הגוים, ואמת כתב החכם טשאצקי (Czacki) בספרו (Rosprawa O żydach) צד 54 שלא מצאה החכמה אצל הנוצרים קן לה בימים ההם באייראפא ושלא כתבו אז הסופרים בספריהם כ"א דברי שטנה נגד היהודים, ולמצוה חשבו שטנה זו ע"ש, וכן כתבו שטנה נגד דת היהודים וגם ויכוחים בדת נגדם, ושמע נא על זמן הזה (היינו ממאה השמינית למספר הנוצרים והלאה) מה שכתב אייכהארן (J. G. Eichhorn) בספרו הנכבד (Gies. d. Litt. B. I. § 508) וז"ל: „דיא יודען (וואַרען) איין גענענשטאנד דעס בעקעהרונגס אייפערס אונד דאָהער אויך דער פּאָלעמיק, ווען דיא וועלט-ליבע מאַכט, אום איהנען אירע דורך דיא האַנדלונג ערוואָרבענען רייכטהימער ווידער אַב צו נעהמען, זיא לאנג גענוג איהרעם גלויבענס וועגען געמאַרטערט אונד פערפאָלגט האַטטע, זאָ טראַטען מענכע אונד טהעאָלאָגען מיט איהנען אין קאָנפערענצען, אדער שריבען אינפעקטיווען געגען זיא אונד לאָברעדען אויף דאס קריסטענטהום, אוב זיא פאַן איהרעם פעטערליכען גלויבען אַבצוציהען. וואָ זאָלכע אַפּאָלאָגעטען אויפּהערען, דיא יודען צו שמעהען, דאַ פאַנגען קאָמפּילירטע שטעללען אַן, באַלד אוים דער הייליגען שריפט, דיא זעלטען צור ווידערלעגונג דער יודען געאייגנעט זינד, באַלד אוים פריהערן קירכענפעטערן אונד קאָנציליען, דיא אונגינסטיגע אורטהיילע איבער זיא אנטהאַלטען, אדער איהרע פאָרגעבליכע מיינונגען בעשטרייטען: אַן זעלבסט געראַכטעס איזט אויך אין דיזען פאָלעמישען שריפטען אים זאָ וועניגער צו דענקען, דאַ איהרע פערפאַססער ניכט איין מאַהל זאָ פיעל פאָן העברעאישער שפּראַכע פערשטאַנדען, אלם נעטהיג געוועזען ווערע, אום מיט איהנען מעטהאָדיש צו דיספּוטירען" עכ"ל.

ם בכל זאת היו בימים ההם כמה יחידי סגולה מהכומרים הגדולים מלומדים היטב בערות ספ־יהם שחברו, וכן כמה חכמים ומלומדים זולתם בין הנוצרים גדולים ואנשי שם, אבל לא היו מצויים כ"כ בין הנוצרים המלומדים, וגדוליהם ושריהם אפילו היו אז על פי רוב בלתי מלומדים ולפעמים בורים והדיוטים, ומכ"ש יתר העם. אלפרעד (Alfred) היה הראשון במדינת ענגלאנד שהתאמץ לנטוע החכמות בארץ הזאת, ובהיותו נער עודנו לא היו יכולים למצוא איש בכל מדינות ענגלאנד שיוכל ללמדו לשון וספר. — עוד במאה העשירית ואחת עשרה היו באייראפא בין האומות הלמודים דבר יקר ומאדי (זעלטען) עד שבמקומות המשפטים במדינת אשכנז צרפת וענגלאנד כאשר יצא איש אחד חייב בדינו מיתה בעבור רשעתו וכאשר היה האיש הזה מראה שהוא יכול לכתוב פטרוהו מדינו בעבור זה [1], וסופרי ד"ה לרוסיא ספרו לנו שבזמן וולאדימיר הנסיך הגדול הזה בקיעב כאשר יסד בית ספר לנערי בני רוסיא, כי הוא היה הראשון אשר נטה קו ההשכלה במדינה זו, הטובה הרבה הזאת אשר עשה היתה נחשבת אז למעשה רע ודבר זר מאד, עד שהנשים הנכבדות והשרות כאשר לקחו אצלם את בניהם בעל כרחך לבית הספר היו מבכות את בניהם וסופדות עליהן כעל מת, יען השבו הלמוד של לשון וספר למעשה כשוף מסוכן ורעה עצומה.

מ ואני קריתי בספר הנכבד להחכם וסופר הנפלא קאראמזין (Карамзинъ) הוא ספר ד"ה לרוסיא שהתקבצו הנשים הרוסיות פעם בפעם וזרקו אבנים בחלונות של בית הספר.

ם גם אני קריתי את הספר הנפלא הזה.

מ ומכ"ש בארץ פולין וליטא היו אפילו במאות המאוחרות מאלה שהזכרנו מלכים שלא יכלו לכתוב ולחתום [2].

ם יפה דנת שהעדר ההשכלה אצל האומות של אייראפא בימים ההם היתה הסבה הראשית לשנאת הדתות.

מ ובפרט נגד היהודים שדתם משונה מכל וכל מדת הנוצרית הכללית, ובפרט המשטמה ממיתת הנוצרי ע"י היהודים, וביחוד היו בלתי ספק הנוצרים שונאים את היהודים גם בעבור זה שהיו מלומדים, כי אין שנאה כשנאת הדת ואין שנאה כשנאת הבלתי מלומד את המלומד, ואמר אחד מגדולי חכמי התלמוד ר' עקיבא שמו: כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור (פסחים מ"ט) ואמרו שם בתלמוד ששנאתם גדולה משנאת עכום"ז, ונשותיהם (שונאות המלומדים) יותר מהם — ועוד בתחלת מאת שבע עשרה היתה עוד

---

[1]) עיין Другъ Юности Ч. 4 Москва 1821 ст. 122—123

[2]) בפולין התחילו חבור הספרים ועסק הלמודים מאוחר בזמן מן הרוסיים, ובזמן שהיו ברוסיא מחברי ספרים (שריפטשטעללער) בד"ה לרוסיא כגון נעסטאר (Nestor) (1100) סילוועסטער (Sylvester) וכדומה לא היה עדנה בפולין שם מחבר, עיין (Gesch. d. Litteratur v. J. G. Eichhorn B. I. s. 694)

באייראפא בכלל מושלת אמונה בדברי הבל וזאת הסבה שפיכת דם נקי . עיין בספרי הסופר הנפלא לרוסיים קאראמזין [1] ,

ם השמיעני נא את יתר ראיותיך מהשכל שהגדת שיש לך .

מ מדוע אין אנחנו הורגים מכת השמרונים שעדיין הם בעולם ? והמה עשו אתנו רעה גדולה , זייפו את התורה , בנו מקדש בהר גריזים , וגרמו מיתה לאלפי אלפים יהודים , וכמעט הם גרמו לנו החרבן והגלות מפני שנתחלק העם לשתי מחלקות כמפורסם — מדוע אין אנחנו הורגים מכת הקראים , שהרעו עמנו מאד בתחלת ימי עמידתם והיו מבזים אותנו לפני מלכי הנוצרים , והמה אצל חסידי ישראל מאז גרועים מעובדי כוכבים ומזלות ? וכן הכת שבתי צבי שעדיין נמצאו בעולם , יעמדו נא יתנו עדיהן ויאמרו מי משוטנינו אם היהודים יזכירו כלל את שם ראש השמרונים שיסדם או את מיסדי כת הקראים או השבתי צבי , ולולי היינו גרים היום בין הנוצרים , חי נפשי שלא היינו זוכרים כלל אף את שם ישוע הנוצרי , ואם מאלה הכתות שהזכרנו שהמה מזרע ישראל ועדיין שונאים אותנו בלב ואין אנחנו יראים כלל מהם כי רבים אשר אתנו אלפים מהם , והיה בכחנו לעשות עמהם רעה לפעמים , מכ"ש הנוצרים שהרוב הגדול שבהם אינם מזרע ישראל , והמעט מהיהודים שקבלו עליהם אז את דתם כבר נשתקעו בין הנוצרים א"כ מדוע ננטור להם שנאה ואיבה ולירד לחייהם , ומכ"ש שהמה הרוב ואנחנו המועט , מהם מושלים ומלכים ואנחנו דלים וגרים אצלם , די לנו שנתנו לנו חסיון במדינתם , ומכ"ש שהמלכים והשרים היום וכל חכמיהם וכל מי אשר הופיע עליו אור ההשכלה המה אנשי יושר וצדק ומבקשים אהבת האדם בכלל , מהם שנותנים לנו חרות בארצותם , ואיך נשלמה להם רעה גדולה כזו תחת טובתם , ואם נמצאו בהנוצרים גם היום לפעמים כמה אנשי בליעל אשר לא ינקה מזה שום אומה ולשון ומריעים ליהודים , היהודי תמיד מבקש את השלום ומכניע א"ע , כי החלש והגבור השר והעבד אם יתקוטטו לפעמים ממי יחל הריב על פי הרוב ?

ם השכל יחייב שמהגדול במעלה וכח על פי רוב יתחיל הריב . .

מ ומי משניהם יבקש השלום ראשונה ומכניע א"ע לא הפחות והשפל החלש והקטן ? כי הוא יודע בנפשו פחיתות ערכו ומעמדו הרע , והגד לי ידידי סימסיאם ! האמת כאשר עם לבבך , התוכל להשוב את בני ישראל כסילים חסרי דעת , כמדומה לי שלא יתאר שום אדם בעולם את היהודים בתארים כאלה .

ם אף כל משטיניכם יודו בזה שהיהודים עם חכם ונבון , ומי יכחיש זאת אם לא כסיל וחסר דעת .

מ ואיך אם כן יעשו היהודים כסלות כזה לתת חרב בידכם להאבידם

---

[1]) וז"ל гнусное Лжевѣріе, которому еще въ началѣ осьмагонадесять вѣка приносились кровавыя жертвы въ нашей Европѣ— Соч. Карамз. Томъ 3 стра. 157.

מהעולם ? ובודאי מבקשים אהבת העם אשר מתגוררים בארצותם, כי גם הבן החורג (שטיפזאָהן) [1]) אם חננו ה' קצת בינה והוא רואה א"ע משולל אם, האם לא יכניע את ראשו לפני בני הגבירה, יד לפיו ישים נגד כל נאצה וקללה ורדיפה אשר ירדפוהו אלה בני הגבירה, גם יתן למכהו לחי ישב בדד וידום, ורודף תמיד אחר השלום, ראה התורה צותה את האזרח לאהוב את הגר ולקרבהו, ומדוע לא צותה התורה להגר שיאהב האזרח? אם לא שמטבע האזרח לרוב השפעת הטובה אשר בביתו לרום את לבבו נגד הגר, ומטבע הגר להיות נכנע משברון לבו ושפלותו, ואין ערות כעדות החוש והנסיון.

ם היש עוד ראיות אצלך מהשכל והנסיון? חי נפשי! כי ראיותיך טובות ומכריחות.

מ יש ויש, ולא הכמתי מכרעת כי אם האמת הזכה והצרופה ונקיון ידינו מאשמה זו.

ם ומה המה?

מ כבר אמרתי לך שהיהודי בטבעו ירא מן הריגה כי רך לבב הוא בטבע ולא נסה באלה, לא כן הנוצרים כלם מורגלים יותר לזה, אף להרוג בעל חי בבהמת ועוף לא רגל היהודי, כל איש נוצרי כקטן כגדול, כגבר כאשה, שוחטים והורגים בעצמם יום ביום בהמות ועופות הנצרכים לאכילתם, לא כן היהודים שלא ימיתו בעצמם שום בעל חי כי אם איש אחד מיועד ומורגל ואומן לזה נמצא בכל עיר יקרא בשם שוחט, ואף שאומנות זו היא אומנות הכרחית, מ"מ אמרו קצת אצטגנינים מחכמי ישראל הקדמונים שהשוחט והמוהל תינוקות המה יולדו במזל מאדים ולבם לב אכזרי ובכלל רוצחים יחשבו — כל איש נוצרי מורגל מנעוריו לצוד ציד בכלי נשק לאכילה כי אינו צריך לשחיטה, לא כן היהודי שאסור לו לאכול מציד חיות ועופות וכרומה בלא שחיטה. הנוצר מורגל לאחוז חרב וחנית ולירות בקנה שרפה, לא כן היהודי אחר שנחרב בית מקדשם והדלה ממשלתם, ואין להם חיל מזוין, הוא מתירא לשלוח יד לנגוע בכלי משחית ולמראה עיניו יפחד ויירא מגשת אליו — הראית או שמעת מימיך שיהודי קשה יום הרג את עצמו בחנית או בחרב או בקנה שרפה, כמו שיקרה פעם בפעם שקשה יום מהנוצרים ימית את עצמו על זה האופן? ואם יזדמן בזם.

---

[1]) אמר המחבר: נהגו האחרונים לכנות לאשת אביו בשם אמי חורגתי וכן לבן אשתו בני חורגי וכן אחי חורגי אחותי חורגתי, ונתחדשה התבה הזאת לדעתי מן היהודים הספרדים והערביים בזמן הכליפים כמו שחדשו תבות הרבה אז, ונראה לי שתבה זו לקוחה מלשון הערבית, כי חרג בלשון ערבית פירושו חוץ ר"ל יצאה לחוץ (הערויסגעהען) והוא אצלם שם הפעולה, והכוונה א"כ בבן חורג שהבן הזה נולד בחוץ לבית, מאב אחר או מאם אחרת, והוא נכרי (פרעמד) בבית המשפחה, וכן הוא בלשון הקדש: מולדת בית או מולדת חוץ (ויקרא י"ח) ובספרנו בית האוצר במחברת ג' נדבר מזה אי"ה בארוכות ונפרש כל ענפי השרש הזה.

בהזמנים שיהודי מאבד עצמו לדעת, הוא על ידי חנק או טביעה במים, ובארץ אנגליא הוא מעשה בכל יום אצל הנוצרים.

ם איש האנגליי הולך לאבד עצמו לדעת כהולך בחליל לחג חג באחזת מרעיו ואוהביו אנשים ונשים וטף ההולכים ללוותו מחוץ לעיר ושמה יאבד עצמו לדעת.

מ מכל אשר הזכרנו עד הנה יוצא לנו, שפחותי הערך שבנוצרים יותר עלולים להרוג את איש נוצרי אחיו או איש יהודי, ולהעליל על היהודי שהרגו, א) מפני שהנוצרי הזה מורגל יותר מהיהודי להריגת בעל חי, ואף הריגת אדם, ב) שהנוצרי הזה יש לו יותר שנאת הדת מפני שמורגל מנעוריו לשמוע שהיהודים הרגו את משיחם, וגם למצוה רבה תחשב בעיניו לעשות כל רע ליהודי וישא ברכה בעבור זה מאת ה', ג) מפני שהנוצרי הזה יש לו חירות בכל דבר ולו הממשלה וידו על העליונה תמיד והיהודי בהפך, ובפרט שדת הנוצרית היא הגוברת במדינה, ד) מפני שבין הנוצרים נמצאו יהודים מומרים המעוררים את דלת העם פעם בפעם לשנאת היהודי ולדתו. ובינינו אין גרים מהנוצרים, ה) שדלת העם מהנוצרים אינם מלומדים על פי רוב מן דלת העם של היהודים, ובפרט בארץ פולין, ו) שדלת העם של היהודים יש להם יותר חנינה וחמלה על אחיהם בני בריתם מהנוצרים הפחותים על אחיהם בני בריתם ובפרט בארץ פולין.

ם ובמה תוכל לברר זאת?

מ נתורה נא בעירות הקטנות שבארץ פולין שלא תמצא שם לא בית החולים ולא בית מלון לעניים הנוצרים, לא כן היהודים שאפילו בעירות הקטנות מאד יש ליהודים בית חולים לחוליהם ובית מלון לענייהם ולאורחים הבאים, וחברת גומלי חסדים לעניי העיר, וחברות הכנסת אורחים, ומאכילים ומשקים את האורחים העניים מקופה של צדקה, וסועדים בבתי הבעלי בתים בחול ומכל שכן בשבת ויום טוב שכל בעל הבית מקבל עני לשלחנו, חברה מלביש ערומים, וחברה קוברי מתים (נקראת חברה קדישא), ותלמוד תורה, והלואת חן, והרבה כיוצא בם.

ם נכברות וגדולות שמעתי מבית החולים ליהודים בווילנא אדעססא ברלין ווארשויא, ואין מספר לאלה שבערי אשכנז, כי שם באשכנז היהודים בימים הללו מלומדים מאד בחכמות ולשונות ומפורסמים בעולם.

מ גם בעיר בראדי יש בית חולים ליהודים נכבד ויקר ומושגח מאד, וזה כחמש עשרה שנה שהייתי בעיר הזאת וראיתיו, וחי נפשי שלא היה אז בימים ההם שום בית חולים לנוצרים, והרבה נוצרים גרו שם ועשירים, ולא אדע אם יש להם עד היום הזה, ובעיני ראיתי חולה אחד מדלת העם של הנוצרים היה מוטל באשפה מבלי מקום בעד החולים ומת שמה, והובא אל הפאליציייא ומשם לקברות יובל בלי שום מנהג כבוד (לא כן אצל היהודים בכל מקום מנהג כבוד אחד לעשיר ודל מהמתים מקופת החברה קדישא).

ם היהודים הרבים אשר בעיר בראָדי ידעתי המה רובם כמעט מלומדים

בימים האלה בלשונות וחכמות, ואנשים טובים וישרים מאד, ומכובדים בעבור זה בכל מקום בואם.

מ ועיני ראו את חשיבותם בעיר אדעסא כי רבים גרים שמה היום מהם • גם נתן להם הקיסר רוסיא האדיר רשות להקים בית הספר יפה להלל.

שיחה ז

ם הואל נא, כאשר הבטחתני להורות איך הוא לפי דתכם האומות זולתכם בכלל?

מ אין אנחנו שוללים גמול עוה"ב מכל אדם שבעולם, יהיה מאיזה דת שיהיה, כמבואר בספר תעודה בישראל הרבה, גם בספר בית יהודה.

ם ודת הנוצרית איך היא אצלכם? כי אמרו לי שבתלמוד ימצא הרבה דברי זלזול נגדה.

מ מדוע תגרע דת הנוצרית מכל הדתות האחרות ואפילו מעובדי עבודה זרה, כי לפי חכמי התלמוד המתוקנים שבעכומ"ז אפילו, יש להם חלק לעולם הבא, היינו אם עבדו השתוף כי אינם מצווים לפי דעתנו על השתוף, ומכ"ש הנוצרים, אבל האמת אגיד לך שאין בתלמוד שלנו כלל מדת הנוצרית, ומה שהיו שם שנים או שלשה גרגרים, כבר צוו החכמים הקדמונים למחוק מהש"ס, ומי יודע מה שהיה כתוב שמה, ואיך אוכל לדון על דבר שלא ראיתי ולא שמעתי ולא ידעתי, אבל אגיד לך מה שכתבו גדולי רבותינו שכל דת יהודית נשענת עליהם, הראשון הוא אתרון הגאונים וראשם במעלה ובחשיבות והמכובד אצלנו כמשה רבינו כמו שהמליצו עליו רבותינו: ממשה עד משה לא קם כמשה, הוא רבינו משה בן מיימון הספרדי, שהזכרת אותו כבר הנודע בשם הרמב"ם, היה בערך ד' אלפים תת"ק ליצירה (זה בערך 700 שנה) והוא תקן לנו ספר משנה התורה ספר כולל כל הדינים, והיה גאון חכם ופילוסוף נורא, וז"ל (בספרו הנזכר בהלכות מלכים בסופו): ישוע הנוצרי המחוקק דת הנוצרית בא לעולם ליישר דרך למלך המשיח אשר נקוה שיתגלה (וכן מאמינים הנוצרים בעצמם שמשיח יבוא עוד הפעם) וכדעת הרמב"ם שהזכרנו הוא דעת הכוזרי (עיין שם מאמר רביעי סימן כ"ג) ועיין המפרש אוצר נחמד, [וכבר נודעה חכמת המחבר ספר הכוזרי וחשיבותו אצל גדולי ישראל עד שצוו על למודיו בתמידות וסמכו עליו מקרא מן התורה „השמר לך פן תעזוב את הלוי" ע"כ, כי מחברו היה נקרא ר' יהודה הלוי, והוא היה ספרדי ותי קודם הרמב"ם, והיה משורר מופלג בדורו. ובקי בכל החכמות כעדות ספרו זה, וגם המפרש הזה אוצר נחמד היה חכם ופילוסוף נפלא וחריף גדול וכבר מזכירו החכם לעססינג באגרותיו ומהלל את עומק חריפותו וחכמתו בלמודים, והחכם הזה ר' ישראל זאמושץ שמו, והוא היה רבו מובהק של הפילוסוף מענדעלסזאָהן], ואחרי הרמב"ם כשני דורות, קם הגאון רבן של כל בני הגולה, איש חכם בכל החכמות כנראה מספריו הרבים אשר חבר ואשר תקן לנו ספרי פוסקים, אשר גם עליו נשען דת בית ישראל,

הנקרא רבינו שמעון הגדול המכונה תשב"ץ, חבר ספר מיוחד (נקרא בשם „מלחמת חובה" נדפס בקאנסטאנטינא) המדבר מישוע הנוצרי ומן הדת הנוצרית וטובתו שעשה לאימות העולם, ור' יוסף יעב"ץ הספרדי שהיה בזמן גלות שפאניא בערך שנת ה' אלפים רנ"ב איש חסיד וקדוש חבר ספרים יקרים ומהם נגד הפילוסופיא מראה בספרו מאמר האחדות (פרק ג') מעלת אמונת הנוצרים לקיום דת ישראל היום, עיין בספר תעודה בישראל צד 50, וכן הגאון הגדול ר' יעקב ששפורט בספרו ציצת נובל צבי בדפוס אמשטרדם מהדורא בתרא הראה גם כן בראיות ברורות ממעלות ישוע הנוצרי ותלמידיו איך שקיימו כל התורה בעצמם, ובאו רק להחזיק את התורה, ומהטובה שעשו בזה לישראל ולאומות העולם, והכוזרי במקומות רבים גם המפרש שהזכרנו מהללים מאד את הנוצרים על הטובה הגדולה שעשו לעקור עבודת אלילים מן הארץ, וה' היה בעזרם כי נתן להאומות הנוצריות יד חזקה ואחזו בכנפות הארץ והכריעו את כל העולם לעזוב את העבודות הזרות והאלילים המגונים, ולהאמין בעצם נכבד ובתורה מן השמים שכר ועונש ובנסים וכדומה. ואחריהם קם הגאון הגדול הרב הכולל אשר גם הוא תקן לנו הרבה ספרי פוסקים הוא הגאון ר' יעקב עמדן בן הגאון רבשכבה"ה החכם צבי והוא גם הוא מוכיח בספרו רסן מתעה (שכתב אל הרבנים הגאונים דארבע ארצות) כוונתו הטובה של ישוע הנוצרי ומשולחיו בהקמת דת הנוצרית בכלל, שהודיע יחוד השם בין הגוים ושכר ועונש ותחית המתים וכדומה, ויען שספרי הגאון תשב"ץ ז"ל אינם כעת בידי ובפרט שהוא ספר גדול אמרתי להעתיק פה רוב דבריו של הגאון ר' יעקב עמדן מפני שדבריו קצריו ומסכימים לתכליתם לדברי הגאון התשב"ץ ולדברי מהרי"ש הנ"ל, וכן נכללים גדבריו גם דברי הפילוסוף האלהי מענדעלסזאָהן שכתב בסוף ספרו „ירושלים".

ם חדשות השמעתני כיום, הואל נא פתח פיך ויאירו דבריך וערוך לפני דברי ר' יעקב עמדן כי אזני קשובות.

מן ז"ל הגאון הזה ר' יעקב עמדן המכונה יעב"ץ בספרו רסן מתעה דף ט"ו ע"ב (והוא חלק אחד מספרו השמוש הנדפס באמשטרדם בשנת תקי"ח): אמונת הנוצרים הוסיפה לה גדרים להרחיק עצמן אף מן המותר לישראל, ואפילו מה שאין ערוה לנו וגם מה שהתירה התורה, שהרי אף לקחת איש אחד שתי נשים כאחת ואחות אשה גם אחר מות אחותה וקרובות זולתם זה להם אסורים, ומשבועת אמת ומאבק גזל מוזהרים, ולהם כמה מדות חמודות ומוסרים ישרים, ומנקמה ומשטמה ואפילו לעשות רע לשונא, חסידיהם נשמרים, אשרם ואשרינו אם הם נוהגים עמנו כפי דתם שנצטוו בעוואנגעליום שלהם למכה אותך על הלחי האחת תן לו גם השנית (אולי מצאו להם סמך מן הכתוב יתן למכהו לחי וגו') ואשר לקח מסך מלבושך החיצוני תן לו ואל תמנע ממנו גם הפנימי כמו שכתוב בלוקאש פ"ו (Lucas Cap. 6 v. 29), ובמאטיוש פ"ה (Matt. Cap. 5 v, 39 40) וכדומה לזה חסידות הרבה שאם היו מקיימים אותם הצווים, ראוים הם לשבח גדול, ואז ודאי היינו מאשרים ומוצלחים בגלותנו זה במעלה העליונה ואז בודאי לא היו נהרגים אלפים ורבבות מקדושינו, אשר נשפך דמם כמים

ושרפום ודנום בכמה מיתות משונות וקברום חיים, על לא חמס בכפיהם ולא עולה בפיהם ולא עמל בשפתותיהם, ולא היו שונאים אותנו המוניהם, על אהבתנו את אלהינו אבינו שבשמים אלהים חיים, ואת תורתו דברי אלהים חיים וכו', כי דבר ידוע הוא שגם (ישוע) הנוצרי ותלמידיו וביחוד פאָול הזהירו על שמירת תורת הישראלים וכו', אך דע נא וקבל האמת ממי שאמרו כי נראה בברור שהנוצרי ושלוחיו לא באו לבטל תורה מישראל ח"ו שכן כתוב במאטיוש פרק י' (Matt. Cap. 10) שאמר (ישוע) הנוצרי: אל תחשבו שבאתי לבטל התורה לא באתי כי אם לקיימה אני אומר לכם אע"פ שיבוטל שמים וארץ מ"מ אפילו אות אחת או נקודה אחת מן התורה לא יבוטל אלא יקויים, על כן מי שמבטל אפילו מצוה אחת מן הקטנות וילמד לאחרים לעשות כן הוא נקרא קטן במלכות שמים, אבל מי שיעשה המצות וילמד לאחרים לעשות הוא נקרא גדול במלכות שמים, וכן כתב בלוקאש (Lucas), אם כן הדבר מבואר מאד שלא עלה על דעת הנוצרי לבטל, וכן צוה למצורע שנרפא מצרעתו שילך לבית המקדש ויביא קרבנותיו כמ"ש בתורת משה, מלבד, מה שהזהיר על שמירת עשרת הדברות, וידוע שהן כוללות כל המצות, וכן נמצא לפאָול תלמידו בכתבו לקורינטו (Ep. ad. Cor.) מאשים אותם בעון גלוי עריות וגזר הריגה על אחד מהם שנשא אשת אביו, לכן תדע שלא קשיא מידי אפאָול שמל את טימוטיאוס (תלמידו בן אשה ישראלית ואביו יוני), כי היה בן אשה ישראלית אע"פ שהולידה אותו מאיש יוני (כמ"ש בפ' ט"ז מאקטא אפוסטילורום) (Act. Apost. Cap. 16) ופאָול למרן היה שמשו של רבן גמליאל הזקן ובקי בדיני התורה, ידע שנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ודינו כישראל גמור לכל דבר כמ"ש בתלמוד, לכן כדין וכהלכה עשה זאת שמל את טימוטיאוס וכו', ובזה תסולק הסתירה גם מדברי (ישוע) הנוצרי עצמו שבאיזה מקומות מן העוואנגעליום משמע להו למלומדי הנוצרים שבא לתת תורה חדשה במקום תורת משה, ואיך אם כן אמר בפרוש שלא בא אלא לקיימה כנזכר, אבל הוא הדבר אשר דברתי שלא בא במחשבת כותבי העוואנגעליום שבא (ישוע) הנוצרי לבטל דת יהודית לגמרי אלא לאומות בא ליסד להם דת מן אז והלאה, ואף היא לא חדשה כי אם ישנה, הלא המה שבע מצות בני נח ששכחום העמים וחזרו שלוחי (ישוע) הנוצרי ויסדום מחדש, אם כל זרע ישראל וכו' אי אפשר לנוצרי ולשלוחיו לבטל וכו', אחר שכבר הודו (בעצמם) בקיום התורה ונצחיותה וכו', אך מה שכתב פאָול שכל אחד ישאר בדתו (בפ"ה ממכתב לקורינטו) (Ep. ad. Cor. Cap. 5) אינו סותר את זאת כלל וכו' כי הוא (ר"ל הגוי) אמנם לא נצטוה עליה (ר"ל על כל התורה שהוא על פי רוב זכר ליציאת מצרים והוא לא היה באותו נס) וכו' ולא נתחייב בה הוא ואבותיו וכו' אלא לאומות העולם הניח (ישוע הנוצרי) שבע מצות שנתחייבו בהן מאז מני ברוא אלהים אדם, כי על כן אסר להם הפטילים והעריות והדם והנחנקים וכו' ולא צוום על המילה ושבת הכל על פי דין ודת תורתנו המפורשת מפי חז"ל המקובלים האמתיים (ר"ל הסופרים וחכמי הפרושים) והם שישבו על כסאו של מרע"ה כדבר (ישוע) הנוצרי עצמו, והא לך לשונו

(מאטיאום קאפיטל י"ג (Matt. Cap. 13) שאמר לעם ולתלמידיו כל מה שיאמרו מורי התורה והפרושים שיושבים על כסא משה תקבלו ותעשו ככל אשר יצוו אתכם וכו' [1]) ולפיכך תלמידי (ישוע) הנוצרי בחרו לאומות וכו' במקום מילה טבילה כי אמנם הטבילה גם היא אחד מתנאי הגר וכו', ועשו להם זכר לדבר השבת ביום הראשון וכו' לתת זכרון ליום ראשון שבו נברא העולם, נתכוונו לשם חדוש העולם והבריאה לקבוע בדעתם ובמחשבתם לידע שיש לבירה מנהיג אשר עשאה יצרה ובנאה לרצונו ולחפצו הוא סותרה וכו', ולא היתה כוונתם בשביתת יום ראשון מפני זכר ליציאת מצרים כי לא היו שם הם ואבותיהם ע"כ לא נתחייבו בשמירתו כלל וכו', זאת היתה כוונת עוואנגעליום בעצם וראשונה לטובת ישראל ותקנת האומות עם שהסתירוה מעט וכו' כאמור: מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה וכו', אבל הנוצרי ותלמידיו נזהרו בשבת ומילה כנ"ל וכנראה מדבריהם בכמה מקומות מעוואנגעליום וכו' לפי שהיו ישראל מלדה ומבטן והיו שומרי תורה וכו', וגם בזה כוונו יפה בבחינת האומות שלא נצטוו עליה (ר"ל על כל המצות שבתורה) ואין מהראוי להכביד עליהם גזרה שאין רוב צבורם יכול לעמוד בה וכו' [2]) אולם דבר אחר הוא עם ישראל שנתחייבו בכל המצות מחמת שהוציאם ה' מכור הברזל (שעל זה בנוים רוב המצות לזכרון השעבוד הזה והחירות) וכו', (ישוע) הנוצרי עשה טובה כפולה בעולם לפי הנראה ברור גלוי כהיום הזה, במה שמצד אחד חזק וקיים תורת משה בכל עוז כנזכר לעיל באר היטב מה שאי אפשר להכחיש, ואין אחד מחכמינו שדבר יותר מזה (מישוע הנוצרי) בפה מלא בחיוב קיום נצחי לתורה, ומצד אחד לאומות העולם היטיב הרבה אם לא יהפכו כוונתו הרצויה אליהם כדרך שעשו איזה משוגעים שלא ירדו לסוף דעת כותב

1) אמר המחבר: יש מי ששואל על דברי הגאון יעבץ הללו ממאמר אחד באגדה שישוע הנוצרי היה מלעיג על דברי חכמים בהפך מה שכתב כאן? אבל כבר דחו טענת השואל מהכלל המונח בתלמוד ובדברי הגאונים שאין סומכין על דברי אגדה ובפרט בדבר הנודע לספורי מעשיות שקרו זמן רב קודם הגמרא, ומחמת שהגיעו ליהודים בזמן חבור הגמרא הרבה רעות מהנוצרים, ושמעו מהם דברי גדופים על חכמי המשנה וחשבו שכך מקובל להם אמת מחוקקם.

2) וכן כתוב בפירוש בעוואנגעליום בפעלי השלוחים (Act. Apost. Cap. 15) כאשר התוכחו למול את הגרים ולצוות שישמרו את כל התורה, והיה התשובה מאת הזקנים שבירושלים ע"י בר נבא ופאול ויהודה וסילא באגרת, וזה לשונו: אנשים הרגיזו אתכם (הגוים אשר באנטיוך ובארם ובקוליקיא) בדברים לעות את נפשותיכם לאמר תמולו ותשמרו את התורה' ייטב לרוח הקדש ולנו לבל שום עליכם משא גדול מבלעדי הצריכים האלה לרחוק מאלילים ודם ומנחנקות ומזנות וכו' עיי"ש, והרבה דבר מזה ג"כ החכם הנוצרי פופענדארף בד"ה שלו (Sam. Von Pufendorff's Einleit. Zu d. Historie Frankf, am Main MDCCIX. Tom I. Cap. XII §. §. 3. 4.) ודברין מסכימים לדברי הגאון יעבץ הזה.

עוואנגעליום ושלמו רעה תחת טובה, עד כאן דברי הגאון הזה בקצרה כי דלגתי במה מאמרים מאהבת הקצור, וכדומה לדברים כאלה כתב הגאון הזה בכמה מקומות מחבוריו הרבים, כגון בספר תורת הקנאות ובספר לחם שמים על פרקי אבות. ובספרו מתג להמור מחזק דבריו אלה ביתר שאת ומביא שם דברי הרמב"ם מספרו אגרת תימן שגם דעתו של הרמב"ם בענין דת הנוצרים ממש דעה זו והביא דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים שהזכרנו לעיל, גם מביא מאמר מהתלמוד (שבת פרק כ"ב) כדומה לו.

מעתה ידידי סיממיאַס! הנה הראיתיך לדעת הפעם את דעת רבותינו הקדושים והחכמים המובהקים (שכל בית ישראל נשען עליהם) מענין דת הנוצרים בכלל ומענין ישוע הנוצרי ושלוחיו איך המה אצל חכמינו.

ס תשואות חן חן לחכמים הנכבדים האלה היטיבו אשר דברו מאד, עם שלא כל דבריהם מסכימים עם דעת חכמי הנוצרים ועם הלמודים הטעאָלאָגיע שלנו, ויש לי שאלות הרבה לשאול על דבריהם, ובכל זאת תגל נפשי לשמוע דברים כאלה יוצאים מפי העבריים, אך שאלה אחת בכל זאת גדולה היא אלי אשאלך.

מ שאל ידידי! ואם אוכל להשיבך מלים בל אמנע.

ס אם ככה אצלם מחוקקנו מדוע לקחו אבותיכם את חייו?

מ א) בהסנהדרין ישבו אז הצדוקים שהיו שונאים מאד את דעות ישוע הנוצרי שלמד מהשארת הנפש ותחית המתים ומציאות המלאכים כמו שקבל מחכמי המשנה הקדמונים, אבל הצדוקים לא האמינו בדברים האלה, גם הכהן הגדול היה צדוקי אז בזמן ישוע הנוצרי ותלמידיו כנודע, א"כ יד הצדוקים היתה בישוע הנוצרי ותלמידיו ולא הפרושים, וכן אמר העוואנגליום בפרוש (Act. Apos. Cap. 5 .v. 17.) ויקם הכהן הגדול וכל אשר אתו והמה מכת הצדוקים וימלאו קנאה וישלחו ידיהם בשלוחים (אַפּאָסטעלן) וכו' עיי"ש, וענין הפרושים כבר מבואר בספר בית יהודה שמגנה מחוקקם לא כוון על בעלי המשנה אך על הפרושים האלה שמזכיר התלמוד בנררים ומגנה אותם גם כן, ועיין (Convers. lexicon Leipzig 1820) בערך (Parisäer.). ב) אם היתה גם כן הסכמת חכמי המשנה לתלותו לא היתה זאת בעבור למודיו כי למודיו המה ממש למודי חכמי המשנה, והוא היה תלמיד מובהק לר' יהושע בן פרחיה מראשי חכמי המשנה (איני הנזכר באבות אולם אחר היה וחי אחריו), וגם פאול היה תלמיד רבן גמליאל הזקן שבעלי העוואנגליום בעצמם מהללים את רבן גמליאל ורבן גמליאל הזה היה גם כן מראשי חכמי המשנה, אך יען שישוע הנוצרי (כמקובל אצלנו מקדמונינו) היה הוגה את שם הוי"ה ב"ה, שלפי קבלתנו כל מי שהוגה את השם חייב מיתה, וטאַציטוס (Taci. Annal. XV. 44) כתב שלא המיתו היהודים את ישוע הנוצרי ע"י פקודת פּאָנטעאס פילאַטוס, כי אם בעבור שיסד דת חדשה שהיה דבר ברור (כפי אמונת הגוים אז) שהכת הזאת בלתי נכונה וישרה עכ"ל, וזולתו אינו מזכיר שום חטא, וכן כתב באַסויט (J. Bossuet) בהיסטאריע שלו צד 409 (בהעתקה האשכנזית) שלא נמצאו בכל ספרי העברים הקדמונים

וכן בכל ספרי עוואנגליום שום דבר חטא שמצאו היהודים בישוע כ"א מה שאמר שהוא משיח ובן אלהים , ורק קצת סופרים מהגוים כתבו שטנה על ישוע הנוצרי , ופרסמו ברבים איזה כתבים (אקטען) מפילאטוס שבם נרשמים כמה חטאים ואשמות שעשה ישוע הנוצרי ואמרו שבעבור זה תלוהו , ועיין ד"ה לבאָסויט צד 409 הנ"ל, אבל היהודים חלילה! לא מצאו בו חטאים האלה שמזכירים הגוים האלה רק שהגה את השם , וזולת זה היה ישוע הנוצרי אדם כשר ירא שמים לפי דעת חכמינו והלך בדרך חכמי התורה והמשנה וקיים כל המצות ע"כ הוא אצלנו כמו שאר יהודים כשרים אף על פי שחטאו בדבר אחד (לדעתנו) כיון שקבל את הדין אמרו הז"ל אחינו הוא . ג) והגדולה שבטענותיהם היתה , יען שאמרו עליו מאמיניו שהוא משיח , וכנוהו בשם מלך ישראל , וייראו מאד מפני הרומיים , כמו שמספר יוחנן (Joh. Cap. II. v. 48.) לאמר : אם ככה נניח לו ורומיים יבואו וישאו את מקומנו ואת עמנו עכ"ל , ומה להפליא שדנו אותו אז במיתה בעבור זה שאמר שהוא משיח ובן אלהים , הלא גם את ישעיה הנביא דנו בבית דין של מנשה וקטלוהו מפני שאמר ואראה את ה' נגד מה שאמר משה רבינ' כי לא יראני האדם וחי כדאיתא בתלמוד (יבמות דף מ"ט ע"ב) עיי"ש , האם הסכימו ע"ז כל ישראל? וכן התלמוד אינו מסכים לזה ולחטא תחשב אצלם מיתת ישעיה בעבור זה .

ס מיתת ישעיה ע"י מנשה בעבור זה מספרים גם כן כמה אבות של הכנסיה הנוצרית (קירכֿענפֿעטער) .

מ ד) וגדולה מזו הלא האשמה ממיתת הנוצרי שמאשימים את היהודים במיתתו היא אשמת שקר מעיקרא , כי הם לא המיתוהו בעצמם .

ס ואיך תאמר דבר שאין לו שחר ולהכחיש דבר ברור שהתינוקות יודעים .

מ עד שארבה מלים לפניך ולחוות לך מדעתי ומספרי חכמי ישראל כי כנים דברי אלה ; הנני להעתיק לך דברי חכם נוצרי מגדולי פילוסופי זמנינו שמברר כל אלה בראיות שאין עליהם סתירה .

ס חכם נוצרי ! ופילוסוף ! מחכמי זמנינו ! מי הוא ? ומה שמו ? נכספה נפשי מאד לדעתו .

מ הידעת אם שמעת את הפראָפֿעססאָר המהולל קרוג (Krug) ?

ס אשר בלייפציג ?

מ כן .

ס ידעתיהו בשם , אדם גדול הוא , וחכם נפלא אהוב בעיני אלהים ואדם , אנא השמיעני נא דבריו ! ואף שהוא מכת מרטין לוטער , בכל זאת הלא נוצרי הוא ומגדולי המאמינים בדת הכבודה הזאת .

מ בספרו הקטן הנדפס בלייפציג [1]) צד 22 וז"ל : דאָס שלימםסטע אַבער

---

1) Uber d. Verhält versch. Religionspart Zum Staafu, überd. Emancipation der Juden v. Profes. Krug in Leipzig. Jena 1828

איזט דאַס עס נאר ניכּט איינמאַל וואהר איזט דאַס דיא יודען (נעמליך דיא אלטען) יעזוס געקרייציגט האַבען, דען דיא רעמער האַבען עס געטהאַן, אונד דאָך האַבען וויר נאָך ניעמאַנדען זאגען הערען, דיא הייטיגען (פֿאָן מערדערן, רייבערן בעטטלערן, מענכֿען אונד אַנדערם אונגעציפֿער, זא וויא פֿאָן בעזטר לופֿט געפלאַנטען) רעמער פֿערדיענטען קיין בעסערעס שיקזאל וויל דיא אַלטען רעמער איינע זאָלכֿע פֿרעפֿעלטהאַט בעגאַנגען העטטען — אבער דיא דאַמאַליגען יודען וואָרען דאָך שולד דאראן דורך איהרע אַנקלאַגע; אויך דאַס ניכּט נור דער האָהע פריסטער אונד איינינע איהם גלייכֿגעזינטע טהאַטען עס, זיא מאַכֿטען עס אין דיזער בעציעהונג וויא עס זאָלכֿע לייטע אימטער אונד איבעראלל אויך אונטער קריסטען געמאַכֿט האַבען, וויל איהנען דיע נייע לעהרע ניכּט געפֿיעל אונד זיא דיע זעלבע דאָך אויך ניכּט ווידערלעגען קאָננטען, זאָ קלאַגטען זיא ביי דער וועלטליכֿען אָבריגקייט, פֿערדרעהעטען דיא וואָרטע יעזוא אונד בעשולדיגטען איהן פאָליטישער אומטריבע, דיא וועלטליכֿע אָבריגקייט אבער וואר שוואַך גענוג, דער אַנקלאַגע געהער צו געבען וויל דיא שלויען פריסטער געזאַגט האַטטען „וועָן דוא דיזען מענשען ניכּט בעשטראַפֿסט, זא ביסט דוא דעם קייזערס פֿריינד ניכּט מעהר" דאַס קלאַנג דעם שוואַכֿען לאנדפֿלעגער זה פֿורכֿטבאַר אינס אָהר, דאַס ער דאכֿטע, וויא פֿילע זאלכֿע לייטע, „ליבער איינען אונשולדיגען אויפֿגעאָפֿפֿערט אַלס דיא גנאַדע דעס קייזערס פֿערשערצט" נון שריע פֿרייליך דער פֿאָן דען פריעסטערן אויפֿגעהעצטע פעבעל אויך מיט „קרייציגע איהן! קרייציגע איהן" וויל דער פעבעל אויך דער קריסטליכֿע אימטער זיינע פֿריידע אין האָכֿנאָטהע פיינליכֿען עקסעקוציאָנען האַט, זייט וואַן זינד דען אבער פעבעל אונד נאַציאָן גלייכֿגעלטענדע אויסדריקע? אונד האַטטע דענן ניכֿט דער געקרייציגטע אויך פֿילע פֿריינדע אונטער דען יודען, וועלכֿע דיא טהאַט האָכֿליך מיסס ביליגטען? ווער אבער האט אונס צום רעכֿער דיעזער טהאַט זעלבסט אן דען גאַנץ אונשולדיגען נאַכֿקאָממען בעשטעללט? האַט ניכֿט דער געקרייציגטע זעלבסט פֿערציען? האַט ער ניכּט געבעטעט „פֿאַטער פֿערגיעב איהנען דען זיא וויססען ניכֿט וואס זיא טהון! האַט ער ניכֿט געבאָטען ליבעט אירע פֿיינדע אונד טהוט וואָהל דענען דיא אייך בעליידינען" אָ קריסטען קריסטען! וויא וועניג זייד איר איינגעדענק נאָך וועססען נאַמען איהר אייך נעננעט!

ם בשמעי מדברי מוסריו של משיחנו המה כחדשים בעיני בכל פעם ותתעוררנה כל תשוות נפשי בקרבי ודמע ששון יזולון מעיני (מוחה רסיסי דמע מעיניו).

מ מי יתן ויפעלו דבריו בלבות כל הנוצרים ואז טוב לכם ולנו.

ם ומה כתב עוד החכם הזה בדבר הנוגע ליהודים?

מ מתנצל הרבה בערדנו אבל אינו נוגע לענין שלפנינו.

ם השמיעני נא בקוצר מלים אם רצונך ועכ"פ עוד דבר אחד.

מ בהערה (מצד 27 עד צד 29) אמר שאחר החקירה והדרישה מצא שכל היהודים בארץ אשכנז ויתר מקומות הנודעים לו (שגרו שם יהודים) היהודים

אינם זוללים וסובאים ושכורים, ולא מצא יהודי אחד בעולם שעבר בהדפסת ספרים על לא תסיג גבול רעהו (ביכֿער נאַכֿדרוק) והיה יכול היהודי לעשות זאת בנקל, גם יש מזה ריוח רב, והרבה נוצרים עושים העול הזה בפרהסיא ולא יבושו — וכן הרבה חלאים ידועים ומאוסים (שאין להזכירם בשמם) וכן חלי הנפש (געמיטה קראַנקהייטען) נמצאו אחד מני אלף בין היהודים, לא כן אצל הנוצרים, ועוד הריצה הגדולה והעצומה הבאה מהשחתת המדות והתאות הרעות שבל הדרשנים מהנוצרים צועקים חמס עליהם נמצאת אצלנו הנוצרים יותר אלף פעמים, עכ"ל ועוד הרבה התנצלות.

ם יש לכם יהודים! סניגור גדול בעולם מחכמי הנוצרים הפראָפֿעססאָר קרוג הזה! לא אדע אם יש לכם בין הנוצרים משנהו בדבר הזה.

מ יש ויש וכבר הבאתי לך כמה מחכמי הנוצרים זמננו, כי החכמים הגדולים שבכם אהבו לחקור אחר תכלית כל דבר וחפצים האמת ואין משוא פנים לפניהם.

ם כמדומה לי שבשליבת הדברים האלה נרחיק הרבה מהמסלה אשר שמנו מגמתנו אליה לכן נשובה אליה.

מ טוב הדבר.

ם כפי הנראה בלתי ספק נכתבו דברים טובים מקדמוניכם כמו שאמרת על משיחנו אבל חכמי התלמוד האחרונים החליפו קצת דברים אולי מפני הרדיפות שהיה להם ע"י הנוצרים, כי אהבה מקלקלת השורה ושנאה מקלקלת השורה כמו שכתב פלוטאַרך.

מ גם בתלמוד אמרו כן אהבה מקלקלת וכו',

ם ושמעתי בברור שכמה דברים הוסיפו אחרונים בתלמוד, ובפרט בספורי מעשיות והגדות.

מ וכמו כן חשדו הסופרים הגוים וגם קצת מהנוצרים את קדמוניכם ראשי הדת שהוסיפו ושנו קצת דברים בעוואנגעליום, ובפרט מה שנוגע נגד העברים וראשי חכמי המשנה ולמוריהם כמופקים חכמי היהודים היום אם יצאו מפי ישוע ומפי פאול ופיטר וכדומה, וגם זאת עשו הנוצרים למען השנאה שהיתה להם נגד היהודים ששלחו יד במשיחכם, ובפרט שלא נכתב העוואנגעליום ע"י ישוע בעצמו ולא ע"י משולחיו, רק אח"כ, ולא אזכיר הפעם את דברי מאַרציאָן (Marcion) ומאנעס הפילוסוף (Manes) שהיו נוצרים, עיין באַסוויט צד 433 ובאמת גם קצת נוצרים היום מסופקים על אגרת אחת בעוואנגעליום שלא יצאה מפי השלוחים.

ם זה מאַרציאָן ומאַנעס נחשבים אצלנו לאפיקורסים ומתנגדים, ומי יאמין לאנשים כאלה? הם מלהזכיר! וכמו שיקרים בעיניכם ספרי התלמוד, כן יקרו בעינינו ספרי עוואנגעליום, וכל דבריהם קדושים אצלנו מאל"ף ועד תי"ו; כי דברי אלהים חיים המה ונחתמו בטבעת האמת.

מ אשריכם אם תאמינו כמו זה ואם תלכו אחר למודיהם הטובים, אשרנו אם אנחנו קהל עדת העברים נלכה אחר למודי רבותינו הקדושים. ואף שמשונים

אלו מאלו בסעיפי הלמידים אבל סוף סוף יסודות שניהם ממקור אחד יצאו, כי רבותינו ורבותיכם שניהם תלמידי משה והנביאים.

ם ומה שאמרת שהוסיפו ראשינו בקצת דברים נגד העברים וראשי חכמי המשנה ולמוריהם, חלילה! לא נמצא בעוואנגעליום שום דופי נגד הלמורים של חכמי המשנה והפרושים, ואם חכמי המשנה והפרושים בעצמם לא היו חשובים בעיני משיחנו מחמת שהתנהגו ביוהרא ורדפו אחר הכבוד המדומה, אבל למודיהם היו יקרים בעיניו, וצוה ליהודים אז בפה מלא לקבל הלמודים מפיהם ולקיימם, כמו שנמצא כתוב על ספר מתיא (Matthaeus cap 23.) וז״ל: „אז ידבר ישוע (הנוצרי) אל הקהל ואל תלמידיו לאמר: הסופרים והפרושים יושבים על מושב משה, לכן כל אשר יצוו אתכם לשמור שמרו ועשו, אך כמעשיהם אל תעשו, כי המה אומרים ולא עושים, כי אוסרים המה משאות כבדות וקשות מהסתבל וישימו על שכם אנשים ולא יאבו להניעם באצבעם, וכל מעשיהם המה עושים לראות מאנשים, הרחיבו את התפלין שלהם ויגדילו את ציצת בגדיהם וגו׳" וכבר שמעתי מאחד הרבנים שלכם שאמר שגם בתלמוד שלכם נמצאו שאמרו לחכם אחד מגדולי חכמי המשנה שדרש בבית המדרש מגודל החטא מי שלא נשא אשה, והוא בעצמו היה פנוי כל ימיו, ואמרו לו השומעים את הדרשה „רבי! אתה נאה דורש ואינו נאה מקיים" וכמדומה לי בן עזאי שמו ובדברים האלה ממש אמר מחוקקנו המשיח על הסופרים והפרושים בכלל.

מ בן עזאי זה התנצל לפני שומעיו במלים של טעם וקבלו השומעים את טעמו, ואני אבוא ואתנצל בעד רבותי חכמי המשנה, וכמעט ביסוד טענת התנצלות מבן עזאי ואומר, מה שהתנהגו ברבנות ונהגו סלסול בעצמם לפי דעת מחוקקכם הוא להיותם ראשי האומה וישבו על כסא של משה רבינו ומהם שישבו בסנהדריא שממשלתה היתה גם בדבר המדיני (אים פאליטישען), כי כבר ידוע (עיין ספר בית יהודה) שדת הנימוסית ודת התורתית היו כאחד אצל היהודים בזמן ממשלתם, וכבר מוסכם אצל חכמת המדינית שהכרח הוא לראשי המדינה להתנהג בסלסול ורבנות להטיל אימה על הצבור, והנוהג בהפך זה גורם שביבת הסדר באומה, וגם מה שהעמיסו על העם מצות הרבה והמה לא קיימום בעצמם לפי דעת מחוקקכם, גם בזה יש להתנצל עבורם, כי כל המצות עשה שבתורה (מלבד המצות שבין אדם לחברו) אינן מוטלות לפי דת תורתנו על התלמיד חכם שתורתו אומנותו, כי התלמוד תורה כנגד כל המצות, אבל על ההמון מוטלות המה לקיימן בכל פרטותיהן ועונשן גדול אם מקילין בהן במזיד כל דהו.

ם כל המתנצל בעד רבותיו תבוא עליו ברכה. ואין רצוני להתוכח עמך בדבר הדת אבל נתנה ראש ונשובה אל מגמתנו ידידי מיימון! נכספה נפשי מאד לשמוע דברי החכם מענדעלסזאָהן בדבר משיחנו, ובפרט שאמרת לי שדבריו בלולים בדברי הגאון יעב״ץ הנ״ל, כי בלתי ספק דברי מענדעלסזאָהן המה מפיקים נגה.

מן הא לך דברי החכם הזה מספרו ירושלים [1]) (צד 130) וז"ל: „יעזוס פֿאָן נאַצאַרעטה האַט זיך ניא פֿערלויטען לאַססען, דאַס ער געקאָממען זייא, דאַס הויז יאַקאָב פֿאָן דעם געזעצע צו ענטבינדען, יאַ, ער האט פֿיל מעהר מיט אויסדריקליכֿען וואָרטען דאַס געגענטהייל געזאַגט! אונד וואס נאָך מעהר איזט, האט זעלבסט דאס געגענטהייל געטהאַן, יעזוס פֿאָן נאצאַרעטה האט זעלבסט ניכֿט נור דאס געזעטץ מאָזעס; זאנדערן אויך די זאצונגען דער ראבינען בעאָבאַכֿטעט, אונד וואַס אין דען פֿאָן איהם אויפֿגעצייכֿנעטען רעדען אונד האנדלונגען דעם צו ווידער צו זיין שיינט, האַט דאָך אין דער טהאַט נור דעם ערשטען אנבליקע נאַך דיעזען שיין, גענויא אונטערזוכֿעט שטיממעט אללעס ניכֿט נור מיט דער שריפֿט, זאנדערן אויך מיט דער איבערליפֿערונג פֿעלליג איבער איין, ווען ער געקאממען איזט, דער איינגעריססענען הייכֿלייא אונד שיינהייליגקייט צו שטיירען, זא ווירד ער זיכֿערליך ניכֿט דאַס, ערשטע בייאַ-שפיל צור שיינהייליגקייט געגעבען אונד איין געזעטץ דורך בייאשפיל אויטאָריזירט האַבען, דאס אַבגעשטעללט אונד אויפֿגעהאָבען זיין זאלטע. אויס זיינעם בעטראַגען, זא וויא אויס דעם בעטראַגען זיינער יונגער אין דער ערשטען צייט לייכֿטעט פֿיעל מעהר דער ראַבינישע גרונדזאַץ אויגענשיינליך הערפֿאָר! ווער ניכֿט אים געזעטצע געבאָרען איזט דאַרף זיך אַן דאס געזעטץ ניכֿט בינדען; ווער אַבער אים געזעטצע געבאָרען איזט מוס נאַך דעם געזעטצע שטערבען, האבען זיינע נאכֿפֿאָלגער אין שפעטערן צייטען אנדערס געראַכֿטען אונד אויך דיא יודען דיא איהרע לעהרע אַננאַמען ענטבינדען צו קעננען געגלויבט; אָ איזט עם זיכֿערליך אָהנע זייצע אויטאָריטעט געשעהען", עכ"ל.

ם נזכרתי הפעם שקריתי ספר יערוזאלעם מהחכם הזה מענדעלסזאהן מהחל ועד כלה, והוא ספר המחזק דת יהודים, ואף קריתי האגרת הנדפסת בלשון אשכנז שכתב הפילוסוף הכפורסם לנוצרים קאַנט (Immanuel Kant) בתחלת הספר ירושלים הזה ולא אוכל להכחיד ממך אחי מיימון! אם שהחכם קאנט היה ישר באמונתו ופילוסוף נפלא; דבריו בזה לא מצאו חן בעיני, כי מענדעלסזאהן הפילוסוף להיותו עברי מבטן ומלדה ויולד על ברכי דת היהודית והתלמוד ולא נתן לב מעודו לבוא עד תכלית ידיעת דת הנוצרית ולחדור במשכיותיה לשבוע מאמתתה, ע"כ כתב מה שכתב רק לקיום אמונתו ודתו, ובאמת כתב הכל במועצות ודעת אבל רק על פי יסודי דת היהודית מבלתי חש אם לא יהיו דבריו מסכימים מכל וכל אל למודי הטעאָלאָגיע של הנוצרים, או אם יהיו קצת מתנגדים, כי עברי היה ואמון לדתו ואמונתו, אך לא כן זה הפילוסוף קאנט אשר היה נוצרי מבטן ומלדה אליו לא יאות הדברים האלה, ואני זכרתי מדי קריתי ספר ירושלים היה לי טענות ותשובות נגדו בכמה מקומות, וגם אל המאמר הזה אשר אתה העתקת לי פה מספרו זה אין דעתי ודעת כל מלומד נוצרי נוחה

([1] Jerusalem. v. M. Mendelssohn, Berlin 1785.

הימנו ויש לי להקשות על רוב דבריו, אבל די לנו הנוצרים לשמוע מפי יהודי דברים כאלה עכ"פ מדת זולתו ומי יתן ויצעדו בעקבותיו כל חכמי ישראל.

מ̣ מאד אחפוץ לדעת איפה נמצאת האגרת הזאת להחכם קאנט? ומה ענינה?

ס̣ נמצאת בספר אשכנזי יכונה בשם Beitrag z. Gesch. d. Verfolg. d. Jud. im 19-ten Jahrhund. v. D. Friedlender Berlin 1820 s. 24 והא לך האגרת הזאת: פֿראגמענט איינעס בריעפֿעס פֿאָן קאַנט אַן מענדעלסזאָהן פֿאָם 16 טען אויגוסט 1783 הער פֿריעדלענדער ווירד איהנען זאגען, מיט וועלכער בעוואונדערונג דער שארפֿזינניגקייט פֿיינהייט אונד קלוגהייט איך איהרען יערוזאלעם געלעזען האבע, איך האלטע דיעזעס בוך פֿיר דיא פֿערקינדיגונג איינער גראָססען, אָב צוואַר לאַנגזאַם בעפֿאָרשטעהענדען אונד פֿאָרטריקקענדען רעפֿאָרם, דיא ניכֿט אליין איהרע נאַציאָן, זאָנדערן אויך אנדערע טרעפֿפֿען ווירד, זיא האָבען איהרע רעליגיאָן מיט איינעם זאָלכֿען גראַדע פֿאָן געוויססענספֿרייהייט צו פֿעראייניגען געוואוסט, דיא מאַן איהר גאַר ניכֿט צוגעטרייט העטטע, אונד דערגלייכֿען זיך קיינע אַנדערע ריהמען קאַן. זיא האבען צוגלייך דיא נאָטהווענדיג—קייט איינער אונבעשרענקטען געוויססענס פֿרייהייט צו יעדער רעליגיאן זאָ גרינדליך אונד זאָ העלל פֿאָרגעטראַגען, דאַס אויך ענדליך דיא קירכֿע אונזערזייטס דארויף ווירד דענקען מיססען וויא זיא אַללעס, וואַס דאַס געוויססען בעלעסטיגען אונד דרוקקען קאַן, פֿאָן דער איהריגען אַבזאָנדערע, וועלכֿעס ענדליך דיא מענשען אין אַנזעהונג דער וועזענטליכֿען רעליגיאָנספונקטע פֿעראייניגען מוסס; דען אַללע דאַס געוויסען בעלעסטיגענדע רעליגיאָנס זעטצע, קאָממען אונס פֿאָן דער געשיכֿטע, ווען מאַן דען גלויבען אַן דערען וואַרהייט צור בעדינגונג דער זעליגקייט מאַכֿט" — עכ"ל, אל מטרת כוונתנו.

מ̣ גם אני כן אחשוב.

שיחה ח

ס̣ הנה כפי ראיותיך המכריחות שהבאת עד הנה שהאשמה הזאת של דם היא אשמת שקר, נפלאת היא בעיני מדוע הודו כמפורסם כמה יהודים בפיהם שעשו האשמה הזאת והודאת בעל דין כמאה עדים דמי?

מ̣ וכי לא ידעת את הענוים הקשים והאכזרים שענו את היהודים? — תסמר שערת בשרי מדי זכור אזכרה — ויפה אמרו חז"ל על חנניה מישאל ועזריה שעמדו באמונתם ונתנו את נפשם לשרפה, שאלמלא נגדוהו הוו פלחי לצלמא, כי מי יסבול ענוים אכזרים אפילו שעה אחת ולא יודה נגד האמת, מכ"ש כמה ימים וחדשים רצופים וכמה שנים רצופות (כאשר תראה בספרי ד"ה מהאינקוויזיציא האכזריה של שפאניא שחברו חכמי הנוצרים בעצמם מבררים האכזריות שעשו ליהודים על לא חמס [1]), וכי לא טוב לו להודות ולמות בפעם אחת מלסבול

---

[1]) כגון הספר שהזכרנו לעיל מחבר Pugblanch, וכפרט הספר הנכבד בלשון צרפת

ענוים קשים, ולהשאר בדת אבותיו — אם לא אנשי סגולה אנשי מופת שסבלו כל הענוים ועמדו בנסיונם, ולדוגמא תקרא המעשה הנורא המפלח כחץ לב כל קורא מה שאירע באמצע מאת שבע עשרה למנין הנוצרים עם הפילוסוף ורופא הגדול אָראָביאָ (Orobio) עברי והענוים הקשים והמרים שעשתה לו האינקווי- זיציא האכזריה ערך שלש שנים רצופות והוא עמד בנסיון ולא שנה טעמו, עיין Sulamith IV. Jahrgang 1. B. 2. Heft S. 417.

ם כמדומה לי שהוא היה רופא המלך פיליפפ מלך שפאניא (Philipp VI.).

מ כן, וגם אחר זה רופא של המלך לודוויג בפאריז Ludwig XIII, אָראָביאָ זה חבר כמה ספרים בפילוסופיא אלהית בלשון רומית ושפאניא.

ם ספריו נכבדים מאד גם אצל חכמי הנוצרים.

מ והנה הנסיון יורה לנו יום ביום שכאשר יענו את הבעלי דינים בענוים קשים יודו נגד האמת, ולבעבור זאת לא הכריחו מעולם הסנהדרין שהיו בירושלים אצל היהודים את הבעל דין להודות על ידי ענוים אבל רק על פי עדים, כי מה נוח לזה המְענה ובפרט אם הוא איש מפונק מנער וילד או אשה מפונקת שיודו על לא חמס בעת שיְענו?

ם וכן באמת נוהגת היום הממלכה הישרה מלכות רוסיא שגם בכל החקירות הגדולות יכנעו מלענות את הבעל דין בהכאה.

מ זאת תעיד על ישרה וטוב הנהגתה, ולעדה שיש לממלכה זו קיסרים חכמי לב אנשי מדע ואוהבי אמת, ודבר נפלא ראיתי בספר „רעטטונג דער יודען" שהזכרתי (צד 18) רופא אחד נוצרי מלדה ומבטן היה אצל אחד הנסיכים בפורטוגאל, ואמרו עליו שוטניו שהוא יהודי והובא בית הכלא, וכאשר ענו אותו בענוים קשים הודה נגד האמת לאמר יהודי אני, ויטיתהו השופט. הנסיך הזה אשר מאד חרה לו על הדבר הזה, ויעש בערמה וישכב על מטתו ויתחל, וישלח את משרתו לקרוא להשופט לבוא אליו לבקרהו, ויהי בבואו צוה הנסיך לתת עטרת ברזל להוטה באש אשר הכין לו על ראש השופט אם לא יודה על עצמו שהוא יהודי, ומאימת הענוי הזה הודה השופט על עצמו שהוא יהודי, גם כתב הודאתו בידו ממש וחתם את עצמו, אז הוכיחו הנסיך על פניו ויזכירהו את הענוים הקשים אשר עשה לרופאו שבגללם הודה נגד האמת עיי"ש. עוד מספר שם (צד 17) וז"ל: דיא בעריהמטע גלויבענסהאנדלונג Auto-da-fe וועלכע געוועהנליך צו טאָלעראָ געהאלטען ווירד, וואורדע איב יאהרע 1632 אין געגענווארט דעם קעניגס פאָן שפאַניען, אין מאדריד געפייערט, וואָ דיא אינקוויזיטאָרם דעם קעניגע אונד דער קעניגין איינען אייד אבנאמען, דאס זיא דען קאטהאָלישען גלויבען אין איהרעם רייכע בעשיטצען אונד אויטרעכט

Historie de linquistiion en Espagne par le secretaire de l. inguisi- tion Londe Paris 1824 וועלכן.

האלטען וואָללען, אין דער נאַכריכט פאן דיזער גלויבענסהאנדלונג פינדעט מאַן אויפגעצייכנעט, וויא איינע פאמיליע אויס אונזערער נאַציאָן פערבראנט וואָרדען, נאכדעם זיא אויף דער פאָלטער דיא אנקלאגער איינער דינסטמאגד איינ־געשטאנדען, וועלכע (אויפגעבראכט דורך איניגע בליידיגונגען) פאָר גאב, זיא העטטען איין בילד געשלאגען אונד געגייסעלט, אונד דיזעם האבע אונטער־דען שטרייכען איינען גראָססען טהייל בלוט פאָן זיך געלאַססען, אונד מיט העפטיגער שטיממע געשריען: „ווארום גייסעלט איהר מיך זאָ גרויזאם?" דער גאנצע אַדעל מערקטע וואהל, דאס אללעס פאלט זייא אבר פאָן דינגען דער אינקוויזיציאָן דארף ניעמאנד רעדען, עכ"ל.

גם יוכל להיות שמה שנמצא בפסקים ובחקירות כאלה בקצת אקטען שהודו היהודים לפעמים במו פיהם, יוכל להיות שלפעמים לא הודו כלל בפיהם אף אחר ענויים קשים, אבל השופטים היושבים על משפט כזה, לפעמים נכמרו רחמיהם על המעֻנים ולא יכלו לראות בענוים, וייראו ג"כ לשלחם חפשי, מההמון או מאיזה שופט זולתם אכזר לב; על כן הערימו לאמר שהודו היהודים בפיהם, והמיתום, ויפטרו מהענוים הקשים, ולפעמים יוכל להיות שקרה שאחד או שנים יהודים אשר נאמנה רוחם את דתם ואהבת עמם נוגעת כל כך בלבם עד שהודו נגד האמת ועמסו כל נטל העלילה על עצמם למען הצל עכ"פ בפעם הזאת כל העדה, והרבה מעשיות כאלה יסופרו בדברי הימים מהרומיים והיונים, וכן מספר התלמוד על שני יהודים צדיקים פפוס ולוליאנוס — ולפעמים היה השופט אכזר וגבה לב והיה לו הרפה שלא יוכל להוציא מפי המעֻנים הודאה, והערים להגיד שהודה המעֻנה, ובפרט בעירות הקטנות בפולין לפני מאה שנים ויותר שישב לפעמים על המשפט הזה כומר איש בור ואכזר (כי לא כל הכומרים ומכ"ש הקטנים שבהם בפולין אז מלומדים) או שופט העיר (בורגמיסטער) איש עובד אדמה או פתמי איש שותה שכור והוא היה דן דיני נפשות. והנה באמת הייתי יכול להביא לך מעשיות הרבה שארעו על זה האופן שבחנם הודו ובחנם נדונו במיתה, וכמו שתראה בספר שבט יהודה שאחר שהיו נדונים לפעמים איזה יהודים במיתה על דבר שהרגו איזה נוצרי אחר זה נתגלה הדבר ברור כשמש שהיהודים האמללים האלה היו נקיים מהריגה זו, אך נהרג ע"י נוצרים בעצמם והעלילו במזיד על היהודים וכן מעשיות הרבה כאלה תמצא בספר רעטטונג דער יודען [1], גם הרבה מעשיות כאלה בספרי דברי הימים להנוצרים בעצמם.

---

[1] עיין פרק ה' שם סימן 13 המעשה שהיה בעיר וויען בזמן הקיסר פרידריך, המעשה שהיה בארגוזא (Arguza) עם היהודי יצחק ישורון, (המעשה הזה של יצחק ישורון נכתבה בספר קטן מעשה נסים באריכות שחברו הרב הכולל החסיד אלסי ר' אהרן הכהן ז"ל, ויסד בסוף החבור הזה כל המאורע הזה ע"ד השיר, והיה המעשה הזה בשנת 5583 למנין היהודים (והוא 1633 למנין הנוצרים) ונדפס אח"ז בעיר וויניציאה שנת 5585 למנין היהודים, והרב ר' אהרן זה ואביו היו ג"כ נתונים בבית הסהר כמה ימים בעבור שכתבו

ם הוא מעשה שיזדמן אף לב"ד הצדק שיעשו לפעמים איזה פסק דין לתמם על פי חקירה ודרישה רבה, ובאמת טעו או הוטעו ע"י אחרים, ויצא אדם צדיק חייב בדינם נגד האמת, וכן בהפך; כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ונאמר: האדם יראה לעינים (שמואל א' ט"ז).

מ סוף דבר, אחר כל הראיות שבעולם שאביא לך ממעשיות שאירעו שחשדו את היהודים לפעמים ואחר כך נתגלה שהיתה עלילת שקר, או מעשיות שהיהודים עשו כמה טובות לפעמים לנוצרים והצילום לפעמים ממיתה וכיוצא בזה; מכל מקום ישאר ספק בלב המאמין עלינו אשמה זו.

ם ומדוע?

מ כי מי שנפל פעם אחת ברשת החשד קשה מאד להוציא מלב חושדיו ולהביא ראיות לנקותו. כלל דבר, אלהים מצא את עון עמו ורצה להוכיחנו, כמו שאמר ע"י משה רבינו: גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלה ה' עליך (דברים כ"ח).

ם באר דבריך יותר.

מ כי הראיות שמביא הנחשד בעצמו או הסניגור שלו לנקותו המה רק ראיות שוללות (negative) ולא ראיות מחייבות (positive) ומכל שכן שאינם מופתים חותכים, ואולם ראיות הקטיגור שמביא להאשימו המה ראיות מחייבות, ומעשים שאירעו במוחלט (טהאַטזאַכֿען), ד"מ נגנב בבית ראובן חפץ מה ונפל החשד על שמעון שהיה אז בבית ראובן מפני איזו סבה בלתי נודעת, והנה שמעון שרוצה לנקות א"ע מביא ראיות שהוא אינו גנב, והא ראיה שהיה בבית לוי וגם שם נגנב חפץ ואח"ז נמצא הגנב שגנב, וכן כיוצא בזה כמה ראיות, הנה כל ראיותיו המה רק ראיות שוללות, שלא גנב אלו החפצים מזולתו; מ"מ יוכל להיות ששמעון הוא גנב, וגם גנב החפץ הזה של ראובן, ומה שלא גנב החפץ של לוי ויתר החפצים שנגנבו באיזה בתים בזמן היותו שם? האם בעבור זה שהוא גנב הוא גונב כל החפצים שבעולם! וכל שיתאמץ שמעון להביא ראיות שנפל באיזה חשד גנבה זולת החשד הזה, ואח"ז נמצא הגנב האמתי שגנב ולא הוא; על ידי זה יפול יותר בחשד הזה של גנבת ראובן, כי בכאן יהיה לקטיגור פתחון פה לשאול, מדוע יפול פעם בפעם החשד של גנבה דוקא על שמעון ולא על זולתו? אין זה כי אם ששמעון הוא בכלל גנב, ובכל פעם שתקרה גנבה בעיר יפול שמעון בחשד, ואם יטעון שמעון עוד טענה אחרת ויביא ראיה שמצא פעם אחת חפץ יקר והלך והחזירו לבעליו, יטעון הקטיגור שאין זה ראיה, ועשה זאת מחמת יראה, ואם יוסיף שמעון להביא עוד ראיה, איך שהחזיר

איזה אגרות לבקש מהשר בעבור יצחק ישורון. כל קורא ספר קטן הזה מוריד כנחל דמעה, על גודל היסורין שעשו ליצחק ישורון הזה על לא חמס זמן רב עד שחמל עליו ה' והוציא כאור צדקתו) ועוד מביא שם ברעשטונג דער יודען פרק הזה סימן 15 מעשה נורא ועצום מליסאבאן (Lissabon) עיין שם.

פעם אחת חפץ יקר חוץ למדינה, אחר שמצא באמתחתו בבואו הביתה למדינתו והיה יכול להטמינו כי היה במדינה אחרת ולא היה מתירא, יטעון הקטיגור אדרבא להיותו גנב וחפץ לגניב שם במדינה האחרת פעם בפעם, ע"כ הוא יערים להראות שהוא צדיק; א"כ בכל הטענות שלו אין ראיה מחייבת שהוא אינו גנב כ"א ראיות שוללות — וכן טענו אחי יוסף אל האיש אשר על בית יוסף כאשר רדף אחריהם בגנבת הגביע (בראשית מ"ד) ויאמרו — הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבונו אליך (א"ב ראיה ברורה שכנים אנחנו, ובפרט שכבר היינו בחוץ למדינה וזה שהוסיפו לאמר) מארץ כנען, וכאשר מצאו אח"כ הגביע באמתחת בנימין שלא היה אז כאשר הושב הכסף, אמרו האחים לאמר; מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון עבדיך, ר"ל כבר נפלנו בחשד כלנו, ואף שלא נמצא בידינו, ע"כ בן אמרו: הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו (שם).

ם הוא דבר אמתי שכל מי שיש לו גבית עדות שהוא אינו גנב וכדומה מאיזה חשד, אינו יוצא מידי חשדו לעולם; כי ישאלהו כל איש מדוע אין בידי גבית עדות שאני איני גנב וכדומה.

שיחה ט

ם זה פעמים רבות חפצתי לשאלך דבר אחד ושכחתי וברוך מזכיר נשכחות, אשאלך ותודיעני.

מ שאל ידידי! שאל, אולי אוכל להשיבך דבר.

ם בלתי ספק היו על האשמה הזאת של דם כמה חקירות אצל המלכים החכמים מהנוצרים ובפרט אצל הפעבסטי דרומא, והנה באלה בלתי ספק היו גם כן אנשי אמת והיה לאל ידם לחקור אחר הדבר הזה, אולי ידעת מחקירות באלה אנא הודיעני.

מ יש, והפסקים מהמלכים האלה ומהפעבסטע המה מעידים בפה מלא שהיא אשמת שקר — אך טרם כל דבר הנני לערוך לפניך מה שדבר מזה שר ונדול לחכמי הנוצרים איש פולניא טשאצקי שמו שמת זה כשש עשרה שנה, וכבר הזכרתי את שמו הנכבד כמה פעמים.

ם מי לא ידע את האדם הגדול המלומד הזה? הדברים האלה בלתי ספק נכתבים בספרו (Rozprawa o Żydach) כי הוא ספר המדבר מענין היהודים, ושמעתי מחבור הנפלא הזה אבל לא קריתיו וגם אתה דברת ממנו כבר.

ם מלבד החבור הזה שמביא גם בו הרבה דברים בבטול האשמה הזאת, ופסקים של כמה מלכי פולין חכמים ופסקים מפעבסטע בנ"ל אבל כוונתי על ספרו שחבר מקודם.

ם אולי הוא ספר המשפטים למלכי פולין, שמעתי כי נכבדות מדובר בו, במדומה לי שראיתי אותו פעם אחת.

ם כן הוא, הוא הספר הנכבד בשני חלקים יכונה בשם (O Litewskich i Polskich Prawach przez T. Czackiego 111) והא לך דבר שם בענין הרם בהערה שלו לרשיון ב׳ מהרשיון הכללי הנתן ליהודים מהמלך פולניא ויטאלד (Przywiley dla żydów od Witolda 1408, w Łucku dany)

מיימון שולח את משרתו של סיטמיאס לביתו ומצוה להביא כמה ספרים הנקובים בשמותם, השליח רץ והביא.

ם הבה נא ואקרא (לוקח מיד מיימון וקורא). (תמונה כגד 87)

מ ומה לנו יותר עדות ברורה שהפעבסטע חשבו אשמת דם לשקר וכי לא ידעת שבכל הגרושים שגרשו את היהודים מאיזו מדינה נוצרית קבלום אותם הפעבסטי לרומא ולכל מדינתם לשבת שמה, ולפעמים נתנה למו חרות גדול במדינת הפאפא.

ם מאד נכספתי לקרות הפסקים (עדיקטען, דעקרעטען) בעצמם מהמלכים ומהפעבסטי דרומא אשר אמרת שנמצאו בבטול עלילת דם.

מ הא לך ספר קטן יכונה בשם דאקומענטאַ יודעאָם אין פאלאנייאַ כו׳ [1]) (תמונה כנגד 88) וגם אוקאז בלשון רוסיא ופולאניא מהקיסר האדיר אלכסנדר הראשון (תמונה כנגד 93), ובטח ראית ספר בלשון פולניא הנדפס שנת תקצ"ה 1835 בעיר ווארשויא יכונה בשם (Obrona Izrael.) והוא העתקת ספר הנכבד להחכם ר׳ מנשה בן ישראל שהזכרתי כבר שחבר בלשון אנגלי בשנת 1656 והוא תשובות בכמה ענינים ששאלו ממנו החכמים הגדולים הנוצרים מענגלאנד, בו גם כן תשובה אחת על עלילת דם. ובכלל נקרא הספר הזה מהמחבר ר׳ מנשה בשם (Apologie) רוצה לומר התנצלות.

ם ידעתי את האיש הגדול הזה, הוא היה רב באמשטרדם ומכובד גדול אצל המלכים וחכמי הנוצריד וגם קריתי הרבה מחבוריו שחבר בלשון רומית אנגלית שפאנית והאלאנדרית וערבית, מלבד חבוריו בלשון עברית, כי יותר משלשים ספרים חבר בלשינות שונות.

מ הספר הזה הוא שהזכרתי לעיל כמה פעמים ונעתק ללשון אשכנז על ידי הפילוסוף הגדול היהודי מענדעלסזאָהן שדברנו הרבה ממנו עד הנה המכונה בשם פלאטון האשכנזים וסאקראטעס היהודים.

ם וכן יכנה אותו גם כן הסופר הגדול לרוסיים קאַראַמזין (Карамзинъ).

מ הפילוסוף הזה העתיקו בשנת 1782 ונדפס בברלין ובשטעטטין בשנה הנ"ל, וגם אחר זה, והוסיף אל התבור הזה הקדמה נפלאה מאד.

ם בזה לא יסופק שום חכם שמה שכתב מענדעלסזאָהן ראוי שיתואר בשם

---

[1]) Documenta Judaeos in Polonia. Varsaviae. Anno 1763.

נפלא ויקר, כי לא היה חכם וסופר נפלא כמותו מימיו ומכ״ש בימים ההם, וגם היה צדיק וחסיד בכל מעשיו, ובעבור זה יכונה מחכמי זמנו בתאר: יקר בדורו ויחיד בעמו. ונזכרתי מה שקריתי זה כבר כאשר פקד הקיסר האדיר אלכסנדר הראשון קיסר רוסיא להמיניסטער לעשות חשבון הכולל עד כמה נעלה סך ההוצאות לשנה על הצטרכות בתי ספר (שולען) ליהודים במדינתו, ויהי בהביאו החשבון הכולל לפניו ואמר המיניסטר: יראה הוד מלכותך! כי סך עצום מאד יצטרך לזה, וההוצאה תהיה מרובה על השבח! אז ענהו הקיסר החכם הזה במתק שפתיו לאמר: „אם יצא מבתי הספר האלה של היהודים במדינתי רק מענדעלסזאָהן אחד אז השבח יהיה יתר על כל ההוצאות שבעולם" .

מן (מביט בפני סיממיאס בפנים שוחקות ועליו יבריק זהר מעיד על שמחת לבבו), וזה כשנתים העתיק חכם אחד יהודי מווארשויא טוגענדהאלד שמו ללשון פולניא החבור הנ״ל והוסיף עליו הקדמה רבה המדברת רק בבטול עלילת דם, ושם תמצא כמה פסקים וכמה תשובות על שאלות המסטינים כותבי שטנה בענין הדם נגד היהודים.

ס טוב הדבר אקרא, (ויקרא סיממיאס הספרים הללו מהחל ועד כלה, וגם מיימון לא סר מביתו עד שלש שעות אחר הצהרים).

(וככלות סיממיאס לקרות את הספרים האלה ויאמר): אחי מיימון! ברוך ה׳ אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי אשר התפללתי אליו להראות לי האמת אשר אליה נכספתי מעודי, ויואל ה׳ ויקוים בנו מקראות שנאמרו על ידי נביאינו הקדושים: אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה׳ לעבדו שכם אחד — לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי — וגר זאב עם כבש וגו׳. ועתה מיימון לך בשלום, והנני לכתוב מכתב התנצלות לאָחי להצדיק אתכם ולהסיר מעליכם חמת המשטינים, וגם אשלח להם בספר את כל טענותינו שנפלו ביני ובינך בענין הזה, אקוה על צדקת אָחי ועל חכמתו על כל הנלוים עמו אנשי צדק ואמת שיודו על האמת, שהוא חותמו של הקב״ה.

אך טרם תצא מזה הואל נא להודיעני מקצת הספרים המדברים מד״ה העבריים (געשיכטע דער יודען) ומליטעראטור של העברים, שחברו סופרים נאמנים ומפורסמים מחכמי הנוצרים וגם מקצת סופרים מחכמי ישראל שכתבו בלשונו׳ העמים, אשר לא קריתי עדיין: כי יזדמן לי פעם בפעם להתוכח עם חכמים מחכמי היהודים וקראים וזולתן, כי באמת איש אשר איננו בקי היטב בספרים המדברים מענין זה איך ילבש גאון לבוא להתוכח עם אלה, ומכ״ש מי שאינו בקי אפילו בקריאת לשון הקדש וארמית, ומכ״ש מי שלא קרא כלל אפילו בלשון לאַטיין וזולתה מענין הזה, ואמת אמר לי אחד מחכמי היהודים שבקושי נמצא בין רבבות חכמים נוצרים מלומדים חכם אחד שיהיה לו ידיעה שלמה מדת היהודית, ממנהגיהם, מחבוריהם, וחכמיהם, וכדומה.

מן כן דבר החכם הזה, — והנני לעשות רצונך, ולא אזכירך הפעם מהספרים שבקשת ממני כי אם היותר מפורסמים והיותר נצרכים, ממה שיעלו בזכרוני הפעם, — והא לך רשימה מקצת הספרים האלה:

1. Josephus Flavius Cont. Apion.
2. Origenes Cont. Celsus.
3. J. G. Eichorn's Allgemeine Geschicte der Litteratur.
4. Jo. Christoph Wolfii Biblioteace Hebraioae Hamburgi.
5. G. B. de Rossi dictionario Stor. deg. Aut. Ebr.
6. J. Bortolocii Bib. Ejusd lib Iud Rabbin.
7. Dohm Ueber die bürgerliche Verbesserungen der Juden.
8. Rozprawa o żydach, przez T. Czackiego.
9. Rettung der Juden. M. B. Israel v. Merendelsohn.
10. Charakter d. Juden v. Wolf u. Salom.
11. Jesuhurnn v. Wolfssohn.
12. Die Emencipation der Juden. von Professor Krug, in Lepzig.
13. Jerusalem v. Mendelssohn.
14. Sulemith ein Zeit S., v. Dr. D. Fränkel.
15. Actenstücke, v. Cerl. A. Buchholtz.
16. Ueber D. An'n. d. Jud. Glub. z. Bürg. v. Carl. A. Buchholtz.
17. J. M. Jost Geschichte der Israeliten.
18. Письма Іудейсти къ Вольтеру, Москва 1808 и 1817.

(וישקו איש לרעהו, ומיימון הלך לו לביתו).

שייך לצד 84

העתק מספר הזכיות הכללי הניתן להיהודים מן מלך פולאניא וויטהאלד, בשנת 1408 בעיר לוצק, כמבואר להלן . צד 3)

11 להאשים איש יהודי, כי שפך דם ילד נוצרי, נחוצים שלשה עדים, המקיימים ומאמתים את מעשה הרצח, ואם לא יוכיח (המאשים) אשמת הנדון, אז אחת משפטו כמשפט רוצח נפש.

(הערה אל הכעיף הנ״ל הנמצא בספר החקים).

השנאה והקנאה ההוללה של בני דת ואמונה ידועה אל בני אמונה אחרת תמשוך אחריה תוצאות איומות ונוראות. היהודים המעונים והנרדפים בבוז וקלסה בימי הרומיים, התאכזרו עוד יותר ויחגרו שארית חמה נגד מעניהם, כאשר יוכיח יוסף פלאוויוס בספרי הקורות אשר כתב, בשנת 115 למספרנו (מספר הנוצרים) התקוממו היהודים יושבי אלכסנדריא, קיריני ועוד מקומות רבים במצרים, ויתגודדו תחת מפקדם „אנדרים" לעשות נקמות במעניהם, הצטיידו בבני מעיים שהוציאו מילדי אלה, אשר חשבום לאויביהם ויאכלו את גופותיהם. בימי הקיסר אנדרינוס הרים גם מרידה כללית היהודי „בר כוכבא", וכאשר לא נאותו הנוצרים בא"י לתת ידם אליו (כאשר יזכיר הקדוש יוסטין בספרו „אפאלאגיע" 1) ולקחת חלק בהמרידה, היתה נפשם לשלל לנקמת רצח ואכזוריות חמה. ע"ד האכזוריות האלה יספרו הסופרים: מן הקדמונים דון קאססיום Dyon Cassius ספר LXVIII ומסופרי דה"י האחרונים הצרפתי „באסנאזש" Basnage, שני המקרים האלה נתנו יד להחשד והדעה הכוזבה שנתפשטה בכל ארצות המזרח, כי היהודים ירצחו נפש עוללי הנוצרים. בהתגבר הרדיפות נגד היהודים באייראפא ויהיו למטרה לחצי שנאת וקנאת הדת, טפלו עליהם כל רשע כסל והטאות שאול, עד כי היו בעיני המון עם הארץ לסבת כל הפגעים הרעים אשר נקרו ויאתיו בימים ההם. אנשים שלא למדו כל צרכם התאמצו למצוא בתלמוד מצוה מפורשת ללוש מצת מצוה על פסח בדמי נוצרי; המאמינים לדבריהם הוסיפו דברי הבאי משלהם בכללים והלכות הקזת והוצאת הדם מהנוצרים והכנתו באופן שלא יתקלקל במשך הזמן, אין ארץ ומדינה אשר לא ימצאו בה פסילים ותמונות ילדים, אשר, לדברת ההמונים, נרצחו בידי היהודים, בין יתר כתבי הרשות (אקטען) נמצאים ג"כ מתיחסים אל הענין הזה, כגביות עדות מרציחות כאלה והעונשים אשר נענשו הרוצחים המדומים. לא נכחיש בהחלט אפשרות רציחות כאלה, אחרי אשר ראיות נאמנות (? ?) הוכיחו מציאותן, אך על כל פנים לא מאת הרבנים ומורי דת של היהודים יצאה התורה להתיר דם נוצרי. היהודים הגישו עצומותיהם אל האפיפיורים: אלכסנדר השלישי ואינאצענץ השלישי ועוד אחרים, וכל היושבים על כסא כהונה גדולה ברומא העידו, כי מצוה אכזריה כזאת לא נמצאה בדת

היהודים. בימי ממלכת סטאניסלאוו אויגוסט באה למשפט תביעת יהודי בולוניא באיטליא מיהודי פולין, יען כי אלה האחרונים לוו כסף מבני אמונתם באיטליא, במסעם לרומא להשתדל אצל האפיפיור לאסור את העלילה הזאת ולהזהיר את הנוצרים שלא יעוללו עלילות ברשע. אך למרות האיסורים והאזהרות מצד האפיפיורים, ולמרות חפץ הממשלות שעמדו לימין היהודים, לא חדלו כהני הדת (הנוצרית) גם במאה הזאת (הי"ח) לדרוש ברבים ולאסוף חומר (מאטעריאל) בהענין הזה לחזק את הרדיפות. הכומר בודעק Budek מקראקא, אשר האשים את היהודים בשנת 1407, כי רצחו ילד נוצרי, היה לסבת מהומת ההמון והתנפלו על היהודים לאבדם. הכומר סטאניסלאוו לוואווטשיק Stanisław Lwowczyk כתב ספר בשנת 1543 המכונה: „ע"ד הקדושים שנרצחו בידי היהודים" (De Sanctis interfectis a Judeis) ויעורר בני אמונתו לגרש את היהודים מקרבם. הכהן סקארגא (Skarga) בספרו: „חיי הקדושים" בהגיעו לפרק חיי הקדוש שמעון מטרידענט, יספר בקצרה את הרצח שעשו היהודים בעיר פון Pun אשר במדינת ליטא; ובמרוצת הדברים לא ימנע בוז וחרפה מהיהודים. הכומר פשוצלאוו מאיעצקי Przeclaw Mojecki הוציא בשנת 1598 ספר גדול ע"ד ספורי מעשיות מרציחות כאלה, שבהם נראה קנאה והתלהבות במדה יתירה מבינה ישרה. בשנת 1636 נחתך הדין מאת הטריבונאל בלובלין על היהודי מרדכי לדונו כרוצח נפש ילד, והכהנים הכרמליטים הדפיסו את הפסק (דעקרעט) ויפיצו אותו בין העם, ובכל עת מצוא לא נמנעו לחרף ולגדף את היהודים עם עברתם. אשמה כזאת באה למשפט בבית דין הגדול בווארשא עוד בשנת 1774, ובאמצע המאה הזאת (הי"ח) תלו בווארשא צלם ילד קטן, אשר נחשב לקדוש אצל ההמונים, בחשבם, כי נרצח בידי היהודים. כן טפלו על היהודים בכל המקומות והזמנים אשמה נוראה כזאת, אשמה אשר היתה נסבת רדיפות רבות ועצומות, עד כי נאלצו לבקש מחסה ומגן נגד עלילה כללית כזאת, וזאת היא סבת נתינת הזכות המיוחדת (פריווילעגיום) ליהודים כנזכר למעלה", עכ"ל.

העתקה מפתשגן הכתב הניתן ממלך פולין אויגוסט השלישי.

אויגוסט השלישי בחסד אל מלך פולין.

הננו מודיעים בספרנו זה לכל אלה אשר להם לדעת זאת בכלל ולאיש ואיש בפרט, איך שנקרב ללשכת המשפטים (przed aktami) בלשכה שלמטה אשר לנו, האינו מאמין (יהודי) מאיר יעוועלאוויץ זקן קהלות ישראל בממלכת פולין, ויציע כתב מאושר ומקויים לספחו ולהכניסו בהכתבים הרשומים בספרי הזכרונות אשר לנו, הכתב הזה הוא מכתבי הרשות (אקטען) של שלטון העיר

לבוב, עם חתימת יד מעלת הארון סקארופקא פאדלעווסקי ותחתיו טבוע חותם הסטאראסטווא. (הכתב הזה) הוא בשלמותו וחזקתו בלי נגיעת ידי זרים ואין בו שום חשש זיוף כלל וכלל, וכה דבריו:

נעשה בארמון התחתון בלבוב ביום הששי לשבוע וחג התמורה (Przemienienie Pańskie) בשנת אלף שבע מאות ואחת עשרה, בא אל השלטון והמשפט של העיר לבוב והסטאראסטווא, האינו מאמין (היהודי) אהרן איזראעלעוויץ ראש בתי התפלה וזקן העדה מלבוב והמגרש, ויציע לפני השלטון והמשפט סעיף ידוע מן האריגינאל של זכיות (פריווילעגיום) היהודים, כתובות על קלף ונתונות מאת הוד מלכותו המלך המנוח זיגמונט השלישי מלך פולין לכל יהודי הממלכה, ואשר נתקיימו ונתאשרו אחרי כן מאת כבוד הודו המלך המנוח מיכאל הראשון ג"כ מלך פולין, וחתומות בעצם יד כבוד הוד המלך ומקויימות בח"י סעקרעטער הממלכה כבוד מעלת האדון היראנימוס פינאצצי, זעל הכתבים טבוע חותם לשכת המלך ונלוו בתור הוספה לרשימת ספרי וכתבי הרשות בווארשא ביום השלישי והחג הנקרא post Dominicam Cantate בשנת 1671, והיו גם למראה עיני בית המשפט הנוכחי, ובמעמדו נעתקו ונבדקו אח"כ הכתבים וההעתקות מגוף הספר בדברים האלה:

הסעיף העשרים ואחד.

„הננו מחליטים, כי מהיום והלאה לא יועידו למשפט שום יהודי על דברת אחד הנוצרים, אשר יאשימהו בדברים כאלה לאמר: היהודים משתמשים בדמי נוצרים או כי ישלחו יד בקדשי הדת הנוצרית. כבר יצא דבר האפיפיורים, כי חפים היהודים מפשע רב כזה, שהוא גם נגד חקי אמונתם, ועל כן אך הנוצרי אשר עוד יתעקש יטפול מעשי רצח כאלה על היהודים, מרוע לב, והננו מצוים, כי על נוצרי כזה החפץ להוכיח אשמת היהודים, עליו להביא ראיה ועדות שלשה יהודים, טובי התושבים במדינה ובעלי נכסים בממלכה, אנשים כשרים ונקיים מכל שמץ דופי, ורק אם יוכיח אז הנוצרי לעיני השמש אשמת היהודי, אז אחת דת הרוצח היהודי למות. אולם אם יבצר מאת הנוצרי להוכיח אמתת העלילה, אז יעשו לו כאשר זמם לעשות להיהודי אשר נאשם על ידו ולמות באותה מיתה בעצמה. ואם ע"י העלילה הזאת יתקוממו האצילים, התושבים או העירונים נגד היהודים לעשות בהם שפטים ושוד חמסים, אז יפלו נכסיהם (של השודדים) לאוצר המלכות שלנו. כן מחליטים אנחנו שבאם יועיד אחד מתושבי ממלכתנו את אחד היהודים למשפט ע"ד האשמה הזאת, אז אין ליהודי לעמוד רק לפני כסא משפט הוואיעוואדא לבדו אשר יהיה בימים ההם, ולא במקום אחר. ואם יקרה מקרה כזה, אשר אחד הנוצרים שלנו יתבע ערבון (Vadia) מיהודי בימי שבת ומועד, אשר אז אסור להם (להיהודים) לקחת כסף ביד וגם לנגוע בו, והנוצרי לא יחוש לקדושת הימים האלה אצל היהודים ויקח ערבונו

בחזקה ובמעשה שוד חמסים, את כלי הבית, אז משפט אחד לנוצרי כזה כגנב ורוצח, וכרוצח ידונו את דינו בבית המשפט". אחרי הספחת הכתב אל ספר זכרון כתבי הרשות, הוחזר לבעליו, אשר נתן ע"ז כתב קבלה לבית המשפט. מכתבי הרשות של העיר והסטאראסטווא לבוב.

(מקום חותם הסטאראסטא). (ניתן ע"י הגהת סקארופקא פארלעווסקי בח"י).

(נתן לקריאה ע"י גארטיצקי).

הדאקומענט הזה, אשר תוכנו ותמציתו מבוארים פה, אחרי אשר נספח אל כתבי הרשות ע"פ פקודתנו, צוינו למסור העתקתו אל הצד שיחפוץ בזה. אך גוף הכתב שתוכנו מבואר למעלה, הרשינו להשיב לבעליו, והוא (בעל הכתב) נתן כתב קבלה ללשכה של מטה אשר לנו, וליתר תוקף ועז חתם בח"י שקבל את האריגינאל בחזרה. חתימת יד האינו מאמין מאיר יעוועלאוויץ היא באותות עבריות בספר הכתבים. ליתר תוקף נטבע ע"ז חותם הממלכה.

L. S.

(מקום החותם)

כל זה נעשה ביום הששי לשבוע 18 מארץ שנת 1763, בשנת השלשים לממלכתנו.

חתום בעצם ידו, מיכאל וואדזיצקי. בישאף מפרעמישלא, משנה הקאנצלער של הממלכה.

המאמר הזה (Relatio) הוא מכבוד כהונתו הגראף מגראַנאָוו מיכל וואדזיצקי, בישאף מפרעמישלא, אפאט וכו', משנה קאנצלער של הממלכה.

יאַן סלאמינסקי סופר (Mètrykant) הממלכה וסעקרעטער של הוד מלכותו בח"י.

תוכן הכתב מספרי הזכרונות של העיר והסטאראסטווא לבוב הכולל בקרבו פרק אחד מהפריווילעגיום שנתנו ליהודי ממלכת פולין מאת כבוד הודו המלך המנוח זיגמונד השלישי מלך פולין.

אויגוסט השלישי בחסד אל מלך פולין.

הננו מודיעים בספרנו זה את כל אשר עליו לדעת בכלל ולאיש איש בפרט, איך שנקרב לבית משפט הלשכה של מטה אשר לנו האינו מאמין (היהודי) מאיר יעוועלאוויץ, הוא בעצמו, זקן קהלות היהודים בממלכת פולין, ויציע לפני ספר זכרון כתבי הרשות העתקת המכתב המבואר למטה משפת איטלקית לשפת רומית, עם התעודה שההעתקה היא נאמנה, חתומה בכתב יד וטבועה בחותם כבוד מעלת יועצנו קארל דע שמידט, בדברים האלה:

מרומא לווארשא נכתב ביום 9˝ פעברואר שנת 1760. למעלת כבוד קדושת כהונתו ציר ממשלת האפיפיור מאת הקארדינאל קארסיני.

המכתב הנוכחי הנמצא בידי היהודי יליד פולין יעקב ילק, הוא היהודי אשר נסע לרומא בשנת 1758 בימי ממלכת וכהונת האפיפיור בענעדיקט XIV להפיל תחנתו בעד יהודי פולין, לבקש מחסה ומגן בעדם מממשלת קדושת כהונתו, נגד הלחץ (לדבריהם) ורדיפות הנפש והרכוש אשר ישאו ויסבלו מאת הנוצרים, עול גדול יעשה להם, אם ההמונים החשוכים (pospólstwo) מעוללים עליהם עלילות רצח בשקר ויאמרו, כי יערבו במצה של פסח דמי אדם וביחוד דמי נוצרים. כבוד הוד קדושתו האפיפיור המושל עתה ליושר והצלחה קלעמענס השלשה עשר, עבר בעין בקורת על הענין הזה ויעמיק בחריצות יתירה ונפלאה ובשקידה רבה, כאשר נודעתי מפי האפיפיור בכבודו ובעצמו. ואחרי כל אלה צוה הוד קדושתו להודיע בשמו, כי יחזיק טובה להממלאים רצונו ועושים דבר המסכים לחפצו, אם כבוד כהונתך יהיה למגן בעד היהודי י ע ק ב י ל ק, לבל תאונה לו כל רעה בשובו לארצו, לבל יתגוללו ויתנפלו עליו ביחוד, אלה אבירי הלב אשר יבקשו לו תואנה בגלל דרשו עזר מכסא האפיפיור ברומא. נחוץ למצוא עצה לשום הענין למישור, ולהסביר לאלה אשר להם לדעת זאת, כי להגן בכל מאמצי כחם בעד נושא המכתב הזה ולסוכך בעדו למען יהיה שלו בטוח ושאנן מפחד רע, הוא דבר חסד וצדקה שיצא מאת הוד קדושת אדוננו האפיפיור.

בשם ה׳ הנני מברכך ברוב שלום.

התעודה נכתבה בנוסח הזה.

אני הח״מ מעיד כי העתקת המכתב הזה היא מלה במלה משפת איטלקית לרומית ומסכמת עצהיו״ט עם גוף הכתב שנתן מכבוד קדושת הקרדינאל קארסיני אל כבוד קדושתו ציר האפיפיור בממלכת פולין ביום 9 פעברואר 1760, ואשר מסר הוא (הציר) למעלת כבוד הגראף בריהל אחרי הפקודה הזאת ולהמליץ לפניו בעד היהודים הגרים בפולין. וליתר אמון ובטחון חתמתי בעצם ידי. קארל שמידט יועץ הוד מלכותו המלך יר״ה.

המכתב הרשום למעלה הרשינו לספחו ולהכניסו לספרי זכרון כתבי הממלכה, למסור את ההעתקה אל כל אשר יחפוץ בזה, ולהשיב את ההעתקה הנוכחית אל האיש אשר הציע אותה (יעוועלאוויץ), אשר קבל בחזרה ונתן ע״ז כתב קבלה ללשכה שלמטה אשר לנו. וליתר אמון ובטחון חתם בעצם ידו. חתימת יד האינו מאמין מ א י ר י ע ו ו ע ל א ו ו י ץ בספרי כתבי הרשות היא בכתב עברי. וליתר תוקף ועז נטבע על זה הותם הממלכה.

(מקום החותם)

נעשה בווארשא ביום הששי לשבוע בימי הצום אשר בחדש מארץ שנת 1763 ושנת השלשים לממשלתנו · מיכאל וואדזיצקי בישאף מפרעמישלא ומשנה קאנצלער של הממלכה .

M. Wodzicki, E. P. P. R.

מאמר כבוד מעלת כהונתו מיכאל הגראף מגראנאווא־וואדזיצקי, בישאף מפרעמישלא וכו׳ וכו׳ ומשנה הקאנצלער אשר להממלכה .

יאַן סלאמינסקי סופר הממלכה והסעקרעטער אשר להוד מלכותו המלך .

אוינוסט השלישי בחסד אל מלך פולין .

„הננו מודיעים במכתבנו הנוכחי את כל אשר עליו לדעת זאת בכלל ולאיש איש בפרט, איך שנגש לפני בית המשפט ולשכת הסופרים של מטה אשר לנו האיש מאמין מאיר יעוועלאוויץ זקן קהלות היהודים בממלכת פולין, ויציע לספח אל ספרי זכרון לכתבי הממלכה גוף המכתב של כבוד כהונת קדושתו ציר האפיפיור בווארשא אל כבוד מעלת האדון הגראף בריהל המיניסטער היושב ראשונה בממשלת זאכסען. המכתב כתוב בשפת צרפת, נמצא בשלימות ולא חלו בו ידים, נקי מכל שמץ חשד וזיוף ונעתק לשפת רומית, וזה לשונו :

מכתב מאת כבוד קדושתו ציר האפיפיור אל מעלת הגראף בריהל .

נאמנו מאד הדברים, כי בני עם ישראל היושבים בפולין, בקשו עזר וישע מאת כסא כבוד כהונת האפיפיור נגד הרדיפות והנגישות, ואלי היתה פקודת כבוד כהונתו וקדושתו בענין הזה, ופקודתו זאת הנני ממלא ברגע הזה. ואם חפץ כבוד מעלתך להודע ע״ד רצון האב הקדוש, הנני שש. כי יש בידי להודיעך את תוכן הענין הזה: האב הקדוש ברומא חפץ מאד, כי כל המאמינים ידעו, כי ממשלת כבוד קדושתו שמה בקורתה על הראיות וההוכחות, אשר מהן יוכיחו כי היהודים לשים מצותיהם בדם אדם ועל כן ירצחו נפש עוללים של הנוצרים; והנה ראה זה מצאתי, כי אין כל ראיה מוכחת ומופת ברור שיהיה בכחם לחזק את החשד ולהראות אשמת הנענשים בעון חמור כזה אשר יטפלו עליהם ושיהיה בכחן לחייבם בדין. מזה יוצא לנו, כי אם יקר עוד מקרה, שיתן יד להאשים את היהודים, אז אין להרשיעם ע״פ הראיות החלשות כמו שבארנו, אך ע״פ ראיות נכוחות ומבררות אמתת האשמה ומעשי הרציחה בבירור גמור ע״פ חוקי הבקרת ומשפטי העדיות בכלל.

בהגישי מול כבוד תפארתך את ברכתי וכו׳.

גוף המכתב הזה הכתוב בשפת צרפת ומתורגם לרומית ונמסר להספח לספרי כתבי הממלכה, הננו לתת רשיון לקבלו, לכתבו ולמסור לכל החפץ העתקה נאמנה מכל הנאמר בו. האריגינאל עם ההעתקה הנזכרת למעלה הרשימו להשיב לאלה אשר נלקח מהם, והמקבלים יתנו כתב קבלה ללשכה שלנו, וליתר אמון ובטחון חתם בעצם ידו. התימת האינו מאמין מאיר יעוועלאוויץ היא באותות עבריות כתובות בספרי זכרון לכתבי הרשות. וליתר אמון ובטחון טבענו על הכתב חותם הממלכה.

L. S.
(מקום החותם)

נעשה בווארשא ביום הרביעי לשבוע 23 מארץ שנת 1763 ושנת השלשים לממלכתנו.

M. Wodzicki, E. P. P. R.

מאמר כבוד מעלת כהונתו הכהן מיכאל גראף מגראנאווא־ווארזיצקי. בישאף מפרעמישלא וכו׳ וכו׳, ומשנה קאנצלער הממלכה.

המכתב הנספח הזה הוא מאת כבוד קדושתו, ציר ממשלת האפיפיור אל כבוד הארון והשר גראף בריהל, לתועלת טובת היהודים היושבים בפולין. כתוב בשפת צרפת ומתורגם ללשון רומית.

העתקה ממכתב שלוח מאת כבוד השר המפקח על עניני האמונות האחרות (מלבד הפראוואסלאווית) בממלכה, אל שר הפלך בגראדנא.

בדבר החשד על היהודים, כי יערבו דמי נוצרים במצותיהם אשר יאפו על חג הפסח. הנה העלילה הכוזבה הזאת התפיאו עליהם פעמים רבות בימי ממלכת פולין, כי ממיתים המה ילדי נוצרים להשתמש בדמם, אך כל הבקורות שנעשו לרגלי הדבה הזאת לא הוכיחו אשמת היהודים, ולרגלי העלילות האלה הוציא מלך פולין זיגמונד אויגוסט כתב הדת להזהיר ולהעניש את המאשימים את היהודים לחנם בהשתמשות דמי נוצרים, אחרי כי נודע הדבר מכתבי הקדש שהיהודים ינזרו מדם, בהעת ההרשה. ביום 19 מארץ שנת 1763 כתב ציר האפיפיור בדבר עלילת הדם כדברים האלה: „לפני עת לא כבירה באה השאלה לפני כסא כבוד האפיפיור, וכאשר התחקו על שרשי האשמה הזאת בסוד האב הקדוש, ועל יסודות הדעה שהיהודים משתמשים בדמי נוצרים לצרכי אמונתם, לא מצאו ראיות והוכחות ברורות אשר יש בהן די להראות דעת כי נכונה בפי האמונה הקדומה הזאת, ואשר על פיה יוכל לחרוץ משפט ולהרשיע

את היהודים בפשע רב כזה, וע"כ לא מצא כסא האפיפיור לנכון לתת תוקף ועז להאשמות האלה.

והנה לרגלי העלילות החדשות אשר נשמעו עתה על היהודים יושבי הפלכים, שהיו מלפנים תחת ממשלת פולין ועתה נמצאים תחת שרביט ממשלת רוססיא, כי ימיתו ילדי נוצרים להשתמש בדמם. כבוד הוד הקיסר יר"ה, בשומו אל לבו, כי כל העלילות והאשמות הוכחשו ונתבטלו ע"י הבקורות שנעשו בדבר הזה בלי פניה ונטיה לאחד מן הצדדים, וע"י פקודות מיוחדות ממלכי פולין מלפנינו, הואיל כבוד הודו לפקוד עלי להודיע לכל הגובערנאטארין רצון הוד חפצו, כי מהיום והלאה לא יאשימו את היהודים בהריגת ילדי נוצרים בלי כל הוכחה וראיה, רק מפי האמונה הקדומה, שע"פ דתם המה צריכים לדם. וגם אם תקרה רציחה, אשר תתן מקום לחשוד את היהודים שידיהם היו במעשה הרצח, אז על חוקרי הדין לחקור ולדרוש ולהודע ידי מי שפכו הדם, שלא ע"פ אמונה קדומה ודעה כוזבה כי הדם נשפך לתשמישי קדושה של האמונה, והנחשדים יובאו למשפט ע"פ החוקים הקבועים והעונשים הנחתכים על כל רוצחי נפש בין יתר בני האמונות המתהלכות בארץ.

את פקודת כבוד הוד הקיסר יר"ה הנני מתכבד להודיעך בזה, אדוני שר הפלך, למען תדע לכונן את פעולתך על פיה, ובזה אתכבד וכו'.

על החתום הנסיך: אלכסנדר גאליצין ס"ט פעטערסבורג 261 № 6 מאַרץ 1817.

пріемля во вниманіе, что таковые извѣты и прежде неоднократно опровергаемы были безпристрастными слѣдствіями и Королевскими Грамотами, ВЫСОЧАЙШЕ Повелѣть мнѣ соизволилъ: объявить всѣмъ Гг. Управляющимъ Губерніями МОНАРШУЮ Волю, чтобъ впредь Евреи не были обвиняемы въ умерщвленіи христіанскихъ дѣтей безъ всякихъ уликъ, по единому предразсудку, что якобы они имѣютъ нужду въ Христіанской крови; но еслибы гдѣ случилось смертоубійство и подозрѣніе падало на Евреевъ, безъ предубѣжденія однакожъ, что они сдѣлали сіе для полученія христіанской крови, то было бы производимо слѣдствіе на законномъ основаніи по доказательствамъ, къ самому происшествію относящимся, на равнѣ съ людьми прочихъ исповѣданій, которые уличились бы въ преступленіи смертоубійства.

О таковомъ Высочайшемъ повелѣніи сообщая Вамъ, Милостивый Государь, для свѣдѣнія и надлежащаго исполненія, честь имѣю быть и проч.

Подписалъ:

Князь Александръ Голицынъ.

С.-Петербургъ,
N. 261.
6-го Марта 1817 года.

wpierw nieiednokrotnie zbijane były przez bezstronne śledztwa i przywileie Królewskie, NAYWYŻÉY Rozkazać mnie raczył: abym ogłosił wszystkim Zarządzającym Gubernijami MONARSZĄ Wolę, iżby nadal żydzi nie byli obwiniani o zabóystwo dzieci chrześcijańskich, bez wszelkiego przekonania, z samego tylko przesądu, iż iakoby oni potrzebuią krwi chrześcijańskiey; lecz w zdarzeniu popełnionego gdziekolwiek zabóystwa, gdyby podeyrzenie padało na żydów, bez poprzedniczego jednak przekonania, że oni uczynili to dla otrzymania krwi chrześcijańskiéy, śledzenie czynione bydź ma wedle praw i dowodów, do samego wypadku odnoszących się, tak, iak o ludziach innych wyznań, którzyby o występek zabóystwa przekonywanemi byli.

Takowy Najwyższy Ukaz komunikuiąc JW. WMść Panu dla wiadomości i należnego spełnienia, mam honor bydź etc.

Na Oryginale podpisano:

Xiąże Alexander Golicyn.

S.-Petersburg.
Nr. 261.
Dnia 6 Marca 1817 roku.

свъ, Грамотами своими 1564 г. Августа 9 и 1566 года Мая 20 дня, запретилъ обвинять Евреевъ, безъ всякаго основанія, въ употребленіи Христіанской крови, зная изъ доводовъ священнаго писанія, что Евреи оной не требуютъ. Въ новѣйшія же времена, именно въ 1763 году Марта 21 дня Папскій Нунцій по дѣлу евреевъ писалъ: что и въ недавномъ предъ тѣмъ времени Римскій Престолъ изслѣдовалъ всѣ основанія, на которыхъ утверждается мнѣніе, что Евреи имѣютъ надобность въ человѣческой крови, для дѣланія своихъ опрѣсноковъ; но не нашелъ довольно ясныхъ доказательствъ, которыя бы достаточны были къ утвержденію сего предразсудка противъ Евреевъ, такъ, чтобы можно было въ силу оныхъ объявить ихъ виновными въ такомъ преступленіи, и потому не призналъ правильнымъ въ подобныхъ обвиненіяхъ утверждать на семъ основаніи сужденія.

По поводу оказывающихся и нынѣ въ нѣкоторыхъ отъ Польши къ Россіи присоединенныхъ губерніяхъ извѣстовъ на Евреевъ объ умерщвленіи ими Христіанскихъ дѣтей, якобы для той же надобности, ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО,

żydów, bez wszelkich zasad o używanie krwi chrześcijańskiéy skarżonych, wiedząc z dowodów pisma świętego, że żydzi onéy nie potrzebuią. — W późnieyszych czasach, a mianowicie w roku 1763, dnia 21 Marca, Nunciusz Papieski w sprawie żydów pisał: że w niedawnym czasie Stolica Rzymska wyśledzała wszelkie zasady, na których gruntuje się opinia, że żydzi używają krwi ludzkiey do robienia mac; lecz nie znalazła dosyć jasnych i niewątpliwych dowodów, któreby dostatecznemi były stwierdzić ten przeciwko żydom przesąd, iżby można było na mocy onych uznać żydów takowego przestępstwa winnemi; dla tego więc nie uznał rzeczą w podobnych zaskarżeniach sądzenie gruntować na téy zasadzie.

Z powodu i teraz wydarzających się w niektórych od Polskiéy do Rossyi wcielonych Guberniach doniesień na żydów o zabóystwie jakoby Dzieci Chrześcijańskich na tęż samą potrzebę, JEGO IMPERATORSKA MOŚĆ, maiąc na względzie, że takowe doniesienia

Происходило въ Варшавѣ въ среду post Dominicam Passionis, т. е. 23 Марта 1763 г., Нашего же Царствованія XXX.

Działo się w Warszawie we Śrzodę *post Dominicam Passionis*, to iest dnia dwódziestego trzeciego, Miesiąca Marca, Roku 1763. Panowania zaś Naszego Roku trzydziestego.

L. S.

M. Wodzicki, B. P. P. Koronn. mp.
Relacya JW. Imci Xiędza Michała Hrabi z Granowa Wodzickiego, Biskupa Przemyskiego, Opata Czerwińskiego, Podkanclerzego Koronn.
Jan Słomiński, Metrykant Koronny, J. K. Mci Sekretarz, mp.

Oblata Listu od Nayprzewielebnieyszego w Bogu Jmci X. Nuncyusza Apostolskiego, do Wielmożnego Hrabi Brühla, w potrzebie żydów w Polszcze mieszkających, pisanego po Francuzku z wytłómaczeniem Łacińskim.

Списокъ съ Отношенія Его Сіятельства Главноуправляющаго Духовными дѣлами иностранныхъ Исповѣданій.

Къ Г. Гродненскому Гражданскому Губернатору.

По неосновательному подозрѣнію на Евреевъ, будтобы они употребляютъ въ опрѣснокахъ христіанскую кровь, неоднократно были дѣланы, во время Польскаго Правленія, на нихъ извѣты въ умерщвленіи христіанскихъ дѣтей; но производившіяся слѣдствія доносовъ сихъ не оправдывали. Бывшій Король польскій СИГИЗМУНДЪ АВГУСТЪ по таковымъ бездоказательнымъ извѣтамъ на Евре-

Kopia Odezwy JO. Xięcia Golicyna, Główno-Zarządzającego oddziałem wyznań Religijnych Zagranicznych.

Do JW. Gubernatora Cywilnego Grodzieńskiego.

Na podeyrzenia niemaiące zasady, że jakoby żydzi używają do macy krwi chrześcijańskiej, wznoszone były niejednokrotnie za Rządów Polskich na nich skargi o zabóystwo Dzieci Chrześcijan; lecz doniesień takowych śledztwa nie stwierdziły. — Król były Polski ZYGMUNT AUGUST na takowe bezdowodne zaskarżenia żydów, Przywileiami 1564 Augusta 9 i 1566 Maja 20, zabronił obwiniać

достовѣрныхъ для поддержки того обвиненія, которое на нихъ взваливаютъ, и для признанія ихъ виновными въ этомъ преступленіи. Вотъ почему въ случаѣ подобныхъ обвиненій не слѣдуетъ опирать судебнаго приговора на сказанныхъ доводахъ, а только на доказательствахъ законныхъ, вытекающихъ изъ самого дѣла, не оставляющихъ никакого сомнѣнія въ совершеніи преступленія.

Остаюсь съ глубочайшимъ почтеніемъ.

Это письмо, какъ писанное по Французски, такъ и переведенное по Латыни, per oblatam поданное, мы разрѣшили принять, вписать въ книги и вѣрное изъ него извлеченіе передать тому, кто потребуетъ; оригиналъ же вмѣстѣ съ вышесказанной копіей назадъ отдать представившему его, въ полученіи чего онъ собственноручно подписался.

Подпись невѣрнаго Меера Іевеловича по еврейски.

Для большей достовѣрности приложена коронная печать.

kryminału, który na nich teraz i z dawna wkładają, i aby przez to tego występku winnymi mogli bydź ogłoszeni. Pokazuie się ztąd, że w przypadku oskarżenia przeciwko onym uczynionego, Dekretu Sentencya nie według wspomnionych dowodów, ale według przepisania i reguł dowodów prawnych samey rzeczy tyczących się i pewność występku zarzuconego stanowiących, musiała bydź uczyniona. Z nayniższym ukłonem zostaię

Jaśnie Wielmożnego Wmć Pana etc.

Który to List tak Oryginalny po Francuzku pisany, iako i po łacinie wyłożony, tak, iak wyżey wyrażony iest, przez Oblatę podany, My do Xiąg ninieyszych przyiąć, wpisać, i z nich wiernie wypisany stronie żądaiącey autentycznie wyiąć, Oryginał zaś i Kopią wyżey wyrażoną, podaiącemu znowu nazad powrócić pozwoliliśmy, z których odebranych, i sobie powróconych, Kancellaryą Naszą kwietował, i teraz kwietuje, a dla większey wiary ręką się własną podpisał.

Podpis Niewiernego Mejera Jewelowicza Hebrayskim charakterem w Xięgach wyrażony.

Na co dla większey wiary, Pieczęć Koronna przyciśniona

сонскаго Двора, написанное на Французскомъ языкѣ, цѣлое, неповрежденное, не возбуждающее никакого подозрѣнія, а также копію съ этого письма, переведеннаго по Латыни, слѣдующаго содержанія:

Письмо Пр. Апост. Нунція при Варшавскомъ Дворѣ къ Е. С. Графу Бриллю.

Извѣстно, что еврейскій народъ, проживающій въ Польшѣ, просилъ помощи у Святой Столицы противъ преслѣдованій, которымъ они подвергаются, и я самъ по этому дѣлу получилъ предписанія отъ его Святѣйшества, которыхъ я не преминулъ представить при представившейся возможности. Такъ какъ Ваше Сіятельство желаетъ знать волю Святого Отца, я имѣю честь свобщить Вамъ ея.

Его Святѣйшество желаетъ, чтобы всѣ знали, что Святой Престолъ разсмотрѣлъ недавно всѣ доводы, на основаніи которыхъ опирается мнѣніе, будто евреи нуждаются въ христіанской крови для приготовленія прѣснаго хлѣба (маца), вслѣдствіе чего они обвиняются въ убійствѣ христіанскихъ дѣтей, и нашелъ, что нѣтъ доказательствъ достаточно ясныхъ и

szego Saskiego Ministra, Francuzkim językiem pisany, w całości będący, nienaruszony, i żadnego niemaiący podeyrzenia, także Kopię tegoż Listu po łacinie przetłómaczonego, którey słowa są takie:

List Nayprzewielebnieyszego w Bogu Imci X. Nuncyusza Apostolskiego u Dworu Warszawskiego, do Wielmożnego Jmci Pana Hrabi Brühla.

Barzo pewna iest, że naród Żydowski w Polszcze przebywaiący, przeciwko prześladowaniu, którym uciemiężony iest, od Świętey Stolicy Apostolskiey pomocy i obrony dopraszał się, i mnie samego od Świątobliwości Jego Roskazy tego interessu tyczące się zaszły, którym za podaną sposobnością, zadosyć uczynić nieomieszkałem, Gdy zaś JW. Wmć Pan chcesz bydź uwiadomiony o woli Ojca Świętego, wielce się cieszę, że Mu teraz o niey donieść mogę. Ociec Ś. pragnie, aby wszyscy wiedzieli, że Śta Stolica przetrząsnęła wszystkie dowody, na których te porozumienie zasadza się, iakoby żydzi do chleba swego przaśnego macy, krwi ludzkiey potrzebowali; i z tey przyczyny dzieci zabóycami bydź są rozumiani. Pokazało się tedy, że niema dowodów dosyć jasnych i dostatecznych na utrzymanie i dowodzenie onym tego

Подпись невѣрнаго Меера Іевеловича по еврейски.

А для большей силы это закрѣплено коронной печатью.

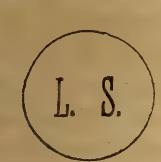
Было это въ Варшавѣ въ пятницу post Dominicam Laetare Quadragesimalem, т. е. 16 Марта 1763 г. Царствованія же Нашего XXX.

Podpis Niewiernego Mejera Jewelowicza Hebrayskim charakterem w Xięgach wyrażony.

Na co dla lepszey wiary Pieczęć Koronna jest przyłożona.

Działo się w Warszawie w Piątek *post Dominicam Laetare Quadragesimalem* Miesiąca Marca roku 1763. Panowania Naszego roku XXX.

M. Wodzicki, B. P. P. Koronn. mp.

Relacya JW. Imci Xiędza Michała Hrabi z Granowa Wodzickiego, Biskupa Przemyskiego, Opata Czerwińskiego, Podkanclerzego Koronn.

Jan Słomiński, Metrykant Koronny, J. K. Mci Sekretarz, mp.

АВГУСТЪ ТРЕТІЙ

Божіею милостью Король Польскій и пр.

Объявляемъ этимъ нашимъ письмомъ всѣмъ вообще и каждому въ отдѣльности, кому вѣдать надлежитъ: Что лично явившись передъ актами коронной метрики меньшей нашей Канцелляріи невѣрный Мееръ Іевеловичъ, Старшина еврейскаго собранія въ королевствѣ Польскомъ, представилъ для внесенія въ эти книги оригинальное письмо Пр. Апост. Нунція къ Е. С. Графу Бриллю, Первому Министру Нашего Сак-

AUGUST TRZECI

z Bożey łaski Król Polski etc.

Wiadomo czyniemy ninieyszym Listem Naszym komu o tym wiedzieć należy wszem w obec i każdemu z osobna. Iż przed Aktami Metryki Koronney Kancellaryi Naszey mniejszey stanąwszy osobiście Niewierny Mejer Jewelowicz Starszy zgromadzenia Żydowkiego w Koronie Polskiey, wniosł do Xiąg ninieyszych List Oryginalny od Nayprzewielebnieyszego Jmci X. Nuncyusza Apostolskiego, do Wielmożnego Hrabi Brühla Naypierwszego dworu Na-

что это есть дѣло милости и благочестія нашего Государя.

Желаю Вамъ вѣчнаго отъ Бога здоровія.

Свидѣтельство гласитъ такъ:

Я нижеподписавшійся свидѣтельствую, что это письмо дословно переведено съ Итальянскаго языка на Латинскій и вполнѣ согласно съ оригиналомъ, посланнымъ Пр. Кардиналомъ Корсини, Пр. Апостольскому Польскому Нунцію 9 Февраля 1760 г., который въ 1761 г. передалъ это письмо въ руки Графа Брилля, чтобы согласно предписанію поручить его опекѣ еврейскій народъ, живущій въ Польшѣ. Для большей вѣрности я подписался собственноручно.

Карлъ де-Шмидтъ, Совѣтникъ его Королевскаго Величества и пр.

Это письмо, поданное per oblatam, мы разрѣшили принять, вписать въ книги и вѣрную съ него копію отдавать тому, кто потребуетъ, предъявившему же вышеупомянутую копію опять ее возвратить, въ полученіи чего онъ собственноручно подписался.

zwątlone uspokoienie, że iest dziełem samey Łaskawości i pobożności Pana naszego.

Naydłuższego życzę od Boga zdrowia.

Świadectwa są te słowa:

„Ja niżey podpisany świadczę, że ninieyszy List słowo w słowo z Włoskiego języka na Łaciński iest wyłożony, i doskonale zgadza się z Oryginałem danym od Nayprzewielebnieyszego w Bogu Jmci X. Kardynała Korsyniego Wielmożnemu Nuncyuszowi Apostolskiemu Polskiemu dnia 9 Lutego 1760 roku. Który 1761 roku tenże List w ręce JW. Jmci Pana Hrabi Brühla oddał, ażeby według przepisania, Naród żydowski w Polszcze mieszkaiący, Jemu zalecił.

Na co dla lepszey wiary, ręką własną podpisałem.

Karol de Schmüdt J. Królewskiey Mości Konsyliarz etc.

Który to List, iak wyrażono iest, przez Oblatę podany, My do Xiąg ninieyszych przyiąć, wpisać i z nich wiernie wypisany stronie żądaiącey autentycznie oddać, tę zaś samą Kopiją podaiącemu znowu oddać pozwoliliśmy, z którey odebranej, i sobie powróconey Kancellaryą kwietował, i teraz kwietuie, i dla większey wiary ręką własną podpisał się.

лично, такъ и ихъ имущество подвергаются со стороны Христіанъ. Имъ оказывается великая несправедливость, если народъ, на основаніи ложнаго мнѣнія, будто евреи примѣшиваютъ къ прѣсному хлѣбу человѣческую кровь, особенно христіанскую, обвиняетъ ихъ въ убійствѣ.

Царствующій нынѣ счастливо Папа Климентъ XIII много прилагалъ старанія для разъясненія этого дѣла, о чемъ Вы получите извѣстіе въ свое время. Теперь его Святѣйшество повелѣлъ мнѣ объявить Вамъ то, что Ему будетъ очень пріятно и вполнѣ согласно съ Его волею, если Ваша милость окажетъ вышеупомянутому Іакову Іельку всякаго рода защиту, чтобы онъ, возвратясь домой, не испыталъ никакихъ непріятностей, особенно со стороны тѣхъ людей, которые, по Вашему усмотрѣнію, могутъ быть недовольны тѣмъ, что искалъ защиту въ Столицѣ. Нужно изыскивать особыя средства для того, чтобы дѣло пошло легче; слѣдуетъ это выяснить тѣмъ, отъ которыхъ это дѣло зависитъ, а предъявителю сего письма слѣдуетъ дать сильную защиту, чтобы онъ убѣдился, что онъ пользуется личной безопасностью и невозмутимымъ спокойствіемъ и

fortunach także od Chrześcian doznanego, uwolnieni byli! Dzieje się wielka im krzywda, gdy pospólstwo ich o zabóystwo oskarża fałszywym wsparci udaniem, jakoby żydzi do chleba przaśnego krwi ludzkiey osobliwie Chrześciańskiey przymieszać zwykli.

Teraz szczęśliwie Panujący Najwyższy Papież Clemens XIII. w dokładnym przetrząśnieniu tey sprawy, wszelkiey przyłożył pilności, jak rostropność i dowcip Jego, i wielkość wyciąga rzeczy. O czym za inną sposobnością osobliwa Wielmożnego Wci Pana dóydzie wiadomość. To tylko Jego Świątobliwość oznaymić rozkazała, że wdzięczna Mu rzecz będzie, i z wolą zgadzająca się, aby Wasz Mość wyżey wyrażonemu Jakóbowi Jelkowi wszelką skuteczną wyświadczył obronę, ażeby do oyczyzny powracający, żadnych przykrości i napaści nie miał, osobliwie od tych, którychby Wasz Mość bydź rozumiał zawziętego serca za to, że do obrony Stolicy udał się. Potrzeba zgodnych szukać śrzodków, ażeby rzecz łatwiey poszła; trzeba objaśnić tych, od których o tym należy, i mocną dać obronę ninieyszy List przynoszącemu, aby poznał, że własne bezpieczeństwo otrzymał, i nie-

этомъ вѣдать слѣдуетъ: Что явившись лично передъ актами коронной метрики меньшей Нашей канцеляріи невѣрный Мееръ Іевеловичъ, Старшина еврейскаго собранія въ королевствѣ Польскомъ, внесъ въ эти книги копію нижеслѣдующаго письма, переведеннаго съ Итальянскаго языка на Латинскій, со свидѣтельствомъ, что это письмо вѣрно переведено, подписомъ и печатью благороднаго Совѣтника Нашего Карла де Шмидта снабжено, слѣдующаго содержанія:

Письмо Кардинала Корсини къ Папскому Нунцію Висконти.

Изъ Рима писано въ Варшаву 1760 г. 9 Февраля.

Свѣтлѣйшему и Преподобнѣйшему Нунцію апостольской столицы.

Кардиналъ Корсини.

Предъявитель сего письма Іаковъ Іелекъ еврей, родомъ изъ Польши, есть тотъ самый, который прежде въ 1758 г. еще въ царствованіе Папы Бенедикта XIV, пріѣхалъ въ Римъ, чтобы отъ имени евреевъ, живущихъ въ царствѣ Польскомъ, исходатайствовать милостивую защиту отъ апостольской столицы, которая освободила бы евреевъ отъ угнетенія, которому, какъ они

demu z osobna. Iż przed Aktami Metryki Koronney Kancellaryi Naszey mnieyszey stanąwszy osobiście niewierny Mejer Jewelowicz Starszy zgromadzenia żydowskiego w Królestwie Polskim, wniosł do xiąg niniejszych kopiją Listu niżey wyrażonego, z Włoskiego języka na Łaciński wyłożonego, ze świadectwem: że wiernie tenże List przetłómaczony, podpisany i pieczęcią Urodzonego *Karola de Schmidt* Konsyliarza Naszego, etc. naznaczony, w tych słowach:

List JO. Jmci X. Kardynała Korsyniego, do JW. Jmci X. Visconti, S. Stolicy Apostolskiey Nuncyusza.

Z Rzymu do Warszawy pisany dnia 9 Lutego 1760 roku.

Wielmożnemu i Nayprzewielebnieyszemu w Bogu Nuncyuszowi Stolicy Apostolskiey.

Kardynał Korsyni.

Niniejszy List pokazujący Jakób Jelek żyd rodem z Polski, tenże sam jest, który przedtym roku 1758, za panowania jeszcze Naywyższego Papieża Benedykta XIV, do Rzymu przyjechał, na ubłaganie imieniem żydów w Polszcze mieszkających, łaskawey od Stolicy Apostolskiey obrony, którąby zasłonieni żydzi, od nieznośnego (jak powiadają) uciemiężenia, nie tylko na osobach, ale i na

тамъ сказанно, per oblatam поданный, Мы разрѣшили внести въ книги, вписать, и вѣрное извлеченіе изъ нихъ передать требующей сторонѣ. Оригинальный же документъ Мы разрѣшили отдать представившему его, въ чемъ онъ и росписался.

Подпись невѣрнаго Меера Іеѣеловича значится въ книгахъ еврейскими буквами.

А для большей силы это закрѣплено коронной печатью.

Было это въ пятницу post Dominicam Laetare Quadragesimalem, т. е. 16 Марта 1763 г. Царствованія же Нашего XXX.

per Oblatam podany. My do Xiąg ninieyszych przyiąć, wpisać i z nichże wiernie wyięty, stronie żądaiącey autentycznie podać. Oryginalny zaś wyżéy wyrażony Extrakt podaiącemu oddać pozwoliliśmy, z którego odebranego Kancellaryę kwietował, i teraz kwietuje, i dla wiary ręką się własną podpisał.

Podpis Niewiernego Mejera Jewelowicza Hebrajskim charakterem w Xięgach wyrażony.

A dla większey wagi, Pieczęć Koronna iest przyciśniona.

Działo się w Piątek *post Dominicam Laetare Quadragesimalem*, to iest dnia 18 Miesiąca Marca, Roku Pańskiego 1763. Panowania Naszego Roku XXX.

M. Wodzicki, B. P. P. Koronn. mp.

Relacya JW. Imci Xiędza Michała Hrabi z Granowa Wodzickiego, Biskupa Przemyskiego, Opata Czerwińskiego, Podkanclerzego Koronn. Jan Słomiński, Metrykant Koronny, J. K. Mci Sekretarz, mp.

Oblata Extractus Authentici z Xiąg Grodzkich Lwowskich wypisanego Punktu pewnego Przywileju, przez Nayjaśniejszego niegdyś Zygmunta III, Króla Polskiego, żydom w Królestwie mieszkaiącym danego.

АВГУСТЪ ТРЕТІЙ

Божіею милостью Король Польскій и пр.

Симъ нашимъ письмомъ объявляемъ всѣмъ вообще и каждому въ отдѣльности, кому объ

AUGUST TRZECI

z Bożey łaski Król Polski etc.

Wiadomo czyniemy ninieyszym Listem Naszym komu o tym wiedzieć należy wszem w obec i każ-

судъ, то мы постановляемъ также и то, что этотъ еврей не долженъ отвѣчать передъ какимъ бы то ни было судьей, а передъ Воеводой своего времени, и не гдѣ либо въ другомъ мѣстѣ. Еслибы случилось, что кто либо изъ Нашихъ христіанъ желаетъ получить слѣдуемыя ему отъ еврея vadia въ субботу или въ иные праздники, въ которые евреямъ нельзя брать въ руки денегъ, ни даже прикоснуться къ нимъ, и христіанинъ, мало обращающій вниманія на ихъ праздники, какъ бы они важны ни были, желая получить vadia, дерзко и насильно взялъ бы еврейскія вещи, получая свои vadia, такой христіанинъ не долженъ быть иначе судимъ, только какъ убійца и воръ, съ которымъ судъ долженъ поступить какъ съ воромъ и убійцей.

По внесеніи этого пункта въ книги, представившій оригиналъ опять его получилъ и въ полученіи его отъ Управленія росписался.

Извлечено изъ львовскихъ судебныхъ старостиныхъ книгъ.

(Мѣсто Старостиной печати.)

Пересмотрѣлъ Скорупка Падлевскій.

Прочиталъ Горницкій.

Этотъ то документъ, authentice (вѣрно) извлеченный и, какъ

to postanawiamy, że ten żyd nie ma przed iakimkolwiek Sędzią odpowiadać, tylko przed Wojewodą, któryby na ten czas był, a nie gdzie indziey; chociażby się trafiło, że który z Chrześcian Naszych chciałby odebrać *vadia* od żyda należące, w Szabas, lub w inne Święta, w które nie godzi im się pieniędzy do rąk brać ani dotykać, a Chrześcianin mniey dbaiący na Święto ich, jakiebykolwiek było, chcąc odebrać *vadia*, zuchwale i gwałtownie zabrałby żydowskie sprzęty, vadia odbieraiąc, taki Chrześcianin inaczey sądzony bydź nie ma, tylko jako zbóyca i złodziey, z którym jako ze złodziejem i zbóycą Sąd sobie postąpić ma.

Po którego do Xiąg przyięciu Oryginał tenże oddaiący, znowu do siebie odebrał, i z odebranego i sobie powróconego Urząd ninieyszy kwietował.

Z Aktów Grodzkich Starościńskich Lwowskich wyjęto.

(Mieysce pieczęci Starościńskiey.)

Dał korrektę Skorupka Padlewski, mp.

Dał Lektę Gornicki.

Który to Dokument authentice extractus tak, iak wyrażono iest.

христіанской церкви; Папскіе Декреты Иннокентія и приговоры суда утверждаютъ, что евреи нисколько не виновны въ этихъ преступленіяхъ, что это противно ихъ закону. А еслибы какой либо христіанинъ по своему упорству и злости обвинялъ кого либо изъ евреевъ въ такомъ преступленіи, то мы даемъ ему такое право и позволяемъ, чтобы такой христіанинъ, ежели захочетъ доказать (преступленіе) и непремѣнно достигнуть своей цѣли, то долженъ представить трехъ евреевъ, людей хорошихъ, владѣющихъ собственностію въ Нашемъ королевствѣ, пользующихся доброй славой и твердыхъ въ вѣрѣ; и такъ еслибы съ помощію такого свидѣтельства христіанинъ доказалъ противъ еврея, то тогда еврей этотъ подлежитъ лишенію жизни; если же христіанинъ не приведетъ такихъ свидѣтелей, то онъ самъ долженъ будетъ погибнуть тою же смертію, къ которой приговорили бы еврея. А ежелибы за подобныя обвиненія дворянство, земскіе владѣльцы или мѣщане Нашего королевства безъ суда производили бы насилія надъ евреями, то ихъ имѣнія отобраны будутъ въ Нашу королевскую казну. А ежели бы ктонибудь изъ обывателей Нашего королевства, позвалъ еврея въ

ściola Chrześciańskiego; ztąd Dekreta Papieskie Innocencyusza i Prawa opowiadaią: że w takich rzeczach żydzi wcale nie są winni, że to iest przeciwko prawu Ich. A jeżeliby który Chrześcianin swoim uporem i złością, którego z żydów o taki występek oskarżał, tedy onemu takie Prawo daiemy i pozwalamy, że taki Chrześcianin, ieżeliby chciał dowodzić, probować, i swoiey dokonać rzeczy, tedy powinien dowodzić z trzema żydami, dobrymi, maiącymi possessyą w Królestwie Naszym, i którzyby nie byli w sławie swey zniszczeni, i w wierze poruszeni; i tak ieżeliby takim świadectwem Chrześcianin dowiódł przeciwko żydowi, w ten czas ten żyd będzie winien śmierci, i utracenia życia, a ieżeliby takowego świadectwa Chrześcianin nie przyprowadził, i przeciwko żydowi dokazać nie mógł, tedy sam tą śmiercią zginąć powinien, na którą żyd miał bydź skazany. A ieżeliby za takie rzeczy Szlachta, Obywatele, albo Mieszczanie Królestwa Naszego tym żydom naszym gwałt czynili, Prawem ich nie przekonawszy, tedy Dobra ich na Komorę Naszą Królewską *cedere* maią etc. A jeżeliby kto z obywatelów Królestwa Naszego którego z żydów zapozwał, także i

книгъ явился невѣрный Ааронъ Израиловичъ, главный синагогальный синдикъ, какъ города, такъ и предмѣстія Львова, представилъ для внесенія въ эти акты извѣстный пунктъ въ пользу львовскихъ евреевъ изъ оригинала Привиллегіи на пергаминѣ, данной Его Величествомъ блаж. памяти Сигизмундомъ III, королемъ Польскимъ, всѣмъ евреямъ, находящимся въ Польскомъ королевствѣ, одобренной и утвержденной во всѣхъ пунктахъ Его Величествомъ Михаиломъ Первымъ, также Польскимъ Королемъ, подписанной рукою Секретаря того же Высокороднаго польскаго короля, благороднаго Іеронима Пиноція, закрѣпленной кабинетной печатью, внесенной въ Варшавскія книги во Вторникъ post Dominicam Cantate 1671 года, представленной per oblatam, показанной въ Управленіи этимъ отдающимъ, въ присутствіи того же Управленія переписанной и сравненной съ оригиналомъ, слѣдующаго содержанія:

Пунктъ Двадцать первый.

Постановляемъ также, чтобы отъ сихъ поръ никакой еврей не обвинялся никакимъ христіаниномъ, утверждающимъ, что евреи имѣютъ нужду въ употребленіи христіанской крови, или таинствъ

Lwowskich osobiście przychodzący Niewierny Aaron Izraelowicz Generalny Synagog tak Miasta, iako i Przedmieścia Lwowskiego Sendyk, zaniósł do tegoż Urzędu i do Xiąg podał Punkt pewny na stronę żydów Lwowskich z Oryginału Przywileju na pargaminie danego, przez niegdy Nayjaśnieyszego ś. p. Zygmunta III, Króla Polskiego, żydom wszystkim w Królestwie będącym, przez Nayjaśnieyszego zaś Michała Pierwszego, także Króla Polskiego, we wszystkich puntkach aprobowany, potwierdzony, Ręką tegoz Nayjaśnieyszego Króla Polskiego, i Urodzonego Hieronima Pinocego J. K. Mci Sekretarza podpisany, i Pieczęcią Gabinetową Obwarowany, i do Xiąg Warszawskich we Wtorek *post Dominicam Cantate* Roku 1671 przez Oblatę podany, przed Urzędem ninieyszym przez tegoż oddaiącego pokazany, w przytomności tegoż Urzędu przepisany, i z Oryginałem konfrontowany, w tych słowach:

Punkt Dwódziesty Pierwszy.

Także postanawiamy, aby odtąd żaden żyd nie był oskarżany od żadnego Chrześcianina, mówiącego w tey rzeczy tak: że żydzi z potrzeby zażywaią Krwie Chrześciańskiey, lub Sakramentu Ko-

Praesens Oblata Literarum Introcontent ad Personalem Oblationem Generosi Boguslaij Stokowski suscepta et ingrossata cujus Originale alias Extractus eidem offerenti praevia Officii Praesent. quietatione est extraditum, in cujus fidem me subscribo.

A. Puchała VR. Triss et Castr. Vars.

АВГУСТЪ ТРЕТІЙ

Божіею милостью Король Польскій и пр.

Объявляемъ этимъ нашимъ письмомъ всѣмъ вообще и каждому въ особенности, кому вѣдать надлежитъ: Что явившійся лично предъ Актами Метрики коронной нашей меньшей канцелляріи невѣрный Мееръ Іевелевичъ, старшина еврейскаго собранія въ королевствѣ Польскомъ, представилъ для внесенія въ эти акты документъ, взятый authentice (достовѣрно) изъ Львовскихъ судебныхъ актовъ, подписанный рукой благороднаго Скорупка Падлевскаго и закрѣпленный Старостиной печатью, въ цѣлости своей ненарушенный, прочный и отъ всякаго подозрѣнія свободный, который гласитъ такъ:

„Происходило въ нисшемъ львовскомъ замкѣ въ пятницу въ самый день Преображенія Господня тысяча семьсотъ одинадцатаго года. Въ управленіе и помѣщеніе Старостинныхъ львовскихъ

AUGUST TRZECI

z Bożej łaski Król Polski etc.

Wiadomo czyniemy niniejszym pisaniem Naszym wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż przed Aktami Metryki Koronney Kancellaryi Naszey mnieyszey stanąwszy osobiście Niewierny Mejer Jewelowicz starszy zgromadzenia Żydowskiego w Królestwie Polskim, wniósł do Xsiąg binieyszych Dokument wyięty authentice z Aktów Grodzkich Lwowskich, Ręką Urodz. Skorupki Padlewskiego podpisany, i pieczęcią Starościńską obwarowany w swey całości nie naruszony, trwały i od wszelkiego wolny podeyrzenia, w te słowa:

„Działo się w Zamku niższym Lwowskim w piątek w sam Dzień Przemienienia Pańskiego, Roku Tysiąc siedmset jedynastego. Do Urzędu i Xiąg znieyszych Grodzkich Starościńskich

tioni huic conciliandam, quae contra eos ab antiquo tempore obtinuit et adhuc obtinet, eo quidem effectu ut ex probationum earum fundamento Judaei hujus criminis rei declarari possent. Patet exinde in casu accusationum contra eos prolatarum condemnationis sententiam non secundum praedicta fundamenta sed juxta praescriptum et Normam probationum legalium, quae rem ipsam concernunt et certitudinem criminum quae imputantur, constituunt, ferendam esse. Summa cum veneratione permaneo Illustrissime Comes Excellentiae Vestrae servus observantissimus. Quas ejusmodi Literas tam Originales Gallice scriptas, quam latine interpretatas, sic ut praemissum est per oblatam porrectas Nos ad Acta praesentia suscipi, inscribi, et ex iisdem fideliter descriptas Parti postulanti Authentice extradi, Originale vero et Copiam supra scriptam offerenti rursus restitui permisimus, de quibus receptis sibique restitutis Cancellariam Nostram quietavit, quietatque praesentibus et pro majori fide manu propria se subscripsit. Subscriptio infidelis Mejer Jewelowicz Haebraico Charactere in Actis expressa. In quorum fidem Sigillum Regni est appressum. Actum Varsaviae Feria Quarta post Dominicam Passionis proxima Die scilicet Vigesima Tertia Mensis Martii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Tertio. Regni vero Nostri Anno XXX.

M. Wodzicki, E. P. P. R.

L. S.

Relatio Illustrissimi Excellentissimi et Reverendissimi Domini Michaelis Comitis de Granow Wodzicki Episcopi Premysliensis, Abbatis Commendatarii Cervennesis et Clarae Tumbae Procancellarii Regni.

Joannes Słomiński, M. R. Praefectus, S. R. Maj. Secretar. mpr.

Oblata Literarum a Reverendissimo Domino Nuntio Apostolico ad Magnificum Comitem Brühl in negotio Judaeorum in Polonia permanentium, scriptarum Gallice cum interpret. latina.

Actis praesentibus Castrens. Capitanealibus Varsavien. Feria Tertia post Dominicam Misericordiae proxima, Anno Domini 1763.

tous les fondements sur les quels est appuyée l'opinion, que les Juifs aïent besoin du sang humain pour faire àzime, et que pour ça ils soient coupables des homicides d'enfants Chretiens, on a reconnû qu'il n'y a point des preuves asses claires, et sûres qui sufficent à faire valoir la prevention, qu'on a eû, et l'on a present contre çeux, de facon, qu'on puisse en vigueur d'icelles les declarer coupables de semblables crimes. C'est pour çà que dans le cas des pareilles accusations l'on ne doit pas appuyer le jugement sur les dits fondements mais aux preuves Legales, qui peuvent regarder l'affaire et rendre certain le crime qu'on leur impute. Je demeure avec le plus parfait respect, Monsieur de Votre Excellence le tres humble et tres obeissant Serviteur. A. E. Archeveque d'Ephese Nonce Apostol. à Varsovie le 21 Mars 1763.

Foris in cooporta Sigillo Ejusdem Reverendissimi D. Nuntii munita-subscriptio talis:

A son Excellence

Monsieur le Comte de Brühl Premier Ministre de Sa Majesté.

Copiae verò ex iisdem Originalibus Literis latine translatae tenor talis:

Literae Reverendissimi et Excellentissimi Nuntii Apostolici in Aula Varsaviensi ad Illustrissimum et Excellentissimum Dominum Comitem de Brühl.

Certissimum est Judaicam Nationem in Polonia subsistentem contra persecutiones, quibus affligitur, Sanctissimae sedis Auxilium et Protectionem implorasse, et mihi ipsi a sanctitate sua mandata hoc negotium concernentia transmissa fuere, quibus occasione data satisfacere non intermisi. Cum vero Excellentia Vestra de intentione Sanctissimi Patris edoceri desideret, summopere gaudeo eandem ipsi protinus communicare posse. Sanctissimus Pater innotescere cupit universis Sacram sedem examinasse fundamenta omnia quibus opinio innititur, acsi Judaei ad azymorum suorum compositionem sangvine humano opus habeant, et quod ex hoc suppositio Infanticidiorum rei censeri debeant. Repertum fuit non extare probationes satis evidentes et sufficientes ad validitatem praeven-

now Wodzicki Episcopi Premysliensis, Abbatis Commendatarii Cervensis et Clarae Tumbae Procancellarii Regni.

Joannes Słomiński, M. R. Praefectus, S. R. Maj. Secretar. mpr.

Oblata Copiae Attestatae Literarum in negotio Judaeorum in Polonia degentium ab Eminentissimo Domino Cardinali Corsini ad Reverendissimum Dominum Visconti Nuntium Apostolicum scriptarum ex Originali Italico idiomate in Latinum interpretarum.

AUGUSTUS TERTIUS

Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque. Nec non Haereditarius Dux Saxoniae et Princeps Elector.

Significamus praesentibus Literis Nostris quorum interest Universis et singulis, quod coram Actis Metrices Regni Cancellariae Nostrae Minoris comparens personaliter infidelis Mejer Jewelowicz Senior Caetus Judaici in Regno Poloniae, obtulit ad acticandum, Actisque praesentibus ingrossandum Literas Originales a Reverendissimo Domino Nuntio Apostolico ad Magnificum Comitem Brühl Primarium et intimum Aulae Nostrae Saxonicae Ministrum Gallico idiomate scriptas sanas, salvas et omni suspicione carentes, tum Copiam earundem Literarum latine interpretatarum, quarum quidem Literarum Originalium tenor sequitur estque talis:

Monsieur! Il est certain que la Nation Juive de ce Païs ont recourûs au saint Siege pour être protegé contre les persecutions, qu'ils essuient, et même sur ce propos j'ai reçu des ordres de sa Sainteté que je n'ai pas manqué de suivre quand l'occasion s'en est donnée. Comme Votre Excellence desire d'être informée des intentions du saint Père, je me fais un honneur de les lui communiquer. Sa Sainteté veut bien que l'on sâche, comme ayant dernierement le saint Siege examiné

omnem efficatiorem compertiatur assistentiam, nc in Patriam redux vexationes et molestias experiatur ab iis praesertim quos suspicari posset Dominatio Vestra aegro ferre animo, quod ad sedis Apostolicae protectionem confugerit. Sunt haec suprema jussa Pontificia, ad quae executioni danda in gravioribus exhibitam saepe prudentiam impensam velim. Sunt congrua requirenda media, ut res facilior evadat, instruendi illi, ad quos de his spectat, et seria offerenda Protectio praesentium Latori, quibus agnoscat, propriam securitatem adeptus et indefessam tranquillitatem solius Clementiae et pietatis Domini Nostri opus esse. Perennem a Deo apprecor incolumitatem. Attestationis tenor. Ego infra scriptus testor praesentes Literas de Verbo ad Verbum translatas esse ab idiomate Italico in Latinum et perfecte congruere cum Originalibus datis ab Eminentissimo Cardinali Corsini Excellentissimo Nuntio Apostolico Poloniae sub 9. Februarii 1760. qui de Anno 1761. has easdem Literas in manus Illustrissimi et Excellentissimi Comitis de Brühl tradidit, ut juxta ei praescripta Nationem Judaicam in Polonia degentem ei commendaret. In quorum fidem manu propria subscripsi. Varsaviae Die 11ma Martii 1763. Carolus de Schmidt Sacrae Regiae Majestatis Consiliarius Intimus Belli. (L. S.) Quas quidem Literas sic ut praemissum est, per oblatam porrectas, Nos ad Acta praesentia suscipi, inscribi, et ex iisdem fideliter descriptas Parti postulanti authentice extradi, ipsam vero eandem Copiam offerenti rursus restitui permisimus, de qua recepta sibique restituta Cancellariam quietavit, quietatque praesentibus, et pro majori fide manu propria se subscripsit. Subscriptio infidelis Mejer Jewelewicz Haebraico Charactere in Actis expressa. In quorum fidem Sigillum Regni est appressum. Actum Varsaviae Feria Sexta post Dominicam Laetare Quadragesimalem proxima Die scilicet Decima Octava Mensis Martii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo tertio, Regni vero Nostri Anno XXX.

L. S.

M. Wodzicki, E. P. P. R.

Relatio Illustrissimi Excellentissimi et Reverendissimi Domini Michaelis Comitis de Gra-

AUGUSTUS TERTIUS

Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque. Nec non Haereditarius Dux Saxoniae, Princeps et Elector.

Significamus praesentibus Literis Nostris quorum interest Universis et singulis. Quod coram Actis Metrices Regni Cancellariae Nostrae minoris comparens personaliter infidelis Mejer Jewelowicz Senior Caetus Judaici in Regno Poloniae, obtulit ad acticandum, Actisque praesentibus inscribendum Copiam Literarum infra scriptarum ex Italico idiomate in latinum transversarum cum attestatione super fideli earundem interpretatione, subscriptione et Sigillo Generosi Caroli de Schmidt intimi Consiliarii Nostri Bellici consignatam tenoris sequentis: Epistola Eminentissimi Domini Cardinalis Corsini, Excellentissimo Domino Visconti Sacrae Apostolicae Sedis Nuntio Roma Varsaviam scripta 9 Februarii Anno 1760. Admodum Illustri et Reverendissimo Domino Nuntio Sedis Apostolicae, Cardinalis Corsini S. Praesentium exhibitor Jacobus Jelek Judaeus natione Polonus idem est, qui jam Anno 1758, Regnante adhuc Summo Pontifice Benedicto XIV. Romam se transtulit, ad imploranda nomine Judaeorum in Polonia degentium, clementis Sanctae sedis auspicia, quibus protecti deinceps Judaei ab intolerabili, uti narrant, oppressione, non in personis tantum sed in facultatibus etiam a Christianis experta, liberarentur. Fit illis frequens injuria, cum à Plebe homicidii rei accusantur, falsa innixi opinioni, quod in Azymorum confectione humanum et praecipue Christianum adhibere sangvinem soleant. Hodie feliciter Regnans Summus Pontifex Clemens XIII. in diligentibus perquisitionibus hujus Causae nullam omisit attentionem, uti et sagacitati prudentiaeque suae et rei gravitati convenit, de quibus alia occassione secretiores Illustri Dominationi Vestrae pervenient notitiae. Id solum sua Sanctitas hisce referri jussit, rem sibi gratam et intentioni congruam fore, ut Dominatio Vestra supra citato Jacobo Jelek

invadiata in ipsorum Judaeorum die Festo Sabbatho, aut in ipsorum aliquo Festo, in quibus Festis ipsi Judaei non essent ausi tangere pecunias pro vadiis eximendis et pecuniam eandem tolerare, et Christianus non curans tale Festum eorum quodcunque sit, volens rehabere suum vadium temerarie et per violentiam raptis Judaeorum habitaculis et abstulerit praedictum vadium, talis Christianus non alio modo judicari debet, nisi ut Praedo et Fur, prout jurisdictio exigit super Furem et Praedonem. Post cujus ingrossationem Originale exemplar idem offerens rursus ad se recepit, et de recepto sibique restituto Officium praesens quietavit. Ex Actis Castrens. Capitaneal. Leopoliens. extradit (Locus Sigilli, Capitanealis), Correxi Skorupka Padlewski mp. Lectum cum Actis per Gornicki. Quas quidem Literas Extractus Authentici sicut praemissum per oblatam porrectas, nos ad Acta praesentia suscipi, inscribi, et ex iisdem fideliter descriptas Parti postulanti Authentice extradi. Originalem vero supra scriptum Extractum offerenti restitui permisimus, de quo recepto Cancellariam quietavit, quietatque praesentibus et pro majori fide manu propria se subscripsit. Subscriptio infidelis Mejer Jewelowicz Haebraico Charactere in Actis expressa. In quorum fidem Sigillum Regni est appressum. Actum Varsaviae Feriâ Sextâ post Dominicam Laetare Quadragesimalem proxima Die scilicet Decima Octava Mensis Martii, Anno Domini Millesimo septingentesimo sexagesimo tertio, Regni vero Nostri Anno XXX.

M. Wodzicki, E. P. P. R.

L. S.

Relatio Illustrissimi Excellentissimi et Reverendissimi Domini Michaelis Comitis de Granow Wodzicki Episcopi Premysliensis, Abbatis Commendatarii Cervensis et Clarae Tumbae Procancellarii Regni.

Joannes Słomiński, M. R. Praefectus, S. R. Maj. Secretar. mpr.

Oblata Extractus Authentici ex Axtis Castrens. Leopoliens. descripti puncti certi Privilegii per Serenissimum olim Sigismundum Tertium Regem Poloniae, Judaeis intra Regnum commanentibus collati.

Poloniae, ac Generosi Hieronymi Pinocii Sacrae Regiae Majestatis Secretarii subscriptis, et Sigillo Pensili in Teca laminea existenti communitis, et ad Acta Castrensia Varsaviensia Feria Tertia post Dominicam Cantate proxima Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo per oblatam porrectis, coram Officio praesenti per eundem offerentem reproductis, in praesentia ejusdem Officii transcriptis et cum Originali confrontatis: tenoris sequentis Punctum Vigesimum primum: item statuimus ne de caetero aliquis Judaeus inculpandus ab aliquo Christiano pro tali re sic dicente: Quod ipsi Judaei de necessitate uterentur sangvine Christianarum Animarum, vel Sacramento Ecclesiae Christianorum, ex quo statuta Papae Innocentii et Constitutiones edocent: Quod in talibus rebus non sunt culpabiles, quod hoc est contra legem ipsorum, et si aliquis Christianus sua temeritate, alias *upornością*, aliquem Judaeum pro talibus rebus inculpaverit, alias *obwiniłby*, tunc ejus jus tale damus et concedimus, quod talis Christianus si voluerit adducere et probare, et hanc suam rem finire, tunc debet probare cum tribus Judaeis bonis et possessionatis in Regno Nostro, qui in sua humanitate non essent infames et Fide essent immobiles, et quorum Christiani qui etiam essent bene possessionati in Regno Nostro in suaque humanitate non essent infames et Fide in sua immobiles, alias *nieporuszeni*. Et si hujusmodi Testimonio Christianus probaverit contra Judaeum, tunc Judaeus ipse erit reus mortis et capite plectendus, et dum hujusmodi Testimonium Christianus non adduxerit, et contra Judaeum probare non potuerit, tunc solus morte eadem erit condemnandus, qua Judaeus condemnari debuit. Et si pro talibus rebus Nobiles non Terrigenae vel Cives Regni Nostri, ipsis Judaeis Nostris violentiam fecerint, Jure eos non victo, tunc Bona ipsorum pro Camera Nostra Regia devolvi debent et collectio pro Gratia Nostra speciali. Et si aliquis ex Terrigenis Regni Nostri quempiam Judaeum citaverit, hoc etiam statuimus, quod aliquis Judaeus non tenetur coram aliquo Judice respondere, nisi coram Palatino qui pro tempore fuerit, et non alibi, etiamsi contigerit quod aliqui ex Christianis Nostris vellent eximere Vadia ipsorum alicui ex Judaeis

DOCUMENTA

Judaeos in Polonia concernentia ad Acta Metrices Regni uscepta, et ex iis fideliter iterum descripta et extradita.

Varsaviae Anno 1763.

AUGUSTUS TERTIUS

Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque. Nec non Haereditarius Dux Saxoniae et Princeps Elector.

Significamus praesentibus Literis Nostris, quorum interest Universis et singulis: Quod coram Actis Metrices Regni Cancellariae Nostrae Minoris comparens personaliter Infidelis Mejer Jewelowicz Senior Caetus Judaici in Regno Poloniae, obtulit ad acticandum Actisque praesentibus inscribendum Literas Extractus Authentici ex Actis Castrensibus Leopoliensibus extraditas, manu Generosi Skorupka Padlewski subscripsit et Sigillo Capitaneali communitas, sanas salvas, omnique suspicione carentes Tenoris sequentis: Actum in Castro Inferiori Leopoliensi Feria quinta ipso Die Festi Transfigurationis Christi Domini Anno Ejusdem Millesimo Septingentesimo Undecimo. Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Capitanealia Leopoliensia personaliter veniens Infidelis Aron Izraelowicz Generalis Synagogarum tam Civitatis quam Suburbanae Leopoliensis Sindicus, obtulit eidem Officio et ad acticandum porrexit punctum certum pro parte Judeaorum Leopoliensium ex Originalibus Literis Pargameneis Privilegii per olim Serenissimum Divae memoriae Sigismundum Tertium Regem Poloniae, Judaeis universis intra Regnum commanentibus, originaliter collati, per Serenissimum vero olim Michaëlem Primum itidem Regem Poloniae in omnibus earundem punctis approbatis et confirmatis, manu ejusdem Serenissimi Regis

Св. Симеона Тридентскаго, въ краткихъ словахъ упоминаетъ объ одномъ убійствѣ въ 1574 г. въ г. Пунѣ на Литвѣ и при этомъ не щадитъ словъ для выраженія своей ненависти къ евреямъ. Дух. Пржецлавъ Моецкій въ 1598 г. въ типографіи Зибенейхена обнародовалъ обширное сочиненіе исторіи этихъ жестокостей. Когда декретъ Люблинскаго Трибунала 1636 года призналъ еврея Марка дѣтоубійцей, Кармелиты, печатая этотъ декретъ, не забыли прибавить нѣсколько язвительныхъ словъ для еврейскаго племени. Въ половинѣ этого столѣтія въ Войславицахъ выставленъ былъ образъ, представляющій мученичество одного дитяти; въ 1774 г. Варшавскій городской судъ слушалъ подобную жалобу. Если такимъ образомъ повсюду евреи обвинялись въ этомъ преступленіи, то нужно было имѣть защиту противъ всеобщаго мнѣнія; вотъ почему для евреевъ прибавлено было это привилегированное условіе.

S-go Szymona Trydentskiego, wyraża krótko o zabóystwie jednėm 1574 roku, w mieście Punie w Litwie, i nie oszczędza wyrazów do znienawidzenia żydów. X. Przecław Mojecki w r. 1598, w drukarni Siebeneychene, wydał obszerne dzieło dziejów takowego okrucieństwa, zapał opowiedzeniem więcéy gorliwych niż rozsądnych. Kiedy dekret Trybunału Lubelskiego 1636 roku, Marka żyda dzieciobóycą uznał, Karmelici, drukując ten dekret, nie zapomnieli uszczypliwych słów dla plemienia Izraelitów. W śrzodku tego wieku zawieszono w Woysławicach obraz męczeństwa jednego dziecięcia; 1774 r., jeszcze grod Warszawski słuchał takiéy skarki. Kiedy więc powszechnie żydzi byli o ten postępek obwiniani, potrzeba było mieć protekcyą przeciwko mniemaniu powszechnemu: dla tego więc ten warunek przywileju żydom jest wydany.

Привилегія для Евреевъ, данная въ Луцкѣ 1408 г. Витольдомъ.

11. Для обвиненія еврея въ убійствѣ христіанскихъ дѣтей слѣдуетъ имѣть трехъ свидѣтелей, а не доказывающій (обвиненія) подлежитъ такому же наказанію, какъ и убійца.

Примѣчаніе къ вышеприведенной статьѣ закона.

Во всякомъ вѣроисповѣданіи упорная ненависть къ иновѣрцамъ ведетъ къ страшнымъ послѣдствіямъ. Евреи, мучимые и опозоримые во время Римлянъ, болѣе свыклись съ этимъ духомъ лютой жестокости, примѣры котораго мы читаемъ у историка Іосифа (Флавія). Въ 115 году нашей эры, или въ 18 г. царствованія Траяна, взбунтовались евреи въ Александріи, Египтѣ, Киренайка и другихъ мѣстахъ, подъ предводительствомъ Андрія (Andrias). Эти бунтовщики запасались внутренностями дѣтей тѣхъ, которыхъ они считали своими врагами, и ѣли ихъ тѣло. Во время Андріана одинъ еврей, назвавшійся Баркохба (что̀ на Сирійскомъ языкѣ значитъ: сынъ

Przywilej dla Żydów od Witolda 1408 r. w Łucku dany.

11. W Zarzucie żydowi o zabóystwo dzieci Chrześciańskich, trzech świadków mieć trzeba, a nie dowodzący, równéj karze, jak zabóyca, podlega.

Uwaga nad powyższym artykułem prawa.

W każdey wiary wyznaniu, zaciekłość w nienawiści inaczéy wierzących przynosi skutki okropne. Żydzi, męczeni i hańbieni za Rzymian, trwali bardziéy w tym duchu zajadłego okrucieństwa, którego dowody w Dziejopisie Józefie czytamy. 115 roku Ery naszéy, czyli w 18-tym panowania Trajana, zbuntowali się żydzi w Alexandryi, w Egipcie, w Cyrenayku i w innych miéyscach, pod przewództwem Andriasa. Ci rokosznicy opatrywali się wnętrznościami dzieci tych, których mieli za nieprzyjaciół i jedli ich ciało. Za Adriana, żyd jeden, nazwawszy się Barcoqueba (co w Syryjackim języku znaczy

EFES DAMIM

d. h.

die Nichtigkeit der irrigen Blutanklage
die gegen Juden hie und da erhoben wird.

VON

J. B. LEWINSOHN.

Eigenthum und Verlag des **Samuel Lewin.**

WARSCHAU.

—

1884.